

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ
ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
& ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
‘ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ’

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ
ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΘΗΝΑ ΜΠΟΥΤΚΑΡΟΥ ΤΟΥ ΣΤΕΡΓΙΟΥ

Επιβλέπουσα :
Καθηγήτρια, Μαρί-Νοέλ Ντυκέν

ΘΕΜΑ :
‘ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΔΥΝΑΜΙΚΗΣ
ΤΟΥ Α’ ΑΡΧΑΙΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΣΤΗΝ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ:
Η ΑΠΟΨΗ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ’

ΒΟΛΟΣ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2017

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο Πολιτισμός είναι αναπόσπαστο κομμάτι των πόλεων και συμβάλλει ουσιαστικά στην ανάπτυξή τους. Η δημιουργία και εφαρμογή πολιτιστικών πολιτικών, οι οποίες χαρακτηρίζονται ως 'εργαλείο' για την οικονομική τους ανάπτυξη, εφαρμόζονται σε διάφορους οικονομικούς τομείς. Η προώθηση της πολιτιστικής ταυτότητας και γενικότερα της εικόνας των πόλεων, η συνεισφορά των κατοίκων στην επίτευξη ενός υψηλού βαθμού επιπέδου ζωής και τελικά η δημιουργία ανταγωνιστικότητάς τους σε σχέση με άλλες ομοειδείς πόλεις, αποτελούν στοιχεία της συνεισφοράς του πολιτισμού στην ανάπτυξη των πόλεων.

Οι πόλεις για να ανταποκριθούν στις σύγχρονες απαιτήσεις του διεθνούς περιβάλλοντος και να ανταπεξέλθουν στο σύγχρονο ρόλο τους και στα νέα δεδομένα, επένδυσαν και στράφηκαν στον πολιτισμό και στην παραγωγή πολιτιστικών αγαθών. Οι αρχαιολογικοί χώροι, όπως τα αρχαία θέατρα και τα μουσεία, εξελίχθηκαν σε σημαντικούς παράγοντες της πολιτιστικής και οικονομικής ανάπτυξης των πόλεων, ακολουθώντας τις εξελίξεις στο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον, στην προσπάθειά τους να γίνουν ανταγωνιστικές και να προσελκύσουν τουρίστες.

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση της λειτουργίας του πολιτιστικού αποθέματος μιας πόλης, ως μέσο ανάπτυξής της. Συγκεκριμένα, η *Διερεύνηση της δυναμικής του Α' Αρχαίου Θεάτρου στην πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη της Λάρισας: Η άποψη των φορέων*. Εφαρμόζεται η μέθοδος της έρευνας με συνεντεύξεις προς τους φορείς της πόλης της Λάρισας, αποτυπώνοντας τις απόψεις τους για τη δυναμική του αρχαίου θεάτρου στην πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη καθώς και στην αναζωογόνηση της πόλης.

Σημαντικό είναι να διαπιστωθεί εάν οι φορείς γνωρίζουν το πολιτιστικό απόθεμα της πόλης, εάν είναι ευχαριστημένοι από την πολιτική διαχείρισης, ανάδειξης και προβολής του αρχαίου θεάτρου που εφαρμόζεται και να παραθέσουν τις δικές τους παρατηρήσεις, απόψεις και προτάσεις. Επίσης, διερευνάται γενικότερα εάν ο πολιτισμός της Λάρισας και ειδικότερα εάν το αρχαίο θέατρο μπορεί να αποτελέσει κίνητρο έλξης τουριστών-επισκεπτών και αν συνδέεται με την οικονομική και πολιτιστική διάσταση ανάπτυξης της Λάρισας. Τέλος, τίθεται το ερώτημα μπορεί ο Πολιτιστικός Τουρισμός της Λάρισας να έχει ως αιχμή δόρατος το Αρχαίο Θέατρο; Εάν ναι, υπό ποιες προϋποθέσεις;

Με την ολοκλήρωση των συνεντεύξεων, ακολουθεί η επεξεργασία των δεδομένων όπου προκύπτει η εξαγωγή σημαντικών συμπερασμάτων. Διαπιστώνεται ότι ο Πολιτιστικός Τουρισμός της Λάρισας, έχει μια διάσταση δυναμικής ανάπτυξης και μπορεί να έχει –υπό προϋποθέσεις- ως αιχμή δόρατος το Αρχαίο Θέατρο. Επίσης, διαπιστώνεται ότι το αρχαίο θέατρο συνδέεται άμεσα με την πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξης της πόλης και οι φορείς υποστηρίζουν πως το πολιτιστικό περιβάλλον της Λάρισας, μπορεί να αποτελέσει κίνητρο ελκτικότητας επισκεπτών, μέσω της βελτίωσης της προβολής του (κρίνουν ανεπαρκή την προβολή). Τέλος, διαφαίνεται χαρακτηριστικά η δυσαρέσκειά τους για την πολιτική ανάδειξης της πολιτιστικής δυναμικής του Αρχαίου Θεάτρου στο εξωτερικό περιβάλλον. Πιστεύουν όμως, πως ο πολιτισμός μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη της περιοχής με τη δημιουργία νέων ολοκληρωμένων πολιτικών στρατηγικών διαχείρισης και προβολής του Αρχαίου Θεάτρου καθώς και του πολιτιστικού αποθέματος της πόλης με τη χρήση των νέων τεχνολογιών. Η εργασία τελειώνει με την παράθεση των προτάσεων των φορέων της πόλης, τις οποίες συλλέξαμε και ομαδοποιήσαμε από τις απαντήσεις του ερωτηματολογίου της συνέντευξης.

Λέξεις – Κλειδιά: Πολιτισμός, πόλη, πολιτιστικός τουρισμός, Α' Αρχαίο θέατρο Λάρισας.

ABSTRACT

Any city's culture undoubtedly promotes its development. Formation and implementation of cultural policies, as a key issue for a city's economic development, are mainly applied to a variety of economic sectors. Culture elements that can contribute to a city's development could be either a direct promotion of its cultural identity, or their inhabitants' contribution to the achievement of high life standard and welfare, generating a competitiveness status between cities alike.

Cities invested and turned to culture and the production of cultural goods in order to meet the current demands of the international environment and to cope with the new data. The archaeological sites, like theaters and museums, became important factors of cultural and economic development of cities, following the developments in the socio-economic environment, in their effort to become competitive and to attract tourists.

This study aims to investigate the functioning of the cultural heritage of a city, as a tool of development. Specifically, the *'Exploring the potential of the Ancient Theatre A' in the cultural and financial development of Larissa: the viewpoint of the authorities'*. Through interviews with the organizations of the city of Larissa, the study captures their opinions on the dynamics of the ancient theater in the cultural and economic development and the revitalization of the city.

Emphasis is given to whether the entities are aware of the cultural heritage of the city and satisfied with policy management, enhancement and promotion of the theater, as well as they are urged to cite their own opinions and recommendations. The culture of Larissa is particularly investigated, whether the theater can be a stimulus-tourist attraction as well as whether it is linked to the economic and cultural development of Larissa. Last but not least, it is examined under what circumstances could Ancient Theater of Larisa considered as the spearhead of city's cultural Tourism?

Upon completion of the interviews, data processing is following where significant conclusions are arising. The study shows that the Cultural Tourism of Larissa has a dynamic development dimension and that Ancient Theatre could -under particular circumstances- considered as the spearhead of the city. In addition to the above, the study shows that the theater is directly linked to the city's cultural and

economic development and operators maintain that the cultural environment of Larissa, can motivate visitors' attractiveness by improving its visibility. Finally, it is found that nevertheless operators are dissatisfied with political actions focusing on promotion of the cultural dynamics of the Ancient Theatre, they believe that culture can significantly contribute to the development of the region through the above: creating new integrated policy management, developing promotional strategies of the Ancient Theatre and the cultural heritage of the city through the use of new technologies. The study concludes with organizations' proposals, emerging from the interviews results.

Key-words: Culture, city, cultural tourism, A 'Ancient Theatre of Larissa.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	1
ABSTRACT	3
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	5
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	6
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΑΤΩΝ	7
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ	8
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	9
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΡΤΙΚΟΛΕΞΩΝ	11
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	12
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	13
1. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ	16
1.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ	16
1.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ	18
1.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ.....	19
2. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΩΣ ΕΙΔΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	23
2.1 ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΤΑΣΕΙΣ	23
2.2 ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	29
2.2.1 ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ.....	32
2.2.2 ΤΥΠΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ.....	34
2.2.3 ΜΕΛΕΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ	35
2.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ	37
3. ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ	42
3.1 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	42
3.2 ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ.....	47
3.3 ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΘΕΑΤΡΩΝ.....	48
3.4 ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΑΤΡΑ ΤΟΥ ΕΛΛΑΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΛΙΣΤΑ ΤΗΣ UNESCO.....	51
4. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΩΣ ΜΟΧΛΟΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ	53
4.1 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ (CITY BRANDING) ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΖΩΟΓΟΝΗΣΗ	53

4.2 ΟΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΩΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
55

4.3 ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ	56
5. ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΛΑΡΙΣΑΣ: ΜΙΑ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ..	67
5.1 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ Α' ΑΡΧΑΙΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΛΑΡΙΣΑΣ.....	67
5.2 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ Α' ΑΡΧΑΙΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΛΑΡΙΣΑΣ.....	69
5.3 ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ	74
5.3.1 ΑΡΧΑΙΑ ΧΡΗΣΗ	74
5.3.2 ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΧΡΗΣΗ	69
5.4 ΜΕΙΓΜΑ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΓΙΑ ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΛΑΡΙΣΑΣ.....	67
6. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	79
6.1 ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	79
6.2 Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ	79
6.3 Η ΜΕΘΟΔΟΣ.....	81
6.4 ΤΟ ΔΕΙΓΜΑ.....	82
6.5 Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	79
6.6 ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ	84
6.7 Η ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	85
6.8 ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΤΩΝ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ	86
6.9 ΑΛΛΗΛΟΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ	100
7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	1079
8. ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ	113
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3 ^ο , 4 ^ο , 5 ^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	131
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	117

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

α/α	ΘΕΜΑ	αρ. σελ.
Πίνακας 1	Πολιτιστικές πολιτικές σε πόλεις και περιφέρειες της ΕΕ	22
Πίνακας 2	Οι βασικές μορφές του πολιτιστικού τουρισμού	31
Πίνακας 3	Αρχαία Θεάτρα του Ελλαδικού χώρου στην προσωρινή λίστα της UNESCO	52
Πίνακας 4	Τα 20 πιο δημοφιλή μουσεία στον κόσμο για το έτος 2015	60
Πίνακας 5	Επισκέπτες αρχαιολογικών χώρων κατά μήνα για τα έτη 2005-2015	62
Πίνακας 6	Επισκέπτες με δωρεάν είσοδο και ενιαίο εισιτήριο κατά μήνα για τα έτη 2005-2015	62
Πίνακας 7	Εισπράξεις αρχαιολογικών χώρων κατά μήνα για τα έτη 2005-2010 (σε ευρώ)	63
Πίνακας 8	Εισπράξεις αρχαιολογικών χώρων κατά μήνα για τα έτη 2011-2015 (σε ευρώ)	63
Πίνακας 9	Σύνδεση του Αρχαίου Θεάτρου με την οικονομική και την πολιτιστική διάσταση ανάπτυξης της Λάρισας	91
Πίνακας 10	SWOT ανάλυση του Αρχαίου Θεάτρου Λάρισας	101

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

α/α	ΘΕΜΑ	αρ. σελ.
Διάγραμμα 1	20 Παγκόσμιοι προορισμοί με διεθνείς διανυκτερεύσεις για το 2015	24
Διάγραμμα 2	Οι κορυφαίοι 20 παγκόσμιοι προορισμοί βάση διανυκτερεύσεων-αφίξεων επισκεπτών ανά κάτοικο των πόλεων το 2009 σε σχέση με το 2015	25
Διάγραμμα 3	Εισπράξεις αρχαιολογικών χώρων κατά μήνα και συνολικά για τα έτη 2005-2015 (σε ευρώ)	64
Διάγραμμα 4	Επισκέπτες αρχαιολογικών χώρων κατά μήνα και συνολικά για τα έτη 2005-2015	65
Διάγραμμα 5	Διακυμάνσεις της τάσης των συνολικών εισπράξεων και της επισκεψιμότητας για τα έτη 2005-2015	65

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

α/α	ΘΕΜΑ	αρ. σελ.
Σχήμα 1	Τύποι πολιτιστικού τουρίστα	35
Σχήμα 2	Πηγές του πολιτιστικού τουρισμού	38
Σχήμα 3	Διαφορετικά χαρακτηριστικά του πολιτιστικού τουρισμού	39
Σχήμα 4	Το σύστημα του πολιτιστικού τουρισμού	40

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

α/α	ΘΕΜΑ	αρ. σελ.
Εικόνα 1	Οι 10 τουριστικές τάσεις	23
Εικόνα 2	Τα τουριστικά προϊόντα που ζητούνται περισσότερο από τους μεγαλύτερους ηλικιακά	24
Εικόνα 3	Αύξηση του πληθυσμού της μεσαίας τάξης από το 2009-2030	26

Εικόνα 4	Βασικές επιρροές της τεχνολογίας στον τομέα του τουρισμού	26
Εικόνα 5	Παγκόσμια αύξηση τουρισμού	27
Εικόνα 6	Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο στην Αθήνα	44
Εικόνα 7	Άποψη Αρχαιολογικού Μουσείου Δελφών	45
Εικόνα 8	Παράσταση από το φεστιβάλ Αθηνών στην Ελλάδα	49
Εικόνα 9	Παράσταση από το φεστιβάλ της Επιδαύρου στην Ελλάδα.	50
Εικόνα 10	Παράσταση από το Jerash φεστιβάλ στην Ιορδανία	50
Εικόνα 11	Άποψη του θεάτρου Orange στη Γαλλία	51
Εικόνα 12	Η εικόνα του μνημείου το 2001	70
Εικόνα 13	Γενική άποψη των αναλημματικών τοίχων του θεάτρου	72
Εικόνα 14	Γενική άποψη της σκηνής	73
Εικόνα 15	Λογότυπο του Δήμου Λαρισαίων	77
Εικόνα 16	Β' Αρχαίο Θέατρο Λάρισας	87
Εικόνα 17	Διαχρονικό Μουσείο Λάρισας	88
Εικόνα 18	Τα μέρη του αρχαίου θεάτρου	117
Εικόνα 19	Τμήμα του μεγάλου χάρτη (6Χ3,20 μέτρα των αρχαίων θεάτρων, ο οποίος περιλαμβάνεται στην έκθεση 'Μια σκηνή για τον Διόνυσο-θεατρικός χώρος και αρχαίο δράμα'.	123
Εικόνα 20	Λίστα με Θέατρα Ελληνικής και Ρωμαϊκής	124

	Περίοδου	
Εικόνα 21	Η Πλατεία Γεωργίου (George square) στη Γλασκώβη	126
Εικόνα 22	Άποψη της πόλης Λίβερπουλ	128
Εικόνα 23	Χορευτική παράσταση σε κεντρικό δρόμο του Ενδιβούργου κατά τη διάρκεια του Φεστιβάλ	130
Εικόνα 24	Ο Καθεδρικός Ναός της Βαρκελώνης, στην καρδιά της πόλης, στην περιοχή BarriGotic.	132
Εικόνα 25	Πολιτιστική Διαδρομή στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου	135
Εικόνα 26	Η κατεδάφιση των ακινήτων του 1992. Η πρώτη μεγάλης κλίμακας απαλλοτρίωση	137
Εικόνα 27	Η κατεδάφιση των ακινήτων του 1992. Η πρώτη μεγάλης κλίμακας απαλλοτρίωση	138
Εικόνα 28	Το ρολόι της Λάρισας	139
Εικόνα 29	1992: Κατεδαφίζεται το Ρολόι της Λάρισας	139
Εικόνα 30	Κατεδάφιση επισκοπικού μεγάρου	140
Εικόνα 31	Κατεδάφιση των ακινήτων του 1998. Η β' φάση μεγάλης απαλλοτρίωσης	141
Εικόνα 32	Η εικόνα του μνημείου το 2000	142
Εικόνα 33	Η εικόνα του μνημείου το 2002	143

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΩΝ

ICOMOS :	International Council on Monuments and Sites
EXPO :	Παγκόσμιες Εκθέσεις (World Exhibitions, Expositions Universelles)
OECD :	Organization for Economic Co-operation and Development
OEEC:	Organization for European Economic Co-operation
SWOT:	Strengths Weaknesses Opportunities Threats
WTO :	World Trade Organization
ΑΔΑ:	Αριθμός Διαδικτυακής Ανάρτησης
ΑΕΠ :	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΑΜΕΑ :	Άτομα Με Αναπηρία
ΒΑΑ:	Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη
ΓΠΣ :	Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο
ΔΗΠΕΘΕ :	Δημοτικό Περιφερειακό Θέατρο
ΔΣ :	Διοικητικό Συμβούλιο
ΕΕ :	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΛΣΤΑΤ:	Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία
ΕΟΤ :	Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού
ΕΣΠΑ:	Εταιρικό Σύμφωνο Πλαίσιο Ανάπτυξης
ΕΥΔΕΠ:	Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Προγράμματος
ΗΠΑ:	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΚΠΣ:	Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
ΜΜΕ :	Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας
μ Χ:	μετά Χριστόν
ΟΟΣΑ:	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΟΧΕ :	Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις
Π Ε :	Περιφερειακή Ενότητα
ΠΕΠ :	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΠΣ :	Πολεοδομικό Συγκρότημα
π Χ:	προ Χριστού
ΤΕΕ:	Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος
ΤΠΕ :	Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών
ΥΠΠΟ :	Υπουργείο Πολιτισμού
ΦΕΚ:	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια υλοποίησης του Διατμηματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών σπουδών μου 'Σχεδιασμός και Ανάπτυξη Τουρισμού και Πολιτισμού' των Τμημάτων α) Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας & Περιφερειακής Ανάπτυξης & β) Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, υπό την επίβλεψη και καθοδήγηση της καθηγήτριας μου κ. Μαρί-Νοέλ Ντυκέν. Στην συγκεκριμένη ερευνητική εργασία γίνεται αναφορά στις απόψεις των φορέων ως προς τη δυναμική του Α' Αρχαίου Θεάτρου Λάρισας στην πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη της πόλης. Επίσης ευχαριστώ πολύ όσους δέχτηκαν να μου δώσουν συνέντευξη και βοήθησαν στην έρευνα, καθώς και την οικογένεια μου για την στήριξή της.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εδώ και πολλά χρόνια ο Πολιτισμός έπαψε να είναι αναφορά λίγων δημιουργών και υπόθεση μιας συγκριμένης κοινωνικής ομάδας. Η κοινωνία έμαθε να προσεγγίζει και να απολαμβάνει τα προϊόντα της τέχνης, της ιστορίας, της έκφρασης, διαφορετικά και με πολλούς τρόπους.

Ο πολιτισμός απέκτησε μια οικονομική δυναμική μέσω κυρίως των ταξιδιών και του τουρισμού, αλλά και της δημιουργικής βιομηχανίας. Πάρα πολλοί είναι πλέον οι άνθρωποι που επιλέγουν να επισκεφθούν έναν τόπο για να δουν και τα ξεχωριστά μνημεία του, τους σημαντικούς χώρους του, αλλά και για να ζήσουν την εμπειρία μιας μεγάλης εκδήλωσης σε ένα ανοικτό χώρο. Όλο το πολιτιστικό γίνεσθαι έγινε κι αυτό μέρος ενός οικονομικού και παραγωγικού κύκλου. Και όλοι, τοπικές αρχές, φορείς, οργανώσεις κλπ. κατάλαβαν πως για να αξιοποιήσουν τα προϊόντα του πολιτισμού χρειάζονται πλέον ειδικές δεξιότητες και γνώσεις.

Το αποκεκαλυμμένο αρχαίο θέατρο της Λάρισας ως μοχλός της πολιτιστικής και οικονομικής ανάπτυξης της πόλης, ένα από τα μεγαλύτερα αρχαία θέατρα του Ελληνικού χώρου, αποτελεί το σημαντικότερο τμήμα του ιστορικού κέντρου της πόλης. Η θέση του εντοπίζεται στις νότιες υπώρειες του λόφου του φρουρίου της πόλης, ενώ η κατασκευή του χρονολογείται στις αρχές του 3ου αιώνα πΧ. Η μοναδικότητα του μνημείου αυτού έγκειται στο γεγονός ότι από την εποχή της ανέγερσής του βρίσκεται ενταγμένο εντός του πολεοδομικού ιστού της πόλης.

Η θέση, στην οποία κατασκευάστηκε το αρχαίο θέατρο, μαρτυρεί ότι αποτελούσε σημείο αναφοράς για την περιοχή και ότι ήταν ενταγμένο πλήρως σε ένα δομημένο περιβάλλον κατοικιών κατά το 'ιπποδάμειο' πολεοδομικό σύστημα (Φαρμακίδης, 2001).

Αντικείμενο έρευνας της παρούσας εργασίας, αποτελεί η προσπάθεια αποτύπωσης της δυναμικής του Α' Αρχαίου Θεάτρου Λάρισας και το οποίο με την υιοθέτηση διεθνώς δοκιμασμένων στρατηγικών και προσεγγίσεων θα οδηγήσουν σε μία αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του σημαντικού ζητήματος του πολιτιστικού τουρισμού στην πόλη της Λάρισας.

Απώτερος σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η εξαγωγή συμπερασμάτων της δυναμικής του αρχαίου θεάτρου Λάρισας, το οποίο αποτελεί ορόσημο για την περιοχή του, ως προς το βαθμό συμβολής του στην πολιτιστική και τουριστική ανάπτυξη της πόλης χωρίς να λειτουργεί μόνο ως έκθεμα, ενώ διεξάγονται συμπεράσματα που θα αναβαθμίσουν την οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης.

Στο Κεφάλαιο 1, περιγράφεται συνοπτικά η έννοια της πόλης και του πολιτισμού στο νέο διεθνοποιημένο περιβάλλον, καθώς και η σχέση που τους συνδέει.

Στο Κεφάλαιο 2, αναλύονται η έννοια, τα χαρακτηριστικά του πολιτιστικού τουρισμού, το προφίλ των επισκεπτών και η συμβολή του στην ανταγωνιστικότητα των ευρωπαϊκών πόλεων.

Στο Κεφάλαιο 3, περιγράφεται συνοπτικά και γενικά η συμβολή των πολιτιστικών πόρων στην Ελλάδα και ειδικότερα περιγράφουμε τη διαχρονική αξία του Αρχαίου Θεάτρου.

Στο Κεφάλαιο 4, παρατίθενται καλές πρακτικές στρατηγικές διαχείρισης της εικόνας και της προβολής των Ευρωπαϊκών πόλεων, με τον πολιτισμό να αποτελεί μοχλό και κύριο στοιχείο της πολιτιστικής αναζωογόνησης και οικονομικής ανάπτυξης τους.

Στο Κεφάλαιο 5, περιγράφεται η δομή του Αρχαίου Θεάτρου της Λάρισας, αναφέρονται κάποια ιστορικά στοιχεία καθώς και το ιστορικό των ανασκαφών.

Στο Κεφάλαιο 6, αναπτύσσεται το μεθοδολογικό πλαίσιο της έρευνας πεδίου που πραγματοποιήθηκε στην πόλη της Λάρισας, με συνεντεύξεις προς τους φορείς της. Περιγράφεται αναλυτικά η ερευνητική προσέγγιση και ο σκοπός της έρευνάς μας, καθώς και ο τρόπος συλλογής του δείγματος μέσα από συγκεκριμένα στρατηγική συγκρότησής του που εφαρμόστηκε. Επίσης, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που εξάγονται μετά την ολοκλήρωση της έρευνας. Γίνεται μια ανάλυση των δεδομένων που προκύπτουν και οι δυνατότητες αξιοποίησης του αρχαίου θεάτρου Λάρισας και σχολιάζονται τα γενικά συμπεράσματα που προκύπτουν. Σ' αυτό το κεφάλαιο σχολιάζονται κυρίως τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου και παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και οι παρατηρήσεις των φορέων της πόλης.

Στο Κεφάλαιο 7, αναπτύσσονται τα συμπεράσματα και οι προτάσεις οι οποίες αφορούν πολιτικές πολιτιστικής ανάπτυξης της Λάρισας. Η εργασία τελειώνει με την

παράθεση των προτάσεων των φορέων της πόλης, τις οποίες συλλέξαμε και ομαδοποιήσαμε από τις απαντήσεις του ερωτηματολογίου της συνέντευξης.

Στο Κεφάλαιο 8, αναφέρεται η προστιθέμενη αξία της παρούσας εργασίας και απόψεις για περαιτέρω έρευνα.

1. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΠΟΛΕΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

1.1 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

Στα πλαίσια του νέου διεθνοποιημένου περιβάλλοντος και της 'νέας οικονομίας', στις παγκόσμιες πόλεις και κυρίως στις Ευρωπαϊκές πόλεις, εμφανίζεται το φαινόμενο του ανταγωνισμού των πόλεων (Dicken and Tickell, 1992 · Lever, 1993). Σύμφωνα με απόψεις κυρίως οικονομικών γεωγράφων (Cheshire και Gordon, 1998 · Cheshire, 1999), ο ανταγωνισμός των πόλεων/περιοχών ορίζεται ως 'η διαδικασία μέσω της οποίας, οι ομάδες δραστηριοποιούνται στα πλαίσια μιας τοπικής ή περιφερειακής οικονομίας, αναζητούν να προωθήσουν την οικονομία αυτή ως 'τόπο' για την ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων, είτε άμεσα είτε έμμεσα σε ανταγωνισμό με άλλες περιοχές'. Ορίζοντας την 'ανταγωνιστικότητα' ο OECD (1996) υποστηρίζει ότι είναι 'η ικανότητα των επιχειρήσεων, των περιφερειών, των χωρών να παράγουν-εφόσον έχουν εκτεθεί στο διεθνή ανταγωνισμό-υψηλά επίπεδα εισοδήματος και απασχόλησης'.

Οι πόλεις ανταγωνίζονται με στόχο να αυξήσουν το βαθμό ελκυστικότητας τους προς τις δυνητικές αγορές στόχους (τουρισμός, σχεδιασμός, οργάνωση και υλοποίηση μεγάλων γεγονότων (Roth-Zanker, 2001). Οι πόλεις αναζητούν τρόπους και εργαλεία προώθησης της εικόνας, με στόχο τη διαμόρφωση ενός υψηλού βαθμού ανταγωνιστικότητας έναντι των άλλων πόλεων (Μεταξάς και Αυγερινού, 2014). Η επίτευξη ενός υψηλού βαθμού ανταγωνιστικότητας των πόλεων και να είναι αποτελεσματικά ανταγωνιστικές, εξαρτάται από ορισμένους βασικούς παράγοντες, όπως: το μέγεθος της πόλης, οι οικονομίες (localization economies) οι οικονομίες αστικής κλίμακας (urbanization economies) αλλά και από το είδος της κυβερνητικής πολιτικής που υπάρχει στις χώρες που φιλοξενούν τέτοιου είδους δραστηριότητες (Μεταξάς και Πετράκος, 2004).

Οι πόλεις, όχι μόνο ανταγωνίζονται περισσότερο (Cheshire and Gordon, 1996) αλλά και συνεργάζονται περισσότερο (Μπεριάτος, 1999). Οι πόλεις ως ελκυστικοί τόποι αναψυχής και εργασίας προσελκύουν μορφωμένους, δημιουργικούς και δυναμικούς ανθρώπους που παίρνουν αποφάσεις ως προς την περαιτέρω ανάπτυξη των τόπων και, έμμεσα, ως προς τη θέση των εταιρειών και των κεφαλαίων. Ως εκ τούτου, οι πόλεις έχουν γίνει τόποι ανάπτυξης της δημιουργικής τάξης και ποιο ελκυστικές ως προς τις μεγάλες επιχειρήσεις (Florida, 2005).

Παραδοσιακά, ένα σημαντικό μέρος της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς έχει συγκεντρωθεί στις πόλεις. Οι πόλεις είναι επίσης οι τόποι δημιουργίας νέων μορφών αναψυχής και τουρισμού. Έχουν επίσης πιο αναπτυγμένες υποδομές προσαρμοσμένες για να περάσουν οι κάτοικοι και οι τουρίστες τον ελεύθερο χρόνο (Aleksandrova et al, 2011: 140).

Οι πόλεις παράγουν μεγάλο αριθμό επισκεπτών των επιχειρήσεων, εκτός από τους τουρίστες που προσελκύνονται από την παράδοση και τον πολιτισμό. Οι επιχειρήσεις καθώς και οι φορείς, χρησιμοποιούν τον πολιτισμό και την ψυχαγωγία των κατοίκων καθώς και των τουριστών για να ενισχύσουν τις θέσεις τους - για το παρόν και στο μέλλον (Clark, 2004: 1 και : 293-294).

Οι πόλεις είναι μέρη, που συμβολίζουν την ανάγκη των ανθρώπων να συγκεντρωθούν σε κοινά μέρη και να αναλωθούν σε κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές δραστηριότητες, οδηγώντας σε μία διαδικασία γνωστή ως 'αστικοποίηση' (Page & Hall, 2003: 1).

Η παγκόσμια διάσταση του τουρισμού επεξεργάζεται εντατικά ορισμένες από τις πτυχές της απόδοσης των πόλεων στην τουριστική αγορά, σε ένα ευρύτερο πεδίο εφαρμογής - τον ανταγωνισμό, την προστασία των πολιτιστικών πόρων. Υπό αυτές τις συνθήκες διεθνοποίησης δημιουργείται μια στρατηγική επιλογή της τουριστικής ανάπτυξης στις πόλεις και ο αστικός τουρισμός αποτελεί ένα σημαντικό μέρος της τεράστιας αυτής βιομηχανίας. Οι Maitland και Newman (2009α) επισημαίνουν ότι ο αστικός τουρισμός έχει γίνει αναπόσπαστο μέρος μετασχηματισμού από πολλές πόλεις τις τελευταίες δεκαετίες και συνεπώς είναι ένα στοιχείο της νέας κατεύθυνσης της ανάπτυξης τους. Τονίζουν ότι έχει αντίκτυπο στην καθημερινή ζωή και στην ποιότητα της ζωής για την διατήρηση αλλά και την προσέλκυση των κατοίκων και των εργαζομένων (Maitland & Newman 2009: 1-2).

Οι πολιτιστικές δραστηριότητες έχοντας πλέον ενταχθεί στην αστική ατζέντα σε σημαντικό βαθμό ανατρέπουν την αστική παρακμή και αυξάνουν την ποιότητα του φυσικού χώρου της πόλης, ως τουριστικό πόρο, ως παράγοντα έλξης ανθρώπινου δυναμικού που κινείται στο διεθνή χώρο και ως παράγοντα προσέλκυσης της έδρας διεθνών επιχειρήσεων (Petraikos & Economou, 2004).

1.2 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ο όρος 'Πολιτισμός' προέρχεται από μετάφραση του αγγλικού όρου 'civilization', του γαλλικού όρου 'civilisation' και του γερμανικού 'zivilisation'. Επίσης, με τη λέξη 'Πολιτισμός' αποδόθηκε και ο όρος 'culture' στα αγγλικά και γαλλικά και 'kultur' στα γερμανικά. Ο όρος 'culture' αποδίδεται συνήθως με τη λέξη 'κουλτούρα', καθώς και σε πολλές περιπτώσεις μεταφράζεται και ως 'πολιτισμός', δημιουργώντας έτσι συγχύσεις εννοιολογικού τύπου και προβλήματα διατυπώσεων και αποσαφηνίσεων. Οι δύο όροι, 'civilization' (πολιτισμός) και 'culture' (κουλτούρα) χρησιμοποιούνται αντίστοιχα για τη διάκριση του 'πολιτισμού' σε α) 'υλικό πολιτισμό' (civilization), που περιλαμβάνει τα υποσύνολα επιστήμη, τεχνολογία κτλ. (Deetz, 1977) και β) 'πνευματικό πολιτισμό' (culture), που περιλαμβάνει τα υποσύνολα τέχνη, θρησκεία, παιδεία, φιλοσοφία κτλ. (Ρόζενταλ, 1976: 706).

Η έννοια 'Πολιτισμός', παρόλο που χρησιμοποιείται ευρύτατα, δεν έχει ξεκάθαρο περιεχόμενο και αναφέρεται 'στο σύνολο των υλικών και πνευματικών αξιών και επιτευγμάτων που κληροδοτούνται από γενιά σε γενιά στο πέρασμα των χρόνων διαμορφώνοντας μια κοινή μνήμη-εικόνα για ένα σύνολο ατόμων και δημιουργώντας κατ' επέκταση το αίσθημα μιας κοινής αφετηρίας, κοινών αναφορών και βιωμάτων, παραπέμποντας σε μια πορεία σταθερής προόδου, κοινωνικής και οικονομικής' (Μπιτσάνη, 2004: 29).

Άλλωστε όπως έχει υποστηριχθεί από τον Richards (1996/2005) η προσπάθεια να βρεθεί ένας κοινά αποδεκτός ορισμός για τον πολιτισμό οδηγεί σε μια τέτοια γενίκευση που ακυρώνει τον ίδιο τον ορισμό. Γενικά, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ο πολιτισμός ενός τόπου ή μιας κοινωνίας, περιλαμβάνει το σύνολο των υλικών και άυλων πόρων που συνθέτουν την τοπική κουλτούρα, οι οποίοι αλληλεπιδρούν μεταξύ τους αλλά και με τα μέλη της κοινωνίας. Μνημεία του δομημένου αλλά και του φυσικού περιβάλλοντος, ανθρώπινες δραστηριότητες (εκδηλώσεις, φεστιβάλ κ.α.), η γλώσσα, τα χαρακτηριστικά του φυσικού περιβάλλοντος (μορφολογία, κλίμα κτλ.), τοπικές παραδόσεις (έθιμα, ήθη κτλ.), οι τέχνες (θέατρο, λογοτεχνία, κινηματογράφος) κ.α., είναι στοιχεία που περιλαμβάνονται στην έννοια του πολιτισμού.

1.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

Στην Ευρώπη, που η διαδικασία της οικονομικής ολοκλήρωσης έχει διαρκέσει πάνω από μισό αιώνα (Campos et al, 2014), φαίνεται σαν ένας όμιλος ετερογενών δραστηριοτήτων των πολιτιστικών περιοχών που χωρίζονται με 'πολιτιστικά σύνορα. Αυτές οι πολιτιστικές περιοχές μπορούν εύκολα να επισημαίνονται ως τα επιμέρους τμήματα ενός ενιαίου Ευρωπαϊκού πολιτισμού ως έκφραση εναντίον των εκτός Ευρώπης περιοχών. Η Ευρώπη μπορεί να σχεδιάστηκε ως ένα ενιαίο πολιτιστικό σύνολο, με τα στοιχεία που συνθέτουν πολύπλοκη δομή του. Έτσι, ο ευρωπαϊκός πολιτισμός είναι χτισμένος σε ένα σύνθετο σύστημα των κοινών αξιών που χαρακτηρίζουν τον ευρωπαϊκό πολιτιστικό χώρο (Stoica & Brie, 2010).

Στο τέλος του 20ου αιώνα ο τομέας της βιομηχανίας άρχισε να παρακμάζει στις ανεπτυγμένες χώρες δημιουργώντας το φαινόμενο της αποβιομηχάνισης. Με όρους οικονομικούς, αποβιομηχάνιση είναι η συρρίκνωση της παραγωγικής δραστηριότητας και η αντικατάσταση της από τον τομέα των υπηρεσιών. Η μετάβαση αυτή από την οικονομία της παραγωγής των αγαθών στην οικονομία της παραγωγής υπηρεσιών προκάλεσε πολλές οικονομικές, αλλά και κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις (Haughton & Hunter, 1994) χωρίς να υποτιμούνται οι χωρικές επιπτώσεις στον αστικό αλλά και περιαστικό περιβάλλον. Χαρακτηριστικά της αστικής αποβιομηχάνισης, είναι η δημιουργία αστικών κενών μέσα στις πόλεις, η φθορά, η εγκατάλειψη και η υποβάθμιση των κτιρίων. Η διαδικασία της αποβιομηχάνισης οδήγησε στη δημιουργία του όρου μεταβιομηχανικός (post-industrial) με τον οποίο ο Daniel Bell χαρακτήρισε την τότε αναδυόμενη κοινωνία.

Με την εξαφάνιση της μεταποιητικής βιομηχανίας και την περιοδική κρίση στην οικονομία, ο πολιτισμός, αποτελεί όλο και περισσότερο την επιχείρηση των πόλεων, δηλαδή τη βάση της τουριστικής έλξης και της μοναδικής ανταγωνιστικής της διάστασης (Zukin, 1995).

Από τον Shaw, χαρακτηρίστηκε ως μεταβιομηχανική πόλη, η πόλη της οποίας η παραδοσιακή βιομηχανική δραστηριότητα κατέχει έναν διαρκώς μειούμενο κομμάτι της οικονομικής δραστηριότητας, το οποίο αντικαθίσταται από τον ολοένα αυξανόμενο τομέα των υπηρεσιών και διαφέρει από την παραδοσιακή βιομηχανική πόλη των δυο προηγούμενων αιώνων (Shaw, 2001: 285).

Η περίοδος μετά την αποβιομηχάνιση των πόλεων και εγκατάλειψη πολλών αστικών περιοχών, πολεοδόμοι αλλά και κυβερνητικοί παράγοντες, στράφηκαν στην αστική ανάπλαση και αναζωογόνηση των περιοχών αυτών, χωροθετώντας εκεί χρήσεις γης βασιζόμενες στον πολιτισμό τους. Πρόκειται για χώρους, τους οποίους οργανώνουν με βάση τον πολιτισμό, διατηρώντας έτσι αλλά και ενθαρρύνοντας, τόσο την παραγωγή πολιτιστικών αγαθών, όσο και την κατανάλωσή τους (Aalst and Boogaarts, 2002 · Montgomery, 2003).

Ο πολιτισμός είναι μια δυναμική έννοια, η οποία ελέγχει τις πόλεις. Σαν πηγή αναμνήσεων και εικόνων, θα λέγαμε ότι συμβολίζει το 'ποιος ανήκει πού' (Coccossis & Nijkamp, 1995). Σαν ένα σύνολο αρχιτεκτονικών θεμάτων, παίζει έναν καθοριστικό ρόλο στις στρατηγικές αστικής αναδιαμόρφωσης, βασισμένες στην ιστορική διατήρηση ή στην τοπική κληρονομιά. Οι πόλεις ανέκαθεν έπαιζαν έναν πρωταρχικό ρόλο ως κέντρα πολιτιστικής και οικονομικής δραστηριότητας, δημιουργώντας υψηλά επίπεδα οικονομικής καινοτομίας και ανάπτυξης, παράγοντας πολιτισμό με την μορφή των τεχνών, των ιδεών, των στυλ και των τάσεων (Scott, 1997).

Παράλληλα, ο πολιτισμός στην σύγχρονη του μορφή, θα λέγαμε ότι παράγεται υπό το πρίσμα του 'αγαθού προς κατανάλωση', προσανατολίζοντας την λειτουργία των οργανισμών στα πλαίσια των συνθηκών που ορίζει η διεθνής ανταγωνιστική αγορά (Scott, 2000).

Κυρίαρχος στόχος του ανταγωνισμού αποτελούν τα τουριστικά έσοδα και οι οικονομικές επενδύσεις προβάλλοντας την εικόνα της πόλης ως επίκεντρο πολιτιστικής καινοτομίας, συμπεριλαμβανομένων των αρχιτεκτονικών σχεδίων, των πρωτοποριακών καλλιτεχνικών παραστάσεων και των εστιατορίων. Αποτέλεσμα είναι η προώθηση (μέσου της παραγωγής και της κατανάλωσης) της συμβολικής οικονομίας της πόλης (Zukin, 1995).

Η νέα συμβολική οικονομία στην πόλη διαθέτει τέσσερα συστατικά στοιχεία: α. τον τουρισμό (ο οποίος αφορά κυρίως τα μουσεία και τα συνέδρια), β. τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας (ΜΜΕ), γ. τη διασκέδαση (η οποία αφορά κυρίως τις τέχνες, τις αγορές αναψυχής και τις δραστηριότητες φαγητού και ποτού) και δ. τα ειδικά γεγονότα (που αφορούν κυρίως τον πολιτισμό και τον αθλητισμό) (Δέφνερ, 2002).

Οι δύο μακροπρόθεσμες αλλαγές στις οποίες στηρίζεται η ανάπτυξη της συμβολικής οικονομίας της πόλης είναι η οικονομική παρακμή των πόλεων σε σύγκριση με τους προαστιακούς και μη – αστικούς χώρους και την επέκταση της αφηρημένης οικονομικής κερδοσκοπίας, ενώ οι βραχυπρόθεσμοι παράγοντες στους οποίους στηρίζεται η ανάπτυξη της συμβολικής οικονομίας της πόλης είναι η μαζική μετανάστευση, το μάρκετινγκ της πολιτικής σχετικά με την ταυτότητα και η αύξηση της πολιτιστικής κατανάλωσης με χαρακτηριστικό παράδειγμα τον τουρισμό, τις τέχνες, τη μόδα και το φαγητό (Zukin, 1995).

Υψίστης σημασίας αποτελεί σήμερα στην οικονομική ανάπτυξη μιας πόλης, ο ρόλος του πολιτισμού, αφού με την αξιοποίησή του, ενισχύεται η ανταγωνιστικότητα της, κυρίως στην προσέλκυση τουριστών. Έτσι, η συνεισφορά του πολιτισμού στην ανάπτυξη των πόλεων, συσχετίζεται με τον σχεδιασμό και με την εφαρμογή δραστηριοτήτων αστικής πολιτικής, με εστίαση την ικανοποίηση των αναγκών και απαιτήσεων των δυνητικών αγορών στόχων, την ενίσχυση αλλά και την προώθηση της πολιτιστικής ταυτότητας και της εικόνας των πόλεων, την συνεισφορά των κατοίκων στην επίτευξη ποιότητας ζωής και εν τέλει στη δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος σε σχέση με άλλες ομοειδείς πόλεις (Δέφνερ και Μεταξάς, 2003).

Στον παρακάτω πίνακα 1 εμφανίζονται μια σειρά πόλεων που έχουν αναπτύξει και εφαρμόσει κατά καιρούς συγκεκριμένες πολιτιστικές πολιτικές.

Πίνακας 1. Πολιτιστικές πολιτικές σε πόλεις και περιφέρειες της ΕΕ

Περιπτώσεις	Ιδιαίτερο Ενδιαφέρον	Πηγές
Περιφέρεια Πράγας	Εστίαση στην σημαντικότητα των ιστορικών μνημείων και χώρων ειδικά σε περιόδους τουριστικής αιχμής.	Hammersley και Westlake 1996
Λισσαβόνα	Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα 1994 – EXPO 1998.	Alden και da Rosa Pires, 1996
Άμστερνταμ-Βερολίνο	Εστίαση στο ρόλο των μουσείων στην ανάπτυξη των πόλεων.	Aalst και Boogaards, 2002
Άμστερνταμ	Εστίαση στον πολιτιστικό τουρισμό και στην αστική ανάπτυξη.	Dahles, 1998
Μπιλμπάο	Ανάλυση σχέσης πολιτισμού, πολιτών, ποιότητας ζωής. Εστίαση στον πολιτισμό στο στρατηγικό σχέδιο ανάπτυξης της πόλης.	Gongales, 1991
Μάντσεστερ	Ανάπτυξη κινηματογραφικών εικόνων ως εναλλακτική μορφή πολιτιστικού τουρισμού.	Schofield, 1996

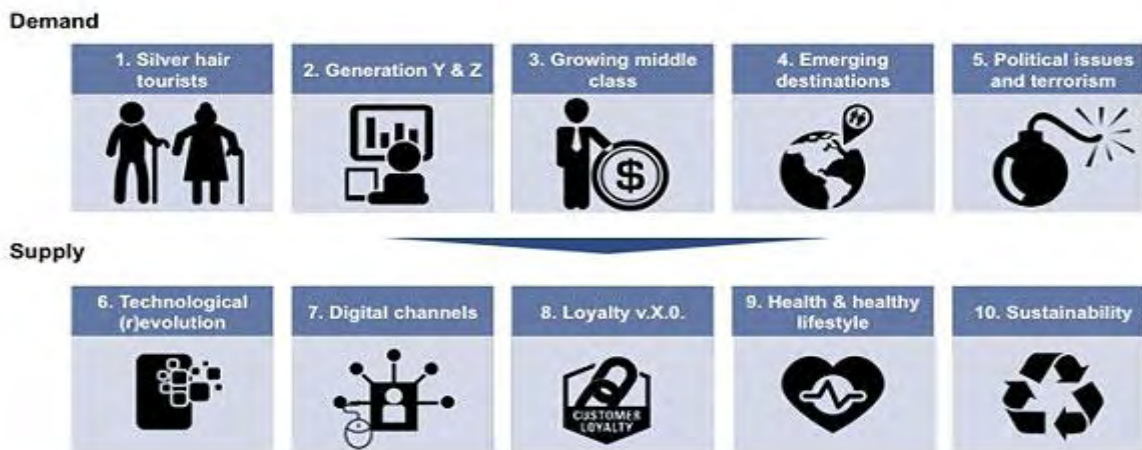
Πηγή: Δέφνερ και Μεταξάς, 2003

2. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΩΣ ΕΙΔΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

2.1 ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΓΚΟΣΜΙΕΣ ΤΑΣΕΙΣ

Ο παγκόσμιος πληθυσμός γηράσκει και αυτό είναι ένα από τα πολλά συμπεράσματα της έρευνας της Horwath HTL (2015), 'Τουριστικές τάσεις- 10 πράγματα που πρέπει να γνωρίζετε για το μέλλον του τουρισμού' (Εικόνα 1) και για τον λόγο αυτόν ένας σημαντικός αριθμός τουριστών αναδύεται – αυτοί που ονομάζονται 'τουρίστες με ασημένα μαλλιά' – που έχουν συγκεκριμένες επιθυμίες και ανάγκες όσον αφορά στην προσαρμογή, στην κατανάλωση των υπηρεσιών, της ασφάλειας και των επιθυμητών προϊόντων (Εικόνα 2).

Εικόνα 1: Οι 10 τουριστικές τάσεις

Πηγή: Horwath HTL, 2015.

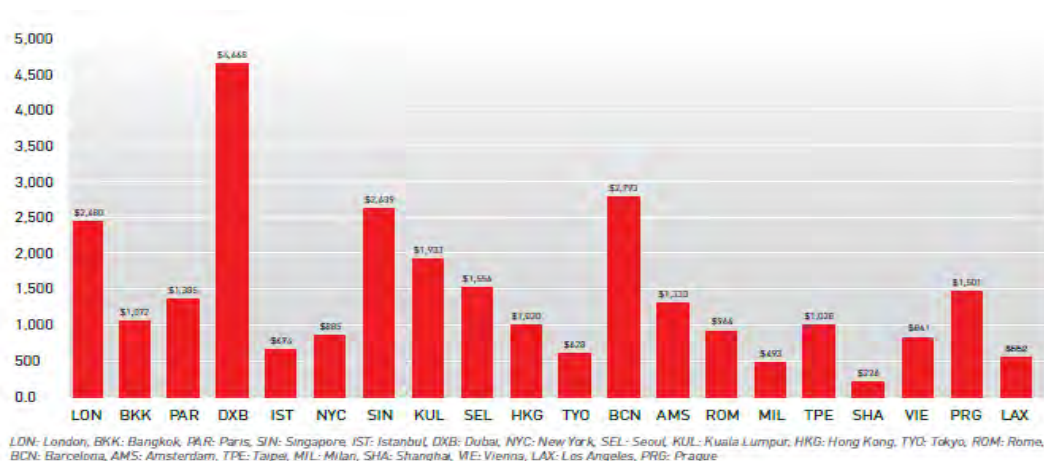
Εικόνα 2: Τα τουριστικά προϊόντα που ζητούνται περισσότερο από τους μεγαλύτερους ηλικιακά

Πηγή: Horwath HTL, 2015.

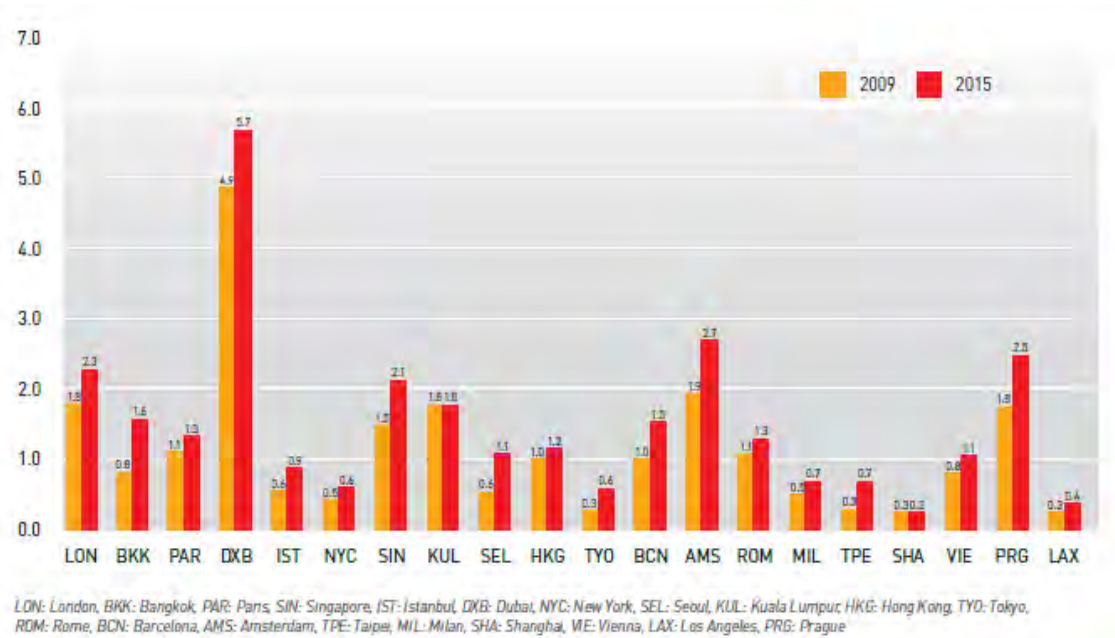
Συγκεκριμένα: Οι αναδυόμενες αγορές θα ξεπεράσουν σύντομα τις ανεπτυγμένες αγορές σε επίπεδο διεθνών αφίξεων φθάνοντας στο 58% το ποσοστό του μεριδίου τους. Στην κορυφή των 20 παγκόσμιων προορισμών με διεθνείς διανυκτερεύσεις για το έτος 2015, είναι 10 πόλεις από τη Μέση Ανατολή και την Ασία (Διάγραμμα 1), ενώ οι μισοί από αυτούς τους προορισμούς εμφάνισαν διψήφια αύξηση μεταξύ του 2009 και του 2015 (Διάγραμμα 2) (Mastercard, 2015).

Διάγραμμα 1. 20 Παγκόσμιοι προορισμοί με διεθνείς διανυκτερεύσεις για το 2015

Πηγή: Mastercard, 2015.

Διάγραμμα 2. Οι κορυφαίοι 20 παγκόσμιοι προορισμοί βάση διανυκτερεύσεων-αφίξεων επισκεπτών ανά κάτοικο των πόλεων το 2009 σε σχέση με το 2015.

Πηγή: Mastercard, 2015.

Επιπλέον, η ομάδα Generation Y, επίσης γνωστή ως Millennials και η ομάδα Generation Z, γνωστή και ως iGen, ομοίως ασκούν τη δική τους επιρροή. Αυτές λοιπόν οι ομάδες είναι ηλικιακές ομάδες που έχουν ως γνώμονα την τεχνολογία, ενώ μεταξύ τους παρουσιάζουν πολύ μεγάλες διαφορές, έχοντας ειδικές ανάγκες για επικοινωνία, κατανάλωση και τουριστική εμπειρία. Η αύξηση του μέσου εισοδήματος και η πτώση των επιπέδων της απόλυτης φτώχειας έχουν ως αποτέλεσμα μια αυξανόμενη μεσαία τάξη. Ο πληθυσμός της μεσαίας τάξης αναμένεται να αυξηθεί περαιτέρω σε παγκόσμιο επίπεδο, φθάνοντας τα 4,9 δισ. το 2030, όπου το μεγαλύτερο μέρος της αύξησης αναμένεται από την Ασία (Εικόνα 3). Ένα από τα χαρακτηριστικά τους θα είναι η όλο και μεγαλύτερη σημασία που θα δίνουν στα ταξίδια και τον τουρισμό (Horwath HTL, 2015).

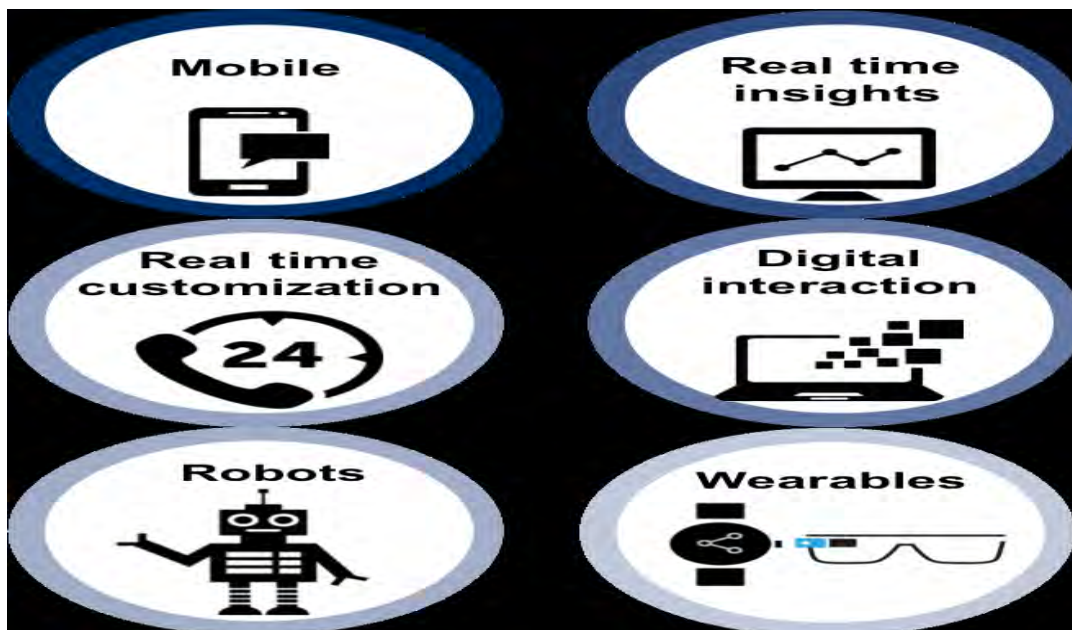
Εικόνα 3. Αύξηση του πληθυσμού της μεσαίας τάξης από το 2009-2030

Πηγή: Horwath HTL, 2015

Η τεχνολογία (Εικόνα 4) παρέχει περισσότερες δυνατότητες για να προσελκυσθούν οι Millennials και οι iGen, όμως η ταχύτητα της αλλαγής είναι δύσκολο να ακολουθηθεί και η πολυπλοκότητα που επιφέρει η τεχνολογία είναι δύσκολο να διαχειριστεί (Horwath HTL, 2015).

Εικόνα 4. Βασικές επιρροές της τεχνολογίας στον τομέα του τουρισμού

Πηγή: Horwath HTL, 2015

Ο τουρισμός κυριαρχείται από ψηφιακά κανάλια, αλλά η αύξηση της λεγόμενης SoMo (Κοινωνία & Κινητά) φέρνει μια πραγματική επανάσταση, η οποία διαταράσσει το σύνολο του τομέα σε συνεχή βάση. Η ψηφιοποίηση του τουρισμού έχει καταστήσει σαφές ότι οι νέοι ανταγωνιστές μπορούν να ταρακουνήσουν έντονα τα μακροπρόθεσμα επιχειρηματικά σχέδια. Ένα δυναμικό ψηφιακό περιβάλλον θα επιτρέπει την ανάπτυξη νέων, καινοτόμων προγραμμάτων αφοσίωσης, τα οποία θα βασίζονται σε ακριβείς γνώσεις μέσω Big Data, και βελτίωση της εμπειρίας του κάθε τουρίστα κατά τη διάρκεια του ταξιδιού του (Horwath HTL, 2015).

Ο τουρισμός αυξάνεται με πρωτοφανή ρυθμό και είναι ένα από τους βασικούς κοινωνικο-οικονομικούς οδηγούς σε όλο τον κόσμο, ως εκ τούτου, επηρεάζει την παγκόσμια ανάπτυξη και την ευημερία. Με πάνω από ένα δισεκατομμύριο ταξιδιώτες το 2013, ο τουρισμός παράγει 9% του ΑΕΠ παγκοσμίως και 1,4 τρισεκατομμύρια δολάρια των εξαγωγών (Εικόνα 5). Ο τουρισμός προκαλεί επιπλέον ευκαιρίες απασχόλησης και το πιο σημαντικό συμβάλλει στη βελτίωση της δομής και της ισορροπίας της οικονομικής δραστηριοτήτων σε μια κοινωνία (Horwath HTL, 2015).

Εικόνα 5: Παγκόσμια αύξηση τουρισμού

Πηγή: Horwath HTL, 2015

Ο παγκόσμιος τουρισμός θα συνεχίσει να αυξάνεται παράλληλα με την παγκόσμια ευημερία, ως εκ τούτου είναι επιτακτική ανάγκη να διασφαλιστεί η

βιωσιμότητά του. Οικονομικοί, κοινωνικοί, και περιβαλλοντικοί πυλώνες πρέπει να εξισορροπηθούν, ώστε να διασφαλιστεί η μακροπρόθεσμη βιώσιμη ανάπτυξη του τουρισμού. Ο τουρισμός δίνει μια οικονομική αξία για τις παραδοσιακές τέχνες, τις πολιτιστικές πρακτικές και ενθαρρύνει τη διατήρηση των ιστορικών χώρων και κτιρίων της πολιτιστικής κληρονομιάς. Σέβεται την κοινωνικο-πολιτιστική αυθεντικότητα των κοινοτήτων υποδοχής, την πολιτιστική κληρονομιά τους και τις παραδοσιακές αξίες τους, και συμβάλλει στην διαπολιτισμική κατανόηση και ανοχή. Ο βιώσιμος τουρισμός ενισχύει την κατανομή του εισοδήματος ενώ ο τουρισμός συχνά έχει κατηγορηθεί για την εμπορευματοποίηση του τοπικού πολιτισμού. Ο τουρισμός μπορεί δυνητικά να μετατρέψει τις τοπικές αξίες, τις κοινωνικές και ηθικές συμπεριφορές, τα πρότυπα κατανάλωσης και την επαγγελματική δομή της κοινωνίας. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο ο αειφόρος τουρισμός θα πρέπει να διατηρεί σ' ένα υψηλό επίπεδο ικανοποίησης των τουριστών και να εξασφαλίσει μια ουσιαστική εμπειρία στους τουρίστες, την ευαισθητοποίηση τους σε θέματα αειφορίας και της προώθησης του αειφόρου τουρισμού με καλές πρακτικές. Αν δεν υπάρξει αειφόρος διαχείριση, η υπερανάπτυξη μπορεί να οδηγήσει σε αντιπάθεια ή/και αντίθεση των κατοίκων της περιοχής προς τον τουρισμό. Η αειφόρος ανάπτυξη του τουρισμού απαιτεί τη συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων, καθώς και μια ισχυρή πολιτική ηγεσία (Horwath HTL, 2015).

2.2 ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (WTO, 1985) προσπάθησε να δώσει έναν ορισμό για τον πολιτιστικό τουρισμό και θεωρεί ότι είναι το ταξίδι που γίνεται με κίνητρο βασικά πολιτιστικό – περιλαμβάνοντας εκπαιδευτικές περιηγήσεις, θεατρικές παραστάσεις, φεστιβάλ, προσκυνήματα, επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, μνημεία και μουσεία, καθώς και τη μελέτη του φυσικού περιβάλλοντος, του λαϊκού πολιτισμού και της τέχνης.

Σύγχρονοι μελετητές αναγνωρίζουν δύο βασικές προσεγγίσεις του όρου 'πολιτιστικός τουρισμός' (Richards, 1996), καθώς λόγω της συνθετότητας αλλά και της ευρύτητας του περιεχομένου, είναι δύσκολο να οριστεί ακριβώς:

- Ο πρώτος στενός ή Τεχνικός ορισμός του πολιτιστικού τουρισμού, περιλαμβάνει όλες τις μετακινήσεις προσώπων εκτός του τόπου κατοικίας τους σε :
  - α. Αρχαιολογικούς ή ιστορικούς χώρους και μουσεία,
  - β. Ειδικά πολιτιστικά αξιοθέατα ή μέρη ιστορικής/αρχιτεκτονικής κληρονομιάς (ερείπια, διάσημες κατασκευές, ολόκληρες πόλεις),
  - γ. Καλλιτεχνικές, αθλητικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις, θέατρα, κινηματογράφο, σεγκαλερί, φεστιβάλ και άλλα πολιτιστικά γεγονότα,
  - δ. Θρησκευτικά γεγονότα και προσκυνήματα,
  - ε. Μελέτη γλώσσας, λογοτεχνίας ή κάποιας ολοκληρωμένης κουλτούρας
  - στ. Πολιτιστικοί περίπατοι (τυπολογία ECTRARC 1989 στο Richards 1996).
- Ο δεύτερος ευρύς ή Εννοιολογικός ορισμός του πολιτιστικού τουρισμού, περιλαμβάνει όλες τις μετακινήσεις προσώπων σε πολιτιστικά αξιοθέατα μακριά από τον τόπο κατοικίας τους, με σκοπό να συγκεντρώσουν νέες πληροφορίες, γνώσεις και εμπειρίες ή να κάνουν απροσδόκητες συναντήσεις προς ικανοποίηση των πολιτιστικών τους αναγκών γενικά.

Η διαφορά ανάμεσά τους, είναι ότι στην δεύτερη προσέγγιση, εμπλέκονται οι πολιτιστικές διεργασίες και τα κίνητρα των πολιτιστικών τουριστών στις διακοπές τους (Richards, 1996).

Σύμφωνα με έναν άλλο πιο γενικό και ευρύ ορισμό των McIntosh & Goeldner (1986), ως πολιτιστικός τουρισμός ορίζεται ο τουρισμός που περιλαμβάνει όλες τις πλευρές του ταξιδιού κατά το οποίο οι ταξιδιώτες μαθαίνουν για την ιστορία και την πολιτιστική κληρονομιά των άλλων αλλά και για τους σύγχρονους τρόπους της ζωής τους, καθώς και τους τρόπους με τους οποίους αυτοί σκέπτονται και ενεργούν. Επίσης, και ένας άλλος γνωστός ορισμός του Galí (2012), ως πολιτιστικός τουρισμός είναι οποιαδήποτε ταξιδιωτική δραστηριότητα δίνει σε επισκέπτες τόσο την εμπειρία όσο και την πρόσβαση. Την εμπειρία να ανακαλύψουν τους τρόπους ζωής άλλων ανθρώπων, να βιώσουν τα έθιμά τους, τις παραδόσεις τους, τις ιδέες τους, και να βρεθούν στο φυσικό περιβάλλον μέσα στο οποίο αυτοί οι άνθρωποι ζουν. Την πρόσβαση σε μέρη αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος αλλά και ιστορικής, αρχαιολογικής και κάθε άλλης πολιτιστικής αξίας, την οποία τα μέρη αυτά πιθανόν να διαθέτουν.

Μια παρόμοια προσέγγιση υιοθετήθηκε από τον Munsters (1996) at Richards (2006), ο οποίος ταξινομεί ένα ευρύ φάσμα του πολιτιστικού τουρισμού αξιοθέατων στην Ολλανδία και το Βέλγιο με τον ακόλουθο τρόπο:

1. Αξιοθέατα

- α) Μνημεία
- β) Μουσεία
- γ) Διαδρομές
- δ) Θεματικά πάρκα

2. Εκδηλώσεις

- α) Ιστορικά γεγονότα
- β) Εκδηλώσεις Τέχνης
- γ) Εκδηλώσεις και Δραστηριότητες

Είναι προφανές, αφού είναι δύσκολη η οριοθέτηση της έννοιας του πολιτισμού, προκύπτουν δυσκολίες και για τις δραστηριότητες που οριοθετούν τον πολιτισμικό τουρισμό και που περιλαμβάνονται σε αυτόν. Γενικά, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ο πολιτισμός περιλαμβάνει όλες τις δραστηριότητες που έχουν ως κυρίαρχο κίνητρο τη γνωριμία με την τοπική πολιτιστική κληρονομιά εν γένει ή μέρους αυτής. Έτσι, για

αυτόν τον λόγο, ο πολιτιστικός τουρισμός δύναται να συμπεριλάβει και άλλες μορφές τουρισμού καθώς οι δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα σε άλλες μορφές συνδέονται έμμεσα με τα πολιτιστικά στοιχεία του τόπου υποδοχής.

Στον παρακάτω Πίνακα 2 απεικονίζονται οι βασικότερες μορφές του πολιτιστικού τουρισμού και οι δραστηριότητες καθώς και το τουριστικό προϊόν που αντιστοιχούν σε κάθε μία από αυτές.

Πίνακας 2: Οι βασικές μορφές του πολιτιστικού τουρισμού

Είδη	Δραστηριότητες – Επιμέρους τουριστικά προϊόντα
Τουρισμός κληρονομιάς (heritage tourism)	Φυσική και πολιτιστική κληρονομιά Υλικά στοιχεία: Αρχαιολογικοί χώροι Δομημένο περιβάλλον Μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς Άυλα στοιχεία: Λογοτεχνία Τέχνες Παραδόσεις Αξιοθέατα πολιτιστικής κληρονομιάς: Μουσεία, συλλογές Βιβλιοθήκες Θέατρα Χώροι εκδηλώσεων Μνημεία συνδεδεμένα με ιστορικά πρόσωπα
Πολιτιστικές Διαδρομές (Cultural Routes)	• Πολιτιστικές Διαδρομές βασισμένες σε διάφορες θεματικές: Βιομηχανία Θρησκεία Τέχνη Γαστρονομία Αρχιτεκτονική Γλώσσα

Αστικός πολιτισμικός τουρισμός	Αστικός τουρισμός, επίσκεψη σε αξιοθέατα Πολιτιστικές πρωτεύουσες της Ευρώπης Τα αστικά κέντρα ως δημιουργικές πόλεις
Ethnic Tourism	Τοπικές παραδόσεις Διαφορετικότητα
Φεστιβαλικός τουρισμός και τουρισμός εκδηλώσεων (event and festival tourism)	Πολιτιστικές εκδηλώσεις Πολιτιστικά φεστιβάλ Μουσικά φεστιβάλ Μουσικές συναυλίες Φεστιβάλ τεχνών
Θρησκευτικός Τουρισμός	Η επίσκεψη σε θρησκευτικά αξιοθέατα και χώρους με βασικό κίνητρο τη θρησκεία Η επίσκεψη σε θρησκευτικά αξιοθέατα και χώρους χωρίς βασικό κίνητρο τη θρησκεία (πολιτιστικό και αρχιτεκτονικό και ιστορικό ενδιαφέρον) Προσκυνηματικές διαδρομές

Πηγή: Csapo, 2012: 209 -210

2.2.1 ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ

Η σκιαγράφηση του 'προφίλ' των επισκεπτών-καταναλωτών των προϊόντων πολιτιστικού τουρισμού, έρευνες που έγιναν παλιότερα αλλά και πιο πρόσφατες, καταλήγουν, σε γενικές γραμμές και με όχι σημαντικές αποκλίσεις, σε σχετικά ομοιογενή συμπεράσματα. Συγκεκριμένα για τον πολιτιστικό τουρισμό, '*...οι τουρίστες προέρχονται, συνήθως, από αναπτυγμένες χώρες, έχουν υψηλό επίπεδο παιδείας και εκπαίδευσης, μέσο και υψηλό οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο και σέβονται τη φυσιογνωμία του τουριστικού προορισμού που επισκέπτονται*' (Κοκκώσης κ.ά., 2011: 215). Από αυτές τις μεταβλητές:

- α) Η εκπαίδευση αποτελεί την πιο αξιόπιστη μεταβλητή σε σχέση με το οικονομικό επίπεδο. Τα άτομα με υψηλό μορφωτικό επίπεδο συνιστούν σημαντικότατο μέρος του κοινού το οποίο ενδιαφέρεται ενεργά για την κατανάλωση πολιτιστικών προϊόντων.
- β) Η κοινωνική θέση είναι επίσης σημαντική μεταβλητή. Τα άτομα τα οποία βρίσκονται στα μεσαία και υψηλότερα κοινωνικά στρώματα αναζητούν και, κατά συνέπεια,

καταναλώνουν περισσότερες πολιτιστικές δραστηριότητες, δεδομένου μάλιστα ότι έχουν και το οικονομικό υπόβαθρο για να υποστηρίξουν αυτές τις επιλογές τους.

γ) Η ηλικιακή σύνθεση των καταναλωτών προϊόντων πολιτιστικού τουρισμού κλίνει προς τις μεσαίες και μεγαλύτερες ηλικίες αν και, τελευταία, παρατηρείται σχετική αύξηση του αριθμού των ατόμων νεαρότερων ηλικιακών ομάδων (Κοκκώσης κ.ά., 2011: 215-216)

Άλλη έρευνα, σχετικά με την ηλικία των επισκεπτών, αναφέρει ότι: *‘...η δημογραφική γήρανση του πληθυσμού στον ανεπτυγμένο κόσμο προσδιόρισε μια νέα ομάδα ενεργών καταναλωτών, τα άτομα της τρίτης ηλικίας, που διαθέτουν εισόδημα αλλά και χρόνο να δαπανήσουν για την απόλαυση εμπειριών και συγκινήσεων μέσω της κατανάλωσης αγαθών και υπηρεσιών πολιτισμού και δημιουργίας’* (Λαζαρέτου, 2014: 6).

Μία άλλη μελέτη του Silberberg (1995), η οποία επεξεργάστηκε δεδομένα από τις ΗΠΑ και τον Καναδά, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα άτομα τα οποία αποτελούν τους εν δυνάμει καταναλωτές αυτών που έχει να προσφέρει ο πολιτιστικός τουρισμός είναι οικονομικού επιπέδου ανώτερου από το μέσο, διαθέτουν υψηλή μόρφωση, είναι πιο πιθανό να είναι γυναίκες παρά άντρες και ανήκουν σε σχετικά υψηλές ηλικιακές κατηγορίες (Silberberg, 1995).

Μία από τις πιο ενδιαφέρουσες πρόσφατες μελέτες του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού σχετικά με τον πολιτιστικό τουρισμό στις ευρωπαϊκές πόλεις, η οποία βασίστηκε σε υπάρχουσες βάσεις δεδομένων άλλων τουριστικών οργανισμών καταγράφει τις εξής τάσεις (Παλάσκας κ.ά. 2006: 46-47):

- Οι επισκέπτες των πολιτιστικών υποδομών και γεγονότων των πόλεων είναι κυρίως γυναίκες, υψηλού μορφωτικού επιπέδου και εισοδηματικής στάθμης.
- Ο πολιτιστικός τουρισμός αφορά όλες τις ηλικίες (και όχι μόνο τους ηλικιωμένους όπως είναι η επικρατούσα άποψη), ενώ ιδιαίτερη δυναμική εμφανίζει η ηλικιακή ομάδα 20-30 ετών. Οι τουρίστες άνω των 50 ετών ωστόσο τείνουν να επισκέπτονται χώρους πολιτιστικού ενδιαφέροντος σε σχέση με τους νεότερους.
- Ο πολιτισμός είναι το σημαντικότερο κίνητρο επίσκεψης σε μια πόλη, ωστόσο ένα μικρό μόνο ποσοστό των επισκεπτών αυτοχαρακτηρίζονται ως πολιτιστικοί τουρίστες.

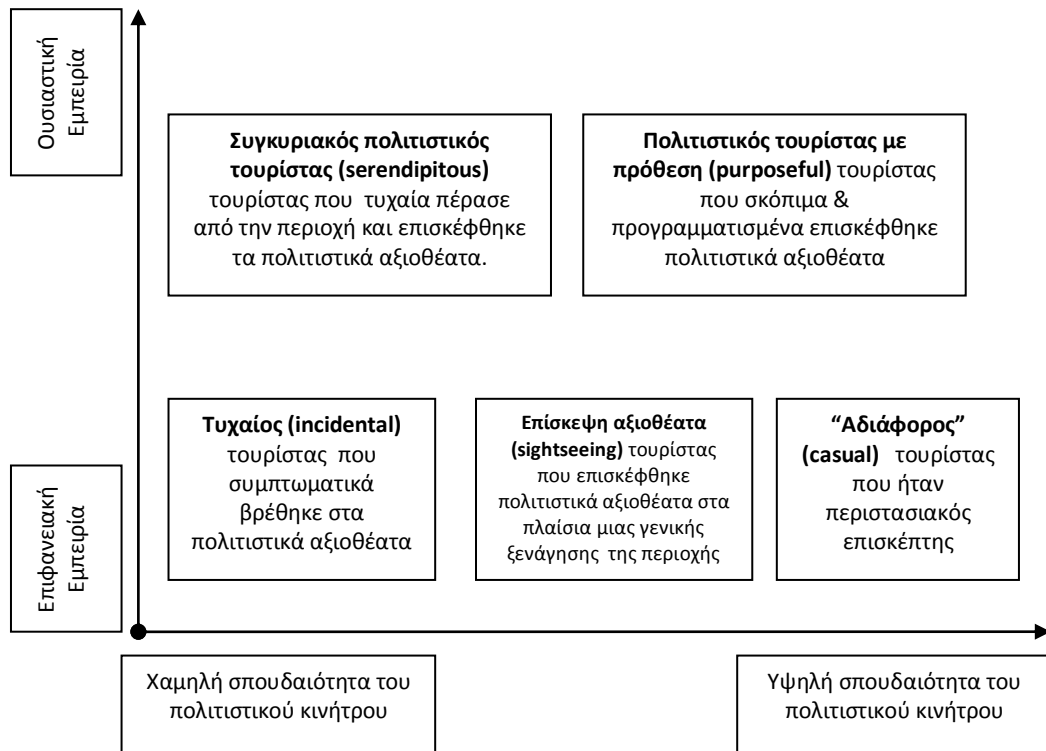
- Τα πολιτιστικά δρώμενα είναι λιγότερο σημαντικά από τους χώρους πολιτιστικού ενδιαφέροντος. Τα δρώμενα αυτά πρέπει επομένως να είναι άμεσα συνδεδεμένα με χώρους πολιτιστικής κληρονομιάς, να συνοδεύονται από σχετική πληροφόρηση και να εντάσσονται σε μια προσπάθεια για επιμήκυνση του χρόνου παραμονής του επισκέπτη στην πόλη.
- Η σημαντικότερη πηγή πληροφόρησης για τους πολιτιστικούς τουρίστες παραμένουν η οικογένεια και οι φίλοι, με το Διαδίκτυο να ασκεί αυξανόμενη επιρροή.
- Οι πολιτιστικοί τουρίστες των πόλεων ταξιδεύουν συνήθως με αεροπλάνο και τείνουν να διαμένουν σε ξενοδοχεία – γενικά ξοδεύουν περισσότερα χρήματα από τον μέσο τουρίστα.
- Η πρόσφατη μείωση των διεθνών αφίξεων στις ευρωπαϊκές πόλεις (λόγω της ισχυροποίησης του ευρώ και του δισταγμού των Αμερικάνων να ταξιδεύουν εκτός ΗΠΑ) έχει αντισταθμιστεί μέχρι ένα βαθμό από την αύξηση της εγχώριας ζήτησης για αστικό τουρισμό.
- Αν και ο πολιτιστικός τουρισμός των πόλεων συνεχίζει μέχρι και σήμερα να αφορά κυρίως τους δημοφιλείς προορισμούς και καθιερωμένες μητροπόλεις, αναπτύσσεται η τάση για εξερεύνηση νέων προορισμών και μη καθιερωμένων περιφερειακών πόλεων.

2.2.2. ΤΥΠΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΩΝ

Μελέτες οι οποίες έχουν προσπαθήσει να κατηγοριοποιήσουν την ομάδα 'πολιτιστικοί τουρίστες' με μεγαλύτερη ακρίβεια έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα ότι πρόκειται μεν για ένα ομοιογενές σύνολο, το οποίο όμως μπορεί, και πρέπει, να χωριστεί σε υποκατηγορίες. Σε μία άλλη μελέτη του Niemczyk (2013), που πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 600 τουριστών, που επισκέφθηκαν τα πολιτιστικά αξιοθέατα της Κρακοβίας στην Πολωνία, έγινε η κατηγοριοποίηση σε πέντε ομάδες, όπου στο Σχήμα 1, απεικονίζεται μια τυπολογία σύμφωνα με τη ένταση του κινήτρου 'πολιτισμός' σε διαφορετικές κατηγορίες τουριστών.

:

Σχήμα 1: Τύποι πολιτιστικού τουρίστα

Πηγή: Csapo, 2012 · Richards, 2011.

2.2.3. ΜΕΛΕΤΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Μία σχετική μελέτη του ΟΟΣΑ έδειξε ότι, σε αρκετές μεγάλες οικονομίες, η αξία την οποία παράγουν οι πολιτιστικές τους βιομηχανίες ισοδυναμεί με ένα ποσοστό της τάξης του 3% έως 6% του ΑΕΠ τους (OECD (2007), όπως αναφέρεται στο OECD (2009: 21). Με δεδομένο μάλιστα ότι η συγκεκριμένη μελέτη αναφέρεται σε χώρες όπως οι ΗΠΑ, η Μεγάλη Βρετανία και η Γαλλία, γίνεται προφανές ότι ο πολιτιστικός τουρισμός είναι μια τεράστια βιομηχανία στην οποία διακυβούνται τεράστια συμφέροντα και διακινούνται τεράστια χρηματικά ποσά. Επίσης, μία επεξεργασία των σχετικών στοιχείων του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (Richards, 2007) εκτιμά την αξία του πολιτιστικού τουρισμού στο 40% του τουριστικού συνόλου.

Μία ακόμα μελέτη Europa Nostra (2007), όπως αναφέρεται στο OECD (2009: 21) καταλήγει στο συμπέρασμα ότι περισσότερο από το 50% της τουριστικής δραστηριότητας στην Ευρώπη έχει ως κινητήρια δύναμη την πολιτιστική κληρονομιά και ότι ο πολιτιστικός τουρισμός είναι η συνιστώσα εκείνη του τουρισμού η οποία

αναμένεται να έχει τη μεγαλύτερη ανάπτυξη. Μελέτες στις ΗΠΑ έδειξαν ότι το 30% των ταξιδιωτών του εσωτερικού τουρισμού επηρεάζεται όσο αφορά την επιλογή του προορισμού τους από συγκεκριμένα πολιτιστικά κριτήρια (ιστορικοί τόποι, πολιτιστικά γεγονότα, συναυλίες κ.λπ.). Μάλιστα, μεταξύ 1996 και 2002 ο όγκος αυτής της κατηγορίας των τουριστών αυξήθηκε κατά 13%, από 192,3 σε 216,8 άτομα μετρούμενα σε άτομο/ταξίδι, και το ποσοστό αυτό ήταν κατά τι μεγαλύτερο από την αύξηση των εσωτερικών ταξιδιών στο σύνολό τους (OECD, 2009: 21). Μία ακόμα έρευνα της European Association for Tourism and Leisure η οποία έγινε το 2007 κατέληξε ότι, από το 1997 μέχρι το 2007, το ποσοστό των τουριστών στις πολιτιστικές διακοπές αυξήθηκε από 17% σε 30% (Vong, 2013: 1).

Για το ζήτημα της απασχόλησης μόνο, μια μελέτη που έγινε για τη Γαλλία, και για τις περιοχές Angouleme και Limoges, εκτίμησε ότι η απασχόληση σε κλάδους που υπηρετούσαν την πολιτιστική κληρονομιά ήταν το 0,4% του πληθυσμού, ενώ η απασχόληση που σχετιζόνταν με τον μετασχηματισμό της πολιτιστικής κληρονομιάς σε εκμεταλλεύσιμους παραγωγικούς πόρους έφτανε το 3% (OECD, 2005).

Ο πολιτιστικός τουρισμός είναι πλέον από τα σημαντικότερα συστατικά μέρη στους περισσότερους τουριστικούς προορισμούς. Στοιχεία από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού δείχνουν ότι το ποσοστό των διεθνών ταξιδιών που μπορεί να κατηγοριοποιηθεί (εν μέρει τουλάχιστον), ως πολιτιστικός είναι σε απόλυτους αριθμούς πολύ σημαντικά και σημειώνουν άνοδο. Από το 37% το 1995 στο 40% το 2004. Σε συνδυασμό με την ταχεία αύξηση του τουρισμού διεθνώς αυτό συνεπάγεται πολύ μεγάλο αριθμό ταξιδιών και εκτιμάται ότι το 2013 έγιναν πάνω από 430 εκ. διεθνή ταξίδια με (εν μέρει ή κυρίως) πολιτιστικό σκοπό (Richards, 2014).

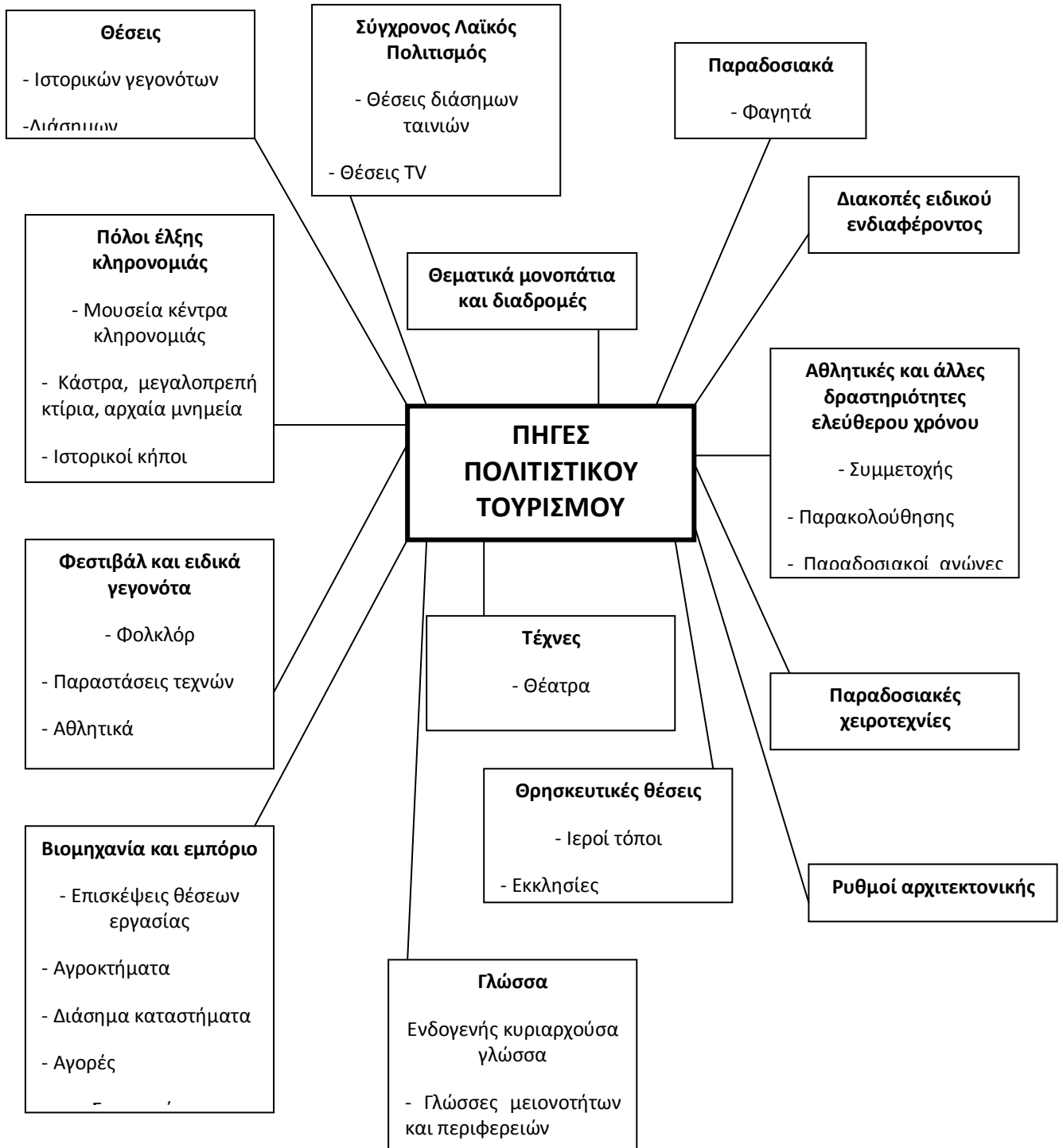
Όσο δε αφορά μόνο την Ευρώπη των 27, η βιομηχανία πολιτισμού και δημιουργίας αναδεικνύεται σήμερα παγκόσμιος ηγέτης, κατέχοντας το 70% της παγκόσμιας αγοράς. Ο τομέας αυτός συνεισφέρει το 3% του ΑΕΠ της ΕΕ-27 –μη συμπεριλαμβανόμενου του χρηματοπιστωτικού τομέα– και απασχολεί περισσότερους από 7 εκατομμύρια ανθρώπους. Επίσης, από το 2010 και ύστερα ο ετήσιος ρυθμός ανάπτυξης ξεπέρασε το 10% και αναμένεται να παραμείνει σε αυτό το υψηλό ποσοστό τα επόμενα έτη (Λαζαρέτου, 2014: 7-8).

2.3 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Η πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης είναι μια από τις παλαιότερες και σημαντικότερες γενέτειρες του τουρισμού, και διατηρεί τον κεντρικό ρόλο της στην ευρωπαϊκή βιομηχανία τουρισμού μέχρι σήμερα. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Ένωση, ο τουρισμός και ειδικά ο πολιτιστικός τουρισμός υπό μια ευρύτερη έννοια, αξίζουν την προσοχή προτεραιότητας ως περιοχές πολιτικής. Ο πολιτιστικός τουρισμός έχει αναγνωριστεί ως ο σημαντικότερος πράκτορας της οικονομικής και κοινωνικής αλλαγής στην Ευρώπη (Smith, 2003).

Ιδιαίτερα μεγάλο είναι το φάσμα των αυθεντικών πηγών και βασικών χαρακτηριστικών του πολιτιστικού τουρισμού (Swarbrooke, 1996). Οι σημαντικότερες πηγές και τα διαφορετικά χαρακτηριστικά του πολιτιστικού τουρισμού διακρίνονται διαγραμματικά στα σχήματα 2 και 3 που ακολουθούν, ενώ στο σχήμα 4 απεικονίζονται όλοι οι παράγοντες που υποστηρίζουν το σύστημα του πολιτιστικού τουρισμού.

Οι πολιτιστικές και τουριστικές βιομηχανίες εμφανίζονται σε όλα τα ευρωπαϊκά έθνη και τις περιοχές, να καταλαμβάνουν τα διαστήματα εκείνα τα οποία έχουν εγκαταλειφθεί από την κατασκευαστική βιομηχανία, και να δημιουργούν την απαίτηση των στρατηγικών κεντρικών θέσεων των πόλεων. Η πολιτιστική κατανάλωση έχει αυξηθεί, και ο τουρισμός είναι μια όλο και περισσότερο σημαντική μορφή πολιτιστικής κατανάλωσης, που ενθαρρύνεται και που χρηματοδοτείται από τους τοπικούς, εθνικούς και υπερεθνικούς οργανισμούς. Αυτό απεικονίζει την αλλαγή από εκείνη την εποχή η οποία οδηγούσε από την παραγωγή στην κατανάλωση, σε μία καταναλωτική κοινωνία όπου η κατανάλωση οδηγεί στην παραγωγή (Richards, 1996).

Σχήμα 2. Πηγές του πολιτιστικού τουρισμού

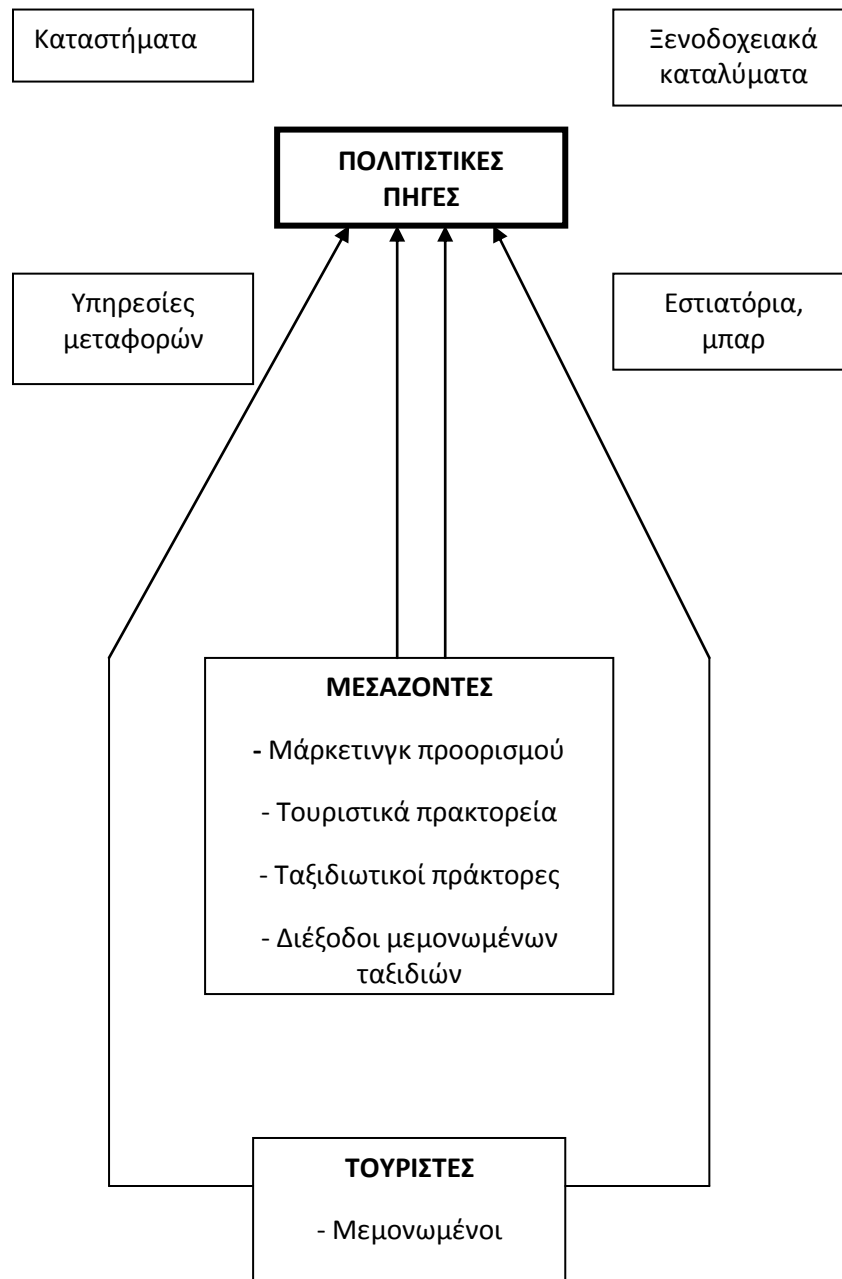
Πηγή: Swarbrooke, 1996

Αισθητές πολιτιστικές πηγές π.χ. μουσεία		Μη αισθητές πολιτιστικές πηγές π.χ. τρόποι ζωής και αμφίεσης
Πηγές συνειδητά διαχειριζόμενες ώστε να προσελκύουν πολιτιστικούς τουρίστες		Πηγές μη συνειδητά διαχειριζόμενες ώστε να προσελκύουν πολιτιστικούς τουρίστες
Πολιτιστικός τουρισμός με βάση τους πόρους έλξης κληρονομιάς και παραδοσιακά ειδικά γεγονότα		Πολιτιστικός τουρισμός με βάση τους σύγχρονους πότους έλξης και δημιουργημένα ειδικά γεγονότα
Πολιτιστικός τουρισμός με βάση τον πολιτισμό του προορισμού και τους κατοίκους του		Πολιτιστικός τουρισμός με βάση εισαγόμενο πολιτισμό των τουριστών από τις περιοχές τους
Ανεξάρτητες πολιτιστικές τουριστικές μετακινήσεις		Ομαδικές πολιτιστικές τουριστικές μετακινήσεις
Εγχώριος		Διεθνής
Απλοί πόροι έλξης πολιτιστικού τουρισμού		Προορισμοί πολιτιστικού τουρισμού
Ο πολιτισμός ως το κύριο στοιχείο των τουριστικών διακοπών		Ο πολιτισμός ως ένα περιθωριακό στοιχείο των τουριστικών διακοπών
Ο πολιτισμός ως το πυρηνικό στοιχείο του τουριστικού προϊόντος προορισμού		Ο πολιτισμός ως ένα περιθωριακό στοιχείο των τουριστικών διακοπών
Πολιτιστικός τουρισμός με βάση τον εθνικό πολιτισμό		Πολιτιστικός τουρισμός με βάση τον περιφερειακό / τοπικό / εθνικών μειονοτήτων πολιτισμό
Πολιτιστικός τουρισμός με βάση ρεαλιστικές τουριστικές εικόνες των πολιτισμών του προορισμού		Πολιτιστικός τουρισμός με βάση μη ρεαλιστικές τουριστικές εικόνες των πολιτισμών του προορισμού

Σχήμα 3. Διαφορετικά χαρακτηριστικά του πολιτιστικού τουρισμού

Πηγή: Swarbrooke, 1996

Σχήμα 4. Το σύστημα του πολιτιστικού τουρισμού

Πηγή: Swarbrooke, 1996

Υπάρχει τώρα η αμφιβολία κατά πόσο ο πολιτισμός είναι ένας σημαντικός πόρος τουρισμού στην Ευρώπη, και ότι η διατήρηση της ανταγωνιστικότητας του ευρωπαϊκού προϊόντος τουρισμού είναι ζωτικής σημασίας. Εντούτοις, διάφορες ερωτήσεις περιβάλλουν τις χρήσεις των πολιτιστικών πόρων από τους τουρίστες. Ποιοι είναι οι τουρίστες που χρησιμοποιούν αυτές τις πολιτιστικές εγκαταστάσεις; Γιατί συμμετέχουν στον πολιτιστικό τουρισμό; Πόσο μεγάλη είναι η απαίτηση για τον πολιτιστικό τουρισμό; Ποια στοιχεία πολιτισμού προσελκύουν τους πολιτιστικούς τουρίστες; Λίγες παλαιότερες μελέτες έχουν προσπαθήσει να απαντήσουν σε αυτές τις βασικές ερωτήσεις (Richards, 1996).

Ένα σημαντικό εμπόδιο στην παροχή των απαντήσεων σε τέτοιες ερωτήσεις είναι η έλλειψη στοιχείων όσον αφορά τον πολιτιστικό τουρισμό. Ο προσδιορισμός του πολιτιστικού τουρισμού ως αυξανόμενη αγορά στην Ευρώπη έχει βασιστεί περισσότερο σε ισχυρισμούς παρά σε πληροφόρηση και περισσότερο σε παρατηρήσεις παρά σε συστηματική ανάλυση. Επομένως είναι δύσκολο να γίνει κατανοητό ακριβώς πόσο σημαντικός είναι ο πολιτιστικός τουρισμός στην Ευρώπη, πόσο γρήγορα αυξάνεται, ή να προσδιοριστούν οι λόγοι για τους οποίους έχει αυξηθεί (Richards, 1996).

3. ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

3.1 Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η σημασία του Πολιτιστικού Τουρισμού για τον τουριστικό προορισμό 'ΕΛΛΑΔΑ' έχει διαπιστωθεί διαχρονικά, με σειρά ερευνών- μελετών, που ανέθεσε ο ΕΟΤ, με κυριότερες :

- Το Market Study του Ελληνικού Τουρισμού (1999), όπου η μεγάλη αυτή έρευνα κατέληξε στο συμπέρασμα, ότι το κύριο συγκριτικό πλεονέκτημα της Χώρας, έναντι των ανταγωνιστών της στη Μεσόγειο, είναι οι πολιτιστικοί της πόροι και ιδίως οι αρχαιολογικοί της χώροι και τα μουσεία. Η διαπίστωση αυτή οδήγησε στην πρόταση η Χώρα να αναδείξει το πλεονέκτημα αυτό διαμορφώνοντας μια 'εικόνα' προορισμού ήλιου + θάλασσας + πολιτισμού για τις παραδοσιακές ευρωπαϊκές της αγορές- πηγές και προορισμού πολιτιστικού τουρισμού για τις μακρινές εκτός Ευρώπης αγορές, μέσω του κατάλληλου μάρκετινγκ. Δεδομένου ότι η εν λόγω μελέτη περιλάμβανε πολλές και εκτεταμένες έρευνες αγοράς σε διάφορες αγορές- πηγές του Τουρισμού μας, τα πορίσματά της παραμένουν ακόμη και σήμερα σημαντικά και δεν έχουν ξεπεραστεί με το χρόνο (ΕΟΤ, 1999).
- Τη μελέτη Tourism Marketing Plan του ΕΟΤ (2007), όπου σύμφωνα με τη μελέτη αυτή, ο πολιτιστικός τουρισμός θα έπρεπε να είναι μία από τις εννέα θεματικές μορφές τουρισμού, που θα έπρεπε να προωθήσει η Χώρα για τη διαφοροποίηση της εισερχόμενης ζήτησης. Την περίοδο εκείνη, η Ελλάδα είχε (και συνεχίζει και σήμερα να έχει) μικρό μερίδιο αγοράς του παγκόσμιου πολιτιστικού τουρισμού, αν και η πολιτιστική της κληρονομιά είχε και έχει πολύ μεγάλη διεθνή αναγνώριση. Αυτό που έλλειπε – και συνεχίζει και σήμερα να λείπει- για να θεωρείται σημαντικός προορισμός πολιτιστικού τουρισμού είναι η ικανοποιητική 'σύνδεση' των διαφόρων πολιτιστικών πόρων, μ' άλλα λόγια η προσφορά ολοκληρωμένων πολιτιστικών εμπειριών με τη μορφή διαδρομών και δικτύων (ΕΟΤ, 2007).

Μια πρώτη προσέγγιση της οικονομικής αποτίμησης ενός μέρους του τομέα του πολιτισμού υλοποίησε το 2014 και το Ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού. Πρόκειται για μια πολύτιμη για την παρούσα μελέτη εργασία με τίτλο 'Μελέτη αποτίμησης των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων των έργων πολιτισμού', που υλοποίησε η Deloitte

Business Solutions (2014), για λογαριασμό της Ειδικής Υπηρεσίας Πολιτισμού, όπου στο σημείο αυτό παραθέτουμε μόνο το τελικό συμπέρασμα της μελέτης σε σχέση με τις συνολικές οικονομικές επιπτώσεις των έργων πολιτισμού που εξετάστηκαν, κατά το οποίο:

‘Σύμφωνα με τη σχετική επεξεργασία ανά κατηγορία έργου, στο σύνολο των €512,5 εκατ. δαπανών σε έργα πολιτισμού του ΕΣΠΑ οι συνολικές επιπτώσεις ανέρχονται σε €1.628 εκατ. σε παραγόμενο προϊόν, €419 εκατ. σε δαπάνες μισθοδοσίας και 22.385 σε ετήσια ισοδύναμα ανθρωποέτη απασχόλησης. Μέρος των συνολικών επιπτώσεων σχετίζεται με τον τομέα του τουρισμού και συγκεκριμένα, οι σχετικές ετήσιες επιπτώσεις των έργων του πολιτισμού του ΕΣΠΑ ανέρχονται σε €58,5 εκατ.’

Η Ελλάδα διαθέτει ένα πλήθος από αρχαία μνημεία, συναρπαστικά μουσεία και θεματικούς αρχαιολογικούς χώρους προσφέροντας την ευκαιρία για μια ιστορική περιπλάνηση στους αιώνες, την πιθανότητα για μια νοερή αναδρομή στο μύθο, την ιστορία και την κουλτούρα από τους κλασικούς χρόνους έως και σήμερα. Πολλά τουριστικά γραφεία διοργανώνουν περιηγήσεις με αρχαιολογικό ενδιαφέρον, επισκέψεις σε χώρους ανασκαφών και συναντήσεις με κατοίκους για συμμετοχή των επισκεπτών σε κοινές πολιτιστικές εκδηλώσεις (<http://www.gnto.gr>).

Οι αρχαιολογικοί χώροι και τα μουσεία συνέβαλαν σημαντικά στη διαμόρφωση του σύγχρονου ελληνικού έθνους και της εθνικής ταυτότητας (Πλάντζος, 2009). Συγκεκριμένα, μετά την ίδρυση του νέου Ελληνικού κράτους, υπήρχε μεγάλη ανάγκη να κατασκευαστούν μουσεία, προκειμένου να προστατευθούν οι αμέτρητες κλασικές αρχαιότητες σε όλη τη χώρα που αντιμετώπιζαν τον κίνδυνο του παράνομου εμπορίου. Το πρώτο ελληνικό μουσείο ιδρύεται το 1829 από τον Ι. Καποδίστρια και στεγάζεται στο ορφανοτροφείο της Αίγινας. Η μεταφορά της πρωτεύουσας στην Αθήνα και ο αυξανόμενος αριθμός των αρχαιολογικών ευρημάτων κατέστησαν αναγκαία την δημιουργία ενός αρχαιολογικού μουσείου στην νέα πρωτεύουσα. Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο (Εικόνα 6) ιδρύθηκε το 1893 και στεγάστηκε στο επιβλητικό νεοκλασικό που οικοδομήθηκε για αυτόν τον σκοπό σε σχέδια του L. Lange και τελικά διαμορφώθηκε από τον E. Ziller (Μαυραγάνη, 2011).

Εικόνα 6. Το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο στην Αθήνα

Πηγή : <http://www.namuseum.gr/friends/images/home%20500%20a.png>

Στις αρχές του 1900 νέα αρχαιολογικά μουσεία αναπτύσσονται σε όλη την ελληνική επικράτεια. Ειδικά από το 1900 μέχρι το 1909 ιδρύθηκαν 16 μουσεία όπως το μουσείο της Αρχαίας Κορίνθου, του Ναυπλίου, των Δελφών (Εικόνα 7), του Ηρακλείου και άλλα (Gazi, 2008).

Εικόνα 7. Άποψη Αρχαιολογικού Μουσείου Δελφών

Πηγή : <https://greece.terrabook.com/phocis/wp-content/uploads/sites/10/arxaiologiko-mouseio-delfon-5.jpg>

Το γεγονός ότι οι δυτικοί έρχονταν στην Ελλάδα για τα κλασικά μνημεία οδήγησε την ελληνική πολιτεία να στραφεί στην εκμετάλλευση αυτού του πλεονεκτήματος της χώρας, ότι δηλαδή ήταν μια χώρα γεμάτη μνημεία. Η δυτική Ευρώπη εξέφρασε ακόμα το ενδιαφέρον της για την κλασική αρχαιότητα και με τις ξένες αρχαιολογικές αποστολές (Plantzos, 2008). Η ανάπτυξη του τουρισμού και η ζήτηση για αρχαιολογικά μνημεία ήταν ένας από τους λόγους που οδήγησε το ελληνικό κράτος και στην δημιουργία αρχαιολογικών μουσείων (Plantzos, 2008). Στην Ελλάδα σήμερα λειτουργούν περισσότερα από 200 κρατικά ή εποπτευόμενα από το Υπουργείο Πολιτισμού και Τουρισμού και 107 μη δημόσια μουσεία (Μαυραγάνη, 2011).

Επίσης, εξαιρετικό κατασκευαστικό επίτευγμα του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού, που αντικατοπτρίζει το υψηλό επίπεδο της πνευματικής, πολιτικής και κοινωνικής ανάπτυξης που επιτεύχθηκε στην κλασική εποχή, αποτελούν τα αρχαία θέατρα. Τα θέατρα ήταν διαδεδομένα σε όλη την Ελληνική γη και εξαπλώθηκαν σε ολόκληρη τη Μεσόγειο (<http://whc.unesco.org>). Τα αρχαία ελληνικά θέατρα αντικατοπτρίζουν την αρχική ιδέα και τα πρώτα στάδια της ανάπτυξης του θεάτρου ως

αρχιτεκτονικού τύπου, όπως εξελίχθηκαν για να προσαρμοστούν στις μεταβαλλόμενες απαιτήσεις της δραματικής τέχνης κατά τη διάρκεια των κλασικών και ελληνιστικών χρόνων. Τα αρχαία θέατρα αποτελούν την αφετηρία μιας μακράς αρχιτεκτονικής παράδοσης που συνεχίζεται μέχρι και σήμερα. Αποτελούν επίσης ένα τεχνολογικό επίτευγμα σε σχέση με την ακουστική τους. Η διακύμανση του ύψους μεταξύ κάθε σειράς και της επόμενης εμπόδιζε την υποβάθμιση των ηχητικών κυμάτων, ενώ το σχήμα του κοίλου επέτρεψε μια καλή συγκέντρωση του ήχου (<http://whc.unesco.org>).

Ο πολιτιστικός τουρισμός συνίσταται σε ταξίδια με σκοπό την επίσκεψη μνημείων της πολιτιστικής κληρονομιάς και τη συμμετοχή σε καλλιτεχνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις (Richards, 1996). Είναι ευρέως αποδεκτό ότι ο πολιτισμός και ιδιαίτερα στην αρχαιότητα έχει διαδραματίσει σημαντικότερο ρόλο στην ανάπτυξη της τουριστικής πολιτικής πιο νωρίς στην Ελλάδα σε σύγκριση με άλλες χώρες. Η αρχαία αρχιτεκτονική σε συνδυασμό με πολιτιστικές εκδηλώσεις, υπήρξε ένας από τους τα πιο σημαντικούς παράγοντες της τουριστικής πολιτικής. Ο συνδυασμός παραστάσεων αρχαίου θεάτρου με τους αρχαιολογικούς χώρους αποτελεί τον καλύτερο συνδυασμό για αυτή την προσέγγιση, καθώς αναβιώνει το αρχαίο ελληνικό δράμα στο φυσικό του περιβάλλον (Martha & Kotsaki, 2014).

Η χρήση των αρχαίων θεάτρων για τη φιλοξενία των παραστάσεων χρονολογείται από τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα και αυτό σχετίζεται με την πρόοδο των αρχαιολογικών ανασκαφών και την αποκατάσταση των αρχαίων μνημείων και αρχαιολογικών χώρων (Martha & Kotsaki, 2014).

Οι πολιτιστικές δραστηριότητες έχοντας πλέον ενταχθεί στην αστική ατζέντα σε σημαντικό βαθμό ανατρέπουν την αστική παρακμή και αυξάνουν την ποιότητα του φυσικού χώρου της πόλης, ως τουριστικό πόρο, ως παράγοντα έλξης ανθρώπινου δυναμικού που κινείται στο διεθνή χώρο και ως παράγοντα προσέλκυσης της έδρας διεθνών επιχειρήσεων (Petraikos & Economou, 2004).

3.2 ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ

Η λέξη 'θέατρο' προέρχεται από το ελληνικό ρήμα θεώμαι που σημαίνει βλέπω. Ως μορφή τέχνης είναι η εκτέλεση ή η παράσταση επί σκηνής. Είναι μια από τις πιο σημαντικές μορφές καλλιτεχνικής δραστηριότητας σε όλους τους πολιτισμούς του κόσμου. Επίσης, η λέξη 'θέατρο' περιγράφει και το κτήριο, το χώρο που το κοινό παρακολουθεί μια θεατρική παράσταση (Τσάρας, 2012).

Το θέατρο ως θεσμός είναι άμεσα συνδεδεμένο με το πνεύμα και τις εκφράσεις της δημοκρατίας, καθώς ιδρύθηκε στην Αθήνα από τις μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη (508 πΧ), η οποία είναι ο λόγος που στοχεύει να επιτύχει το μεγαλύτερο δυνατό επίπεδο της συμμετοχής των πολιτών. Η παρακολούθηση παραστάσεων ήταν μια εμπειρία σε πολλαπλά επίπεδα, η οποία δεν είχε μόνο σκοπό να παράσχει ένα σύνδεσμο με τη θρησκευτική παράδοση, αλλά αντανακλά και τις διανοητικές, πολιτικές, φιλοσοφικές και μεταφυσικές ανησυχίες της εποχής, δίνοντας ένα έντονο εκπαιδευτικό χαρακτήρα. Επιπλέον, τα θέατρα ταυτίζονται επίσης με πολιτικές λειτουργίες που συνδέονται με τον θεσμό της δημοκρατίας, που χρησιμοποιείται από τον 5ο αι. πΧ, καθώς αποτελούσε τόπο συνάντησης για τους πολίτες και τη Συνέλευση (Εκκλησία) από το Δήμο. Ο πολύπλευρος ρόλος τους δικαιολογεί επίσης τη φυσική τους σχέση με τον πυρήνα της πολιτικής δημόσιας ζωής, της Αγοράς. Πολλά αρχαία θέατρα επιβίωσαν και διατηρούνται εντυπωσιακά σε καλή κατάσταση στην Ελλάδα. Το θέατρο είναι ένα από τα λίγα είδη αρχαίων μνημείων, το οποίο αναγνωρίζεται εύκολα από το ευρύ κοινό και έχει ενσωματωθεί στη σύγχρονη ζωή (<http://whc.unesco.org>).

Το θέατρο χρησίμευσε ως πολιτιστικό κέντρο και διαμορφώθηκε ως ένα τεράστιο πολυ-λειτουργικό, κοινωνικό, θρησκευτικό, προπαγανδιστικό και πολιτικό χώρο συνάντησης (Haddad, 2007).

Η κατασκευή του θεάτρου αποτελεί έννοια και αρχιτεκτονικό επίτευγμα του ελληνικού πολιτισμού: μια απλή δομή στην οποία συνυπάρχουν με ένα ισορροπημένο και ολοκληρωμένο τρόπο, η λειτουργικότητα και η άριστη αισθητική (<http://whc.unesco.org>).

3.3 ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΘΕΑΤΡΩΝ

Είναι σημαντικό να διευκρινιστεί ότι η σύγχρονη χρήση είναι εντελώς διαφορετική από την αρχαία χρήση. Ως χώροι παραστάσεων, αντιπροσωπεύουν τα μόνα μνημεία από την κλασική αρχαιότητα που εξυπηρετούν ακόμα το σκοπό για τον οποίο είχαν αρχικά σχεδιαστεί (Haddad, 2007).

Για να σταθμίσουμε τις προτεραιότητες των θεάτρων προκειμένου να τα αξιοποιήσουμε σαν σύγχρονα θέατρα, πρέπει κατ' αρχήν να εκτιμήσουμε την αδράνεια τους απέναντι στον χρόνο, δηλαδή την λειτουργική τους δυνατότητα να αποτελέσουν και πάλι κελύφη θεατρικών δραστηριοτήτων. Οι χώροι θα έπρεπε να αξιολογούνται βάσει ενός ενιαίου συστήματος κριτηρίων. Σαν τέτοια κριτήρια επιλέγουμε: την μορφολογική αξία (σε συνδυασμό με την λειτουργική και ακουστική ποιότητα) (Canac, 1967) την κατάσταση στην οποία βρίσκονται (ή το κόστος των εργασιών αποκατάστασης της αρχικής μορφής), την αρχαιολογική αξία και την φυσική και πνευματική ελκτικότητα (από τον αριθμό των επισκεπτών και τα έργα που τους αφιερώνονται) και την έλξη τους να υποδέχονται σύγχρονες θεατρικές δραστηριότητες. Οι μελέτες καταγραφής ή αξιολόγησης των αρχαίων θεάτρων βοήθησαν κατά τα μέγιστα σ' αυτή την κατάσταση που συμπληρώθηκε απ' επιτόπιες εκτιμήσεις (Μέγα, 1987).

Διακρίνουμε έτσι τα υπάρχοντα θέατρα σε 4 κατηγορίες:

- A) τα ήδη χρησιμοποιημένα και μεγάλης αρχαιολογικής αξίας και θεατρικής λειτουργικότητας θέατρα.
- B) τα άμεσα αξιοποιήσιμα βέλτιστα θέατρα.
- Γ) τα θέατρα που πρέπει να αναστηλωθούν και να αναδομηθούν για να συντηρηθεί η 'θεατρική τους αδράνεια' και να χρησιμοποιηθούν.
- Δ) αρχαιολογικούς χώρους θεατροποιήσιμους και όχι ουσιαστικά θεατρικούς (Μέγα, 1987).

Από την άλλη πλευρά, η απουσία των σχεδίων διατήρησης, η έλλειψη συντήρησης και η κακή εφαρμογή των αρχών της διατήρησης και της έλλειψης ειδικευμένων ανθρώπων μπορεί να προκαλέσει περαιτέρω φθορά στην υποδομή αυτών των ιστορικών θεάτρων. Η επαναχρησιμοποίηση τους χρησιμοποιείται σήμερα ως μέσο διατήρησης και της αιτιολόγησης για τις τεράστιες δαπάνες που συνεπάγονται από την αποκατάσταση και την συντήρησή τους. Ωστόσο, δεδομένου ότι όλα τα αρχαία θέατρα

έχουν το δικό τους μοναδικό σύνολο, η επαναχρησιμοποίηση δεν μπορεί να διαχωριστεί από το σύνολο αρχαίο/σύγχρονο πλαίσιο που τους περιβάλλει. Ωστόσο, η σύγχρονη χρήση των θεάτρων, αν σέβεται τη λειτουργία τους μπορεί να ενθαρρύνει τους ερευνητές να ψάξουν εντατικά για τις επιπτώσεις στα αρχαία θέατρα, ενισχύοντας έτσι την κληρονομιά του θεάτρου, διεγείροντας το ενδιαφέρον του κοινού για το αρχαίο θέατρο. Σήμερα, υπάρχουν τέσσερις κύριες σύγχρονες χρήσεις: (1) Τουρισμός (2) Φεστιβάλ (3) Συνέδρια και δεξιώσεις (4) Εικονική πραγματικότητα (Haddad, 2007).

(1) τουρισμός: η τακτική χρήση των αρχαίων θεάτρων, επισκεπτόμενοι τον χώρο με έναν οδηγό που παρουσιάζει μια ερμηνεία της ιστορικής τοποθεσίας και της αξίας τους.

(2) Φεστιβάλ: πολλά φεστιβάλ έχουν συνδεθεί με τα αρχαία θέατρα και ωδεία, όπως το φεστιβάλ Αθηνών (Εικόνα 8), το Φεστιβάλ της Επιδαύρου (<http://greekfestival.gr>) (Εικόνα 9) στην Ελλάδα και το Jerash φεστιβάλ στην Ιορδανία (Εικόνα 10).

Εικόνα 8. Παράσταση από το φεστιβάλ Αθηνών στην Ελλάδα

Πηγή: http://www.athinorama.gr/lmnts/articles/120549/20549_general.jpg

Εικόνα 9. Παράσταση από το φεστιβάλ της Επιδαύρου στην Ελλάδα.

Πηγή: <http://greekfestival.gr/assets/uploads/epidaurus-front.jpg>

Εικόνα 10. Παράσταση από το Jerash φεστιβάλ στην Ιορδανία

Πηγή: http://www.hotelandrest.com/admin/assets/articles/517x293/_55b4a97d67fd2.jpg

(3) συνέδρια και δεξιώσεις: η σύγχρονη χρήση του θεάτρου Orange στη Γαλλία (Εικόνα 11) όπου περιλαμβάνει μια κλασική ορχήστρα για δραστηριότητες των διασκέψεων και δεξιώσεων. Το μεγάλο αυτό ρωμαϊκό θέατρο παρέχει ένα εντυπωσιακό

σκηνικό για τις πιο λαμπερές δεξιώσεις (Haddad, 2007).

Εικόνα 11. Αποψη του θεάτρου Orange στη Γαλλία

Πηγή:http://www.theatre-antique.com/sites/tao/files/styles/diaporama_medium_right/public/2---orchestra-et-scene---gromelle-grand-angle.jpg?itok=IAIGiclt

(4) Η εικονική πραγματικότητα: Μια άλλη προσέγγιση στα αρχαία θέατρα σε αυτή την ψηφιακή εποχή είναι η παροχή μιας εικονικής ζωής. Η χρήση της εικονικής πραγματικότητας, 3D μοντελοποίηση και αναπαράσταση των αρχαίων θεάτρων και της χρήσης τους στην αρχαιότητα, δημιουργώντας σχέση μεταξύ του κοινού και του μνημείου. Έτσι, πολλά αρχαία θέατρα και ωδεία εξυπηρετούν ακόμα το σκοπό για τον οποίο ήταν σχεδιασμένα (Haddad, 2007).

3.4 ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΑΤΡΑ ΤΟΥ ΕΛΛΑΔΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗ ΛΙΣΤΑ ΤΗΣ UNESCO

Στην προσωρινή λίστα της UNESCO (Πίνακας 3) υπάρχουν Αρχαία Θέατρα του Ελλαδικού χώρου, καθώς τα επιλεγμένα θέατρα διατηρούν όλα σ' ένα αξιοσημείωτο βαθμό την ακεραιότητά τους και διατηρούν όλα τα χαρακτηριστικά που μεταφέρουν την εξαιρετική παγκόσμια αξία τους. Επίσης, τα επιλεγμένα θέατρα διατηρούν ένα υψηλό επίπεδο γνησιότητας. Η ενοποίηση και η προστασία τους έχει πραγματοποιηθεί σε ορισμένα θέατρα, σύμφωνα με τους κανόνες της αποκατάστασης. Σε σύγκριση με άλλα παρόμοια είδη, τα αρχαία θέατρα αποτελούν μια μοναδική κατηγορία μνημείων, τόσο ως αρχιτεκτονική αντίληψη και όσον αφορά τις συνδέσεις τους με την προέλευση της δραματικής τέχνης. Μερικά ελληνικά θέατρα αποτελούν επιμέρους στοιχεία των

ευρύτερων αρχαιολογικών χώρων, εγγεγραμμένα στον κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς (Επιδαύρου, Δήλου, των Δελφών στην Ελλάδα και τις Συρακούσες, το Βουθρωτό, της Κυρήνης και της Κύπρου) αυτά, ωστόσο, δεν συνδέονται άμεσα με τη γένεση του θεάτρου, σε αντίθεση με εκείνες που περιλαμβάνονται στην παρούσα λίστα (<http://whc.unesco.org>).

Πίνακας 3. Αρχαία Θέατρα του Ελλαδικού χώρου στην προσωρινή λίστα της UNESCO

A/A	ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	Π.Ε.
1.	Θέατρο Διονύσου	Αττικής	Κεντρική Αττικής
2.	Θέατρο Αμφιαρείονα	Αττικής	Ανατολική Αττικής
3.	Θέατρο Επιδαύρου	Πελοποννήσου	Αργολίδας
4.	Θέατρο Μεγαλόπολις	Πελοποννήσου	Αρκαδίας
5.	Θέατρο Αργος	Πελοποννήσου	Αργολίδας
6.	Θέατρο Δελφών	Στερεάς Ελλάδας	Φωκίδας
7.	Θέατρο Ερέτριας	Στερεάς Ελλάδας	Ευβοίας
8.	Θέατρο Λάρισας I	Θεσσαλίας	Λάρισας
9.	Θέατρο Δήλου	Νοτίου Αιγαίου	Μυκόνου
10.	Θέατρο Μήλου	Νοτίου Αιγαίου	Μήλος
11.	Θέατρο Λίνδου	Νοτίου Αιγαίου	Ρόδου
12.	Θέατρο Οενιάδαε	Δυτική Μακεδονίας	Αιτωλοακαρνανίας
13.	Θέατρο Δωδώνης	Ηπείρου	Ιωαννίνων
14.	Θέατρο Απτερα	Κρήτης	Χανίων
15.	Θέατρο Μαρώνειας	Ανατολικής Μακεδονίας & Θράκης	Ροδόπης

Πηγή: <http://whc.unesco.org>, Ιδία επεξεργασία.

4. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΩΣ ΜΟΧΛΟΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

4.1 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ (CITY BRANDING) ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΖΩΟΓΟΝΗΣΗ

Η πολιτιστική κληρονομιά, ο σύγχρονος πολιτισμός και οι δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου συχνά έχουν τον ρόλο του ακρογωνιαίου λίθου των στρατηγικών μάρκετινγκ, αφού συνδέονται περισσότερο από κάθε άλλον τομέα με την κυρίαρχη εικόνα ενός τόπου και την ποιότητα ζωής. Αφενός τα μνημεία, τα μουσεία και το δομημένο περιβάλλον και αφετέρου τα φεστιβάλ μουσικής και κινηματογράφου, οι εικαστικές εκθέσεις, καθώς και οι μεγάλες διοργανώσεις, όπως ο εορτασμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης και τα μεγάλα αθλητικά γεγονότα, έχουν τη δύναμη να χαρακτηρίζουν μια πόλη και να συμβάλλουν στην αναζωογόνησή της. Συχνά επιδιώκεται, μέσω στρατηγικών, η παρουσία και δικτύωση πολιτιστικών οργανισμών (μουσεία, θέατρα, γκαλερί, αίθουσες συναυλιών κ.ά.) και επαγγελματιών του δημιουργικού τομέα στο πλαίσιο της πόλης ή μιας περιοχής, με στόχο την κοινωνική και οικονομική αναζωογόνηση (<http://www.citybranding.gr>).

Περίπου το 80% του πληθυσμού της Ευρώπης ζει σε πόλεις και κωμοπόλεις (Galdini, 2007) και από τις πιο δημοφιλείς τουριστικές περιοχές στην Ευρώπη αλλά και σημαντικές για τον τουρισμό είναι οι μεγάλες πόλεις, επειδή είναι κατοικίες των εθνικών ή περιφερειακών κυβερνήσεων, διαθέτουν μνημεία, σημαντικά κτίρια και είναι σημεία τα οποία υποδέχονται μεγάλα γεγονότα και διάφορες τελετές. Στις μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις, υπάρχουν πολλές μεγάλες επιχειρήσεις και εμπορικά κέντρα, πλήρεις υπηρεσίες, υπάρχει νυχτερινή ζωή και παρέχουν πολλαπλές δυνατότητες και μια μεγάλη ποικιλία διασκέδασης και ψυχαγωγίας και για τους ανωτέρω λόγους προτιμώνται από τους τουρίστες. Τις τελευταίες δεκαετίες, οι πόλεις έχουν εμπλακεί σε άγριο ανταγωνισμό για την προσέλκυση επενδύσεων και ανθρώπινου κεφαλαίου, επενδύουν στον πολιτισμό προκειμένου να προσελκύσουν τουρίστες (Λούρη-Δενδρινού, 2007: 7).

Γεγονός αποτελεί ότι οι δημοφιλέστεροι πολιτιστικοί προορισμοί της Αγγλίας, της Γαλλίας και της Ιταλίας βρίσκονται σχεδόν όλοι (με εξαίρεση την Πομπηία στη Ν. Ιταλία) στις πρωτεύουσες αυτών των τριών χωρών, με αποτέλεσμα να είναι προς

όφελος της επισκεψιμότητάς τους. Το ίδιο περίπου ισχύει και για την Αίγυπτο, της οποίας η συντριπτική πλειονότητα των αρχαιολογικών χώρων βρίσκεται ή στο Κάιρο (Αρχαιολογικό Μουσείο και Πυραμίδες) ή κατά μήκος του ποταμού Νείλου. Σε αυτές τις χώρες, όμως, έχουν γίνει συστηματικές προσπάθειες για την περαιτέρω εκμετάλλευση αυτού του πλεονεκτήματος. Στη Ρώμη φερ' ειπείν, έχει γίνει συστηματική προσπάθεια για την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων και των μουσείων της, έτσι ώστε με ένα ενιαίο εισιτήριο μπορεί κάποιος/α να επισκεφθεί πολλούς από αυτούς, χωρίς να αναγκαστεί να βγει έξω από τον ευρύτερο αρχαιολογικό χώρο και να προβληματιστεί για το πώς πάει στο επόμενο σχετικό αξιοθέατο, πόσα χρήματα θα του στοιχίσει, ποιες άλλες εναλλακτικές έχει, κ.λπ. Στην Αίγυπτο, για να χρησιμοποιήσουμε ένα ακόμα παράδειγμα, έχει αναπτυχθεί μια ολόκληρη βιομηχανία, η οποία έχει δημιουργήσει τεράστια πολλαπλασιαστικά οφέλη, από ποταμόπλοια τα οποία διατρέχουν τον Νείλο προσφέροντας ξεναγήσεις, διανυκτερεύσεις και φαγητό σε όλη τη διάρκεια του ταξιδιού. Έχουν επίσης ανεγερθεί πολυτελέστατα ξενοδοχεία κατά μήκος του ποταμού, τα οποία προσφέρουν όλων των ειδών τις ανέσεις και όλες τις πιθανές επιλογές για δραστηριότητες στους πελάτες τους (ΚΕΠΕ, 2015).

Η προβολή των 'πολιτιστικών περιοχών' ή 'επίκεντρων πολιτισμού' αποκτά κεντρικό ρόλο στις σχετικές στρατηγικές μάρκετινγκ για πολλές πόλεις, με παραδείγματα, όπως το Prenzlauer Berg στο Βερολίνο, το Museumsquartier στη Βιέννη ή το District 798 στο Πεκίνο, να καταδεικνύουν τις διαφορετικές μορφές αυτών (Καραχάλης, 2010· Κόνσολα, 2011). Συχνά δε συγκεκριμένες 'πολιτιστικές γειτονιές' αντιπροσωπεύουν το σύνολο της πόλης, προβάλλοντας εικόνες αναγέννησης, αρχιτεκτονικής πρωτοπορίας και πολιτιστικής παραγωγής. Η πόλη του Λονδίνου αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα: η περιοχή South Bank, με την Tate Modern, το London Eye και το Millennium Bridge, αποτελεί πλέον την κυρίαρχη εικόνα της πόλης (Kavaratzis & Ashworth, 2008). Ειδικά οι νεανικές κουλτούρες προσφέρουν ευκαιρίες για την προβολή εικόνων που σχετίζονται με τη ζωντάνια, τον πειραματισμό και την ανεκτικότητα, εξυπηρετώντας τους στόχους μάρκετινγκ –το Βερολίνο έχει στηρίξει τη στρατηγική branding σε εικόνες της εναλλακτικής, νεανικής σκηνής της πόλης (Colomb, 2012). Εκτός από τον πολιτισμό, στοιχεία όπως η ανεκτικότητα, η ποιότητα ζωής και η καινοτομία αντιμετωπίζονται ως σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα για μια πόλη. Σ' αυτήν την παραδοχή στηρίζονται και δημοφιλείς θεωρητικές προσεγγίσεις,

όπως η Δημιουργική Πόλη του C. Landry και η θεωρία της Δημιουργικής Τάξης του R. Florida, οι οποίες δέχονται και κριτικές σχετικά με την 'εργαλειοποίηση' του πολιτισμού (Florida, 2002· Landry, 2000). Πιο πρόσφατα ο Florida (2008), με την έρευνα Κατοικία και Ευτυχία, απέδειξε ότι για 27.000 Αμερικανούς ο τόπος κατοικίας βρίσκεται στις υψηλότερες θέσεις όσον αφορά την εκτίμηση της ποιότητας ζωής και της ευζωίας. Η πόλη ή το χωριό, όπου διαμένει κανείς, θεωρείται εξίσου σημαντικός παράγοντας ευτυχίας με την οικογενειακή κατάσταση ή την υγεία –συμπέρασμα που αναδεικνύει τη σημασία του τομέα του μάρκετινγκ/branding της πόλης.

4.2 ΟΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΩΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρώπης (www.coe.int), οι σύγχρονες μεταμοντέρνες τάσεις, κατακερματίζουν τους τομείς του τουρισμού, αναπτύσσοντας κοινωνικά δίκτυα πολιτών, που διαμορφώνουν ένα διαφορετικό προφίλ στην τουριστική αγορά. Οι τουριστικές παροχές ξεφεύγουν από την παραδοσιακή οπτική των μαζικών τουριστικών προγραμμάτων. Αναδεικνύονται νέοι τουριστικοί τομείς και αξίες που σχετίζονται με μια ευέλικτη δικτυωμένη οικονομία, με άξονα τις νέες τεχνολογίες την κοινωνία, την εκπαίδευση και την τοπική κουλτούρα. Η επιθυμία για εμπειρία, γνώση, δημιουργικότητα, αλλά και η ικανοποίηση των αναγκών με νέες αυθεντικές εξειδικευμένες καταναλωτικές εμπειρίες οδηγούν τον τουρισμό στην εξατομικευμένη παραγωγή και κατανάλωση. Επίσης, αναφέρεται ότι σύμφωνα με τον Rolf Jensen, τα νέα πρότυπα της καταναλωτικής κοινωνίας αντιστρέφουν την πυραμίδα αναγκών του Maslow, θέτοντας την αυτοπραγμάτωση σε απόλυτη προτεραιότητα. Η έννοια της πολυτέλειας ρευστοποιείται κοινωνικά και πολιτισμικά και προσεγγίζεται ως εμπειρία του 'ευ ζην' και της αυτοεκπλήρωσης. Ειδικότερα η δυτική Ευρώπη χάνοντας την πλανητική της ηγεμονία ως τουριστικός προορισμός, μοιάζει κορεσμένη καταναλωτικά και αναζητά ανταγωνιστικούς τρόπους για την προσέλκυση τουρισμού στην παγκόσμια αγορά κυρίως από τις αναδύμενες οικονομίες όπως αυτές της Κίνας. Η αυθεντικότητα και η μοναδικότητα των εμπειριών αποτελούν το κλειδί της επιτυχίας προσέλκυσης ποιοτικού τουρισμού (ΣΕΤΕ, 2010).

Σύμφωνα με αυτές τις τάσεις η ευρωπαϊκή επιτροπή στα πλαίσια της ευρωπαϊκής πολιτισμικής πολιτικής, θεωρεί την Ευρώπη ως τον πρώτο παγκόσμιο τουριστικό προορισμό και την πολιτιστική της κληρονομιά, επένδυση εφάμιλλη των πολυεθνικών εταιριών (Richards, 2005). Στόχος της είναι η ανάπτυξη του βιώσιμου πολιτισμικού τουρισμού υψηλής ποιότητας, των συγκριτικών πλεονεκτημάτων, της ποικιλομορφίας του τοπίου και της ανάδειξης-διατήρησης του εξαιρετικού πολιτιστικού πλούτου και παραδόσεων (<http://ec.europa.eu>).

Σύμφωνα με το Συμβούλιο της Ευρώπης, ο πολιτισμικός τουρισμός συνάδει με τη σύγχρονη κοινωνία του ατομικισμού και των δικτύων, η οποία αναζητά διαπολιτισμικούς συνδέσμους και αφηγήσεις μεταξύ των κοινοτήτων, όπου στις παραδοσιακές κοινωνίες βασίζονταν στους θεσμούς, τις άρρηκτες αξίες και τα έθιμα. Μέσα από τη ευρωπαϊκή διακρατική συνεργασία υλοποιούνται οι ευρωπαϊκές πολιτιστικές διαδρομές. Αποτελούν αφετηρία προώθησης της ποικιλίας, της πολυπλοκότητας της ευρωπαϊκής πολιτιστικής προσφοράς στον τουρισμό, που βασίζονται σε αξίες, γνώσεις, δεξιότητες της ευρωπαϊκής πολιτιστικής κληρονομιάς (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2012).

4.3 ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΩΣ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

Σε μια κοινωνία που κυριαρχεί ο τριτογενής τομέας και η εξάπλωση των υπηρεσιών και σε ένα διεθνές περιβάλλον όπου ο τουρισμός αποτελεί μια παγκόσμια βιομηχανία με τον πολιτιστικό τουρισμό να είναι ένα σημαντικότατο κομμάτι αυτής της πίτας η συμβολή των αρχαιολογικών χώρων με ότι συνεπάγεται αυτό, είναι καθοριστική. Τα μνημεία δεν αποτελούν πλέον αποκλειστικά το αντικείμενο μελέτης από ειδικούς ή το αντικείμενο θαυμασμού των διανοούμενων, αλλά άρχισαν να προσελκύουν εκατομμύρια επισκέπτες κάθε χρόνο. Ο σημερινός άνθρωπος μεταφράζει το μνημείο με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους. Ένας αρχαιολογικός χώρος έχει τη δυνατότητα με τις συνθήκες που διαμορφώνονται να λειτουργήσει καταλυτικά σε όλους τους τομείς της ζωής (οικονομικά, πολιτικά, κοινωνικά) και να χρησιμοποιηθεί από τον άνθρωπο, ο οποίος το θεωρεί αναπόσπαστο μέρος της ιστορίας και της περιοχής στην οποία ζει και λειτουργεί ως οντότητα.

Ένας αρχαιολογικός χώρος είναι κύριος παράγοντας επισκεψιμότητας μιας πόλης που έχει, τόσο για ξένους επισκέπτες, όσο και για εγχώριους. Κορυφαίοι τουριστικοί προορισμοί στηρίζονται στη λειτουργία των αρχαιολογικών τους χώρων καθώς και στα μουσεία τους. Χαρακτηριστική είναι η εκρηκτική αύξηση του αριθμού των μουσείων, το 90% του συνολικού αριθμού των οποίων εκτιμάται ότι ιδρύθηκε μετά το 1945 και λειτουργούν σήμερα παγκοσμίως (Μαστραντώνης, 2008: 68).

Η ραγδαία ανάπτυξη του μουσείου σε παγκόσμιο επίπεδο, οι οικονομικές επιπτώσεις της λειτουργίας του σε μια πόλη, η αύξηση της ανταγωνιστικότητας μεταξύ τους, καθώς και οι απαιτήσεις και ο χαρακτήρας του κοινού του 21ου αιώνα, κάνουν επιτακτική τη δημιουργία τμήματος μάρκετινγκ σε κάθε οργανωμένο μουσείο. Η συνεισφορά του marketing στα μουσεία βασίζεται στην υπόθεση ότι τα μουσεία είναι αγαθά τα οποία απευθύνονται σε συγκεκριμένες αγορές στόχους, συμβάλλοντας τόσο στην οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη των πόλεων, όσο και στην ικανοποίηση των αναγκών των δυνητικών αγορών στόχων. Η ικανοποίηση των αναγκών των αγορών στόχων προϋποθέτει την ανάπτυξη συγκεκριμένων στρατηγικών όπως: η έρευνα αγοράς των δυνητικών αγορών στόχων, η τμηματοποίηση με βάση τα χαρακτηριστικά τους, ο προσδιορισμός της εικόνας του μουσείου και ο καθορισμός του μείγματος marketing (Δέφνερ και Μεταξάς, 2003).

Με τη βοήθεια του μάρκετινγκ, το μουσείο γνωρίζει καλύτερα τους επισκέπτες του, το περιβάλλον του, τα συγκριτικά του πλεονεκτήματα, έτσι ώστε να μπορεί να κάνει έναν προγραμματισμό για το μέλλον και με τον κατάλληλο στρατηγικό σχεδιασμό να είναι ανταγωνιστικό, να καλύπτει τις ανάγκες του κοινού του, να επηρεάζει τη συμπεριφορά των επισκεπτών του, να βελτιώσει την εικόνα του και τέλος, να διαφημιστεί περισσότερο (κυρίως από στόμα σε στόμα από ικανοποιημένους επισκέπτες) (Γρηγοράκου, 2010). Απαραίτητο εργαλείο για την αποτελεσματική λειτουργία ενός μουσείου στην σύγχρονη εποχή είναι και το Management. Για την επιτυχημένη εφαρμογή του απαιτείται εξειδικευμένο ανθρώπινο δυναμικό.

Παράλληλα με την τάση αύξησης της επισκεψιμότητας των μουσείων, ανάλογες τάσεις διαπιστώνονται για τα μνημεία και τους αρχαιολογικούς χώρους, αν και τα διαθέσιμα στοιχεία δε δομούνται με την ίδια αυστηρότητα που διέπει τις στατιστικές επισκεψιμότητας των μουσείων. Ενδεικτικό του ενδιαφέροντος για τους αρχαιολογικούς χώρους είναι το γεγονός ότι στη Βρετανία το πλήθος των

προστατευόμενων θέσεων, μνημείων και κτηρίων αυξήθηκε από περίπου 1.000 το 1945, σε 10.000 τη δεκαετία του 1960, για να φθάσει στο 1.000.000 στο τέλος της δεκαετίας του 1990 (Μαστραντώνης 2008: 68).

Επειδή τα παραδείγματα στην διεθνή βιβλιογραφία από την επένδυση των πόλεων στον αναπτυξιακό ρόλο των αρχαίων θεάτρων δεν είναι πολλά, θα αναφερθούμε στα μουσεία και στους αρχαιολογικούς χώρους, ως πολιτιστικά στοιχεία των πόλεων, όπου τα παραδείγματα είναι πολλαπλά.

Το νέο-ανακαινισμένο Μουσείο του Λούβρου (Παρίσι) προσέλκυσε το 1994 περισσότερους από 6 εκατομμύρια επισκέπτες, η πλειοψηφία τους τουρίστες, ενώ τουρίστες αποτελούν τα 2/3 των επισκεπτών του Μητροπολιτικού Μουσείου Τέχνης (Ν. Υόρκη) (Kirshenblatt, 1998). Έρευνα του Βρετανικού Μουσείου (Λονδίνο), κατέληξε στο συμπέρασμα ότι πολλοί επισκέπτες δεν είχαν ξεκάθαρο στο μυαλό τους τι ήταν αυτό που είχαν έρθει να δουν και η απόλαυσή τους ήταν σε άμεση σχέση με την αναγνώριση οικείων αντικειμένων, όπως τα Ελγίνεια μάρμαρα (Capstick, 1985). Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι τα μουσεία όπως το Βρετανικό και το Λούβρο, βρίσκονται συνήθως τσεκαρισμένα σε μια λίστα ως τουριστικά θέλγητρα που πρέπει να δει κάποιος οπωσδήποτε, καθώς αποτελούν σύμβολα της πόλης, διεθνώς αναγνωρισμένα. Οι τουρίστες βρίσκονται σε μουσεία, ενώ αυτό δε θα το έπρατταν μάλλον στην πατρίδα τους, καθώς αποτελούν συγκεντρωμένες αναπαραστάσεις της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου που επισκέπτονται (Harrison, 1997).

Αξιοσημείωτη ήταν η περίπτωση του μουσείου Guggenheim (Μπιλμπάο), με το οποίο αντιμετωπίστηκε αποτελεσματικά η μείωση του πληθυσμού και η ανεργία της περιοχής, ενώ πλέον αποτελεί την πιο ελκτική τουριστική βιομηχανία των Βάσκων (Soto, 2002). Στο Λίβερπουλ, με την εγκατάσταση το 1988 της Tate Gallery δίπλα στη προκυμαία, θεωρήθηκε το μουσείο ικανό να διασφαλίσει τον απαιτούμενο αριθμό επισκεπτών ώστε να αναπτυχθούν στην περιοχή μικτές χρήσεις, όπως καταστήματα, γραφεία και ξενοδοχεία (Capstick, 1985).

Οι Jansen-Verbeke και Van Rekom (1996) επισημαίνουν ότι κλειδί για την ανάπτυξη του αστικού τουριστικού προϊόντος, στα πλαίσια της προσπάθειας του Ρότερνταμ για να ανακηρυχτεί Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα για το 2000 ήταν η εξέταση του ρόλου που θα μπορούσαν να διαδραματίσουν τα παραδοσιακά μουσεία της πόλης. Άλλο παράδειγμα αποτελεσματικής συνεισφοράς των μουσείων στην

οικονομική ανάπτυξη των πόλεων αποτελεί το μουσείο Te Papa Tongarewa στην Ν. Ζηλανδία του οποίου η επισκεψιμότητα ξεπέρασε τις αρχικές προβλέψεις φτάνοντας τα 2 εκατ. επισκέπτες (Tramposch, 1998).

Πολλές πόλεις στον κόσμο έχουν δημιουργήσει μια ένωση μουσείων ένα πολιτιστικό κέντρο, για παράδειγμα το Museum Mile στη Νέα Υόρκη (Εικόνα, το Museum Square στο Άμστερνταμ, το Museum Island στο Βερολίνο, το Museum Park στο Ρότερνταμ. Η συγκέντρωση πολλών μουσείων (museum clusters) αποτελεί μια αποτελεσματική τεχνική για την προσέλκυση περισσότερων επισκεπτών σε μια περιοχή (Aalst και Boogaarts, 2002). Ακόμη και το Λας Βέγκας αντιλήφθηκε ότι περισσότεροι Αμερικανοί επισκέπτονται εκθέσεις τέχνης παρά αθλητικά γεγονότα και σε απάντηση, τα καζίνο εγκαινίασαν τις δικές τους αίθουσες τέχνης (Frey, 2006).

Η επισκεψιμότητα -κομμάτι του πολιτιστικού τουρισμού- είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με πληθώρα οικονομικών παραγόντων που μπορούν να δυναμώσουν ή ακόμη και να στηρίξουν την τοπική οικονομία. Ένας τουρίστας που θα επισκεφτεί μια πόλη, θα ξοδέψει χρήματα που θα απορροφηθούν από την τοπική κοινωνία. Καταρχήν, με τη φιλοξενία των τουριστών, θα ενισχυθεί ο ξενοδοχειακός κλάδος, το λιανικό εμπόριο, οι διάφοροι χώροι ψυχαγωγίας, τα καταστήματα εστίασης, οι επιχειρήσεις γενικότερα, καθώς και τα τοπικά προϊόντα αν προωθηθούν σωστά. Όλα τα παραπάνω αποτελούν ένα ντόμινο που αλληλοεπηρεάζεται και αναλόγως μπορεί να χτίσει ή να γκρεμίσει την τοπική οικονομία (Baniotopoulou, 2000).

Οι Tufts και Milne (1999) με την σειρά τους υποστηρίζουν ότι η οικονομική σημαντικότητα των μουσείων, ως μέρος των αρχαιολογικών χώρων, στην τοπική οικονομία είναι κάτι πολύ πιο περίπλοκο από την ικανότητα τους να προσελκύουν τουρίστες. Σύμφωνα με την άποψη τους 'τα μουσεία αντανakλούν μια ουσιώδη έννοια και σημασία σε ένα συγκεκριμένο χρόνο και τόπο μη διαθέσιμο πουθενά αλλού και συντελούν στον προσδιορισμό της έννοιας του τουριστικού προϊόντος ως σύνολο'. Το μουσείο είναι ένα προϊόν που έχει να πουλήσει, προκαλώντας το λεγόμενο 'πολλαπλασιαστή' (Multiplier effect). Μπορεί να ισχυροποιηθεί το κεφάλαιο, να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας, να κινηθεί η αγορά, με αποτέλεσμα η αρχική επένδυση στο μουσείο να έχει προστιθέμενη αξία (Scott, 2007).

Στον παρακάτω πίνακα 4 παρουσιάζονται τα 20 πιο δημοφιλή μουσεία στον κόσμο για το 2015, σύμφωνα με την λίστα της ένωσης TEA/AECOM Global

Attractions Attendance Report's που αξιολογεί μουσεία σύμφωνα με την επισκεψιμότητά τους (TEA/AECOM, 2016).

Σύμφωνα με την λίστα αυτήν περίπου 106.500.000 άτομα επισκέφτηκαν τα 20 κορυφαία μουσεία του κόσμου το 2015, με μια μικρή πτώση από 107.300.000 το 2014.

Πίνακας 4: Τα 20 πιο δημοφιλή μουσεία στον κόσμο για το έτος 2015

Κατάταξη	Μουσείο	Πόλη	Χώρα	Ετήσιος Αριθμός Επισκεπτών	ΔΩΡΕΑΝ/ ΕΠΙ ΠΛΗΡΩΜΗ
1	Λούβρο	Παρίσι	Γαλλία	8,700,000	ΕΠΙ ΠΛΗΡΩΜΗ
2	Εθνικό Μουσείο της Κίνας	Πεκίνο	Κίνα	7,290,000	ΔΩΡΕΑΝ
3	Σμιθσόνιαν Εθνικό Μουσείο Φυσικής Ιστορίας	Ουάσινγκτον	Ηνωμένες Πολιτείες	6,900,000	ΔΩΡΕΑΝ
4	Σμιθσόνιαν Εθνικό Μουσείο Αεροδιαστημικής	Ουάσινγκτον	Ηνωμένες Πολιτείες	6,900,000	ΔΩΡΕΑΝ
5	Βρετανικό Μουσείο	Λονδίνο	Ηνωμένο Βασίλειο	6,821,000	ΔΩΡΕΑΝ
6	Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης	Νέα Υόρκη	Ηνωμένες Πολιτείες	6,300,000	ΕΠΙ ΠΛΗΡΩΜΗ
7	Μουσεία του Βατικανού	Βατικανό	Πόλη του Βατικανού	6,000,000	ΕΠΙ ΠΛΗΡΩΜΗ
8	Μουσείο Επιστήμης και Τεχνολογίας της Σαγκάης	Σαγκάη	Κίνα	5,948,000	ΕΠΙ ΠΛΗΡΩΜΗ
9	Εθνική Πινακοθήκη	Λονδίνο	Ηνωμένο Βασίλειο	5,900,000	ΔΩΡΕΑΝ
10	Εθνικό Μουσείο (Ταϊβάν)	Ταϊπέι	Ταϊβάν	5,288,000	ΕΠΙ ΠΛΗΡΩΜΗ

11	Μουσείο Φυσικής Ιστορίας	Λονδίνο	Ηνωμένο Βασίλειο	5,284,000	ΕΠΙ ΠΛΗΡΩΜΗ
12	Αμερικανικό Μουσείο Φυσικής Ιστορίας	Νέα Υόρκη	Ηνωμένες Πολιτείες	5,000,000	ΔΩΡΕΑΝ
13	Πινακοθήκη Μοντέρνας Τέχνης Τέιτ	Λονδίνο	Ηνωμένο Βασίλειο	4,713,000	ΔΩΡΕΑΝ
14	Εθνική Πινακοθήκη	Ουάσινγκτον	Ηνωμένες Πολιτείες	4,100,000	ΔΩΡΕΑΝ
15	Εθνικό Μουσείο Αμερικανικής Ιστορίας	Ουάσινγκτον	ΗΠΑ	4,100,000	ΔΩΡΕΑΝ
16	Ερμιτάζ	Αγία Πετρούπολη	Ρωσία	3,600,000	ΕΠΙ ΠΛΗΡΩΜΗ
17	Μουσείο Ορσέ	Παρίσι	Γαλλία	3,400,000	ΕΠΙ ΠΛΗΡΩΜΗ
18	Μουσείο Βικτόρια και Άλμπερτ	Λονδίνο	Ηνωμένο Βασίλειο	3,400,000	ΔΩΡΕΑΝ
19	Μουσείο Επιστημών και Τεχνολογίας της Κίνας	Πεκίνο	Κίνα	3,300,000	ΕΠΙ ΠΛΗΡΩΜΗ
20	Μουσείο Επιστημών (Νότιο Κένσινγκτον)	Λονδίνο	Ηνωμένο Βασίλειο	3,300,000	ΔΩΡΕΑΝ

Πηγή: TEA/AECOM, 2016, Ιδία επεξεργασία

Ο πίνακας 5 παρουσιάζει τους επισκέπτες αρχαιολογικών χώρων στην Ελλάδα κατά μήνα, για τα έτη 2005-2015, όπου στον πίνακα 6 εμφανίζονται οι επισκέπτες με δωρεάν

είσοδο και ενιαίο εισιτήριο, ενώ ο πίνακας 7 παρουσιάζει τις εισπράξεις (σε ευρώ) κατά μήνα για τα έτη 2005-2010 και ο πίνακας 8 παρουσιάζει τις εισπράξεις (σε ευρώ) κατά μήνα για τα έτη 2011-2015

Πίνακας 5. Επισκέπτες αρχαιολογικών χώρων κατά μήνα για τα έτη 2005-2015

Μήνας	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ιαν.	107.146	92.899	120.976	85.279	59.150	64.836	64.084	84.275	113.326	146.302	156.849
Φεβ.	100.494	97.143	127.756	78.054	49.569	69.976	62.091	86.863	125.255	165.477	191.370
Μάρ.	270.030	249.817	306.527	173.131	104.583	107.853	121.217	204.702	282.634	337.879	439.955
Απρ.	471.292	617.490	619.837	355.460	383.673	288.936	328.844	472.196	626.626	784.333	869.903
Μαϊος	812.612	952.062	982.916	761.516	714.877	700.412	749.022	746.613	937.184	1.177.867	1.287.311
Ιούν.	860.558	904.499	903.598	766.402	772.440	762.933	870.668	782.797	1.025.012	1.243.825	1.341.319
Ιουλ.	969.186	1.060.602	980.314	958.436	937.709	876.070	1.012.378	1.001.700	1.240.391	1.491.132	1.500.287
Αύγ.	1.158.433	1.229.019	1.182.141	1.051.982	1.054.308	964.933	1.229.821	1.161.206	1.342.786	1.573.454	1.574.510
Σεπ.	1.075.014	1.155.116	1.032.510	1.050.359	1.010.233	917.148	1.112.834	1.044.843	1.195.565	1.461.308	1.425.055
Οκτ.	789.346	816.680	748.135	719.536	633.265	558.547	683.826	741.126	892.894	1.087.631	1.047.513
Νοέμ.	180.862	215.497	183.722	156.372	165.905	156.064	197.948	236.489	245.945	296.211	295.010
Δεκ.	98.573	125.841	74.039	60.775	85.287	79.345	84.912	131.035	140.271	187.742	190.971
Σύνολο	6.893.546	7.516.665	7.262.471	6.217.302	5.970.999	5.547.053	6.517.645	6.693.845	8.167.889	9.953.161	10.320.053

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 6. Επισκέπτες με δωρεάν είσοδο και ενιαίο εισιτήριο κατά μήνα για τα έτη 2005-2015

Εξ' αυτών:	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
1. Εισιτήρια ελεύθερης εισόδου	1.288.449	1.580.174	989.384	170.427	81.418	60.208	774.982	1.749.214	2.219.992	3.001.561	2.643.445
2. Ενιαία εισιτήρια (αρχ/κού χώρου και μουσείου)	830.146	939.912	851.850	872.487	822.680	707.692	701.536	655.515	797.094	1.041.277	1.273.642

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ, 2016, Ιδία επεξεργασία

**Πίνακας 7. Εισπράξεις αρχαιολογικών χώρων κατά μήνα για τα έτη 2005-2010
(σε ευρώ)**

Μήνας	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Ιαν.	483.950	509.460	553.072	622.606	473.822	501.769
Φεβ.	477.186	454.731	580.775	599.256	378.919	544.618
Μάρ.	1.130.031	907.213	1.235.186	1.276.493	800.555	802.028
Απρ.	2.269.019	2.631.565	3.088.770	2.400.045	2.605.685	1.997.821
Μαΐος	4.374.763	4.945.355	5.390.258	4.798.952	4.424.818	4.365.714
Ιούνιος	4.763.992	4.817.772	5.174.911	4.880.559	4.951.801	4.841.953
Ιούλιος	5.438.413	5.956.637	5.622.458	6.236.172	6.154.007	5.585.339
Αύγ.	6.371.518	6.650.993	6.965.507	6.668.593	6.694.648	6.065.013
Σεπ.	5.799.585	6.268.213	6.206.719	6.624.148	6.378.032	5.718.741
Οκτ.	4.371.824	4.609.374	4.586.200	4.780.938	4.170.771	3.353.704
Νοέμ.	968.428	1.233.511	1.409.786	1.248.158	1.344.937	1.211.750
Δεκ.	546.775	606.338	557.203	446.453	680.082	624.067
ΣΥΝΟΛΟ	36.995.484	39.591.162	41.370.845	40.582.373	39.058.077	35.612.517

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Ιδία επεξεργασία

Πίνακας 8. Εισπράξεις αρχαιολογικών χώρων κατά μήνα για τα έτη 2011-2015 (σε ευρώ)

Μήνας	2011	2012	2013	2014	2015
Ιαν.	492.154	422.598	549.433	656.456	716.647
Φεβ.	502.531	272.419	429.873	560.495	721.216
Μάρ.	931.755	634.492	940.080	954.478	1.117.685
Απρ.	2.249.044	1.770.894	2.092.767	2.704.510	3.098.574
Μαΐος	4.797.529	3.876.221	4.416.253	5.126.670	5.461.929
Ιούνιος	5.395.921	3.900.255	4.897.627	5.597.870	6.162.650
Ιούλιος	5.904.148	5.256.608	5.953.570	6.776.626	6.687.244
Αύγ.	6.678.242	5.817.159	6.491.827	7.063.715	6.932.676
Σεπ.	5.866.453	4.927.869	5.801.436	6.624.909	6.410.801
Οκτ.	3.648.539	3.772.474	4.402.742	4.738.546	4.698.065
Νοέμ.	1.127.995	1.253.273	1.235.343	1.296.192	1.210.100
Δεκ.	387.703	518.140	569.765	769.352	622.162
ΣΥΝΟΛΟ	37.982.014	32.422.402	37.780.716	42.869.819	43.839.749

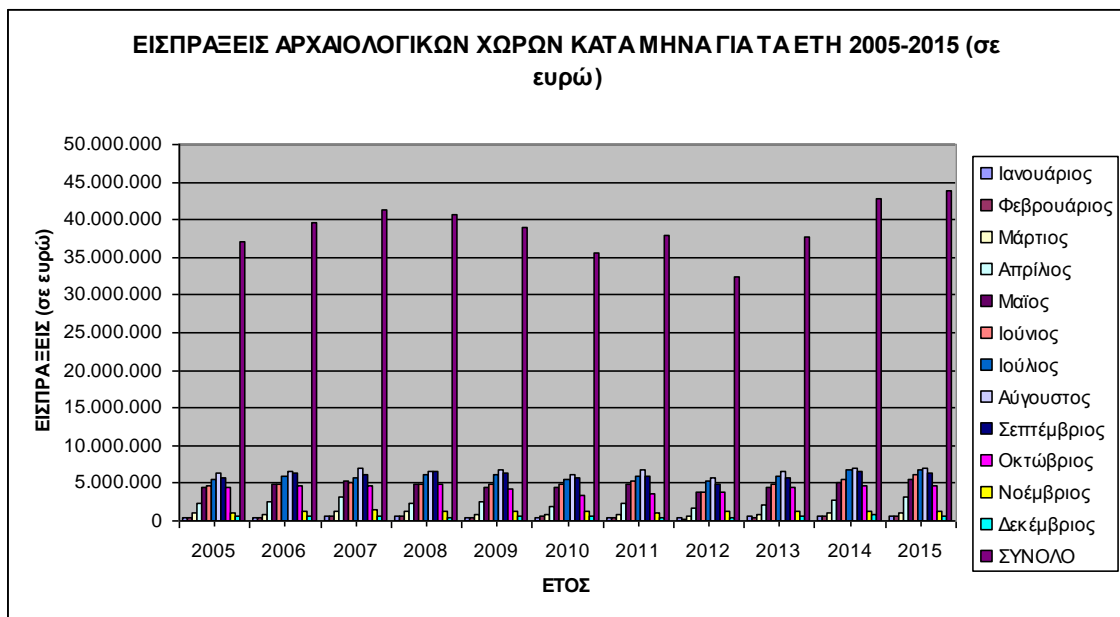
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Ιδία επεξεργασία

Στα διαγράμματα 3 και 4 τα στοιχεία αναφέρονται στον αριθμό επισκεπτών και στο ύψος των εισπράξεων από τα εισιτήρια για τις περιόδους κατά μήνα και συνολικά για τα έτη 2005-2015 και στο διάγραμμα 5 παρουσιάζονται οι διακυμάνσεις της τάσης των συνολικών εισπράξεων με την επισκεψιμότητα για τα έτη 2005-2015.

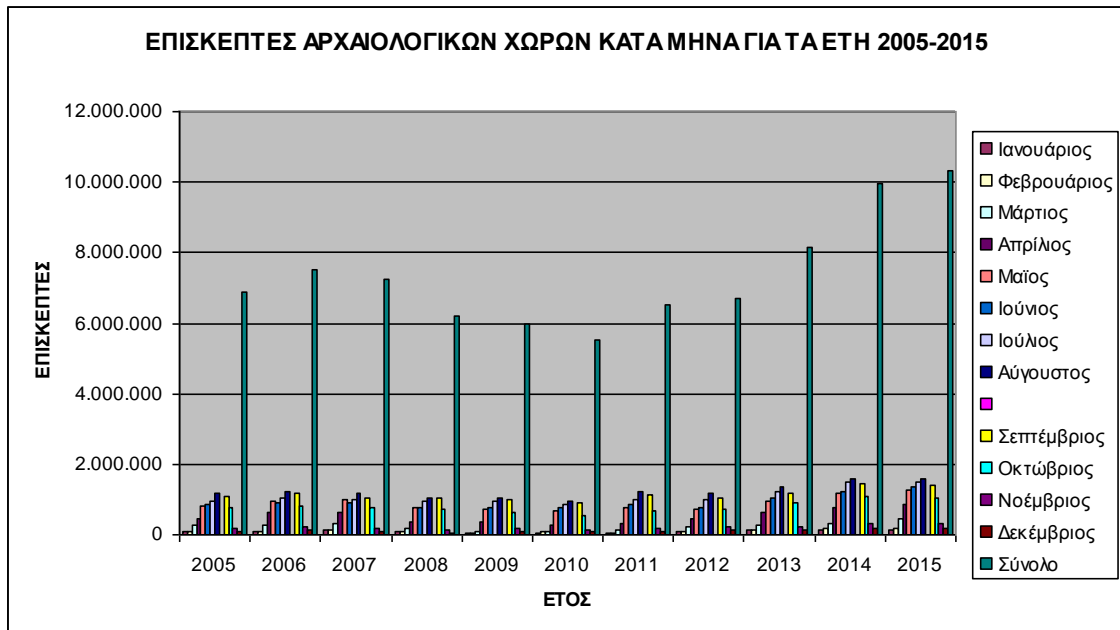
Διάγραμμα 3. Εισπράξεις αρχαιολογικών χώρων κατά μήνα και συνολικά για τα έτη 2005-2

015 (σε ευρώ)

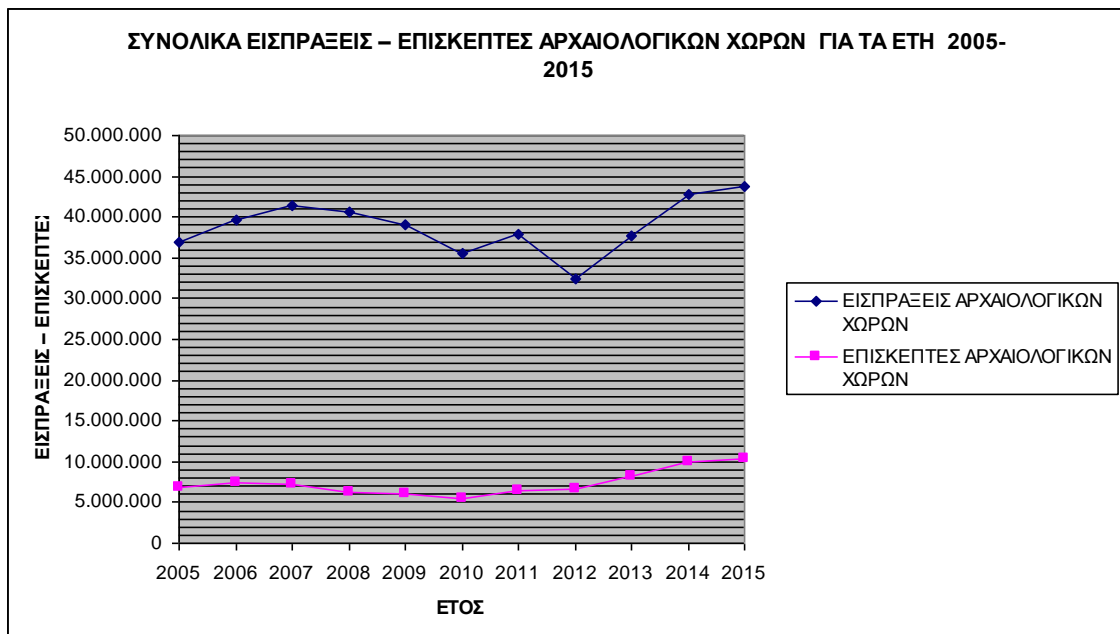
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 4. Επισκέπτες αρχαιολογικών χώρων κατά μήνα και συνολικά για τα έτη 2005-2015

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Ιδία επεξεργασία

Διάγραμμα 5. Διακυμάνσεις της τάσης των συνολικών εισπράξεων και της επισκεψιμότητας για τα έτη 2005-2015.

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Ιδία επεξεργασία

Από τα ως άνω προκύπτει ότι ο στόχος του συστήματος διαχείρισης των πολιτιστικών πόρων, των αξιοθέατων, των αρχαιολογικών χώρων, των μουσείων καθώς και των αρχαίων θεάτρων, είναι η αναζήτηση γόνιμων τρόπων, διαφορετικών κάθε φορά, ένταξης των εν λόγω χώρων στον σύγχρονο ιστό της πόλης: η αναζήτηση, με άλλα λόγια, αφ' ενός μιας βιώσιμης προστασίας, που να διασφαλίζει τα αυθεντικά χαρακτηριστικά του μνημείου και του τοπίου, όπως αυτά έχουν διασωθεί και αφ' ετέρου ενός συνόλου διαδικασιών, που να μπορεί να κατοχυρώσει τη μελλοντική υπόσταση του μνημείου στη συγκρότηση της πόλης και της καθημερινότητας των πολιτών. Οι χώροι αυτοί, ως κοινή κληρονομιά, αποτελούν εν δυνάμει ένα μέσο ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής και σύσφιξης των δεσμών πόλης - χρήστη. Η σωστή ερμηνεία του αρχαιολογικού χώρου και κατ' επέκταση των αρχαίων θεάτρων και η αντιμετώπισή τους όχι μόνον ως φορέα πολιτισμού υλικών καταλοίπων, αλλά και ως φορέα μιας πλούσιας άυλης κληρονομιάς, θα έχει ως αποτέλεσμα τη διεύρυνση της επαφής του χρήστη της πόλης με αυτόν.

Επίσης, από τα ενδεικτικά παραδείγματα προκύπτουν κάποια διδάγματα, συγκεκριμένα:

- ✓ Ο πολιτιστικός τουρισμός έχει με βεβαιότητα μεγάλη οικονομική σημασία και δυναμική και η επένδυση στην πολιτιστική κληρονομιά μπορεί να αποδώσει πολλαπλά οικονομικά και κοινωνικά (προϊόν, εισόδημα, απασχόληση).
- ✓ η ανάδειξη της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς και η προώθηση του πολιτιστικού τουρισμού, σε συνδυασμό με την ευαισθητοποίηση σε θέματα οικολογίας και αειφόρου ανάπτυξης.
- ✓ Προϋπόθεση της ανάπτυξης του είναι η παροχή ενός ολοκληρωμένου και σύνθετου προϊόντος (όπως π.χ. μια πολιτιστική διαδρομή), που θα σχεδιάζεται και θα ανασχεδιάζεται διαρκώς με βάση τις εξελισσόμενες ανάγκες και προτιμήσεις της τουριστικής αγοράς. Ιδίως την μετάβαση από τον πολιτιστικό τουρισμό της πληροφόρησης, στον πολιτιστικό τουρισμό της 'εμπειρίας'.
- ✓ Τα έργα ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς έχουν τη δυνατότητα να κινητοποιήσουν πολλαπλάσιους οικονομικούς πόρους από αυτούς που επενδύονται σ' αυτά κι ότι η πολιτιστική κληρονομιά πρέπει να πάψει να θεωρείται οικονομική πολυτέλεια, με τις επενδύσεις σ' αυτήν να αναλαμβάνονται μόνο σε περιόδους οικονομικής άνθησης.

5. ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΛΑΡΙΣΑΣ: ΜΙΑ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

5.1 ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ Α' ΑΡΧΑΙΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΛΑΡΙΣΑΣ

Από την αρχαιότητα πληροφορίες για το αρχαίο θέατρο της Λάρισας μας δίνει μόνο μία αποσπασματική επιγραφή του πρώτου μισού του 2ου αιώνα πΧ που βρέθηκε στην πόλη. Πρόκειται για ένα κείμενο το οποίο περιλαμβάνει μια δικαστική απόφαση. Στο σκεπτικό της απόφασης αναφέρεται για πρώτη φορά το αρχαίο θέατρο ως σταθερό ορόσημο για τον καθορισμό των ορίων ενός ιδιωτικού κτήματος κοντά στον Πηνειό ποταμό. Έτσι μας δίνει τη δυνατότητα να έχουμε ένα στοιχείο ante quem για τη χρονολόγηση της κατασκευής του (<http://www.larissa-dimos.gr>). Συγκεκριμένα κάποιος Δημοκράτης κατέθεσε στο αρμόδιο δικαστήριο αγωγή περί αποβολής από το κτήμα του, όπου είχε το πλινθουργείο του, εναντίον του Αριστοκλείτου, ο οποίος εγκαταστάθηκε εκεί παράνομα και άρχισε να λειτουργεί το χορτοπηγείο του. Κατασκεύαζε δηλαδή δέματα με ζωοτροφές. Το δικαστήριο με αμετάκλητη απόφαση του απέβαλε τον Αριστόκλειτο και τον τιμώρησε αυστηρά, όπως υπαινίσσεται η επιγραφή, διότι 'είχε καταχραστεί' εκτός από το ιδιωτικό κτήμα του Δημοκράτη και τον λόφο, χώρο του Δημοσίου, ο οποίος περιελάμβανε το πίσω μέρος του αρχαίου θεάτρου. Η επιγραφή αυτή, παρότι ελλιπής, είναι σπουδαία διότι μας δίνει κάποιες πολύτιμες πληροφορίες για την μορφή και τον περιβάλλοντα χώρο του μνημείου. Πρώτα πρώτα μνημονεύει το ιερό του Διονύσου, το οποίο βρισκόταν στον χώρο του Διβάνι Παλλάς και έχει καταστραφεί ατυχώς ολοκληρωτικά. Αναφέρει ακόμη τις δύο μεγαλοπρεπείς εισόδους του, τις παρόδους δηλαδή, από τις οποίες η αριστερή, η προς την πόλη, ονομαζόταν είσοδος ανδρείας. Τέλος ιδιαίτερη μνεία κάνει και μάλιστα αρκετές φορές για το προσκήνιο με το υπερώο του, με το λογείο δηλαδή, όπου έπαιζαν οι αρχαίοι υποκριτές. Αυτό το σημείο της επιγραφής είναι σημαντικότερο. Επιβεβαιώνεται επιγραφικά η χρονολογία κατασκευής του προσκηνίου στο α' μισό του 2^{ου} αι. πΧ, η οποία τεκμηριώνεται επαρκώς από λεπτομερή ανασκαφικά δεδομένα. Μ' άλλα λόγια, την εποχή που χαραχτηκε η επιγραφή αυτή πρέπει να είχε μόλις αποπερατωθεί το προσκήνιο, έναν αιώνα μετά την ίδια τη σκηνή. Μάρτυρας στη δικαστική αυτή υπόθεση ήταν ένας ονόματι Φθιώτης. Είναι γοητευτικό ν' αναρωτηθεί κανείς μήπως είναι ο ίδιος, μιας και είναι σύγχρονος, με τον Φθιώτη, ο οποίος ήταν καλλιτέχνης στο αρχαίο θέατρο. Τώρα για την ιστορία που βρισκόταν το επίδικο κτήμα του Δημοκράτη. Απ'

όσο μπορούμε να κατανοήσουμε τους αποσπασματικούς στίχους αυτό εκτεινόταν κοντά στη σημερινή γέφυρα του Αλκαζάρ, στην έξοδο της σημερινής οδού Βενιζέλου (ΤΕΕ, 2011).

Εκτός, από την επιγραφική αυτή μαρτυρία, οι αρχαίες φιλολογικές πηγές στο σύνολό τους και ιδιαίτερα οι ιστορικές, που αναφέρονται με πολλές λεπτομέρειες στις μάχες του γ' Μακεδονικού πολέμου, περιμετρικά της αρχαίας Λάρισας σιωπούν εντελώς. Είναι ακατανόητο πως ένα μεγαλοπρεπές μνημείο, ένα από τα ωραιότερα του αρχαίου κόσμου, με πλήρη αρμονία στις αναλογίες του και τους μετρικούς πόδες του, με πλούσιο γλυπτικό διάκοσμο, ιδιαίτερα στη σκηνή του, ένα κομψοτέχνημα με σπάνια ομορφιά, έμεινε απαρατήρητο από την αρχαία φιλολογική παράδοση και δεν γίνεται ούτε καν και έμμεση γραπτή αναφορά σ' αυτό. Βέβαια από δω δεν πέρασε ο Πausanias (ΤΕΕ, 2011).

Σημαντικά αρχαιολογικά στοιχεία συνηγορούν ότι στο αρχαίο θέατρο συνεδρίαζε τόσο η εκκλησία του Δήμου της πόλης που ονομαζόταν Αγορά, όσο και η διοίκηση του ομόσπονδου κράτους των Θεσσαλών, του περίφημου Κοινού των Θεσσαλών. Ονόματα 'Συνέδρων' αντιπροσώπων των πόλεων-κρατών που συμμετείχαν στην ομοσπονδία των Θεσσαλών αναγράφονται πάνω στα εδώλια του αρχαίου θεάτρου. Στις συνεδριάσεις αυτές του Κοινού των Θεσσαλών στο αρχαίο θέατρο λαμβάνονταν πολύ σοβαρές αποφάσεις που αφορούσαν θέματα αμυντικής και εξωτερικής πολιτικής. Επίσης επιλαμβάνονταν υποθέσεων καθορισμού των γεωγραφικών ορίων των επί μέρους πόλεων/κρατών καθώς και ζητημάτων κοινής λατρείας στα πανθεσσαλικά ιερά. Οι αποφάσεις/ψηφίσματα του Κοινού των Θεσσαλών γράφονταν σε λίθινες στήλες, οι οποίες στήνονταν στις παρόδους και στο προσκήνιο του αρχαίου θεάτρου. Από τον αριθμό των αποφάσεων αυτών που έχουν βρεθεί στις ανασκαφές, συμπεραίνεται ότι οι συνεδριάσεις των αντιπροσώπων των Θεσσαλικών πόλεων στην έδρα του Κοινού, στη Λάρισα, πραγματοποιούνταν σε τακτά χρονικά διαστήματα στο αρχαίο θέατρο της πόλης. Αποτελούσε δηλαδή το λαμπρό μνημείο το επίσημο βουλευτήριο του Κοινού των Θεσσαλών. Στα νεότερα χρόνια πρώτη αναφορά έχουμε από τον περιηγητή Ussing, ο οποίος επισκέφθηκε την τουρκοκρατούμενη Λάρισα το 1846 και σε σχετικό σύγγραμμα του, που εκδόθηκε το 1857, περιέγραψε τις κερκίδες του αρχαίου θεάτρου.

Αργότερα αναφέρθηκαν σ' αυτό και άλλοι περιηγητές και ιστορικοί (www.larissa-theatre.com).

5.2 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ Α' ΑΡΧΑΙΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΛΑΡΙΣΑΣ

Με τις εργασίες των τελευταίων χρόνων αποκτήσαμε ξεκάθαρη εικόνα του μνημείου. Πρόκειται για ένα τεράστιο, σχεδόν εξ ολοκλήρου μαρμαροδομημένο μνημείο, με πλουσιότατη διακόσμηση και μορφολογικά στοιχεία αρχαίας αρχιτεκτονική. Το αρχαίο θέατρο της Λάρισας, φέρει την τυπική διάρθρωση του ελληνιστικού θεάτρου με τα τρία βασικά στοιχεία: κοίλο-ορχήστρα-σκηνή και με διάμετρο ορχήστρας περίπου 25μ.

Κοίλο του αρχαίου θεάτρου της Λάρισας αποτελούσε η ίδια η πλαγιά του λόφου 'Φρούριο', η οποία είχε διαμορφωθεί σε αναβαθμούς για την τοποθέτηση των εδωλίων. Στο μέσον περίπου του κοίλου είχε δημιουργηθεί περιμετρικά ένας διάδρομος πλάτους 2,00 μέτρων, το **διάζωμα**, που χρησίμευε για την άνετη διακίνηση των θεατών. Είναι στρωμένος με μεγάλες πλάκες λευκού μαρμάρου, οι οποίες πατούν πάνω σε ογκώδεις παρόλιθους. Χώριζε το μνημείο σε επιθέατρο και κυρίως θέατρο (www.larissa-theatre.com).

Το **επιθέατρο** είχε την ακόλουθη δομή: στο σημείο επαφής με το διάζωμα κατασκευάστηκε ένας ισχυρός αναλημματικός τοίχος ο οποίος στην κύρια όψη του, είχε επένδυση από λιθόπλινθους λευκού μαρμάρου (www.larissa-theatre.com).

Το κάτω τμήμα του τοίχου κοσμείται με λέσβιο κυμάτιο. Στην αρχαιότητα το επιθέατρο θα είχε είκοσι κλίμακες ανόδου, είκοσι δύο κερκίδες και δεκαπέντε σειρές εδωλίων. Το επιθέατρο στα πέρατά του δεξιά αριστερά δεν κάλυπτε το συνολικό εύρος του κυρίως θεάτρου, αλλά ήταν περιορισμένο κατά 2,00 μέτρα (www.larissa-theatre.com).

Το **κυρίως θέατρο** χωριζόταν με δέκα κλίμακες ανόδου σε έντεκα κερκίδες, με εικοσιπέντε σειρές εδωλίων, εκ των οποίων η πρώτη ανήκε στη σειρά των προεδριών. Τα εδώλια πατούν πάνω σε σχιστολιθικές υποδομές και έχουν επιμελημένη εργασία λάξευσης τόσο στα μέτωπα, όσο και στην άνω επιφάνειά τους, όπου υπάρχει εγκοπή που χρησίμευε για να πατούν τα πόδια των θεατών των υπερκείμενων σειρών (www.larissa-theatre.com).

Την **ορχήστρα** (Εικόνα 12), διαμέτρου 25,5 μ., περιτρέχει κτιστός αποχετευτικός αγωγός για την απομάκρυνση των ομβρίων υδάτων. Είναι καλυμμένος και κατασκευασμένος με μαρμάρινες πλάκες, οι οποίες φέρουν επιμελημένη εργασία λάξευσης. Ο **αγωγός** διαπερνά τη θεμελίωση του σκηνικού οικοδομήματος με δύο εξόδους νότια των ακριανών δωματίων αυτής. Βρίσκεται σε άριστη κατάσταση διατήρησης (www.larissa-theatre.com).

Εικόνα 12. Η εικόνα του μνημείου το 2001

Πηγή: <http://www.larissa-dimos.gr/new/images/galleries/eikona18.jpg>

Οι **πάροδοι** με τους αναλημματικούς τοίχους σώζονται σε άριστη κατάσταση. Είναι κατασκευασμένοι από λιθόπλινθους λευκού μαρμάρου με αριστοτεχνική εργασία λάξευσης και διαμορφώνονται κλιμακωτά προς τα έξω με βαθμίδες ίσης εξοχής (www.larissa-theatre.com).

Οι δρόμοι των παρόδων ήταν μαρμαροστρωμένοι γιατί δεν λειτουργούσαν μόνον ως πάροδοι του θεάτρου, αλλά συνδέονταν άμεσα με τους μεγάλους πομπικούς δρόμους. Ο δρόμος της δεξιάς παρόδου επικοινωνούσε με το δεύτερο αρχαίο θέατρο και στη συνέχεια με την κύρια έξοδο της Λάρισας προς τη Φάλαννα και τη Ολοσσόνα, από την ξύλινη γέφυρα του Πηνειού ακριβώς απέναντι από το σημερινό Τεχνικό Επιμελητήριο. Ο δρόμος της αριστερής παρόδου επικοινωνούσε με τον μαρμαροστρωμένο δρόμο που βρέθηκε πριν από λίγα χρόνια σε ιδιωτικό οικόπεδο στη γωνία των οδών Ρούσβελτ και Κύπρου. Ο λαμπρός αυτός δρόμος ξεκινούσε από την ιερή περιοχή της πλατείας Ταχυδρομείου, έβαινε παράλληλα με τη σημερινή οδό Ερμού και Πανός και κάπου εκεί στην αρχή της οδού Φιλελλήνων και Βενιζέλου έστριβε απότομα προς την αριστερή πάροδο του θεάτρου. Εξαιτίας αυτού είναι ιδιαίτερος σημαντική και η απαλλοτρίωση των καταστημάτων που βρίσκονται σε επαφή με το θέατρο από την ανατολική πλευρά του (www.larissa-theatre.com).

Ο *αναλημματικός τοίχος της δεξιάς παρόδου (δυτικός αναλημματικός)* (Εικόνα 13) αποκαλύφθηκε σε μήκος 40,86, ύψος 4,50 και πλάτος 3,55 μέτρων. Πάνω του σώζεται τμήμα του αναλημματικού τοίχου του επιθεάτρου. Στην κύρια όψη του φαίνονται ίχνη των βαθμίδων της κλίμακας ανόδου προς το επιθέατρο. Νότια του δυτικού αναλημματικού του κυρίως θεάτρου και σε επαφή μ' αυτόν, εντοπίστηκε, τον Ιούνιο του 2006, κατά την υλοποίηση του υποέργου εκσκαφής οδοστρώματος της οδού Βενιζέλου, η μνημειώδης *κλίμακα* που οδηγούσε στο διάζωμα. Σώζονται οι τρεις πρώτες βαθμίδες της και πιθανότατα ένα πλατύσκαλο. Η κλίμακα αυτή εφάπτεται του νοτίου μετώπου του δυτικού αναλημματικού τοίχου (της κύριας όψης του δηλαδή) από βορρά. Νότια και ανατολικά πλαισιώνεται από μαρμάρινους λιθοπλίνθους πολύ καλά λαξευμένους. Στο δυτικό τμήμα της κλίμακας, όπου και σώζονται οι τρεις πρώτες βαθμίδες, που όπως φαίνεται είναι η αρχή της, ο μαρμάρινος λιθόπλινθος καταλήγει σε πεσσό παραστάδας που στο κάτω μέρος του διακοσμείται με κυμάτιο. Στην κύρια όψη του δυτικού αναλημματικού του κυρίως θεάτρου και στο τμήμα, εντοπίζονται ίχνη επτά βαθμίδων. Η ίδια αυτή κλίμακα συμπεραίνουμε ότι συνεχιζόταν προς τα πάνω από τα ίχνη δέκα βαθμίδων που αποκαλύφθηκαν στην κύρια όψη του αναλημματικού του επιθεάτρου (www.larissa-theatre.com).

Ο αναλημματικός τοίχος της αριστερής παρόδου (ανατολικός αναλημματικός) (Εικόνα 13.) αποκαλύφθηκε σε μήκος 24,75, πλάτος 3,55, ύψος 3,16 μέτρων και χάνεται κάτω από τα καταστήματα της ανατολικής πλευράς του θεάτρου που εφάπτονται του ανασκαφικού γηπέδου. Με το πέρας των αναλημματικών τοίχων στα δύο άκρα της ορχήστρας κλείνει και το άνοιγμα του πετάλου του θεάτρου (www.larissa-theatre.com).

Εικόνα 13. Γενική άποψη των αναλημματικών τοίχων του θεάτρου

Πηγή: <http://www.larissa-dimos.gr/new/images/galleries/eikona24.jpg>

Η σκηνή (Εικόνα 14) είναι το καλύτερα διατηρημένο τμήμα του μνημείου. Είναι στην ουσία ένα αυτοτελές, μεγαλοπρεπές οικοδόμημα που αποτελείται από τέσσερα δωμάτια με τρεις εισόδους ανάμεσά τους. Τα δύο μεσαία δωμάτια που επικοινωνούν μεταξύ τους λειτουργούσαν ως χώροι ένδυσης των ηθοποιών και θέσης του δραματουργού. Τα δύο ακριανά που φέρουν είσοδο στη νότια πλευρά τους λειτουργούσαν ως σκευοθήκες. Με βάση την αρχαιολογική έρευνα η σκηνή έχει τρεις κύριες οικοδομικές φάσεις. Η πρώτη ανάγεται στο πρώτο μισό του 3ου αιώνα πΧ και είναι σύγχρονη με την κατασκευή του κοίλου και των αναλημματικών τοίχων. Τα τέσσερα δωμάτια ήταν κατασκευασμένα με λαξευτούς παρόλιθους, που προέρχονται από τα αρχαία λατομεία στη θέση 'Κριντήρι' Τυρνάβου (www.larissa-theatre.com).

Εικόνα 14. Γενική άποψη της σκηνής

Πηγή: <http://www.larissa-theatre.com/wp-content/uploads/18.jpg>

Στη δεύτερη φάση της, πρώτο μισό του 2ου αιώνα πΧ, μπροστά από το σκηνικό οικοδόμημα, προς την πλευρά της ορχήστρας, κατασκευάστηκε μια κιονοστοιχία, το **προσκήνιο**. Αποτελείται από έξι παραστάδες και έξι μονολιθικούς δωρικούς ημικίονες σε παράταξη οι οποίοι πατούν πάνω σε ευθυντηρία από μαρμάρινους λιθόπλινθους. Πάνω στους δωρικούς ημικίονες και πεσσούς στηριζόταν ο δωρικός θριγκός ο οποίος ήταν τοποθετημένος δρομικά, παράλληλα προς τη σκηνή, και κατά διαστήματα έμπαιναν κάθετα μετέωροι θράνοι που συνέδεαν την κιονοστοιχία με τον μπροστινό τοίχο της σκηνής. Για την ασφαλή αντιστήριξη των μετέωρων θράνων ενισχύθηκε ο μπροστινός τοίχος της σκηνής με μία εσωτερική σειρά πωρολίθων. Το προσκήνιο είχε τρεις εισόδους στον ίδιο άξονα με τις εισόδους της σκηνής. Η τρίτη οικοδομική φάση της σκηνής χρονολογείται στα χρόνια του αυτοκράτορα Οκταβιανού Αύγουστου (28 πΧ – 14 μΧ) και του διαδόχου του Τιβερίου (14 μΧ – 31 μΧ). Τιμητικές επιγραφές προς τιμήν και των δύο αυτοκρατόρων βρέθηκαν πάνω στα μέτωπα των γείσων του δωρικού θριγκού της σκηνής (www.larissa-theatre.com).

Την περίοδο αυτή αφαιρέθηκε η μπροστινή σειρά των πωρολίθων των πλαϊνών δωματίων και αντικαταστάθηκε με μαρμάρινη επένδυση. Προστέθηκαν επίσης στην πρόσοψη συμφυείς μαρμάρινοι δωρικοί ημικίονες με δωρικά ημικιονόκρανα και στις γωνίες λαξεύτηκαν τέσσερις πεσσοί. Το μάρμαρο αυτό, όπως και του επιθεάτρου, του κυρίως θεάτρου και των παρόδων, προέρχεται από το αρχαίο λατομείο του Δημοτικού Διαμερίσματος 'Καστρί' Αγιάς (www.larissa-theatre.com).

Κατά την εκσκαφή τμήματος του οδοστρώματος της οδού Βενιζέλου (Ιούλιος-Αύγουστος 2006) αποκαλύφθηκε στρώμα πώρινων δωρικών κιώνων, νότια της σκηνής, που ανήκαν σε στοά σύγχρονη με την πρώτη φάση της κατασκευής (www.larissa-theatre.com).

5.3 ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟΥ

5.3.1. ΑΡΧΑΙΑ ΧΡΗΣΗ

Το αρχαία θέατρο χρησίμευε γενικά, για καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, θεατρικές παραστάσεις και συνεδριάσεις του Κοινού των Θεσσαλών. Μέσα στα πλαίσια των πολιτιστικών εκδηλώσεων στην αρχαία Λάρισα, μουσικοί αγώνες, γυμνικοί και ιπποδρομίες. Οι ιππικοί αγώνες της πόλης ήταν πανελλήνιας κλίμακας και ακτινοβολίας. Με βάση παλαιότερα αρχαιολογικά δεδομένα έχει υπολογιστεί ότι χωρούσε τουλάχιστον 10.000 θεατές στην περίοδο της ακμής του, ενώ πλέον υποστηρίζεται με ασφάλεια ότι το θέατρο της Λάρισας, ήταν ένα από τα μεγαλύτερα του αρχαίου κόσμου και χωρούσε πάνω από 12.000 καθημένους θεατές και καθιστά την παρουσία του έντονα επιβλητική. Επίσης, οι θεατές στο ψηλότερο σημείο του επιθεάτρου έβλεπαν και άκουγαν από το δάπεδο της ορχήστρας, όπου εκτυλίσσονταν το αρχαίο δράμα ή οι μονομαχίες κατά την ρωμαϊκή περίοδο, από απόσταση 45,00 μ., το οποίο αποτελεί μια ασφαλή ένδειξη για την μεγάλη ευκρίνεια και την σπουδαία ακουστική του μνημείου. Σύμφωνα με τις επιγραφικές ενδείξεις, που υπάρχουν τα σκηνικά δρώμενα στο μεγαλειώδες αυτό μνημείο δεν παρακολουθούσαν μόνο αρχαίοι Λαρισαίοι πολίτες αλλά και κάτοικοι άλλων γειτονικών δορυφορικών πόλεων όπως Κρανωνίων, Γυρτωνίων, Γοννέων και Φαλαννέων. Η πρόοδος των εργασιών θα δώσει περισσότερα στοιχεία για το θέμα αυτό και ακόμα ότι θα προκύψουν επιπλέον πληροφορίες για την όλη διαδικασία των παραστάσεων, τιμές εισιτηρίων, εποχής τέλεσης των σκηνικών αγώνων, ονόματα ηθοποιών, χορηγών, διονυσιακών τεχνικών και άλλα (ΤΕΕ, 2011).

5.3.2. ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΧΡΗΣΗ

Η ένταξη του αρχαίου θεάτρου καθώς και του ευρύτερου αρχαιολογικού χώρου στον πολεοδομικό και λειτουργικό ιστό της πόλης, με τρόπο ώστε να αποτελέσει οργανικό μέρος της δομής και των λειτουργιών της πόλης, θα βοηθήσει αποτελεσματικά στην πολιτιστική δραστηριότητα της πόλης και θα της δώσει νέα

ταυτότητα. Υψηλοί επισκέπτες της Λάρισας έχουν κατά καιρούς εκφράσει το θαυμασμό τους για το αρχαίο θέατρο. Μπορεί να αναλογισθεί κανείς τι θα συμβεί όταν το μνημείο ολοκληρωθεί και αναστηλωθεί. Όχι μόνο θ' ανυψώσει το πολιτισμικό επίπεδο της πόλης και της ευρύτερης περιοχής, με υψηλού επιπέδου εκδηλώσεις αλλά και θα γίνει πόλος έλξης και των απλών επισκεπτών. Και άλλες πόλεις στον Ελλαδικό χώρο διαθέτουν αρχαία θέατρα, καμιά όμως εκτός από την Λάρισα, δεν έχει το θέατρο μέσα στον πολεοδομικό ιστό της και μάλιστα στο κέντρο της (ΤΕΕ, 2011).

5.4 ΜΕΙΓΜΑ ΜΑΡΚΕΤΙΝΓΚ ΓΙΑ ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΛΑΡΙΣΑΣ

Την 1 Απριλίου το 2016, το Αρχαίο Θέατρο της Λάρισας, άνοιξε τις πύλες του για το κοινό, με στόχο την 'γνωριμία των Λαρισαίων με το μνημείο', παρόλο που δεν έχουν ολοκληρωθεί οι εργασίες αναστύλωσης. Η προσβασιμότητα του κοινού στο χώρο του αρχαίου θεάτρου, είναι σε καθημερινή βάση από τις 10 το πρωί έως τη 1 το μεσημέρι (<http://www.ert.gr>). Η προσβασιμότητα του κοινού στο χώρο του αρχαίου θεάτρου γίνεται από την οδό Βενιζέλου με ράμπα για ΑΜΕΑ.

1. Προϊόν -Υπηρεσία. Το Αρχαίο Θέατρο της Λάρισας προσφέρει εκπαιδευτικά προγράμματα και δραστηριότητες για τους μαθητές της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτά τα προγράμματα έχουν ως στόχο να έρθει το σχολείο και οι μαθητές σε επαφή με τον κόσμο του αρχαίου θεάτρου γενικά και ειδικότερα με τα δύο θέατρα της πόλης. Συγκεκριμένα, το εκπαιδευτικό πρόγραμμα 'Τα Αρχαία θέατρα της Λάρισας' σχεδιάστηκε από την ΙΕ' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων στο πλαίσιο του προγράμματος 'ΜΕΛΙΝΑ - Εκπαίδευση και Πολιτισμός - Ο κόσμος της Αρχαιότητας' και απευθύνεται στους μαθητές της Δ' Τάξης του Δημοτικού Σχολείου. Πριν την επίσκεψη στο μνημείο, γίνεται συζήτηση στην τάξη γύρω από το αρχαίο θέατρο και δίδεται ο εκπαιδευτικός φάκελος ο οποίος περιλαμβάνει τρία μέρη: α) το έντυπο του εκπαιδευτικού με πληροφορίες για την αρχαία Λάρισα, τα δύο αρχαία θεάτρά της καθώς και σχετική βιβλιογραφία, β) το έντυπο, 'τετράδιο', για το μαθητή όπου μέσα από την ιστορία του μικρού Αλέξιππου επιλέχθηκαν να δοθούν εκείνα τα στοιχεία της λειτουργίας του αρχαίου θεάτρου που είναι κατανοητά από την ηλικία των παιδιών και γ) ο φάκελος των χειροτεχνιών και ο φάκελος της χαρτοκοπτικής με οδηγίες για την κατασκευή της μακέτας ενός αρχαίου θεάτρου. Κατά την επίσκεψη στο θέατρο προτείνουν τα παιδιά να αυτενεργήσουν παίζοντας σκηνές

από όποιο αρχαίο δραματικό έργο κρίνουν οι δάσκαλοι κατάλληλο, μετά από σχετική προετοιμασία στην τάξη (<http://www.yppo.gr>).

2. Τιμή. Η είσοδος στο Αρχαίο Θέατρο για όλους τους επισκέπτες είναι δωρεάν.

3. Τοποθεσία. Το αρχαίο θέατρο βρίσκεται στο κέντρο της πόλης της Λάρισας, στη νότια πλευρά του Λόφου του Φρουρίου, κάτω ακριβώς από την αρχαία ακρόπολη, με προσανατολισμό προς τη σημερινή κεντρική πλατεία την κάποτε αρχαία αγορά της πόλης και συνδέεται με πεζόδρομους με το λόφο του Φρουρίου, και γι' αυτό τον λόγο δεν υπάρχει χώρος στάθμευσης για τους επισκέπτες του, αλλά υπάρχει πολύ καλή σύνδεση με τα δημόσια μέσα μεταφοράς.

4. Διανομή. 'Υιοθέτηση του αρχαίου θεάτρου', καθώς το 'ΔΙΑΖΩΜΑ' φιλοδοξεί να κερδίσει την εμπιστοσύνη και την υποστήριξη όλων των θεσμών και των πολιτών της χώρας και τους καλεί να υιοθετήσουν και το Αρχαίο Θέατρο Λάρισας. Η τοπική και νομαρχιακή αυτοδιοίκηση με προγραμματικές συμβάσεις, οι επιχειρήσεις με χορηγικές συμβάσεις, και οι πολίτες-δωρητές με τους 'κουμπαράδες' του ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ. Συγκεκριμένα, για να διευκολύνει τους πολίτες, το ΔΙΑΖΩΜΑ έχει δημιουργήσει για κάθε θέατρο ένα ξεχωριστό λογαριασμό, 'έναν κουμπαρά', όπου κάθε πολίτης, ανάλογα με τις δυνατότητές του θα μπορεί να συνεισφέρει τον οβολό του για τη μελέτη, την ανασκαφή, τη συντήρηση, την αποκατάσταση και τη λειτουργική ένταξη των αρχαίων θεάτρων στην καθημερινότητά μας (<http://diazoma.gr>).

5. Προβολή. Υπάρχουν δύο ιστοσελίδες διαδικτυακά, μία του Διαχρονικού Μουσείου της Λάρισας <http://larisa.culture.gr> όπου υπάρχουν πληροφορίες για το μνημείο και ο διαδικτυακός τόπος του αρχαίου θεάτρου <http://www.larissa-theatre.com> όπου εκεί ο επισκέπτης μπορεί να βρει πληροφορίες για το μνημείο. Η ιστοσελίδα του Αρχαίου Θεάτρου είναι μόνο στα ελληνικά και παρέχει πληροφορίες για την ιστορία και την αποκάλυψη του Αρχαίου Θεάτρου καθώς και υλικό για τον τύπο. Τοποθέτηση πινακίδων σήμανσης-πληροφόρησης. Σε επιλεγμένα σημεία στο κέντρο της πόλης της Λάρισας, όπως Κεντρική πλατεία, πλατεία Ταχυδρομείου και πλατεία Λαού καθώς και κατά μήκος του πεζοδρόμου της Μητροπολίτου Αρσενίου, τοποθετήθηκαν πινακίδες σήμανσης-πληροφόρησης κάθετης μορφής στην ελληνική και αγγλική γλώσσα με πληροφορίες για το μνημείο καθώς επίσης και εντός του χώρου του Αρχαίου Θεάτρου

τοποθετήθηκαν πινακίδες σήμανσης-πληροφόρησης μορφής αναλογίου στην ελληνική και αγγλική γλώσσα (www.larissa-theatre.com). Οι τοπικές εφημερίδες καθώς και τοπικές ιστοσελίδες έχουν συχνά άρθρα σχετικά με το Αρχαίο Θέατρο για την πρόταση ένταξης του Αρχαίου Θεάτρου Λάρισας και της περιβάλλουσας περιοχής στον επίσημο κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO που έχει υποβληθεί στον Δήμο Λαρισαίων, από τον Όμιλο της UNESCO νομού Λάρισας. Πρότερα είχε κατατεθεί ανάλογη πρόταση μετά από ομόφωνη απόφαση της ΔΕ και όλων των επιστημονικών συλλόγων των μηχανικών, το 2009, στο πλαίσιο της αναθεώρησης του Γενικού Πολεοδομικού Σχεδίου της Λάρισας. Η πρόταση προέκυψε «με δεδομένη τη διαχρονική σημασία και ανυπολόγιστη αξία που ξεπερνά τα όρια της Λάρισας αλλά ακόμα και της Ελλάδας, του Αρχαίου Θεάτρου που βρίσκεται εντός της κεντρικής, ιστορικής περιοχής της πόλης (www.eleftheria.gr). Το έμβλημα της πόλης της Λάρισας και το λογότυπο του Δήμου Λαρισαίων, διακοσμείται από το αλογάκι και από το Αρχαίο Θέατρο (Εικόνα 15).

Εικόνα 15. Λογότυπο του Δήμου Λαρισαίων

Πηγή : <http://www.larissa-dimos.gr>

Επιπλέον, το Αρχαίο Θέατρο έχει προωθηθεί από τον Δήμο Λαρισαίων καθώς και από την Περιφέρεια Θεσσαλίας, οι οποίοι έχουν συμπεριλάβει το Αρχαίο Θέατρο της Λάρισας στο έντυπο υλικό τους διανέμοντάς το στις διεθνείς εκθέσεις τουρισμού, καθώς και στις ιστοσελίδες τους, προκειμένου να ενημερώσουν και να προωθήσουν το Αρχαίο Θέατρο.

6. Άνθρωποι. Δεν υπάρχει προσωπικό πλην των αρχαιολόγων, οι οποίοι είναι διαθέσιμοι να απαντήσουν σε ερωτήσεις σχετικά με το αρχαίο θέατρο κάθε μέρα 10.00 το πρωί με 13.00 (<http://www.ert.gr>).

6. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

6.1 ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Σκοπός της έρευνας είναι η παρουσίαση πρωτοβουλιών του πολιτιστικού τομέα στην περιοχή της Λάρισας. Στο επίκεντρο της έρευνας βρέθηκε κυρίως η διερεύνηση και ανάλυση του τρόπου με τον οποίο οι τοπικοί φορείς της Λάρισας οργανώνουν μηχανισμούς και προσαρμόζουν το ρόλο τους στο πεδίο του πολιτισμού.

Ειδικότερα, η έρευνα εστιάζεται στο Αρχαίο Θέατρο της Λάρισας ως ιστορικό και αξιοσημείωτο πολιτιστικό έκθεμα. Συγκεκριμένα για την πόλη της Λάρισας, η έρευνα αφορά το ρόλο του αρχαίου θεάτρου, στην σπουδαιότητα της αρχιτεκτονικής του και της ιστορίας του στην οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης.

Στόχος της έρευνας είναι να αναδείξει και να τονίσει την δυναμική του αρχαίου θεάτρου στην οικονομική σημασία της πολιτιστικής ανάπτυξής του σε τοπικό επίπεδο και το ρόλο των φορέων στην άσκηση συγκεκριμένης και στοχευμένης πολιτιστικής πολιτικής. Συνεπώς, φιλοδοξεί να υπογραμμίσει την οικονομική πλευρά του κλάδου του πολιτισμού, μέσα από τις συνεντεύξεις από τους εκπροσώπους των φορέων, εξάγοντας συμπεράσματα.

6.2 Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Αναφορικά με τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε για την εκπόνηση της ερευνητικής εργασίας, αυτή βασίστηκε, κυρίως, στη χρήση πρωτογενών πηγών. Πέρα από τη σχετική με το θέμα βιβλιογραφία και την εξέταση του υφιστάμενου θεσμικού πλαισίου (στο μέτρο του δυνατού), αξιοποιήθηκαν όχι μόνο υφιστάμενες μελέτες, αλλά και δημοσιεύματα και διαδικτυακοί τόποι, ενώ παράλληλα διεξήχθη έρευνα πεδίου. Στο πλαίσιο αυτό, πραγματοποιήθηκε σειρά επιτόπιων συνεντεύξεων με εκπροσώπους των φορέων της πόλης.

Οι συνεντεύξεις παρείχαν στοιχεία και απόψεις για το βαθμό ετοιμότητας και προετοιμασίας της τοπικής κοινωνίας να ανταπεξέλθει στις μελλοντικές προκλήσεις που ορθώνονται αναφορικά με το αρχαίο θέατρο της Λάρισας. Η προσωπική επαφή με εκπροσώπους των ιδιωτικών και δημόσιων φορέων της πόλης, που δραστηριοποιούνται στον πολιτιστικό τομέα της περιοχής, συνετέλεσε στη συλλογή αξιόπιστων στοιχείων και πληροφοριών σχετικά με τη μέχρι σήμερα αξιοποίηση του αρχαίου θεάτρου της Λάρισας, αλλά και στη διαμόρφωση προτάσεων για το μέλλον. Οι συνεντεύξεις οι

οποίες πραγματοποιήθηκαν ήταν δέκα πέντε (15) και η έρευνα διήρκησε από τα μέσα Σεπτεμβρίου έως τέλη Δεκεμβρίου 2016. Η επιλογή του αρχαίου θεάτρου Λάρισας, αποτελεί τοπόσημο για τους κατοίκους και η περιοχή είναι ιδιαίτερη πλούσια σε πολιτιστικούς πόρους (πολιτιστική κληρονομιά, πολιτιστική υποδομή κλπ). Άρα, είναι πρόκληση και ευκαιρία να μελετηθεί ο ρόλος των τοπικών φορέων στην πόλη, με τέτοια αρχαιολογικής αξίας υπόβαθρο, ώστε να αξιοποιηθεί κάθε δυνατότητα πολιτισμικής παρέμβασης που αυτού μπορούν να προσφέρουν.

Σε αυτό το σημείο και πριν ακολουθήσει παρουσίαση των αποτελεσμάτων της έρευνας, είναι απαραίτητο να τονιστεί ότι η παρούσα μελέτη, κάτω από τις δεδομένες συνθήκες, από πλευράς, κυρίως, χρόνου αλλά και δυνατοτήτων, δεν επιτρέπει μια επιστημονικά ολοκληρωμένη προσέγγιση του θέματος. Μόνο αν η προσπάθεια αυτή αντιμετωπιστεί ως μία μελέτη περίπτωσης (case study) και όχι ως καθολική και πλήρως αντιπροσωπευτική έρευνα, είναι δυνατόν τα αποτελέσματα να οδηγήσουν στην εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων.

Οι επικοινωνιακές μέθοδοι χαρακτηρίζονται γενικά από τη συλλογή και επεξεργασία απόψεων ατόμων και φορέων, με σκοπό τη συστηματική καταγραφή τους, η οποία χρησιμεύει ως βάση για τη δημιουργία ενός αξιολογητικού πλαισίου. Οι Denzin & Lincoln (2005: 3) προτείνουν έναν ορισμό για την ποιοτική έρευνα ο οποίος τονίζει τον ερμηνευτικό της χαρακτήρα: η ποιοτική έρευνα είναι μια καθορισμένη διαδικασία η οποία τοποθετεί τον ερευνητή μέσα στον κόσμο. Επιπλέον, η ποιοτική έρευνα αναδεικνύεται –μεθοδολογικά- ως ο ακρογωνιαίος λίθος στην προσπάθεια κατανόησης των φαινομένων που σχετίζονται με την ηγεσία, τη στιγμή που οι ποσοτικές μέθοδοι παρέχουν μόνο γενικές και αφηρημένες περιγραφές τους: αντίθετα η ποιοτική προσέγγιση δύναται να παρέχει τα εργαλεία για τη μελέτη σε βάθος και την ανάδειξη των πολλών και διαφορετικών διαστάσεων της ηγεσίας (Conger, 1998).

Στη συγκεκριμένη έρευνα έχει επιλεγεί η σε βάθος μελέτη μικρού αριθμού περιπτώσεων με στόχο όχι τη γενίκευση αλλά την διατύπωση μιας θεωρίας που αφορά τη συγκεκριμένη ερευνώμενη ομάδα και υπάρχει η πιθανότητα να είναι συμβατή αναλογικά και με άλλες περιπτώσεις με παρόμοια χαρακτηριστικά (Λυδάκη, 2007: 69). Κύριο χαρακτηριστικό της ποιοτικής έρευνας είναι ότι βασίζεται σε συγκριτικά μικρότερο αριθμό περιπτώσεων με στόχο όχι την ανακάλυψη γενικών τάσεων (που

αναγκαστικά προϋποθέτει πολλές περιπτώσεις) αλλά τη διαμόρφωση ολικής εικόνας για κάθε περίπτωση και την ανεύρεση των κοινών τους στοιχείων (Κυριαζή, 2000: 52).

Ιδιαίτερη σημασία δόθηκε στην προσωπική εμπειρία των ερευνώμενων επειδή η ποιοτική έρευνα τονίζει από τη φύση της τη σημασία που έχει το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο των εμπλεκόμενων δρώντων (Κυριαζή, 2000: 53).

6.3 Η ΜΕΘΟΔΟΣ

Η ερευνητική μέθοδος η οποία επιλέχθηκε για την παρούσα έρευνα, είναι η συνέντευξη. Οι συνεντεύξεις αποτελούν μία από τις πιο κοινά αναγνωρισμένες μορφές της ποιοτικής ερευνητικής μεθόδου (Mason, 2003:90) ή, με πιο απλά λόγια, η συνέντευξη είναι ένας από τους πιο κοινούς και αποτελεσματικούς τρόπους με τους οποίους προσπαθούμε να κατανοήσουμε τους συνανθρώπους μας (Fontana & Frey, 2005: 697-698).

Σύμφωνα με τους Cannell & Kahn η ερευνητική συνέντευξη έχει οριστεί ως 'συζήτηση δύο ατόμων που αρχίζει από τον συνεντευκτή, με ειδικό σκοπό την απόκτηση σχετικών με την έρευνα πληροφοριών και επικεντρώνεται από αυτόν σε περιεχόμενο καθορισμένο από τους στόχους της έρευνας με συστηματική περιγραφή, πρόβλεψη ή ερμηνεία' (Cohen, Manion & Morrison, 2008: 452).

Ο Φίλιας ορίζει τη συνέντευξη ως 'μια τεχνική που έχει σκοπό να οργανώσει μια σχέση προφορικής επικοινωνίας ανάμεσα σε δυο πρόσωπα, το συνεντευκτή και τον ερωτώμενο, έτσι ώστε να επιτρέψει στον πρώτο τη συλλογή ορισμένων πληροφοριών από το δεύτερο πάνω σε ένα συγκεκριμένο αντικείμενο' (Φίλιας, 2000: 130). Σε σχέση με το βαθμό τυποποίησης της διαδικασίας διεξαγωγής της, η συνέντευξη μπορεί να καταταχθεί σε ένα συνεχές στη μία άκρη του οποίου είναι η αυστηρά τυποποιημένη ή κατευθυνόμενη ή πλήρως δομημένη, στην οποία οι ερωτήσεις και οι δυνατές απαντήσεις είναι προκαθορισμένες και στο άλλο η μη δομημένη ή ελεύθερη συνέντευξη στην οποία ο ερευνητής και το υποκείμενο διεξάγουν τη συνέντευξη επιλέγοντας ελεύθερα τις ερωτήσεις και τις απαντήσεις ανάλογα, στα πλαίσια μια γενικής περιοχής που ενδιαφέρει τον ερευνητή. Ο συνδυασμός των δύο άκρων είναι η ημιδομημένη ή ημικατευθυνόμενη συνέντευξη κατά την οποία το υποκείμενο έχει αρκετή ελευθερία στις απαντήσεις του, ενώ μέλημα του ερευνητή είναι να φροντίζει να κατευθύνει τη συνέντευξη προς το θέμα της έρευνάς του, αλλά με όσο το δυνατόν λιγότερες παρεμβάσεις (Βάμβουκας, 1998: 232 · Robson, 2007: 321).

Ο τύπος της συνέντευξης που επιλέχθηκε για την παρούσα έρευνα είναι η ημιδομημένη συνέντευξη. Ο συγκεκριμένος, ως προς το βαθμό δόμησης, τύπος, ποιοτικής συνέντευξης επιλέχθηκε, ως ένα από τα βασικά εργαλεία της ποιοτικής έρευνας. Σύμφωνα με τη Mason (2003: 90) η ποιοτική συνέντευξη χαρακτηρίζεται από μια 'θεματική, θεματοκεντρική, βιογραφική ή αφηγηματική προσέγγιση, όπου ο ερευνητής δε διαθέτει ένα δομημένο κατάλογο ερωτήσεων, αλλά έχει συνήθως ένα συγκεκριμένο εύρος θεμάτων ή ζητημάτων που επιθυμεί να καλύψει'. Το παραπάνω χαρακτηριστικό αποτελεί κύριο γνώρισμα της ημιδομημένης συνέντευξης. Εξάλλου η Kvale (στο Cohen, Manion & Morrison, 2008: 457), υποστηρίζει ότι βασικό χαρακτηριστικό της ποιοτικής συνέντευξης αποτελεί ότι δεν είναι απόλυτα δομημένη αλλά και ούτε και απόλυτα μη κατευθυνόμενη, συνεπώς την τοποθετεί ανάμεσα στα δύο άκρα του συνεχούς που ορίζει το βαθμό δόμησης μιας συνέντευξης. Στην παρούσα έρευνα, η συνέντευξη που επιλέχθηκε ορίζεται ως ημιδομημένη με μια μικρή τάση προς την ελεύθερη συνέντευξη. Ο σχετικά μικρός βαθμός δόμησης, με ερωτήσεις που μεταβάλλονταν ή διαμορφώνονταν- ή ακόμη γινόταν και πρόσθεση νέων ερωτήσεων - κατά τη διάρκειά της, επιλέχθηκε επειδή αφενός δεν υπήρχαν συγκεκριμένες εμπειρικές υποθέσεις, (Κυριαζή, 2000: 123), αφετέρου επειδή το ζητούμενο ήταν να δίνεται στους ερωτώμενους η δυνατότητα να εκφράζονται με άνεση και χωρίς περιορισμούς για θέματα αυξημένης ευαισθησίας, στα πλαίσια μιας διαδικασίας που είχε περισσότερο τη μορφή μιας ανοιχτής και φιλικής συζήτησης, χωρίς ωστόσο να κινδυνεύει η παρέκκλιση της συζήτησης σε θέματα άσχετα με το σκοπό της έρευνας. Για να διασφαλιστεί η εστίαση σε ζητήματα και θέματα σχετικά με το σκοπό της έρευνας κατασκευάστηκε οδηγός συνέντευξης, ο οποίος περιλάμβανε τους παρακάτω άξονες:

6.4 ΤΟ ΔΕΙΓΜΑ

Η δειγματοληψία που εφαρμόστηκε ορίζεται ως δειγματοληψία ευκολίας ή ευκαιριακή, ή διαθέσιμου δείγματος (availability sample) και αναφέρεται στην επιλογή των πλησιέστερων και πιο εύκαιρων, δηλαδή των πιο εύκολα προσβάσιμων ατόμων στον ερευνητή ή αλλιώς των ατόμων που είναι διαθέσιμα για την έρευνα (Robson, 2007: 314 · Cohen, Manion & Morrison, 2008: 170 · Κυριαζή, 2000: 117-118).

Αυτό το είδος δειγματοληψίας δε διασφαλίζει δείγμα αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού και δεν οδηγεί σε γενίκευση των συμπερασμάτων. Όμως η γενίκευση δεν αποτελεί στόχο της ποιοτικής έρευνας και δεν αποτελούσε πρόθεση της ερευνήτριας,

αφού με τη χρήση της ερμηνευτικής προσέγγισης, ο αναλυτής απορρίπτει τη γενίκευση ως σκοπό (Denzin στο Κυριαζή, 2000: 280). Η έννοια της γενίκευσης στην ποιοτική έρευνα αντικαθίσταται με την έννοια της συμβατότητας και το ερώτημα που τίθεται είναι 'κατά πόσο ο χώρος, η ομάδα ή το κοινωνικό φαινόμενο που ερευνήθηκε ταιριάζει με άλλους χώρους, άλλες ομάδες ή άλλα κοινωνικά φαινόμενα που ενδιαφέρουν τον ερευνητή' (Κυριαζή, 2000: 281).

Το παραπάνω σημαίνει ότι τα συμπεράσματα της παρούσας μελέτης δυνητικά ισχύουν μόνο για το αρχαίο θέατρο της Λάρισας. Επιπλέον η έμφαση δόθηκε σε άτομα που γνώριζε η ερευνήτρια και διέθεταν τη θέληση να συμμετάσχουν στην έρευνα. Συνεπώς, η επιλογή ατόμων με κριτήριο την προθυμία τους να μοιραστούν όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, αν και δεν οδηγεί σε γενικεύσεις, μπορεί να υποστηριχθεί ότι συνεισέφερε στη ανάδειξη του θέματος που εξετάζεται με ολοκληρωμένο και σφαιρικό τρόπο.

Άλλωστε, η πλειονότητα των ερευνών στηρίζονται σε βολικό ή διαθέσιμο δείγμα (convenience ή available sample), επειδή το αντιπροσωπευτικό δείγμα συχνά συνοδεύεται από ανυπερβλητες δυσκολίες όπως το να αντληθεί μέσα από ένα μεγάλο και διασπαρμένο πληθυσμό. Κατ' αντιστοιχία σχεδόν όλες οι διπλωματικές εργασίες και διατριβές αντλούν δεδομένα από διαθέσιμο δείγμα (Murray, 2003: 92). Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από εκπροσώπους τοπικών φορέων της Λάρισας, όπου ως ερευνήτρια τους ενημέρωσα για το σκοπό της έρευνας και έδωσα τις απαραίτητες εξηγήσεις, αφετέρου ότι τα αποτελέσματα της έρευνας θα μπορούσαν να αποβούν ωφέλιμα για τους ίδιους και το έργο τους (Cohen, Manion & Morrison, 2008: 471).

Σ' αυτό το σημείο πρέπει να αναφερθεί ότι δεν ανταποκρίθηκαν όλοι οι φορείς.

Η δυσκολία ξεπεράστηκε με την επιλογή των εκπροσώπων που εκδήλωσαν το μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την έρευνα και έμειναν εκτός του δείγματος όσοι είχαν σοβαρούς ενδοιασμούς και αμφιβολίες για τη συμμετοχή τους, αφού ήταν σημαντικό οι ερωτώμενοι να ανταποκριθούν φυσικά και αβίαστα στις ερωτήσεις, παρέχοντας αυθόρμητες και πλούσιες απαντήσεις. Έτσι διασφαλίστηκε ένα θετικό ξεκίνημα για τη συνέντευξη το οποίο ενισχύθηκε από τις προσπάθειες της ερευνήτριας-αλλά και των ερωτώμενων- να δημιουργηθεί κλίμα ευγένειας, άνεσης, ενθάρρυνσης και αμοιβαίας εμπιστοσύνης (Φίλιας, 2000: 142).

6.5 Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Αρχικά και μετά την ολοκλήρωση του οδηγού συνέντευξης, η ερευνήτρια προχώρησε στη διεξαγωγή της πρώτης συνέντευξης, η οποία λειτούργησε ως πιλοτική. Η διαδικασία εξετάστηκε, τα δεδομένα αναλύθηκαν και θεωρήθηκε ότι ο οδηγός συνέντευξης εξυπηρετούσε το σκοπό της έρευνας, οπότε η ερευνήτρια προχώρησε στις υπόλοιπες συνεντεύξεις, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν σε χρονικό διάστημα τεσσάρων (4) μηνών, διότι καταβλήθηκε προσπάθεια ώστε οι συνθήκες διεξαγωγής να είναι όσο το δυνατόν ευνοϊκότερες από πλευράς άνεσης χρόνου και καταλληλότητας του χώρου. Το παραπάνω επιτεύχθηκε σε μεγάλο βαθμό. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στο χώρο που ήθελαν οι συνεντευξιαζόμενοι και διήρκεσαν έως μισή ώρα. Για την καταγραφή τους χρησιμοποιήθηκε ψηφιακό μαγνητόφωνο, με τη συναίνεση των ερωτώμενων, γιατί η ερευνήτρια δεν ήθελε να 'αναλωθεί' στην καταγραφή σημειώσεων αλλά να είναι 'ενεργή ακροάτρια' των εκπροσώπων των φορέων.

6.6 ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

Οι ποιοτικοί ερευνητές, όταν αξιολογούν το έργο τους, δε θέτουν απαραίτητα κριτήρια -όπως η αξιοπιστία και η εγκυρότητα- που χρησιμοποιούνται παραδοσιακά στις ποσοτικές έρευνες, αντιμετωπίζοντάς τα ως άσχετα με τη δουλειά τους και υποστηρίζοντας ότι τα κριτήρια αυτού του είδους αναπαράγουν μόνο ένα συγκεκριμένο είδος επιστήμης, 'μιας επιστήμης, η οποία σωμαίνει υπερβολικά πολλές φωνές' (Denzin & Lincoln, 2005: 12). Γι' αυτό, δεν εστιάζουν στο αν η συνέντευξη θα έδινε τις ίδιες απαντήσεις αν διεξαγόταν ξανά κάποια άλλη φορά ή σε κάποιο άλλο μέρος – αναφερόμενοι στην αξιοπιστία-, ούτε στο αν η συνέντευξη δίνει τις 'σωστές' απαντήσεις- δηλαδή την ύπαρξη εγκυρότητας.

Αντίθετα, επικεντρώνονται στο πώς δομείται το νόημα, στις περιστάσεις στις οποίες δομείται και στις νοηματοδοτημένες συνδέσεις που εξάγονται. (Holstein & Gubrium, 2004: 145). Εξάλλου, όπως υποστηρίζει ο Kitwood (στο Cohen, Manion & Morrison, 2008: 211), όταν χρησιμοποιούμε τη συνέντευξη ως ερευνητικό εργαλείο, η αξιοπιστία αντιτίθεται στην εγκυρότητα αφού ο μεγαλύτερος έλεγχος των στοιχείων της συνέντευξης μειώνει αναγκαστικά την εγκυρότητα, δηλαδή το 'ανθρώπινο στοιχείο' της συνέντευξης. Όμως η συνέντευξη χρησιμοποιείται ως ερευνητική τεχνική ακριβώς επειδή πρόκειται για μια 'διαπροσωπική συνάντηση' στην οποία υπάρχουν οι κατάλληλες συνθήκες ώστε οι άνθρωποι να είναι πιο πιθανό να αποκαλύψουν την πιο

ανθρώπινη πλευρά τους, τις σκέψεις, τα συναισθήματα και τις αξίες τους από ότι σε μια λιγότερο ανθρώπινη κατάσταση.

Έτσι, οι ποιοτικοί ερευνητές θέτουν εναλλακτικά κριτήρια όπως η προσωπική υπευθυνότητα, η ευλογοφάνεια, η συναισθηματικότητα, η ηθική του 'να νοιάζεσαι' για τον άλλο (Denzin & Lincoln, 2005: 12). Επίσης, άλλα κριτήρια που τίθενται είναι η αυθεντικότητα και η αμεροληψία (Cohen, Manion & Morrison, 2008: 181). Επίσης, έγινε προσπάθεια οι ερωτήσεις να τίθενται με ευθύ και ξεκάθαρο τρόπο και να γίνονται διευκρινιστικές ερωτήσεις όπου θεωρήθηκε ότι ήταν απαραίτητο.

6.7 Η ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Η απομαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων έγινε από την ερευνήτρια, για διάφορους λόγους, με πιο σημαντικό αυτόν της συνεχούς νοητικής επεξεργασίας των δεδομένων κατά τη διάρκεια της απομαγνητοφώνησης, και του αναστοχασμού γύρω από τη διαδικασία που ακολουθήθηκε.

Με το πέρας της απομαγνητοφώνησης δημιουργήθηκε ένας όγκος δεδομένων ο οποίος έπρεπε να οργανωθεί και να ταξινομηθεί.

Στην παρουσίαση και συζήτησή των δεδομένων υιοθετήθηκε και η παράθεση αυτούσιων αποσπασμάτων από τις συνεντεύξεις στα πλαίσια της προσπάθειας για πιστότερη αποτύπωση των δεδομένων, γιατί σύμφωνα με την Κυριαζή (2000 :35) 'οι ερμηνείες που αποδίδει ο ερευνητής στα κοινωνικά συμβάντα, θα πρέπει να απορρέουν από τις ερμηνείες των ερευνώμενων και στη συνέχεια να μεταφράζονται σε αυτές με τους όρους που οι ίδιοι οι ερευνώμενοι είχαν χρησιμοποιήσει'.

Άλλωστε, η αυτολεξεί παράθεση αποσπασμάτων από τα αναλυμένα κείμενα και η βιβλιογραφία για το περιεχόμενο αυτών των κειμένων υποστηρίζουν και ενισχύουν την ερμηνευτική προσπάθεια των 'ποιοτικών' ερευνητών (Krippendorff, 2004: 88). Πρέπει να τονιστεί, ότι στα πλαίσια της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου, δεν δόθηκε έμφαση στη συχνότητα θεμάτων, λέξεων ή συμβόλων - χαρακτηριστικό της ποσοτικής ανάλυσης - αλλά στην παρουσία ή απουσία ενός χαρακτηριστικού. Έτσι, σημαντικό θεωρήθηκε όχι μόνο αυτό που εμφανίζεται συχνά, αλλά και ό,τι αξιολογήθηκε ως ενδιαφέρον και μοναδικό (Grawitz, 2006: 185).

Η Kvale (στο Cohen, Manion & Morrison, σελ. 483) υποστηρίζει ότι τα αυτολεξεί αποσπάσματα πρέπει να πληρούν ορισμένους κανόνες. Συγκεκριμένα: α) να διευκρινίζουν και να σχετίζονται με το συνολικό κείμενο διατηρώντας ταυτόχρονα μια

ισορροπία σε σχέση με αυτό· β) να σχετίζονται με τα συμφραζόμενα και να συνοδεύονται από σχόλια και ερμηνείες· γ) να είναι ξεκάθαρα, χρήσιμα και να έχουν επιλεγεί ώστε να συνιστούν το 'καλύτερο' τμήμα των δεδομένων δ) να περιλαμβάνουν ορισμένες πληροφορίες για τον τρόπο με τον οποίο έγινε η επιμέλειά τους και ε) να εντάσσονται στον φυσικό τρόπο με τον οποίο είναι διατυπωμένη η γραπτή αναφορά. Συνεπώς, καταβλήθηκε προσπάθεια ώστε τα αποσπάσματα να υπακούουν στους παραπάνω κανόνες.

6.8 ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΥ ΤΩΝ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

Το ερωτηματολόγιο της συνέντευξης καθώς και οι απαντήσεις που έδωσαν οι εκπρόσωποι των φορέων παρατίθενται στο παρόν ως εξής:

1. Πιστεύετε ότι ο Πολιτιστικός Τουρισμός στη Λάρισα είναι μια διάσταση δυναμικής ανάπτυξης της πόλης; Πόσο ώριμη είναι;

Η Λάρισα δεν χαρακτηρίζεται ως 'τουριστική πόλη', καθώς η ανάπτυξή της δεν είχε ως τώρα σχετικό προσανατολισμό παρόλο που η πόλη διαθέτει αξιόλογες πολιτιστικές δομές. Ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να αποτελέσει μια σημαντική κατηγορία θεματικού τουρισμού, που τα επόμενα χρόνια μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην αύξηση των αφίξεων τουριστών στην Λάρισα. Επίσης, πρέπει να τον διαχειριστούμε ως αυτόνομο τουριστικό προϊόν που προσφέρει μοναδικές εμπειρίες για να ικανοποιήσουν και τους πιο απαιτητικούς τουρίστες. Οι τουρίστες που τους ενδιαφέρει ο πολιτισμικός τουρισμός προέρχονται κυρίως από την Δυτική Ευρώπη. Είναι συνήθως τουρίστες πιο μεγάλης ηλικίας και το οικονομικό τους προφίλ είναι πάνω από το μέσο όρο. Ο πολιτιστικός τουρισμός στη Λάρισα, επιβάλλεται να αποτελέσει βασική παράμετρο της αναπτυξιακής προσπάθειας, δεδομένου ότι η ανωτέρω μορφή τουρισμού, προσδιορίζεται στην περιήγηση με κύριο κίνητρο την επίσκεψη των πολιτιστικών μνημείων και των πόρων πολιτιστικής κληρονομιάς, (αρχαιολογικοί χώροι, ιστορικά μνημεία, θρησκευτικά μνημεία, παραδοσιακοί οικισμοί, ιστορικά κέντρα πόλεων κλπ). Έτσι η Λάρισα, με τα αξιόλογα και χαρακτηριστικά μνημεία της κάθε εποχής της- πανελλαδικής σημασίας και εμβέλειας- μπορούν να καταστούν ικανά για την τεκμηρίωση της διαχρονικής της ιστορίας της και τα οποία μπορεί να δει ο επισκέπτης της, με επίκεντρο το Α' Αρχαίο Θέατρο- μιας και βρίσκεται μέσα στον ιστό της πόλης και δη στο κέντρο του. Έτσι, το Α' Αρχαίο Θέατρο, το Β' Αρχαίο Θέατρο (Εικόνα 16), το Μπεζεστένι, η Παλαιοχριστιανική

Βασιλική, το Διαχρονικό Μουσείο (Εικόνα 17), το Δημόσιο Αρτοποιείο και η Πινακοθήκη (μία από τις μεγαλύτερες Δημοτικές Πινακοθήκες) μπορούν να αποτελέσουν μια πολιτιστική διαδρομή. Επίσης, η πόλη συγκεντρώνει ανακαινισμένα ξενοδοχειακά καταλύματα 5* και 3*, που μπορούν να προσφέρουν υψηλές τουριστικές υπηρεσίες, οδικό δίκτυο ευρωπαϊκών προδιαγραφών που καλύπτει τις ανάγκες, οργανωμένα τουριστικά γραφεία με καινούργιο στόλο τουριστικών λεωφορείων, με υψηλού επιπέδου προσφορά υπηρεσιών, πολιτιστικές εκδηλώσεις (μουσικής, χορού, τέχνης, θεάτρου κλπ.). Θεωρούν ότι μετά την, έστω με ελλείψεις, αποκάλυψη του αρχαίου θεάτρου, υπάρχει πλέον η απαραίτητη μαγιά, ώστε οι αρμόδιοι φορείς να προχωρήσουν στις απαραίτητες κινήσεις για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού. Ο πολιτιστικός τουρισμός μπορεί να συμβάλει κατά πολύ στην δυναμική ανάπτυξη της πόλης.

Εικόνα 16. Β' Αρχαίο Θέατρο Λάρισας

Πηγή: Ιδία επεξεργασία, 2017.

Εικόνα 17. Διαχρονικό Μουσείο Λάρισας

Πηγή: Ιδία επεξεργασία, 2016.

Το θέατρο αποτελεί μια δυναμική, όχι μόνο ως έκθεμα, αλλά -μετά την ολοκλήρωση των απαραίτητων εργασιών- και ως χώρος παραστάσεων και εκδηλώσεων και τη δημιουργία φεστιβάλ, μπορεί να προσελκύσει θεατές όχι μόνο από την Ελλάδα αλλά και από το εξωτερικό-παγκόσμια. Οι πόλεις που διαθέτουν θέατρα (όπως της Λάρισας) είναι ελάχιστες, η ύπαρξή τους δε, αποτελεί (αποδεδειγμένα) τεράστιο συγκριτικό πλεονέκτημα. Η Λάρισα ως γνωστόν διαθέτει ένα από τα μεγαλύτερα αρχαία θέατρα στην Ελλάδα, καθώς και ένα από το πρώτα σε σύσταση ΔΗΠΕΘΕ. Όλα αυτά συμβάλλουν στο γεγονός ότι ο Πολιτιστικός Τουρισμός προσδίδει στην πόλη μία διάσταση δυναμικής ανάπτυξης για όλη την περιοχή και είναι συνεχώς εξελισσόμενος. Επίσης, αντιλαμβανόμενοι την σπουδαιότητα του πόρου, τα τελευταία χρόνια, γίνονται προσπάθειες να δημιουργηθούν οι κατάλληλες προϋποθέσεις, ώστε να 'αναδειχθεί το πολιτιστικό της στοιχείο' και να έχει πλέον μια ικανοποιητική τουριστική ροή γενικά, αλλά και πολιτιστική τουριστική ροή ειδικότερα. Για τον σκοπό αυτό, ο Δήμος Λαρισαίων ανέθεσε στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ερευνητικό έργο κατάρτισης Στρατηγικού Σχεδίου City Marketing, αποκτώντας έτσι τον συστηματικό τρόπο, με τον οποίο πρέπει να ενεργήσει προς την κατεύθυνση αυτή. Ήταν το πρώτο και βασικό βήμα, μαζί με την εμπειρία της διεκδίκησης του τίτλου της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας 2022, για την ωρίμανση των προϋποθέσεων για την προώθηση μιας δυναμικής

ανάπτυξης στον τομέα του πολιτιστικού τουρισμού, στα πλαίσια ενός συνολικού σχεδιασμού City Marketing. Πλέον η Λάρισα δικαιούται να έχει και δυναμική και ώριμη ανάπτυξη και ήρθε η ώρα να αναπτυχθεί με τη βοήθεια ενός βασικού εργαλείου χρηματοδότησης που είναι το νέο ΕΣΠΑ. Η Πρόεδρος των Ξενοδόχων Λάρισας αναφέρει όμως ότι: 'Ο πολιτιστικός τουρισμός στη Λάρισα είναι ανύπαρκτη έννοια. Από τα στοιχεία που διαθέτουμε προκύπτει ότι οι επισκέπτες της πόλης έρχονται στη συντριπτική τους πλειοψηφία για επαγγελματικούς και κοινωνικούς λόγους. Η πολιτιστική διάσταση της πόλης είναι σχεδόν ανύπαρκτη'. Επίσης, μέλος της Επιτροπής Τουριστικής Ανάπτυξης του Δήμου Λαρισαίων, διαχωρίζει τον Πολιτιστικό πλούτο της πόλης, ο οποίος λέει ότι έχει μια δυναμική, με τον πολιτιστικό τουρισμό της Λάρισας, ο οποίος θεωρεί ότι 'είναι ελάχιστος και περιορίζεται σε κάποιες επιμέρους εκδηλώσεις, που πραγματοποιούνται κατά τη διάρκεια του έτους, όπως Φεστιβάλ Κινηματογράφου ή κάποια επιστημονικά συνέδρια'.

Όσον αφορά στο πόσο ώριμη είναι, οι περισσότεροι εκπρόσωποι απέφυγαν να απαντήσουν ξεκάθαρα. Ο Πρόεδρος του 'Διαζώματος' απάντησε ότι 'Ο πολιτιστικός τουρισμός της Λάρισας, είναι ο ορισμός της ωριμότητας', ενώ ο Αντιπεριφερειάρχης Τουρισμού, Πολιτισμού και Δια Βίου Μάθησης, απάντησε: 'Ο Πολιτιστικός τουρισμός δεν είναι ώριμος στη Λάρισα. Αυτό όμως πρέπει να το δούμε ως πλεονέκτημα και να θέσουμε τις βάσεις από την αρχή, ώστε να μπορέσουμε μέσα από τη συνεργασία να δημιουργήσουμε μια ολοκληρωμένη πρόταση στον πολιτισμικό τουρισμό και η Λάρισα να μπορέσει να γίνει ελκυστική σε αυτό το τουριστικό προϊόν και να μπορέσει να ανταγωνιστεί άλλες πόλεις'. Ο εκπρόσωπος του ΕΟΤ, απάντησε ότι: 'η Λάρισα είναι αρκετά ώριμη', ενώ το μέλος του ΔΣ του Συλλόγου Φίλων Αρχαίου Θεάτρου μας αναφέρει ότι 'η πλειονότητα των κατοίκων δεν είναι ώριμοι'. Τέλος ο Διευθυντής Αναπτυξιακού Προγραμματισμού Περιφέρειας Θεσσαλίας, θεωρεί 'ότι υπάρχει μεγάλος βαθμός ωριμότητας'.

2. Σε τι βαθμό το Αρχαίο Θέατρο μπορεί να συνδεθεί με την οικονομική και πολιτιστική διάσταση ανάπτυξης της Λάρισας;

Οι φορείς αναγνωρίζουν το γεγονός ότι το αρχαίο θέατρο βρίσκεται στο κέντρο της Λάρισας και αυτό το συνδέει άμεσα με την οικονομική και πολιτιστική διάσταση της πόλης και ότι μπορεί να αποτελέσει πόλο έλξης επισκεπτών. Από εδώ και πέρα όμως,

με την ολοκλήρωση των κατάλληλων παρεμβάσεων και ενεργειών, θα μπορούσε να ενισχυθεί περισσότερο η συμμετοχή του Αρχαίου Θεάτρου στην οικονομική και πολιτιστική ζωή της πόλης. Καθώς όμως ο βαθμός συμβολής του Αρχαίου Θεάτρου στην ανάπτυξη, εξαρτάται από πολλούς παράγοντες τους οποίους δεν μπορούμε να εκτιμήσουμε μεμονωμένα, οι φορείς δεν δίνουν σαφές απαντήσεις του βαθμού όπου το Αρχαίο Θέατρο, μπορεί να συνδεθεί με την οικονομική και πολιτιστική διάσταση ανάπτυξης της Λάρισας. Η οικονομική ανάπτυξη μετριέται από παράγοντες όπως η αύξηση του ΑΕΠ των κατοίκων της πόλης, η αύξηση των επισκεπτών ή οι επενδύσεις για τους οποίους όμως μέχρι σήμερα δεν προκύπτουν στοιχεία. Η οικονομική ανάπτυξη ήδη φαίνεται στην ανάπτυξη της περιοχής γύρω από το θέατρο και στα ενεργά σχέδια του Δήμου Λαρισαίων και της Εφορείας Αρχαιοτήτων, για την περαιτέρω ανάπτυξη της περιοχής. Η θέση που κατέχει το Αρχαίο Θέατρο στην συνείδηση της πόλης είναι πλέον εδραιωμένη και αυτό που απομένει είναι η διασύνδεση του Αρχαίου Θεάτρου με την λειτουργία της πόλης. Ο Δήμος Λαρισαίων πρόσφατα προχώρησε, μέσω προγραμματικής σύμβασης με το Υπουργείο Πολιτισμού, την χρηματοδότηση υποστηρικτικών εργασιών της κύριας μελέτης αναστύλωσης του Θεάτρου, με στόχο την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του θέματος και εν τέλει την λειτουργική του αποκατάσταση. Ακόμη, για να αντιμετωπιστεί το φαινόμενο της διάσπαρτης παρουσίας πολιτιστικών δομών στην πόλη, θα δημιουργηθεί Σημείο Πολιτιστικής Διασύνδεσης, που θα λειτουργήσει ως ψηφιακός προθάλαμος πολιτιστικών δρώμενων, εκδηλώσεων και εκθέσεων, αλλά και ως φάρος πληροφόρησης και σύνδεσης με άλλους τομείς (πχ τουριστικούς πράκτορες, ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, επιχειρήσεις ψυχαγωγίας και εστίασης). Σε ότι αφορά την πολιτιστική ανάπτυξη ο ρόλος του Αρχαίου Θεάτρου περιορίζεται, λόγω του περιορισμού της μη διεξαγωγής παραστάσεων, σε ρόλο μνημείου, το οποίο όμως είναι το μοναδικό στα Βαλκάνια. Από την ημέρα της αποκάλυψης υπήρξε μεγάλο ενδιαφέρον Τουριστών από διάφορες χώρες της Ευρώπης να το επισκεφθούν. Με τη λειτουργία του θεάτρου σε μερικά χρόνια, θα φανεί η πραγματική του διάσταση και αν θα μπει ενεργά στον πολιτιστικό χάρτη της Ελλάδος. Γεγονός πάντως είναι ότι η προβολή και η εκμετάλλευση θα πρέπει να βασιστεί σε ένα καλά σχεδιασμένο marketing plan το οποίο θα λαμβάνει υπόψη του, το σύνολο του πολιτιστικού πλούτου, των υποδομών και των οικονομικών δραστηριοτήτων της ευρύτερης περιοχής.

Στον Πίνακα 9. που ακολουθεί αναφέρονται οι βαθμοί (λοιπά στοιχεία) σύνδεσης του Αρχαίου Θεάτρου με την οικονομική και την πολιτιστική διάσταση ανάπτυξης της Λάρισας

Πίνακας 9. Σύνδεση του Αρχαίου Θεάτρου με την οικονομική και την πολιτιστική διάσταση ανάπτυξης της Λάρισας

ΥΠΕΡΤΑΤΟ ΒΑΘΜΟ	ΜΕΓΑΛΟ ΒΑΘΜΟ	ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΟ ΒΑΘΜΟ	ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΒΑΘΜΟ	ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΟ ΒΑΘΜΟ	ΑΜΕΣΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ/ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ	ΠΟΛΟΣ & ΠΥΡΗΝΑΣ
✓	✓	✓	✓		✓	
	✓			✓		✓
					✓	
					✓	
					✓	

3. Είστε ευχαριστημένοι από τον/τους τρόπο/ους που αναδεικνύεται η πολιτιστική δυναμική του Αρχαίου Θεάτρου στο εξωτερικό περιβάλλον της πόλης;

Εκτός από τον Πρόεδρο του 'Διαζώματος' και την Προϊσταμένη της 7ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Λάρισας, όπου αναφέρουν ότι είναι ευχαριστημένοι από τον τρόπο που αναδεικνύεται η πολιτιστική δυναμική του αρχαίου θεάτρου στο εξωτερικό περιβάλλον όλοι οι υπόλοιποι εκπρόσωποι των φορέων απάντησαν ότι δεν είναι καθόλου ευχαριστημένοι. Το αρχαίο θέατρο, δεν συμμετέχει ουσιαστικά, ως επιρροή στο περιβάλλον της πόλης, παρά μόνο το βλέπουμε και το θαυμάζουμε. Η μόνη εξωτερική επιρροή του είναι προς τους ειδικούς, που το καταγράφουν ως παγκόσμιο μνημείο. Βασικά θεωρούν ότι δεν έχει υπάρξει μέχρι σήμερα προσπάθεια ανάδειξης του αρχαίου θεάτρου, ούτε προς το εσωτερικό περιβάλλον (τους δημότες), πολύ περισσότερο προς το εξωτερικό περιβάλλον. Επίσης πολεοδομικά και αρχιτεκτονικά δεν 'εντάχθηκε' στην περιοχή. Φαντάζει ως μεμονωμένο, ως ξένο σώμα. Και ως τέτοιο το διαχειρίζονται τα τελευταία χρόνια... Πρώτα από όλα το αρχαίο θέατρο δεν έχει αναδεχθεί όπως θα έπρεπε στην συνείδηση των Λαρισαίων. Από εκεί πρέπει να ξεκινήσουμε. Είναι σημαντικό οι Λαρισαίοι να συνειδητοποιήσουν, να αντιληφθούν και να 'δώσουν' την σημασία που πρέπει στην δυναμική του αρχαίου θεάτρου. Γενικότερα, δεν υπάρχει σωστή ανάδειξη της πολιτιστικής δυναμικής της πόλης και

ειδικότερα του αρχαίου θεάτρου. Εάν το αρχαίο θέατρο βρισκόταν σε άλλο σημείο, ίσως οι Λαρισαίοι να μην το είχαν δει ποτέ. Αυτό συμβαίνει και με το Διαχρονικό Μουσείο, ένα από τα καλύτερα μουσεία της Ελλάδας το οποίο βρίσκεται στη Λάρισα και όμως οι Λαρισαίοι το γνωρίζουν ελάχιστα. Υπάρχουν ζητήματα, τα οποία δεν έχουν αξιοποιηθεί επαρκώς στοχεύοντας στην επίτευξη του μεγίστου αποτελέσματος που μπορεί να επιφέρει η ανάδειξη του Αρχαίου Θεάτρου. Συγκεκριμένα, η αναδιοργάνωση του κέντρου της πόλης, η δημιουργία δικτύου μνημείων σε διοικητικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και τουριστικό επίπεδο και ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων με εύκολα αντιληπτές, ελκυστικές και οικολογικές διαδρομές, συνδέσεις και πληροφόρηση, αποτελούν ενδεικτικά παραδείγματα διαχείρισης ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς της πόλης. Ευελπιστούμε πως μετά την υλοποίηση του σχεδιασμού του Δήμου Λαρισαίων, σε επίπεδο μελετών και έργων, θα αναδειχθεί σημαντικό μέρος της δυναμικής του επιρροής, όχι μόνο στον τομέα του πολιτισμού, αλλά στο σύνολο σχεδόν της παραγωγικής δράσης της πόλης και της ευρύτερης περιοχής. Η τελευταία απόφαση απαλλοτρίωσης των κτισμάτων που βρίσκονται μπροστά από το θέατρο αποτελεί μια θετική εξέλιξη με τους κατοίκους και με την ολοκλήρωση των απαλλοτριώσεων αυτών θα αναδειχθεί η δυναμική του θεάτρου.

4. Πιστεύετε ότι ο Πολιτιστικός Τουρισμός της Λάρισας μπορεί να έχει ως αιχμή δόρατος το Αρχαίο Θέατρο και αν ναι υπό ποιες προϋποθέσεις;

Σχεδόν όλοι οι εκπρόσωποι των φορέων (ορισμένοι απάντησαν ξεκάθαρα 'Όχι, από μόνο του'), πιστεύουν ότι ο Πολιτιστικός Τουρισμός της Λάρισας, μπορεί να έχει αιχμή δόρατος το Αρχαίο Θέατρο και υπό τις παρακάτω προϋποθέσεις:

- Ολοκλήρωση εργασιών για την βελτίωση της επισκεψιμότητας του μνημείου (απαλλοτρίωση πέριξ χώρων, διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου, ολοκλήρωση χώρου κυρίως θεάτρου)
- Δημιουργία Project plan για την λειτουργία του ως επίσκεψη και ως παραστάσεις,
- Δημιουργία marketing plan για την προβολή του στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό
- Για να λειτουργήσει σαν θέατρο και να μην αποτελεί μόνο έκθεμα, χρειάζονται WC, αποθήκες, προσωπικό, χώρος εισιτηρίων.
- Να συνδεθεί με όμορους πολιτιστικούς, και όχι μόνο, χώρους και δραστηριότητες.

- Να ολοκληρωθούν οι εργασίες του Αρχαίου Θεάτρου για να μπορέσουν να γίνουν παραστάσεις.
- Δημιουργία φεστιβάλ για να αλλάξει η μορφή της πόλης- Δημιουργία φεστιβάλ θεάτρου
- Να εγκριθεί και να υλοποιηθεί η Πολιτιστική και Περιβαλλοντική Διαδρομή της Περιφέρειας Θεσσαλίας.
- Να φιλοξενεί παγκόσμιας εμβέλειας παραστάσεις, με απαραίτητη την επικοινωνιακή στρατηγική προς την κατεύθυνση αυτή.
- Να προωθηθεί ως ένα νέο brand name για την πόλη. Η άμεση αναφορά στη διαχρονική ιστορία της μαζί με τα υπόλοιπα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, όπως η πεζοδρόμηση του κέντρου, η χρήση του ποδηλάτου, το αγροτικό υπόβαθρο κλπ. στα οποία η πολιτιστική κληρονομιά έχει έμμεση συμμετοχή, προσφέρουν ιδέες για brand names.
- Να εφαρμοστούν κάποιες πρωτοποριακές και οικολογικές ιδέες στην αποκατάσταση και τη διαχείριση του πολιτιστικού 'κράχτη' της πόλης, εκσυγχρονίζοντας την εικόνα και την επιθυμητή πορεία της και προσελκύοντας επενδυτές.
- Η λειτουργική ένταξη του αρχαίου θεάτρου στον ιστό της πόλης και η συνεπής στρατηγική πολιτική στον τουρισμό. Θα πρέπει δηλαδή, σταδιακά, αλλά με προσήλωση, να υλοποιήσουμε τις προτάσεις που προέκυψαν από το Σχέδιο City Marketing, καθώς και από το στρατηγικό σχέδιο για τον πολιτισμό ειδικότερα.
- Το αρχαίο θέατρο, ως σπουδαίο πανελλαδικά μνημείο, να γίνει η 'κορωνίδα' της πόλης.
- Να αποτελέσει το Αρχαίο Θέατρο τον 'κράχτη' της πόλης της Λάρισας.
- Να δημιουργηθούν κίνητρα ώστε να επισκεφτεί κανείς την περιοχή ως πολιτιστικό προορισμό. Απαιτούνται μνημεία και δράσεις και φυσικά επικοινωνία τους προς το εξωτερικό περιβάλλον
- Να υπάρξει ένας συνδυασμός όλου του πολιτιστικού πλούτου της πόλης. Ο νεολιθικός πολιτισμός της ευρύτερης περιοχής της Λάρισας, ο Ιπποκράτης, το Αρχαίο Θέατρο, το Διαχρονικό Μουσείο, τα cup marks, το Μπεζεστένι, όλα αυτά σε συνδυασμό μεταξύ τους μπορούν να κάνουν την διαφορά για την πόλη της Λάρισας

- Να υπάρξει συνεργασία όλων των φορέων ώστε να μπορέσουν όλα τα παραπάνω να συνδεθούν μεταξύ τους μέσω συγκεκριμένων τουριστικών διαδρομών και να αναδειχτούν μέσα από σημαντικές εκδηλώσεις πανελλήνιας εμβέλειας.

5. Πιστεύετε ότι απαιτείται μια ολοκληρωμένη και στρατηγικά σχεδιασμένη στρατηγική διαχείριση του πολιτιστικού στοιχείου και του Αρχαίου Θεάτρου της πόλης;

Σύμφωνα με τον αρχαιολόγο κ. Αθανάσιο Τζαφάλια οι ανασκαφές για το Α΄ Αρχαίο Θέατρο ξεκίνησαν το 1910! ...και δεν ολοκληρώθηκαν! Σαφώς κι απαιτείται μία ολοκληρωμένη και στρατηγικά σχεδιασμένη στρατηγική διαχείριση του πολιτιστικού στοιχείου και των δύο Αρχαίων Θεάτρων της πόλης μας, καθώς και τα άλλα υπάρχοντα πολιτιστικά κέντρα όπως η Πινακοθήκη, το Λαογραφικό μουσείο, το Αρχαιολογικό μουσείο, το Διαχρονικό Μουσείο. Σε κάθε δραστηριότητα απαιτείται στρατηγικός σχεδιασμός, πόσο μάλιστα στον τομέα του πολιτισμού που είναι πολυδιάστατος και με πολλές διαφορετικές μορφές έκφρασης. Έχουν περάσει οι εποχές που δουλεύαμε αποσπασματικά και όλοι καταλαβαίνουμε ότι πρέπει να υπάρχει συνεργασία όλων. Απαιτείται μελέτη για την ολοκληρωμένη διαχείριση και κατάρτιση ενός στρατηγικού σχεδίου διαχείρισης του πολιτιστικού στοιχείου και της τουριστικής ανάπτυξης με μακροπρόθεσμο χαρακτήρα, υπό την εποπτεία τοπικών φορέων κυρίως, μέσω των οποίων θα τίθενται στόχοι μετρήσιμοι και εφικτοί, θα αναλύονται οι ρόλοι όλων των τουριστικών εταίρων και η συμμετοχή τους στην υλοποίηση συγκεκριμένων δράσεων. Γενικώς, απαιτείται μια πιο ολοκληρωμένη και στρατηγικά σχεδιασμένη στρατηγική διαχείριση του πολιτιστικού στοιχείου και (όχι μόνο) του Αρχαίου Θεάτρου της πόλης. Ήδη συντάσσεται από τις αρμόδιες αρχές ο στρατηγικός σχεδιασμός (Master plan) του ιστορικού κέντρου της πόλης. Όπως φαίνεται από τα παραπάνω, είναι κρίσιμο ζήτημα η ύπαρξη στρατηγικού σχεδιασμού και των απαιτούμενων εξειδικεύσεων για όλους τους τομείς. Η αποσπασματική αντιμετώπιση τέτοιων ουσιωδών ζητημάτων είναι αποδεδειγμένα αναποτελεσματική. Για τον σκοπό αυτό η πόλη εκσυγχρονίζει όλα τα επίπεδα σχεδιασμού της (ΓΠΣ, Σχέδιο Πόλης), είναι εξοπλισμένη πλέον με Σχέδιο City Marketing, με Σχέδιο Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας, με Σχέδιο Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης, Στρατηγικό Σχέδιο για τον Πολιτισμό και εξοπλίζεται με Masterplan Μεταφορών. Επίσης, ο Δήμος Λαρισαίων, θα προκηρύξει πανελλήνιο αρχιτεκτονικό διαγωνισμό για την ένταξη του Αρχαίου Θεάτρου στον ιστό της πόλης

και τον καθορισμό της ζώνης επιρροής του. Η προσέγγιση αυτή είναι πως το ζήτημα του Αρχαίου Θεάτρου πρέπει να εξεταστεί ολοκληρωμένα και με συνολική διαδικασία, ως βασικό στοιχείο της ζωής της πόλης και για τον λόγο αυτό στο Σχέδιο Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης, ο πολιτισμός είναι ένας από τους δύο κύριους άξονες επέμβασης. Επίσης, η Περιφέρεια Θεσσαλίας σχεδιάζει μια ολοκληρωμένη παρέμβαση για το αρχαίο θέατρο. Χωρίς την ολοκληρωμένη στρατηγική για τη διαχείριση του πολιτιστικού στοιχείου και του αρχαίου Θεάτρου της πόλης δεν μπορούμε να μιλάμε για ανάπτυξη πολιτιστικού Τουρισμού. Απαιτείται μια ολοκληρωμένη στρατηγική για τον τουρισμό και τον πολιτισμό της πόλης. Επίσης, είναι σημαντικό να αντιληφθούμε ότι πρέπει να αξιοποιήσουμε στο μέγιστο όλα τα αντικειμενικά πλεονεκτήματα που έχουμε καθώς και κάθε στοιχείο που θα μπορούσε να αποτελέσει αφορμή επίσκεψης στην πόλη. Ο πολιτισμός, εντάσσεται και στην κεντρική στρατηγική της χώρας ως τουριστικού προορισμού. Μέχρι το 2020 ο τουρισμός θα είναι το 25% του ΑΕΠ και θα δημιουργήσει 300.000 νέες θέσεις εργασίας. Οι διεθνείς επισκέπτες θα φτάσουν τα 22-24 εκατομμύρια. Η Θεσσαλία με τα brand name Όλυμπος, Μετέωρα, Πήλιο, Σκιάθος μπορεί να διεκδικήσει ένα σημαντικό μερίδιο αυτών των τουριστών. Δεν πρέπει να μας ενδιαφέρει και δεν πρέπει να μας απασχολεί πως θα μοιράσουμε τους τουρίστες που έρχονται στη Θεσσαλία μεταξύ μας. Πρέπει να δούμε μέσα από την συνεργασία αυτών πως θα αυξήσουμε συνολικά τους τουρίστες που έρχονται στην Θεσσαλία με τους παρακάτω κύριους στρατηγικούς άξονες που θα πρέπει να κινηθούμε:

1. Ήλιος Θάλασσα Παράλια
2. Πολιτιστικός Τουρισμός- Θρησκευτικός Τουρισμός
3. Ιατρικός Τουρισμός
4. Συνεδριακός τουρισμός
5. City Break
6. Περιπατητικός φυσιολατρικός τουρισμός

Για την Περιφέρεια Θεσσαλίας, ο Πολιτιστικός Τουρισμός είναι από τους βασικούς πυλώνες της τουριστικής ανάπτυξης και φυσικά το αρχαίο Θέατρο είναι από

τα πρώτα μνημεία που στοχεύει να αναδείξει και να προβάλει περισσότερο σε όλο τον κόσμο. Στο ΕΣΠΑ 2014-2020 θα μπορούσε να ενταχθεί πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος με τελικό δικαιούχο το φορέα του Αρχαίου Θεάτρου για μια ολοκληρωμένη διαχείριση του πολιτιστικού στοιχείου.

6. Η ανάπτυξη δράσεων και συνεργασιών μεταξύ φορέων αλλά και με κατοίκους πιστεύετε ότι μπορεί να ενισχύσει τη δυναμική του Αρχαίου Θεάτρου;

Σίγουρα η ανάπτυξη συνεργασιών μεταξύ φορέων θα ενισχύσει τη δυναμική του Αρχαίου Θεάτρου. Απαιτούνται πρωτοβουλίες εκ μέρους των αρχών πρώτα, ώστε να ακολουθήσουν φορείς και κάτοικοι. Η πολυεπίπεδη, άδολη συνεργασία με μοναδικό γνώμονα την ανάδειξη των πολιτιστικών αγαθών και της ανάπτυξης του τόπου μας επιβάλλεται. Η ανάπτυξη και η διαχείριση του τουριστικού προϊόντος, που στην πόλη της Λάρισας τουριστικό προϊόν αποτελεί το Αρχαίο Θέατρο, πρέπει να γίνει σε στενή συνεργασία τόσο μεταξύ των παραγωγικών τάξεων – φορέων όσο και των κοινωνικών ομάδων και των κατοίκων της πόλης, ώστε να αναπτυχθούν δράσεις που ενισχύουν τη δυναμική του Αρχαίου Θεάτρου μέσα από μία εμπειριστατωμένη βιοματική μελέτη μεταξύ φορέων – κατοίκων, εξάγονται στοιχεία προς ενίσχυση διαχείρισης του τουριστικού προϊόντος. Η επίτευξη συνεργειών, σε όλα τα επίπεδα, είναι αναγκαία προϋπόθεση για την ανάδειξη και ενίσχυση της δυναμικής του Αρχαίου Θεάτρου, καθώς η επιδιωκόμενη επιρροή του θα αγγίζει όλα τα στοιχεία της πολιτιστικής, κοινωνικής και οικονομικής ζωής του τόπου. Η ενεργοποίηση συνεπώς όλων των φορέων, αλλά και των απλών πολιτών, θα προσδώσει νέα δυναμική στην επιτυχία του εγχειρήματος, όχι μόνο για να αποκτήσει δυναμική το αρχαίο θέατρο, αλλά να απογειωθεί κυριολεκτικά πολιτιστικά και αναπτυξιακά ολόκληρη η πόλη. Θα ήταν σημαντικό επίσης να ξεκινήσουν προγράμματα ενημέρωσης και εκδηλώσεις για το αρχαίο θέατρο στα σχολεία της πόλης. Επίσης, συνέργειες και συνεργασία με τους όμορους Δήμους, τις Περιφερειακές Ενότητες αλλά και τις Περιφερειακές Ενότητες των όμορων Περιφερειών. Ειδικά, στην κρίση που βρίσκεται η Ελλάδα, οι ίδιοι οι επιχειρηματίες, οι επιστήμονες να δώσουν ιδιαίτερη σημασία και να στρατευθούν με τον Δήμο Λαρισαίων και την Περιφέρεια Θεσσαλίας σε ένα κοινό πλαίσιο και να δώσουν το καλό παράδειγμα για την Λάρισα, γιατί όλοι αγκάλιασαν την ιστορία του Αρχαίου Θεάτρου. Η απαλλοτρίωση ενός οικοδομικού τετραγώνου, ίσως το 2017 μετατραπεί σε πάρκο, για να φανεί η πρόσοψη του Αρχαίου Θεάτρου. Επίσης,

υπάρχουν διάφοροι κοινωνικοί και θεσμικοί φορείς, με κυριότερο το 'ΔΙΑΖΩΜΑ', που ασχολούνται ήδη με το Αρχαίο Θέατρο, όπως επίσης και πολλοί κάτοικοι της πόλης είναι ευαισθητοποιημένοι. Η πρόεδρος της Ένωσης Ξενοδόχων Λάρισας, όμως πιστεύει ότι: 'Υπάρχει όμως πολύς δρόμος ακόμη μέχρι να φτάσουμε σε ένα σημείο που θα μπορούμε να μιλάμε για δράσεις και συνεργασίες'.

7. Διατυπώστε τρεις βασικές προτάσεις/προτεραιότητες για την ενίσχυση της δυναμικής του πολιτιστικού στοιχείου της πόλης και του Αρχαίου Θεάτρου.

- Η πολιτιστική ένταξη Α' Αρχαίου Θεάτρου στο αστικό τοπίο της Λάρισας: Να δημιουργηθεί ένας καθαρά πολιτιστικός χώρος που θα συνδέει, το Α' Αρχαίο Θέατρο με το Β' Αρχαίο Θέατρο, τα ρωμαϊκά τείχη στην Πλατεία Λαού μέχρι τη Γεωργιάδου, που υπάρχουν διάσπαρτα αρχαία ανεκτίμητα αγαθά, το λόφο του Φρουρίου με το πράσινο του πάρκου του Αλκαζάρ που θα επεκτείνεται και θα εντάσσει στο πολιτιστικό χώρο και το αισθητικό Άλσος.
- Απαλλοτρίωση της γύρω περιοχής και ολοκλήρωση της στατιστικής ενίσχυσης και συντήρησης και αποκατάστασης
- Απόκτηση καλύτερης παιδείας
- Σχεδιασμός για πόρους χρημάτων που αποτελούν την κινητήριο δύναμη
- Η χορηγία και οι δωρεές των τοπικών φορέων μπορούν να συντελέσουν αποτελεσματικά στην ενίσχυση της δυναμικής του πολιτιστικού στοιχείου της πόλης της Λάρισας και του Αρχαίου Θεάτρου της.
- Ο Δήμος Λαρισαίων αλλά και η Περιφέρεια Θεσσαλίας, να φροντίσουν μαζί, για τη δημοσιότητα όλων των πολιτιστικών φορέων της πόλης, σε έντυπα, ιστοσελίδες και όλα τα μέσα που παρέχει η σύγχρονη τεχνολογία για προβολή.
- Πρωτοβουλία, συνεργασία και αφύπνιση όλης της πόλης για να μπορέσει να γίνει στο Αρχαίο Θέατρο μία παράσταση.
- Εξωστρέφεια. Πρέπει να υπάρξει μία κίνηση με την ομπρέλα της Περιφέρειας Θεσσαλίας, όλων των Δήμων του Νομού, το Αρχαίο Θέατρο να είναι το έναυσμα ώστε κάθε Δήμος να μην προσδιορίζεται αλλά να μπει σε μια προοπτική.

- Βελτίωση της σχέσης αξίας/τιμής (value for money) του τουριστικού προϊόντος της πόλης της Λάρισας, καθώς αποτελεί κυρίαρχο σημείο επιλογής προορισμού στον τομέα του αστικού τουρισμού.
- Η Λάρισα χρειάζεται μια ολοκληρωμένη στρατηγική προβολής του τουριστικού προϊόντος της, με στοχευμένες και συντονισμένες ενέργειες, τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό, που θα αναδείξουν τη θετική εικόνα και τα πλεονεκτήματά της, ενώ παράλληλα θα ενισχύσουν τη δημιουργία μιας διαφορετικής ελκυστικής ταυτότητας.
- Ο εμπλουτισμός και η αναβάθμιση των παρεχόμενων τουριστικών προϊόντων. Είναι ανάγκη να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις που θα συμβάλλουν στη βελτίωση της τουριστικής εμπειρίας. Στο πλαίσιο αυτό χρειάζεται να αναληφθούν δράσεις για την ανάδειξη και την ερμηνεία των αξιοθέατων και του ιστορικού πλούτου της πόλης, μέσα από σύγχρονες μεθόδους διαχείρισης και τεχνολογικές εφαρμογές, πχ τοπόσημα, κλπ, και το σημαντικότερο όλων είναι η δημιουργία 'κράχτη' της πόλης που στη συγκεκριμένη περίπτωση αποτελεί αναμφισβήτητά το Αρχαίο Θέατρο της πόλης.
- Η ολοκλήρωση των μελετών και των έργων που απαιτούνται για την αναστύλωση και αποκατάσταση της λειτουργικής ικανότητας του Αρχαίου Θεάτρου και στη συνέχεια ο προγραμματισμός της προβολής και των καλλιτεχνικών δράσεων εντός του Αρχαίου Θεάτρου.
- Η απόκτηση ταυτότητας.
- Η ολοκλήρωση άλλων σημαντικών πολιτιστικών υποδομών (πχ Προσκήνιο Πολιτισμού), που θα συμπληρώνουν την λειτουργία του Αρχαίου Θεάτρου.
- Η διασύνδεση όλων των πολιτιστικών δομών της πόλης μεταξύ τους, αλλά και με άλλους παραγωγικούς τομείς.
- Τη διάχυση της πληροφορίας.
- Η ολοκλήρωση της μελέτης ένταξης του Αρχαίου Θεάτρου στον ιστό της πόλης.
- Η ολοκλήρωση λοιπών υποδομών (πχ μεταφορών, προσβασιμότητας, πληροφόρησης).
- Η απαλλοτρίωση όλων των κτισμάτων πέριξ του θεάτρου.

- Ικανή χρηματοδότηση για την επισκευή του θεάτρου ώστε να είναι επισκέψιμο και να διοργανώνονται εκδηλώσεις εντός του χώρου του αρχαίου θεάτρου.
- Πλήρη λειτουργία της Πινακοθήκης του Αρχαιολογικού Μουσείου του Λαογραφικού Μουσείου και του Διαχρονικού Μουσείου στην περιοχή Μεζούρλο.
- Δημιουργία και λειτουργία συντονιστικού οργάνου από Δημόσιο Φορέα.
- Εξωστρεφής επικοινωνιακή στρατηγική για την προσέλκυση επισκεπτών.
- Σχεδιασμός και υλοποίηση του προγράμματος Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΒΑΑ) της Λάρισας από το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ) Θεσσαλίας.
- Σχεδιασμός και υλοποίηση της Πολιτιστικής και Περιβαλλοντικής Διαδρομής της Περιφέρειας Θεσσαλίας από Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ).
- Προβολή του πολιτιστικού πλούτου της πόλης και ενημέρωση στον θεσσαλικό και κατ' επέκταση στον ελλαδικό χώρο (Το Υπ. Πολιτισμού να αναδεικνύει και να προβάλλει το αρχαίο θέατρο σε διεθνείς εκθέσεις τουρισμού).
- Συνεργασία φορέων και αντιδημαρχίας πολιτισμού για οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων.
- Parking για τα τουριστικά λεωφορεία, καθώς αυτή την στιγμή, δεν υπάρχουν θέσεις Parking για τουριστικά λεωφορεία όχι μόνο κοντά στο Αρχαίο Θέατρο αλλά και σε όλο το κέντρο της Λάρισας.
- Ανάπλαση του χώρου γύρω από το αρχαίο Θέατρο.
- Φεστιβάλ Αρχαίου Θεάτρου Λάρισας με μια μεγάλη εκδήλωση στο Αρχαίο Θέατρο και αρκετές εκδηλώσεις στο Β μικρό αρχαίο Θέατρο, στο Μπεζεστένι, καθώς και σε άλλους χώρους κοντά στο αρχαίο θέατρο.
- Ανάπτυξη των υποδομών για τη βελτίωση της επισκεψιμότητας των σημείων πολιτιστικού ενδιαφέροντος.
- Συνεργασίες με φορείς, ιδρύματα, γραφεία ταξιδίων κ.λπ. (εκτός πόλης) για την ανάπτυξη του Πολιτιστικού Τουρισμού.
- Καθώς βασική προϋπόθεση για την ολοκλήρωση του σπουδαίου αρχαιολογικού έργου που πραγματοποιείται εδώ και δεκαετίες στο αρχαίο θέατρο είναι η ταχύτερη δυνατή απόδοσή του στο κοινό, η οποία όμως θα γίνει στο μέλλον, θα πρέπει να

εκμεταλλευτούμε την διαθέσιμη υψηλή τεχνολογία της δημιουργίας εικονικών παραστάσεων εντός του μνημείου με τη χρήση της τεχνολογίας των ολογραμμάτων. Την επιστήμη της ολογραφίας εάν την μελετήσουμε σοβαρά θα διαπιστώσουμε πόσες ευκαιρίες μπορεί να δώσει ως προς την ανάδειξη των καλύτερων στοιχείων της πόλης, παράλληλα με την ανάδειξη της προσβασιμότητας για να αλλάξουν το τουριστικό πρόσημο της Λάρισας.

6.9 ΑΛΛΗΛΟΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΝ

Σημαντικό είναι, στο σημείο αυτό, να περιγράψω την αντίδραση των ερωτώμενων, τη στιγμή άκουσαν τις ερωτήσεις της συνέντευξης. Παρατηρήσαμε πως υπήρχε προθυμία και μεγάλο ενδιαφέρον από την πλευρά, να μπουν σ' αυτή τη διαδικασία και να απαντήσουν στις ερωτήσεις. Στην πορεία το ενδιαφέρον τους εξελίχθηκε σε μια ανάγκη έκφρασης των απόψεών τους για κάτι που τους αφορούσε άμεσα. Εκτός αυτού, το επάγγελμά τους, το αντικείμενο της εργασίας τους και η ιδιότητά τους, συντελούν στη συγκροτημένη σκέψη τους καθώς και στην ανάπτυξη της κρίσης τους σε θέματα πολιτικών πολιτιστικής ανάπτυξης. Η καθημερινή συναναστροφή τους με κατοίκους και η επικοινωνία τους με επισκέπτες στην περιοχή, τους φέρνουν πιο κοντά στα προβλήματα της πόλης και στη δυσaráσκεια των ίδιων σε θέματα διαχείρισης. Βιώνουν μέσα από την καθημερινότητά τους, ότι το αρχαίο θέατρο καθώς και το πολιτιστικό περιβάλλον της Λάρισας, αποτελούν τον 'καθρέφτη' της πόλης τους και ευαισθητοποιούνται σε ζητήματα που τους αφορούν.

Συμμετείχαν σ' αυτή την διαδικασία, γιατί έχουν άποψη, κρίση και πιστεύουν πως με αυτόν τον τρόπο μπορούν ελεύθερα να εκφράσουν οποιαδήποτε ανησυχία τους απασχολεί, να προτείνουν αυτό που πιστεύουν ότι τους αντιπροσωπεύει καλύτερα και να τεκμηριώσουν κάτι καινοτόμο για το μέλλον του αρχαίου θεάτρου. Θεώρησαν πως ήταν μια καλή ευκαιρία να συμβεί αυτό, μέσα από τη συνέντευξη, όπου μπόρεσαν να εκφράσουν και να τεκμηριώσουν τις απόψεις και τις σκέψεις τους, χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία και με ευχέρεια λόγου. Σχεδόν σε όλες τις ερωτήσεις, απάντησαν συγκεκριμένα σε ό,τι τους ζητήθηκε και χωρίς καθοδήγηση, με αποτέλεσμα να μας διευκολύνουν στην επεξεργασία των απαντήσεων τους.

Επίσης, νιώθουν πως η συνέντευξη που έδωσαν, αποτελεί ένα μέσο έκφρασης και επικοινωνίας τους σε θέματα πολιτιστικής ανάπτυξης. Είναι ευαισθητοποιημένοι σε θέματα Πολιτισμού και ίσως αισθάνονται την ανάγκη συμμετοχής τους σε συναφή

έρευνες. Αποτελούν τους κύριους διαμεσολαβητές της Πολιτιστικής γνώσης και συμμετέχουν οι ίδιοι σε πολιτιστικές εκδηλώσεις και βιώνουν άμεσα θέματα διαχείρισης και ανάπτυξης του Πολιτισμού. Οι ερωτώμενοι, μέσω των απαντήσεων που έδωσαν, δείχνουν ότι είναι πολύ καλά πληροφορημένοι για το πολιτιστικό απόθεμα της πόλης και δη για το αρχαίο θέατρο της Λάρισας. Οι πληροφορίες και οι απαντήσεις τους είναι ενθαρρυντικές για την ανάπτυξη του Αρχαίου Θεάτρου και κατ' επέκταση της ανάπτυξης της Λάρισας.

Στο σημείο αυτό, βάση των απαντήσεων που μας έδωσαν, μπορέσαμε να εντοπίσουμε και να καταγράψουμε, τα δυνατά και τα αδύνατα στοιχεία του αρχαίου θεάτρου, καθώς και τις ευκαιρίες και τις απειλές, δημιουργώντας μια SWOT ανάλυσή του (Πίνακας 10):

Πίνακας 10. SWOT ανάλυση του Αρχαίου Θεάτρου Λάρισας

ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ	ΑΔΥΝΑΜΙΕΣ
<p>Η τοποθεσία του Αρχαίου Θεάτρου, καθώς βρίσκεται στο κέντρο της Λάρισας και δη στο λόφο του Φρουρίου</p> <p>Το Δίκτυο πεζοδρομίων που το περιβάλλουν</p> <p>Αποτελεί κίνητρο για την επίσκεψη και προσέλκυση πολιτιστικών τουριστών από την Ελλάδα και από το Εξωτερικό</p> <p>Η μέσω προγραμματικής σύμβασης, που υπογράφηκε μεταξύ του Υπουργείου Πολιτισμού και του Δήμου Λαρισαίων, για την χρηματοδότηση υποστηρικτικών εργασιών της κύριας μελέτης αναστύλωσης του Θεάτρου, με στόχο την ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του θέματος και εν τέλει την λειτουργική του αποκατάσταση</p> <p>Η καταγραφή από τους ειδικούς ως</p>	<p>Η ελλιπής αποκάλυψη του και η μη ολοκλήρωση των εργασιών, περιορίζουν το ρόλο του Αρχαίου Θεάτρου, σε μνημείο/έκθεμα, με αποτέλεσμα τη μη διεξαγωγή παραστάσεων, εκδηλώσεων και την μη ανάδειξη της πολιτιστικής δυναμικής του</p> <p>Η μη άμεση απόδοσή του στο κοινό</p> <p>Η μη ολοκλήρωση εργασιών για την βελτίωση της επισκεψιμότητας του μνημείου (απαλλοτρίωση πέριξ χώρων, διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου, ολοκλήρωση χώρου κυρίως θεάτρου)</p> <p>Ελλειψη Project Plan για την λειτουργία του ως χώρου επίσκεψης και ως χώρου παραστάσεων και εκδηλώσεων</p>

<p>παγκόσμιο μνημείο</p> <p>Η μοναδικότητα του στα Βαλκάνια</p> <p>Η ένταξη του σε Ευρωπαϊκά προγράμματα</p>	<p>Έλλειψη Marketing Plan για την προβολή του στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό</p> <p>Έλλειψη συμπληρωματικών χώρων (W.C., αποθήκες, χώρος εισιτηρίων)</p> <p>Ανύπαρκτη /Χαμηλή τουριστική κίνηση</p> <p>Μικρός αριθμός επισκεπτών</p> <p>Η έλλειψη ταυτότητας και κοινού οράματος, στην τοπική κοινωνία για την ανάπτυξη του Αρχαίου Θεάτρου</p> <p>Έλλειψη δραστικών μέτρων προώθησης, ανάδειξης και υποστήριξης της εικόνας του Αρχαίου Θεάτρου, στο εσωτερικό και στο εξωτερικό περιβάλλον του</p> <p>Δεν έχει 'ενταχθεί' πολεοδομικά και αρχιτεκτονικά στην περιοχή. Φαντάζει ως μεμονωμένο, ως ξένο σώμα</p> <p>Έλλειψη σήμανσης στην πόλη</p> <p>Έλλειψη αυτόνομων πόρων</p> <p>Έλλειψη Marketing Plan</p> <p>Μη αποτελεσματική δομή υποστήριξης (π.χ. όχι ευέλικτο ωράριο)</p> <p>Προβλήματα στάθμευσης</p> <p>Έλλειψη στρατηγικού σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης</p>
--	--

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ	ΑΠΕΙΛΕΣ
<p>Οι αξιόλογες πολιτιστικές δομές, τα άλλα αξιόλογα και χαρακτηριστικά μνημεία της πόλης, όπως το Β Αρχαίο Θέατρο, το Μπεζεστένι, το Αρχαιολογικό Μουσείο, το Διαχρονικό Μουσείο, η Πινακοθήκη, ο Ιπποκράτης, τα cup marks, κ.α. που όλα μαζί μπορούν να αναδείξουν την ιστορία της Λάρισας</p> <p>Συνεργασία των φορέων, Περιφέρειας Θεσσαλίας, Δήμου Λαρισαίων, Εφορείας Αρχαιοτήτων</p> <p>Κοντινή απόσταση από τα brand names Μετέωρα, Πήλιο, Όλυμπος, Σκιάθος</p> <p>Η δημιουργία Σημείου Πολιτιστικής Διασύνδεσης, που θα λειτουργήσει ως ψηφιακός προθάλαμος πολιτιστικών δρώμενων, εκδηλώσεων και εκθέσεων, αλλά και ως φάρος πληροφόρησης και σύνδεσης με άλλους τομείς (π.χ τουριστικούς πράκτορες, ξενοδοχειακές επιχειρήσεις, επιχειρήσεις ψυχαγωγίας και εστίασης)</p> <p>Το μεγάλο ενδιαφέρον που εκδήλωσαν τουρίστες από άλλες χώρες της Ευρώπης για να το επισκεφθούν. Οι τουρίστες που τους ενδιαφέρει ο πολιτισμικός τουρισμός προέρχονται κυρίως από την Δυτική Ευρώπη. Είναι συνήθως τουρίστες πιο μεγάλης ηλικίας και το οικονομικό τους προφίλ είναι πάνω από το μέσο όρο.</p> <p>Η αναδιοργάνωση του κέντρου της πόλης</p> <p>Η ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων και</p>	<p>Η μη πλήρη λειτουργία της Πινακοθήκης, του Αρχαιολογικού Μουσείου, του Λαογραφικού Μουσείου και του Διαχρονικού Μουσείου</p> <p>Ελλειψη προβολής του πολιτιστικού πλούτου της πόλης από το Υπουργείο Πολιτισμού</p> <p>Ελλειψη parking για τα τουριστικά λεωφορεία, όχι μόνο κοντά στο αρχαίο θέατρο αλλά και σε ολόκληρο το κέντρο</p> <p>Ελλειψη στρατηγικού σχεδιασμού τουριστικής ανάπτυξης</p> <p>Μείωση εγχώριου τουρισμού λόγω κρίσης, (ο οποίος υποστήριζε τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού)</p> <p>Ελλειψη συνεργασίας με κοντινούς τουριστικούς προορισμούς</p> <p>Μείωση δαπανών για τον πολιτισμό</p> <p>Η μη δημιουργία δικτύου μνημείων σε διοικητικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτιστικό και τουριστικό επίπεδο</p>

<p>μνημείων της πόλης, με εύκολα αντιληπτές, ελκυστικές και οικολογικές διαδρομές, συνδέσεις και πληροφόρηση</p> <p>Η απόφαση απαλλοτρίωσης των κτισμάτων που βρίσκονται μπροστά από το αρχαίο θέατρο</p> <p>Ελάχιστες πόλεις διαθέτουν αρχαία θέατρα</p> <p>Η πολιτιστική και Περιβαλλοντική Διαδρομή της Περιφέρειας Θεσσαλίας</p> <p>Ως σπουδαίο πανελλαδικά μνημείο να γίνει ο 'κράχτης' και η 'κορωνίδα' της πόλης</p> <p>Υλοποίηση Σχεδίου City Marketing και του Στρατηγικού Σχεδίου για τον Πολιτισμό</p> <p>Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο</p> <p>Σχέδιο Βιώσιμης Αστικής Κινητικότητας</p> <p>Σχέδιο Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης</p> <p>Σχεδιασμός και υλοποίηση του προγράμματος Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (BAA) της Λάρισας από το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ) Θεσσαλίας.</p> <p>Σχεδιασμός και υλοποίηση της Πολιτιστικής και Περιβαλλοντικής Διαδρομής της Περιφέρειας Θεσσαλίας από Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ).</p> <p>Masterplan Μεταφορών</p> <p>Προκήρυξη Πανελλήνιου Αρχιτεκτονικού Σχεδιασμού για την ένταξη του Αρχαίου Θεάτρου στον ιστό της πόλης και τον καθορισμό της ζώνης επιρροής του</p> <p>Ολοκληρωμένη παρέμβαση Περιφέρειας</p>	
---	--

<p>Θεσσαλίας για το Αρχαίο Θέατρο, που στοχεύει στην ανάδειξη και προβολή του</p> <p>Ο πολιτισμός εντάσσεται στην κεντρική στρατηγική της χώρας/Το Υπουργείο Πολιτισμού να αναδεικνύει και να προβάλλει το αρχαίο θέατρο σε διεθνείς εκθέσεις τουρισμού</p> <p>Εκμετάλλευση της διαθέσιμης υψηλής τεχνολογίας, για την δημιουργία εικονικών παραστάσεων εντός του μνημείου, με τη χρήση των ολογραμμάτων</p> <p>Ανάγκη για δημιουργία φεστιβάλ αρχαίου θεάτρου και γενικά διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις (μουσικής, χορού, τέχνης, θεάτρου κλπ)</p> <p>Ανακαινισμένα ξενοδοχειακά καταλύματα 5* και 3*, που προσφέρουν υψηλές τουριστικές υπηρεσίες</p> <p>Οδικό δίκτυο ευρωπαϊκών προδιαγραφών</p> <p>Οργανωμένα Τουριστικά Γραφεία με καινούργιο στόλο Τουριστικών Λεωφορείων, με υψηλού επιπέδου προσφορά υπηρεσιών</p> <p>Ελάχιστες πόλεις που διαθέτουν Αρχαίο Θέατρο</p> <p>Ύπαρξη ΔΗΠΕΘΕ</p> <p>Ύπαρξη του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας</p> <p>Η εμπειρία της διεκδίκησης του τίτλου της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας 2022</p> <p>Ένταξη σε Ευρωπαϊκά Προγράμματα/ Αξιοποίηση ευρωπαϊκών πόρων/ΕΣΠΑ 2014-</p>	
---	--

<p>2020</p> <p>Ο φορέας 'ΔΙΑΖΩΜΑ' που ασχολείται με τα αρχαία θέατρα</p> <p>Οι χορηγίες και οι δωρεές τοπικών φορέων</p> <p>Συνεργασία με άλλες Περιφέρειες στην Ελλάδα με την προοπτική δημιουργίας δικτύων και πολιτιστικών διαδρομών</p>	
---	--

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μετά την ολοκλήρωση της επεξεργασίας των δεδομένων και την εξαγωγή των αποτελεσμάτων της έρευνας, προκύπτουν σημαντικά και αξιολογικά συμπεράσματα προς συζήτηση.

Οι ερωτώμενοι φορείς θεωρούν, ότι μετά την αποκάλυψη του Αρχαίου Θεάτρου υπάρχει πλέον η απαραίτητη 'μαγιά', ώστε ο Πολιτιστικός Τουρισμός στη Λάρισα να αποτελέσει μια διάσταση δυναμικής ανάπτυξης της πόλης. Επίσης, οι περισσότεροι φορείς, αναφέρουν ότι το Αρχαίο Θέατρο, συνδέεται άμεσα με την οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη της πόλης, χωρίς όμως να καθορίζουν συγκεκριμένα σε ποιο βαθμό, καθώς η ανάπτυξη μετριέται με πολλούς παράγοντες, τους οποίους δεν μπορούν να εκτιμήσουν μεμονωμένα. Σχεδόν όλοι οι φορείς, έδωσαν την απάντηση ότι 'δεν είναι καθόλου ευχαριστημένοι' από τον/τους τρόπο/ους που αναδεικνύεται η πολιτιστική δυναμική του Αρχαίου Θεάτρου στο εξωτερικό περιβάλλον της πόλης. Γενικά κρίνουν την προβολή (ενημέρωση – πληροφόρηση) του αρχαίου θεάτρου της Λάρισας, ελλιπή. Με αυτήν την απάντηση εκφράζουν την δυσαρέσκειά τους, με το γεγονός αυτό, να μας παραπέμπει και στην ελλιπή προβολή της πόλης. Επίσης, οι περισσότεροι από τους ερωτώμενους, πιστεύουν ότι ο Πολιτιστικός Τουρισμός της Λάρισας, μπορεί να έχει αιχμή δόρατος το Αρχαίο Θέατρο και να αποτελέσει κίνητρο επισκεπτών. Ορισμένοι, όμως απαντούν χαρακτηριστικά 'Όχι, από μόνο του'. Το γεγονός αυτό φανερώνει ότι οι ερωτώμενοι, πιστεύουν πως γενικά και η πόλη της Λάρισας έχει να δείξει αρκετό πολιτιστικό πλούτο σε έναν επισκέπτη. Είναι πεπεισμένοι, ότι οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να επισκεφτούν την πόλη και να τους ταξιδέψει η ίδια σε σημαντικές περιόδους του παρελθόντος μέσα από τα κληροδοτήματα που της έχει αφήσει το πέρασμα του χρόνου. Επίσης, η πληροφορία που προκύπτει από τις απαντήσεις τους, είναι ότι η πόλη έχει αφθονία πολιτιστικού αποθέματος, η οποία μπορεί να προκαλέσει το ενδιαφέρον επισκεπτών μέσα από μια πιο αναγνωρίσιμη προβολή, με όλα τα πολιτιστικά στοιχεία της πόλης να μπορούν να συντελέσουν στην ανάπτυξή της, με αιχμή δόρατος το Αρχαίο Θέατρο. Επιβάλλεται λοιπόν, η ανάδειξη και η προβολή του πολιτιστικού αποθέματος της πόλης, η οποία χρησιμεύει στην ανάπτυξη της πόλης μέσω ποικίλων οικονομικών τομέων (πχ. τουρισμό). Γίνεται κατανοητό, πως το δυνατό στοιχείο της πόλης, το αρχαίο θέατρο, μπορεί να γίνει αιχμή δόρατος του Πολιτιστικού

Τουρισμού της Λάρισας, όπως μας απάντησαν οι περισσότεροι από τους φορείς, θα αποτελέσει παράγοντα ελκτικότητας επισκεπτών, ο οποίος θα επιφέρει στην συνέχεια την οικονομική ανάπτυξη της πόλης, όμως με τις παρακάτω προϋποθέσεις:

- Ολοκλήρωση εργασιών για την βελτίωση της επισκεψιμότητας του μνημείου (απαλλοτρίωση πέριξ χώρων, διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου, ολοκλήρωση χώρου κυρίως θεάτρου)
- Δημιουργία Project plan για την λειτουργία του ως επίσκεψη και ως παραστάσεις,
- Δημιουργία marketing plan για την προβολή του στην Ελλάδα και στο Εξωτερικό
- Για να λειτουργήσει σαν θέατρο και να μην αποτελεί μόνο έκθεμα, χρειάζονται WC, αποθήκες, προσωπικό, χώρος εισιτηρίων.
- Να συνδεθεί με όμορους πολιτιστικούς, και όχι μόνο, χώρους και δραστηριότητες.
- Να ολοκληρωθούν οι εργασίες του Αρχαίου Θεάτρου για να μπορέσουν να γίνουν παραστάσεις.
- Δημιουργία φεστιβάλ για να αλλάξει η μορφή της πόλης- Δημιουργία φεστιβάλ θεάτρου
- Να εγκριθεί και να υλοποιηθεί η Πολιτιστική και Περιβαλλοντική Διαδρομή της Περιφέρειας Θεσσαλίας.
- Να φιλοξενεί παγκόσμιας εμβέλειας παραστάσεις, με απαραίτητη την επικοινωνιακή στρατηγική προς την κατεύθυνση αυτή.
- Να προωθηθεί ως ένα νέο brand name για την πόλη. Η άμεση αναφορά στη διαχρονική ιστορία της μαζί με τα υπόλοιπα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της, όπως η πεζοδρόμηση του κέντρου, η χρήση του ποδηλάτου, το αγροτικό υπόβαθρο κλπ. στα οποία η πολιτιστική κληρονομιά έχει έμμεση συμμετοχή, προσφέρουν ιδέες για brand names.
- Να εφαρμοστούν κάποιες πρωτοποριακές και οικολογικές ιδέες στην αποκατάσταση και τη διαχείριση του πολιτιστικού 'κράχτη' της πόλης, εκσυγχρονίζοντας την εικόνα και την επιθυμητή πορεία της και προσελκύοντας επενδυτές.
- Η λειτουργική ένταξή του αρχαίου θεάτρου στον ιστό της πόλης και η συνεπής στρατηγική πολιτική στον τουρισμό. Θα πρέπει δηλαδή, σταδιακά, αλλά με

προσήλωση, να υλοποιήσουμε τις προτάσεις που προέκυψαν από το Σχέδιο City Marketing, καθώς και από το στρατηγικό σχέδιο για τον πολιτισμό ειδικότερα.

- Το αρχαίο θέατρο, ως σπουδαίο πανελλαδικά μνημείο, να γίνει η 'κορωνίδα' της πόλης.
- Να αποτελέσει το Αρχαίο Θέατρο τον 'κράχτη' της πόλης της Λάρισας.
- Να δημιουργηθούν κίνητρα ώστε να επισκεφτεί κανείς την περιοχή ως πολιτιστικό προορισμό. Απαιτούνται μνημεία και δράσεις και φυσικά επικοινωνία τους προς το εξωτερικό περιβάλλον
- Να υπάρξει ένας συνδυασμός όλου του πολιτιστικού πλούτου της πόλης. Ο νεολιθικός πολιτισμός της ευρύτερης περιοχής της Λάρισα, ο Ιπποκράτης, το Αρχαίο Θέατρο, το Διαχρονικό Μουσείο, τα cup marks, το Μπεζεστένι, όλα αυτά σε συνδυασμό μεταξύ τους μπορούν να κάνουν την διαφορά για την πόλη της Λάρισας
- Να υπάρξει συνεργασία όλων των φορέων ώστε να μπορέσουν όλα τα παραπάνω να συνδεθούν μεταξύ τους μέσω συγκεκριμένων τουριστικών διαδρομών και να αναδειχτούν μέσα από σημαντικές εκδηλώσεις πανελληνίας εμβέλειας.

Επίσης, όλοι οι φορείς συμφωνούν ότι απαιτείται μια ολοκληρωμένη και στρατηγικά σχεδιασμένη στρατηγική διαχείριση όλου του πολιτιστικού στοιχείου της Λάρισας, αντιλαμβανόμενοι ότι πρέπει να αξιοποιηθούν στο μέγιστο όλα τα αντικειμενικά πλεονεκτήματα που έχει η Λάρισα καθώς και κάθε στοιχείο που θα μπορούσε να αποτελέσει αφορμή επίσκεψης στην πόλη.

Η επίτευξη συνεργειών και η ανάπτυξη δράσεων, σε όλα τα επίπεδα, αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την ανάδειξη και ενίσχυση της δυναμικής του Αρχαίου Θεάτρου, καθώς η επιδιωκόμενη επιρροή του θα αγγίξει όλα τα στοιχεία της πολιτιστικής, κοινωνικής και οικονομικής ζωής του τόπου. Η ενεργοποίηση συνεπώς όλων των φορέων, αλλά και των κατοίκων, θα προσδώσει νέα δυναμική στην επιτυχία του εγχειρήματος, όχι μόνο για να αποκτήσει δυναμική το αρχαίο θέατρο, αλλά να απογειωθεί κυριολεκτικά πολιτιστικά και οικονομικά ολόκληρη η πόλη.

Γενικά, οι φορείς πιστεύουν πως θα αποτελούσε κίνητρο επισκέψεων τουριστών ο Πολιτισμός της Λάρισας, με καλύτερη προβολή και ενημέρωση του κοινού. Συγκεκριμένα υποστηρίζουν πως το Αρχαίο Θέατρο της Λάρισας, αναγνωρίζοντας τη σημασία του και το χαρακτηριστικό της μοναδικότητας που το διακρίνει, όχι μόνο ως

έκθεμα, αλλά και μετά την ολοκλήρωση των εργασιών του, ως χώρου παραστάσεων και τη δημιουργία φεστιβάλ, μπορεί να αποτελέσει πόλο έλξης τουριστών, παράγοντα που θα συμβάλλει σημαντικά στην οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη της Λάρισας.

Επίσης, σε συνδυασμό με τα άλλα πολιτιστικά στοιχεία της πόλης, θα προσέλκυαν τουρίστες από την Ελλάδα και από το εξωτερικό. Έτσι, οι φορείς δίνουν 'ελπίδα' για προοπτικές ανάπτυξης στην τοπική κοινωνία και πιστεύουν πραγματικά στην ανάδειξη του αρχαίου θεάτρου καθώς και στο πολιτιστικό απόθεμα της πόλης. Επίσης, αισθάνονται πως υπάρχει συντονισμός των φορέων μεταξύ τους, απαραίτητο 'συστατικό' για κοινούς στόχους δράσεις, με προοπτικές σημαντικής ανάπτυξης της πόλης τους. Συνοψίζοντας, συμπεραίνουμε πως οι φορείς της Λάρισας, υποστηρίζουν πως το αρχαίο θέατρο καθώς και το πολιτιστικό απόθεμα της Λάρισας, αποτελεί σημαντικό στοιχείο της ανάπτυξής της. Η ανάπτυξη αυτή, μπορεί να είναι και οικονομική και πολιτιστική.

Τελειώνοντας την περιγραφή των συμπερασμάτων που προκύπτουν από την έρευνα, είναι σημαντικό να εκθέσουμε τις προτάσεις/προτεραιότητες των φορέων, για την ενίσχυση της δυναμικής του πολιτιστικού στοιχείου της πόλης και του Αρχαίου Θεάτρου, που απάντησαν οι ίδιοι στην τελευταία ερώτηση της συνέντευξής μας.

- Η πολιτιστική ένταξη Α' Αρχαίου Θεάτρου στο αστικό τοπίο της Λάρισας: Να δημιουργηθεί ένας καθαρά πολιτιστικός χώρος που θα συνδέει, το Α' Αρχαίο Θέατρο με το Β' Αρχαίο Θέατρο, τα ρωμαϊκά τείχη στην Πλατεία Λαού μέχρι τη Γεωργιάδου, που υπάρχουν διάσπαρτα αρχαία ανεκτίμητα αγαθά, το λόφο του Φρουρίου με το πράσινο του πάρκου του Αλκαζάρ που θα επεκτείνεται και θα εντάσσει στο πολιτιστικό χώρο και το αισθητικό Άλσος.
- Απαλλοτριώση της γύρω περιοχής και ολοκλήρωση της στατιστικής ενίσχυσης και συντήρησης και αποκατάστασης
- Απόκτηση καλύτερης παιδείας
- Σχεδιασμός για πόρους χρημάτων που αποτελούν την κινητήριο δύναμη
- Η χορηγία και οι δωρεές των τοπικών φορέων μπορούν να συντελέσουν αποτελεσματικά στην ενίσχυση της δυναμικής του πολιτιστικού στοιχείου της πόλης της Λάρισας και του Αρχαίου Θεάτρου της.

- Ο Δήμος Λαρισαίων αλλά και η Περιφέρεια Θεσσαλίας, να φροντίσουν μαζί, για τη δημοσιότητα όλων των πολιτιστικών φορέων της πόλης, σε έντυπα, ιστοσελίδες και όλα τα μέσα που παρέχει η σύγχρονη τεχνολογία για προβολή.
- Πρωτοβουλία, συνεργασία και αφύπνιση όλης της πόλης για να μπορέσει να γίνει στο Αρχαίο Θέατρο μία παράσταση.
- Εξωστρέφεια. Πρέπει να υπάρξει μία κίνηση με την ομπρέλα της Περιφέρειας Θεσσαλίας, όλων των Δήμων του Νομού, το Αρχαίο Θέατρο να είναι το έναυσμα ώστε κάθε Δήμος να μην προσδιορίζεται αλλά να μπει σε μια προοπτική.
- Βελτίωση της σχέσης αξίας/τιμής (value for money) του τουριστικού προϊόντος της πόλης της Λάρισας, καθώς αποτελεί κυρίαρχο σημείο επιλογής προορισμού στον τομέα του αστικού τουρισμού.
- Η Λάρισα χρειάζεται μια ολοκληρωμένη στρατηγική προβολής του τουριστικού προϊόντος της, με στοχευμένες και συντονισμένες ενέργειες, τόσο στο εξωτερικό όσο και στο εσωτερικό, που θα αναδείξουν τη θετική εικόνα και τα πλεονεκτήματά της, ενώ παράλληλα θα ενισχύσουν τη δημιουργία μιας διαφορετικής ελκυστικής ταυτότητας.
- Ο εμπλουτισμός και η αναβάθμιση των παρεχόμενων τουριστικών προϊόντων. Είναι ανάγκη να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις που θα συμβάλλουν στη βελτίωση της τουριστικής εμπειρίας. Στο πλαίσιο αυτό χρειάζεται να αναληφθούν δράσεις για την ανάδειξη και την ερμηνεία των αξιοθέατων και του ιστορικού πλούτου της πόλης, μέσα από σύγχρονες μεθόδους διαχείρισης και τεχνολογικές εφαρμογές, πχ. τοπόσημα, κλπ., και το σημαντικότερο όλων είναι η δημιουργία 'κράχτη' της πόλης που στη συγκεκριμένη περίπτωση αποτελεί αναμφισβήτητά το Αρχαίο Θέατρο της πόλης.
- Η ολοκλήρωση των μελετών και των έργων που απαιτούνται για την αναστύλωση και αποκατάσταση της λειτουργικής ικανότητας του Αρχαίου Θεάτρου και στη συνέχεια ο προγραμματισμός της προβολής και των καλλιτεχνικών δράσεων εντός του Αρχαίου Θεάτρου.
- Η απόκτηση ταυτότητας.
- Η ολοκλήρωση άλλων σημαντικών πολιτιστικών υποδομών (πχ. Προσκήνιο Πολιτισμού), που θα συμπληρώνουν την λειτουργία του Αρχαίου Θεάτρου.
- Η διασύνδεση όλων των πολιτιστικών δομών της πόλης μεταξύ τους, αλλά και με άλλους παραγωγικούς τομείς.
- Τη διάχυση της πληροφορίας.

- Η ολοκλήρωση της μελέτης ένταξης του Αρχαίου Θεάτρου στον ιστό της πόλης.
- Η ολοκλήρωση λοιπών υποδομών (πχ μεταφορών, προσβασιμότητας, πληροφόρησης).
- Η απαλλοτρίωση όλων των κτισμάτων πέριξ του θεάτρου.
- Ικανή χρηματοδότηση για την επισκευή του θεάτρου ώστε να είναι επισκέψιμο και να διοργανώνονται εκδηλώσεις εντός του χώρου του αρχαίου θεάτρου.
- Πλήρη λειτουργία της Πινακοθήκης του Αρχαιολογικού Μουσείου του Λαογραφικού Μουσείου και του Διαχρονικού Μουσείου στην περιοχή Μεζούρλο.
- Δημιουργία και λειτουργία συντονιστικού οργάνου από Δημόσιο Φορέα.
- Εξωστρεφής επικοινωνιακή στρατηγική για την προσέλκυση επισκεπτών.
- Σχεδιασμός και υλοποίηση του προγράμματος Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης (ΒΑΑ) της Λάρισας από το Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ) Θεσσαλίας.
- Σχεδιασμός και υλοποίηση της Πολιτιστικής και Περιβαλλοντικής Διαδρομής της Περιφέρειας Θεσσαλίας από Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΠΕΠ).
- Προβολή του πολιτιστικού πλούτου της πόλης και ενημέρωση στον θεσσαλικό και κατ' επέκταση στον ελλαδικό χώρο (Το Υπ. Πολιτισμού να αναδεικνύει και να προβάλλει το αρχαίο θέατρο σε διεθνείς εκθέσεις τουρισμού).
- Συνεργασία φορέων και αντιδημαρχίας πολιτισμού για οργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων.
- Parking για τα τουριστικά λεωφορεία, καθώς αυτή την στιγμή, δεν υπάρχουν θέσεις Parking για τουριστικά λεωφορεία όχι μόνο κοντά στο Αρχαίο Θέατρο αλλά και σε όλο το κέντρο της Λάρισας.
- Ανάπλαση του χώρου γύρω από το αρχαίο Θέατρο.
- Φεστιβάλ Αρχαίου Θεάτρου Λάρισας με μια μεγάλη εκδήλωση στο Αρχαίο Θέατρο και αρκετές εκδηλώσεις στο Β μικρό αρχαίο Θέατρο, στο Μπεζεστένι, καθώς και σε άλλους χώρους κοντά στο αρχαίο θέατρο.
- Ανάπτυξη των υποδομών για τη βελτίωση της επισκεψιμότητας των σημείων πολιτιστικού ενδιαφέροντος.
- Συνεργασίες με φορείς, ιδρύματα, γραφεία ταξιδίων κλπ. (εκτός πόλης) για την ανάπτυξη του Πολιτιστικού Τουρισμού.
- Καθώς βασική προϋπόθεση για την ολοκλήρωση του σπουδαίου αρχαιολογικού έργου που πραγματοποιείται εδώ και δεκαετίες στο αρχαίο θέατρο είναι η ταχύτερη δυνατή απόδοσή του στο κοινό, η οποία όμως θα γίνει στο μέλλον, θα πρέπει να

εκμεταλλευτούμε την διαθέσιμη υψηλή τεχνολογία της δημιουργίας εικονικών παραστάσεων εντός του μνημείου με τη χρήση της τεχνολογίας των ολογραμμάτων. Την επιστήμη της ολογραφίας εάν την μελετήσουμε σοβαρά θα διαπιστώσουμε πόσες ευκαιρίες μπορεί να δώσει ως προς την ανάδειξη των καλύτερων στοιχείων της πόλης, παράλληλα με την ανάδειξη της προσβασιμότητας για να αλλάξουν το τουριστικό πρόσημο της Λάρισας.

8. ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΕΡΕΥΝΑ

Η παρούσα διπλωματική εργασία, αποτελεί μια προσπάθεια αποτύπωσης της δυναμικής του πολιτιστικού αποθέματος και συγκεκριμένα του Α' Αρχαίου Θεάτρου της πόλης της Λάρισας, από τις απόψεις που εξέφρασαν οι φορείς, χωρίς όμως να εξαντλούνται όλες οι πτυχές του θέματος αυτού. Γεγονός αποτελεί ότι η συγκεκριμένη έρευνα είναι ένα μόνο μικρό πρώτο βήμα προς τη συμμετοχή των ενδιαφερόμενων ατόμων ή ομάδων για την πολιτιστική κληρονομιά του τόπου τους. Η εξέταση και η υιοθέτηση διεθνώς δοκιμασμένων στρατηγικών και προσεγγίσεων θα μας οδηγήσουν σε μία αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση του σημαντικού ζητήματος του πολιτιστικού τουρισμού στην πόλη της Λάρισας.

Στην ερευνητική εργασία μας, εξετάστηκαν μέσα από μια επισκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας, οι έννοιες πόλη και πολιτισμός καθώς και το αντικείμενο του πολιτισμικού τουρισμού, που αποτελεί μία από τις ταχύτερα και πιο δυναμικά αναπτυσσόμενες αγορές σε παγκόσμιο επίπεδο και ότι το διεθνές περιβάλλον μέσα στο οποίο συντελείται η ανάπτυξη αυτή είναι ιδιαίτερα ανταγωνιστικό. Επίσης, παρουσιάζονται οι παγκόσμιες τάσεις του τουρισμού και περιγράφονται τα οικονομικά μεγέθη του πολιτιστικού τουρισμού καθώς και το προφίλ των επισκεπτών. Γενικά, έγινε προσπάθεια έτσι ώστε αφενός μεν να δοθεί μία ολοκληρωμένη εικόνα του πώς οι πολιτιστικοί χώροι (μουσεία και αρχαιολογικοί χώροι καθώς και αρχαία θέατρα) της Ελλάδας και του εξωτερικού συμβάλλουν στην πολιτιστική και οικονομική ανάπτυξη των πόλεων και αφετέρου δε να τονιστούν εκείνες οι αναπτυξιακές πρακτικές των οποίων η εφαρμογή θα μπορούσε να θεωρηθεί ρεαλιστική για την τοπική κοινωνία της Λάρισας. Αντλώντας από τη διεθνή εμπειρία και βιβλιογραφία, αναλύουμε τους παράγοντες εκείνους που επηρεάζουν τον πολιτιστικό τουρισμό, εξετάζοντας τις

βέλτιστες τρέχουσες πρακτικές και στρατηγικές που εφαρμόζονται σε χώρες όπου ο πολιτιστικός τουρισμός αντιμετωπίζεται με επιτυχία και αποτελεί μοχλό ανάπτυξης της οικονομίας.

Ο σχεδιασμός και η κατάρτιση του ερωτηματολογίου των συνεντεύξεων, βοήθησε στην διεξαγωγή των αποτελεσμάτων και συμπερασμάτων της έρευνας, καθώς και στην αποτύπωση μιας σειράς προτάσεων των ερωτώμενων φορέων. Η υλοποίηση των προτάσεων αυτών, μπορεί να βοηθήσει την ανάπτυξη μιας πιο συγκροτημένης αντιμετώπισης του θέματος στην πόλη της Λάρισας, με σημαντικές θετικές επιπτώσεις στην τοπική οικονομία και την προβολή του αρχαίου θεάτρου και κατ' επέκτασιν της πόλης της Λάρισας στο εξωτερικό της περιβάλλον. Ορισμένες μάλιστα από τις προτάσεις, τις οποίες θέτει για συζήτηση αυτή η εργασία, δεν απαιτούν σχεδόν κανένα κόστος για την υλοποίησή τους.

Επίσης, τονίζεται η αναγκαιότητα επεξεργασίας ενός ολοκληρωμένου, συνεπούς και μακρόπνοου θεσμικού και οικονομικού πλαισίου, το οποίο να περιλαμβάνει όλες τις μορφές και τις εκφάνσεις των δραστηριοτήτων των αρχαιολογικών χώρων και των μουσείων της Λάρισας αλλά και των γύρω περιοχών της. Υπογραμμίζεται, επιπροσθέτως, η ανάγκη πολύπλευρης συνεργασίας μεταξύ δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και Τοπικής Αυτοδιοίκησης (η οποία Τοπική Αυτοδιοίκηση αποτελεί το εγγύτερο προς τον πολίτη διοικητικό επίπεδο και κύτταρο τοπικής δημοκρατίας και συνοχής).

Από τη στιγμή που η βιωσιμότητα και η αποτελεσματικότητα των πολιτιστικών πολιτικών στηρίζονται στην ανάπτυξη και την εφαρμογή συγκεκριμένων και ιδιαίτερων στρατηγικών δράσεων (έχοντας υπόψη κάθε φορά τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε πόλης, καθώς και την συνεισφορά των τοπικών δυνάμεων ξεχωριστά) και αφού ο πολιτισμός αναγνωρίζεται ως 'πεδίο παραγωγής' για την οικονομική ανάπτυξη των πόλεων και οι πολιτιστικές βιομηχανίες ως 'παραγωγικά συστήματα' (στην περίπτωση των τεχνών και των media) (Pratt, 1997), το ενδιαφέρον θα πρέπει να επικεντρωθεί στην ικανότητα αλλά και στην τεχνογνωσία ('know-how') των ειδικών της πολιτιστικής ανάπτυξης των πόλεων να 'χρησιμοποιούν τον πολιτισμό ως εργαλείο', μέσα από την διαδικασία του μάνατζμεντ, εντοπίζοντας τις αδυναμίες αλλά και τις δυνατότητες του πολιτιστικού περιβάλλοντος των πόλεων, με το να εστιάζουν στην ανάλυση του κάθε τομέα εφαρμογής δράσεων, με σκοπό να δημιουργούν κάθε φορά και για κάθε τομέα

το κατάλληλο κλίμα ανάπτυξης, εκτιμώντας ταυτόχρονα και τα προσδοκώμενα οφέλη των δράσεων αυτών για την οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη των πόλεων (Δέφνερ και Μεταξάς, 2003).

Ένα είδος των φορέων της πολιτιστικής κληρονομιάς περιλαμβάνει αυτό που είναι γνωστό ως η τοπική κοινωνία, η οποία διαθέτει ένα μοναδικό μίγμα ανθρώπων, ιστορίας και κληρονομιάς που καθιστά την ανάπτυξη της διαπολιτισμικής διακυβέρνησης επίσης μοναδική. Αλλά αυτή η διαδικασία διευκολύνεται μέσα από τη γνώση της εμπειρίας των άλλων. Η τοπική κοινωνία, περιλαμβάνει τους κατοίκους, ιδιοκτήτες ακινήτων και επιχειρήσεις, διάφορες οργανώσεις, θεσμικά όργανα, όπως οι δήμοι και οι περιφέρειες που μπορούν να επηρεαστούν άμεσα από το τι μπορεί να συμβεί στο χώρο ή έχουν παραδοσιακούς δεσμούς με την περιοχή. Πέρα από το τοπικό επίπεδο, τα ενδιαφερόμενα μέρη μπορεί να είναι τα Υπουργεία ή άλλες κρατικές αρχές, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που είναι υπεύθυνοι και τη διαχείριση του αρχαιολογικού χώρου. Σε ορισμένες περιπτώσεις, οι ενδιαφερόμενοι μπορεί να ζουν μακριά από την περιοχή και ποτέ να μην την έχουν επισκεφθεί, αλλά να εκτιμούν τον τόπο και να αναλάβουν δράση εάν μάθουν ότι απειλείται. Οι εμπειρογνώμονες και επαγγελματίες από διάφορους κλάδους-αρχαιολογία, την ιστορία, την αρχιτεκτονική, τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, των θρησκευτικών μελετών, τουριστικών σπουδών, και ούτω καθεξής, που έχουν μελετήσει τον τόπο θα πρέπει να μπορούν να προσφέρουν τις γνώσεις του σχετικά με αυτό, καθώς τα διάφορα συμφέροντα των ενδιαφερόμενων μερών και οι προσδοκίες μπορεί να είναι αντιφατικά και μπορεί να οδηγήσουν σε σοβαρές συγκρούσεις.

Σήμερα, η Λάρισα αποτελεί ένα παράδειγμα αστικής πόλης, με ανθρώπινο πρόσωπο και πολιτισμική εικόνα και γι' αυτό προτείνεται περαιτέρω ποσοτική έρευνα των προσδοκιών και των ονείρων των κατοίκων για την περιοχή τους, καθώς 'η ανάπτυξη του τουρισμού σε κάθε περιοχή ή περιφέρεια δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς την υποστήριξη των κατοίκων της' (Mustafa, M.H., 2011).

Ο δυναμισμός του πολιτισμού και ο σημαντικός ρόλος που διαδραματίζει στην αναδημιουργία (αναζωογόνηση) των πόλεων, είναι εμφανής στην καθημερινότητα των ανθρώπων. Αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της ζωής μέσα στην πόλη και η παρουσία του γίνεται αντιληπτή με τα κληροδοτήματα που μας αφήνει το πέρασμα του χρόνου.

Το πολιτιστικό απόθεμα υπάρχει για να επιφέρει οικονομική ευημερία στις πόλεις, κοινώς ανάπτυξη, αλλά και για να δημιουργεί αίσθημα ασφάλειας στους κατοίκους για το 'ποιοι είναι και πού ανήκουν'. Να γνωρίζουν την ταυτότητά τους.

Έχοντας λοιπόν, σα γνώμονα τη σπουδαιότητα του πολιτισμού και τον σημαντικό ρόλο που διαδραματίζει στην πόλη, κρίνουμε πως θα ήταν ενδιαφέρον να ερευνηθεί- με την μέθοδο του 'διανεμόμενου ερωτηματολογίου'- και εάν οι κάτοικοι της Λάρισας πιστεύουν πως το πολιτιστικό της απόθεμα μπορεί να αποτελέσει, κάτω από κάποιες προϋποθέσεις, σημαντικό παράγοντα ο οποίος να συμβάλλει ουσιαστικά στην ανάπτυξή της. Να ερευνήσουμε εάν είναι πληροφορημένοι οι ίδιοι για το πολιτιστικό περιβάλλον στο οποίο ζουν και να μας προτείνουν οι ίδιοι τρόπους με τους οποίους ο πολιτισμός να αποτελεί το μείζον στοιχείο ανάπτυξης της πόλης τους. Σημαντικό κρίνεται να διερευνήσουμε εάν είναι ευχαριστημένοι από τη στρατηγική διαχείρισης του πολιτιστικού αποθέματος που εφαρμόζεται στην περιοχή τους και να τους δώσουμε την ευκαιρία να αξιολογήσουν οι ίδιοι την προβολή της πόλης τους.

Αξιόλογη προς έρευνα κρίνεται και η διερεύνηση του κινήτρου των επισκεπτών της Λάρισας. Μας ενδιαφέρει να μάθουμε τον λόγο για τον οποίο κάποιος επισκέπτεται μια πόλη και συγκεκριμένα την Λάρισα, εάν έχει κάποια πληροφόρηση για το πολιτιστικό της απόθεμα και να ακούσουμε εάν πιστεύει ο ίδιος πως ο πολιτισμός μπορεί να αποτελέσει βασικό παράγοντα ανάπτυξή της. Θα ήταν ενδιαφέρον να προσπαθήσουν οι ίδιοι να αξιολογήσουν την προβολή της Λάρισας- πόλη που επισκέπτονται- και να εκφράσουν την γνώμη τους για τη συμπεριφορά-εξυπηρέτηση των τοπικών κατοίκων απέναντί τους.

Τέλος, η εργασία αυτή, παράσχει ορισμένες εξειδικευμένες γνώσεις ορθολογιστικής και επιστημονικά τεκμηριωμένης διαχείρισης των πολιτιστικών πόρων και του πολιτιστικού κεφαλαίου σε άτομα που απασχολούνται ή θα απασχοληθούν στον τομέα της πολιτιστικής διαχείρισης της πόλης. Ευελπιστούμε, ότι με την εργασία αυτή, να έχει μπει ένα μικρό λιθαράκι, χρήσιμο βοήθημα στη χάραξη μιας ολοκληρωμένης πολιτικής στον καίριο και σημαντικό αυτό τομέα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση

Απόφαση 9/71/9-12-2016: Έγκριση για την υποβολή στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «ΗΠΕΙΡΟΣ 2014-2020» στο πλαίσιο της πρόσκλησης 3878/16-11-2016 πρότασης στρατηγικής για την Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση «Πολιτιστική Διαδρομή στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου», ΑΔΑ ΩΘΧ87ΛΡ-3ΦΤ, 15 Δεκεμβρίου 2016 [Διαθέσιμο στο: <URL: <http://www.php.gov.gr>> apofasi_9.71.9-12-2016.THEATRA.ΩΘΧ87Λ9-3ΦΤ.pdf] [Πρόσβαση 30 Ιανουαρίου 2016]

Βάμβουκας, Μ. (1998) *Εισαγωγή στην ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και μεθοδολογία*, Αθήνα: Γρηγόρη.

Γρηγοράκου, Ε. (2010) 'Μουσεία του 21 αιώνα και ο ρόλος τους στον αστικό ιστό. Η περίπτωση του Μουσείου Κατσίγρα στη Λάρισα'. Διπλωματική Εργασία, Βόλος: ΤΜΧΠΠΑ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Δέφνερ, Α. (2002) 'Σχεδιασμός για τον ελεύθερο χρόνο (τουρισμός – πολιτισμός – αθλητισμός)' στο Πανεπιστημιακές Παραδόσεις Τ.Μ.Χ.Π.Π.Α., *Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας*, Βόλος.

Δέφνερ, Α. Μεταξάς, Θ. (2003) 'Τα μουσεία ως παράγοντας πολιτιστικής και οικονομικής ανάπτυξης των πόλεων', στο Χώρος-Κοινωνία-Πολιτισμός, Ινστιτούτο Αστικής και Αγροτικής Κοινωνιολογίας ΕΚΚΕ & ΤΜΧΠΠΑ, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, 1-22 .

Ελληνική Στατιστική Αρχή (2016). Μουσεία και Αρχαιολογικοί Χώροι (Επισκέψεις-Εισπράξεις). Ανακτήθηκε από το διαδίκτυο: <http://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SCI21/2016-M06> [πρόσβαση 24 Οκτωβρίου 2016].

ΕΟΤ (1999) *Μελέτη market study Ελληνικού Τουρισμού*. Ανάδοχοι: Κοινοπραξία εταιριών Alpha Finance AE Market Analysis ΕΠΕ Horwarth Hellas ΕΠΕ, IPK International (Μόναχο) και THR Assessores en Turismo (Βαρκελώνη), Αθήνα: Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού.

ΕΟΤ (2007) *Μελέτη Tourism Marketing Plan Ελληνικού Τουρισμού*. Ανάδοχοι: ανάδοχοι οι ελληνικές εταιρείες PRC και MPB και η ισπανική THR, Αθήνα: Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2012) *Τουρισμός, Πολιτιστικός Τουρισμός Διαθέσιμο στο:*
<URL:http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/tourism/cultural-routes/index_en.htm >

[πρόσβαση 30 Νοεμβρίου 2016].

Καραχάλης, Ν. (2010) 'Πολιτιστικές περιοχές, Αστική Ανάπλαση και Εξευγενισμός στην Αθήνα, το Μάντσεστερ και τη Βαρκελώνη'. Ελληνική Γεωγραφική Εταιρεία, *Πρακτικά του 9ου Πανελληνίου Γεωγραφικού Συνεδρίου της Ελληνικής Γεωγραφικής Εταιρείας*, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, 4-6 Νοεμβρίου 2010 :423-432). Διαθέσιμο στο <URL: <http://geolib.geo.auth.gr/index.php/pgc/article/view/9990/9738>> [πρόσβαση 5 Σεπτεμβρίου 2016].

ΚΕΠΕ, (2015) *Προτάσεις για την ανάπτυξη του Πολιτιστικού Τουρισμού στην Ελλάδα*, Β. Καφούρος, Εκθέσεις **72**, Αθήνα. Διαθέσιμο στο: <URL: https://www.kepe.gr/index.php/el/erevna/dimosieyseis/ektheseis/.../2798-ek_72_gr> [πρόσβαση 1 Φεβρουαρίου 2017].

Κοκκώσης, Χ., Τσάρτας, Π. και Γκρίμπα, Ε. (2011) 'Ειδικές και Εναλλακτικές Μορφές Τουρισμού: Ζήτηση και Προσφορά Νέων Προϊόντων Τουρισμού', Εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.

Κόνσολα, Ντ. (2011) 'Δίκτυα μουσείων στη σύγχρονη πόλη'. Εισήγηση στο 9ο Εθνικό Συνέδριο Ελληνικής Εταιρείας Περιφερειακής Επιστήμης, Πάντειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, 6-7 Μαΐου 2011.

Κυριαζή, Ν. (2000) *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Λαζαρέτου, Σ. (2014) *Η Έξυπνη Οικονομία: 'Πολιτιστικές' και 'Δημιουργικές' Βιομηχανίες στην Ελλάδα. Μπορούν να Αποτελέσουν Προοπτική Εξόδου από την Κρίση;* Working Paper 175, Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα.

Λούρη – Δενδρινού, Ε. (2007) Ο Πολιτισμός στη Στρατηγική της Λισσαβόνας, Τετράδια Πολιτισμού 2007, Μεγεθύνσεις: Τα Οικονομικά του Πολιτισμού.

Λυδάκη, Α. (2007) 'Η ποιοτική προσέγγιση των κοινωνικών φαινομένων. Θεωρία και πράξη. (Η πράξη και θεωρία;)' στο Σ. Παπαϊωάννου (Επιμ.). *Ζητήματα θεωρίας και μεθόδου των κοινωνικών επιστημών*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

- Μαστραντώνης, Π. Α. (2008) *Διαχείριση Αρχαιολογικών Έργων, θεωρητικό πλαίσιο και ανάπτυξη εξειδικευμένων εργαλείων*, Αθήνα: Ινστιτούτο του Βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα.
- Μαυραγάνη, Ε. (2011) 'Η Στρατηγική Μάρκετινγκ Μουσείων ως Στοιχείο Ανάπτυξης των Ελληνικών Τουριστικών Προορισμών'. Διδακτορική Διατριβή. Χίος: ΤΔΕ, Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Μέγα Β., Αθήνα 1987, Χωροθέτηση και Αξιοποίηση των Υπαίθριων θεάτρων στην Ελλάδα, Τεχν. Χρον. Α, Τόμ. 7, Τεύχ. 3
- Μεταξάς, Θ. και Αυγερινού, Β. (2014) 'Ανταγωνιστικότητα και Μάρκετινγκ της πόλης: Η περίπτωση των Ολυμπιακών Αγώνων ως "Μεγα" γεγονός'
- Μεταξάς, Θ. και Πετράκος, Γ. (2004) 'Μετρώντας την ανταγωνιστικότητα των πόλεων: από τους παραδοσιακά οικονομικούς παράγοντες, τους πολιτικές προώθησης και τον στρατηγικό σχεδιασμό'. *Διευρυμένη Ευρώπη και Περιφερειακές Ανισότητες*: ΤΕΙ Ηπείρου, 711-732.
- Μπεριάτος, Η. (1999) 'Η σημασία των δικτύων συνεργασίας στην ανάπτυξη των ευρωπαϊκών και ελληνικών πόλεων', στο Οικονόμου, Δ. και Πετράκος, Γ. (επ.) *Η ανάπτυξη των Ελληνικών Πόλεων, Διεπιστημονικές Προσεγγίσεις Αστικής Ανάλυσης και Πολιτικής*, Βόλος: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας-GUTENBERG, 529-551.
- Μπιτσάνη, Ε. (2004) *Πολιτισμική διαχείριση και περιφερειακή ανάπτυξη. Σχεδιασμός πολιτιστικής πολιτικής και πολιτιστικού προϊόντος*. Εκδόσεις Διόνικος, Αθήνα.
- Παλάσκας, Θ., Παπαθεοδώρου, Α. & Τσάμπρα, Μ. 2006, 'Η πολιτιστική κληρονομιά ως παράγων ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας', Ακαδημία Αθηνών, Γραφείο Οικονομικών Μελετών, Μελέτες αρ. 4.
- Πλάντζος, Δ. (2009) *Παγκοσμιοποίηση και εθνική κουλτούρα*, Αθήνα: Αλεξάνδρεια.
- Ρόζενταλ, Μ. (1976) *Φιλοσοφικό Λεξικό*, Αθήνα, Γνώσεις.
- Σύνδεσμος τουριστικών επιχειρήσεων: ΣΕΤΕ (2010) *Ελληνικός τουρισμός 2020 – Πρόταση για το νέο αναπτυξιακό μοντέλο*. Διαθέσιμο στο: <URL:<http://issuu.com/sete-ebooks/docs/sete2020>> [πρόσβαση 8 Ιανουαρίου 2017].
- Τζεκάκης, Ε. (2013) *Η διαχρονική αξία των αρχαίων ελληνικών θεάτρων* [διαδίκτυο (online)]. Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος/Τμήμα Κεντρικής Μακεδονίας, τ.12/460. Διαθέσιμο στο: <URL:www.greekarchitects.gr/site_parts/doc_files/TEXNO460_12-13.pdf> [πρόσβαση 3 Δεκεμβρίου 2016].

Τσάρας, Γ. (2012) 'Θέατρα με δυνατότητα μετασχηματισμού: διερεύνηση παραμέτρων ευελιξίας και προδιαγραφές σύγχρονων χώρων θεάματος', Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ).

Φαρμακίδης, Ε.Γ. (2001) *Η Λάρισα, Τοπογραφική και ιστορική μελέτη*, Εκδόσεις του βιβλιοπωλείου Γνώση.

ΦΕΚ 687/Β/3-6-03

ΦΕΚ/394/τ.Β'/11-6-1986

ΦΕΚ 307/Β/17-6-87)

Φίλιας, Β. (2000) *Εισαγωγή στη Μεθοδολογία και τις Τεχνικές των Κοινωνικών Ερευνών*, Αθήνα: Gutenberg.

Ξενόγλωσση

Aalst, I. and Boogaarts, I. (2002) 'From museum to mass entertainment. The evolution of the role of museums in cities', *European Urban and Regional Studies*, 9: 195-209.

Aleksandrova, A. Rogova, S. Sluka, N. (2011), '*Miasta globalne w systemie osrodków turystyki międzynarodowej*', [Global cities in the international tourism destination network], [in:] B. Włodarczyk (ed.), *Turystyka [Tourism]*, Wydawnictwo UŁ, Łódź, 137-152 (in Polish).

Baniotopoulou, E. (2000) *Art for whose sake? Modern art museums and their role in transforming societies: The case of the Guggenheim Bilbao*, *Journal of Conservation and Museum Studies*, 7.

Bell, D. (1999) *Ο Πολιτισμός της Μεταβιομηχανικής Δύσης*, Αθήνα: Νεφέλη.

Campos, N. et al (2014) *Economic Growth and Political Integration: Estimating the Benefits from Membership in the European Union Using the Synthetic Counterfactuals Method*. IZA Discussion Paper No. 8162. Διαθέσιμο στο <URL:

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2432446> [πρόσβαση 5 Αυγούστου 2016].

Canac, F. (1967) *L'acoustique des theatres antiques, Ses enseignements*, CNRS, Paris, 1967.

Capstick, B. (1985) 'Museums and Tourism', *The International Journal Of Museum Management and Curatorship*, (4): 365-372.

- Cheshire, P.C. and Gordon, R.I. (1996) 'Territorial Competition and the predictability of collective (in) action', *International Journal of Urban and Regional Research*, 20: 383-399.
- Cheshire, P.C. (1999) 'Cities in competition: Articulating the gains from Integration', *Urban Studies*, 36 (5-6): 843-864.
- Cheshire, P.C. and Gordon, R.I., (1998) 'Territorial Competition: some lessons for policy' *The Annals of Regional Science*, 32: 321-346.
- Clark, T.N. (2004) 'The City as An Entertainment Machine', *Research in Urban Policy*, vol. 9, *Elsevier*, Oxford.
- Coccosis, H. and Nijkamp, P. (1995) 'Planning for our Cultural Heritage', στο Ashgate
- Cohen, L. Manion, L., & Morrison K. (2008) *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Cohen, L. Manion, L. & Morrison K. (2008) *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*, Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Colomb, C. (2012) *Staging the New Berlin: Place Marketing and the Politics of Urban Reinvention of Post 1989*. London: Routledge.
- Conger, J. (1998) Qualitative research as the cornerstone methodology for understanding leadership. *Leadership quarterly*, 9 (1), 107-121.
- Connolly, M. G. (2011) 'The "Liverpool model (s)": Cultural planning, Liverpool and capital of culture 2008'. Online at *International Journal of Cultural Policy*, 1-20. Διαθέσιμο στο <URL:<http://dx.doi.org/10.1080/10286632.2011.638982> [πρόσβαση 3 Νοεμβρίου 2016].
- Csapo, J. (2012) 'The Role and Importance of Cultural Tourism in Modern Tourism Industry', in Kasimoglu M. & Audin H. (eds.) *Strategies for Tourism Industry - Micro and Macro Perspectives*, InTech. Διαθέσιμο στο <URL: <http://www.intechopen.com>> DOI: 10.5772/38693 [πρόσβαση 2 Νοεμβρίου 2016].
- Deetz, J. (1997) *In Small Things Forgotten*, Doubleday Natural History Press, Garden City, NY.
- D.B.S. (Deloitte Business Solutions) (2014) *Μελέτη αποτίμησης των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων των έργων πολιτισμού*. Εκπονήθηκε για λογαριασμό του Υπουργείου Πολιτισμού. Διαθέσιμο στο <URL:

[http://ep.culture.gr/Lists/Custom Announcements/Attachments/175/Epiptoseis Politis mos_v.2.pdf](http://ep.culture.gr/Lists/Custom%20Announcements/Attachments/175/Epiptoseis%20Politis%20mos_v.2.pdf)> [πρόσβαση 7/1/2017].

Denzin, K. N. & Lincoln, S. Y. (2005) Introduction: 'The discipline and practice of qualitative research' in *The SAGE Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage publications.

Dicken, P. and Tickell, A.T. (1992) 'Competitors or collaborators? The structure of inward investment promotion in Northern England', *Regional Studies*, 26: 99-114.

Florida, R. (2002) *The Rise of the Creative Class: And How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life*, New York: Basic Books.

Florida, R. (2005) *The Flight of the Creative Class. The New Global Competition for Talent*, Collins.

Florida, R. (2008) *Who's Your City? How the Creative Economy is making where to live the most important decision in your life*, Basic Books, New York.

Frey, B. S. Meier, S. (2006) 'Cultural Economics' in Macdonald, S. (2006) *A Companion to Museum Studies*, Blackwell Publishing Ltd, 398-414.

Fontana, F. & Frey, H. J. (2005) The interview. 'From Neutral Stance to Political Involvement' στο N. K. Denzin & Y.S. Lincoln (Edit.) *Handbook of qualitative research* Thousand Oaks: Sage Publications.

Galdini, R. (2007) *Tourism and the city: opportunity for regeneration*. Online at MPRA Paper No. 6370, posted 20. December 2007 11:35 UTC. Διαθέσιμο στο: <URL: <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/6370/>> [πρόσβαση 22 Αυγούστου 2016].

Gali, N. (2012) *Identifying Cultural Tourism: A Theoretical Methodological Proposal*. Online at *Journal of Heritage Tourism*, 7 (1). Διαθέσιμο στο: <URL:<http://dx.doi.org/10.1080/1743873X.2011.632480>> [πρόσβαση 9 Σεπτεμβρίου 2016].

Gazi, A. (2008) 'Artfully classified and appropriately placed: notes on the display of antiquities in early twentieth-century Greece', in D. Damaskos, and D. Plantzos (Eds.) *A singular Antiquity. Archaeology and Hellenic Identity in twentieth-century Greece*, 67-82. Athens: Mouseio Benaki.

Grawitz, M. (2006) *Μέθοδοι των κοινωνικών επιστημών*, Τόμος Β', (Ε. Αστερίου, Μτφρ.), Αθήνα: Οδυσσέας.

OECD (2005) *Culture and Local Development*, Paris. Διαθέσιμο στο: <URL: www.oecd.org/leed-forum/.../Culture%20and%20Local%20Development.pdf>

[πρόσβαση 9 Δεκεμβρίου 2016].

Haddad, N. (2007) *Criteria for the Assessment of the Modern Use of Ancient Theatres and Odeas* [διαδίκτυο (online)]. *International Journal of Heritage Studies*, 13:3, 265-280.

Διαθέσιμο στο <URL: <http://dx.doi.org/10.1080/13527250701228221>> [πρόσβαση 15 Νοεμβρίου 2016].

Hall, M. & Williams, A. (2008) *Tourism and Innovation*, Routledge.

Harrison, J. (1997) 'Museums and Touristic Expectations', *Annals of Tourism Research*, 1 (24): 23-40.

Haughton, G. και Hunter, C. 1994 'Sustainable cities'. London: Jessica Kingsley Publishers Lt.

Holstein, A. J. & Gubrium, F. J. (2004) 'The active interview' στο D. Silverman (Edit.). *Qualitative Research. Theory, Method and Practice*. London: Sage Publications.

Horwath HTL (2015) *Tourism Megatrends - 10 Things you Need to Know About the Future of Tourism* [διαδίκτυο (Online)]. Διαθέσιμο στο: <URL:

[https://www.google.gr/?gfe_rd=cr&ei=ishqVqz2MpOCQf3owE&gws_rd=ssl#q=Horwath+HTL+\(2015\)+Tourism+Megatrends+-](https://www.google.gr/?gfe_rd=cr&ei=ishqVqz2MpOCQf3owE&gws_rd=ssl#q=Horwath+HTL+(2015)+Tourism+Megatrends+-)

[+10+Things+you+Need+to+Know+About+the+Future+of+Tourism+%5B%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%B4%CE%AF%CE%BA%CF%84%CF%85%CE%BF+\(Online\)%5D.+>](https://www.google.gr/?gfe_rd=cr&ei=ishqVqz2MpOCQf3owE&gws_rd=ssl#q=Horwath+HTL+(2015)+Tourism+Megatrends+-+10+Things+you+Need+to+Know+About+the+Future+of+Tourism+%5B%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CE%B4%CE%AF%CE%BA%CF%84%CF%85%CE%BF+(Online)%5D.+>)

[πρόσβαση 20 Δεκεμβρίου 2016].

ICOMOS (1999) *Charter for Conservation of Places of Cultural Significance: The Burra Charter*, Australia 1999.

ICOMOS (1999). *International Cultural Tourism Charter: Managing Tourism at Places of Heritage Significance*, at the 12th General Assembly in Mexico, October 1999.

Jansen-Verbeke, M. and Van Rekom, J. (1996) Scanning Museum Visitors. *Urban Tourism Marketing, Annals of Tourism Research*, 23:364-375

Kavaratzis & Ashworth G. (2008) *Place Marketing: How Did we Get Here and Where Are we Going?*. Online at *Journal of Place Management and Development*, 1 (2): 150-67.: Διαθέσιμο στο: <URL:<https://www.researchgate.net/journal/1753->

8335 Journal of Place Management and Development>

DOI:

10.1108/17538330810889989 [πρόσβαση 5 Ιανουαρίου 2017].

Kirshenblatt-Gimblett, B. (1998) *“Destination Culture: Tourism, Museums and Heritage”*, University of California Press, Berkeley and Los Angeles, California.

Krippendorff, K. (2004). *“Content Analysis. An Introduction to Its Methodology”*.

Thousand Oaks: Sage Publications.

Landry, C. (2000) *The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators*. London: Earthscan Publishers.

Lever, F.W. (1993) ‘Competition within the European Urban System’ *Urban Studies*, vol. 30 (6): 935-948.

Maitland, R. and Newman, P. (2009) *‘World Tourism Cities: developing tourism off the beaten track’*. Abingdon: Routledge.

Maitland, R. Newman, P. (2009a), ‘Developing World Tourism Cities’, [in:] Maitland R, Newman, P. (eds.), *‘World Tourism Cities: Developing Tourism off The Beaten Track’*, Routledge, Oxon: 1-21.

Mason, J. (2003) *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας* (Ε. Δημητριάδου, Μτφρ.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Martha, L. and Kotsaki, A. (2014) *Ancient Greek Drama and its Architecture as a Means to Reinforce Tourism in Greece [διαδίκτυο (online)]*. Elsevier. Procedia. Διαθέσιμο στο: [URL:http://dx.doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.07.082](http://dx.doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.07.082) [πρόσβαση 27 Δεκεμβρίου 2016].

Mastercard (2015) *Global Destinations City Index* [διαδίκτυο (Online)]. Διαθέσιμο στο: <URL: [https://www.google.gr/?gfe_rd=cr&ei=ishq_Vqz2MpOCQf3owE&gws_rd=ssl#q=Mastercard+\(2015\)+Global+Destinations+City+Index](https://www.google.gr/?gfe_rd=cr&ei=ishq_Vqz2MpOCQf3owE&gws_rd=ssl#q=Mastercard+(2015)+Global+Destinations+City+Index)> [πρόσβαση 20 Δεκεμβρίου 2016].

McIntosh, R.W. and Goeldner, R. (1986) *Tourism: Principles, Practices, Philosophies*, Wiley and Sons, New York.

Montgomery, J. (2003) *Cultural Quarters as Mechanisms for Urban Regeneration*.

Part1. Conceptualising Cultural Clusters. Online in *Planning, Practice & Research*, 18: 293-306. Διαθέσιμο στο <URL:

http://www.sociologia.unimib.it/DATA/Insegnamenti/15_4052/materiale/montgomery.pdf > DOI: 10.1080/1561426042000215614 [πρόσβαση 17 Αυγούστου 2016].

Munsters, W. (1996) 'Cultural Tourism in Belgium'. In Richards, G. (ed)) *Cultural Tourism in Europe*. CABI, Wallingford at Richards Greg, 2006.

Murray, R. T. (2003) *Blending qualitative & quantitative research methods in theses and dissertations*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.

Mustafa, M.H. (2011) *The Impacts of tourism development on the archaeological site of petra and local communities in surrounding villages*. Online at Asian Social Science, 7, (8): 88-96. Διαθέσιμο στο <URL <http://dx.doi.org/10.5539/ass.v7n8p88>> [πρόσβαση 8 Δεκεμβρίου 2016].

Niemczyk, A. (2013) *Cultural Tourists: An Attempt to Classify Them*, Tourism Management Perspectives, Vol. 5 (January).

OECD (1996) 'Industrial Competitiveness Report'.

OECD (2009) *The Impact of Culture on Tourism*, Paris. Διαθέσιμο στο URL:<https://www.oecd.org/std/na/37257281.pdf> [πρόσβαση 17 Αυγούστου 2016].

Page, S.J. and Hall, C.M. (2003) '*Managing Urban Tourism*', Prentice Hall, Harlow.

Petrakos, G. and Economou, D. (2004) 'Spatial Asymmetries in Southeastern Europe', *Journal of Economic Asymmetries*, 1 (1): 127-149.

Plantzos, D. (2008) 'Archaeology and Hellenic identity', 1896-2204: the frustrated vision. In D. Damaskos, and D. Plantzos (Eds.), *A singular Antiquity. Archaeology and Hellenic Identity in twentieth-century Greece*, 11-32, Athens: Mouseio Benaki.

Pratt, C. A. (1997) *The cultural industries production system : a case study of employment change in Britain 1984 – 91*", Environment and Planning A, 29 (11) : 1953 – 1974.

Richards, G. (1996) *Cultural tourism in Europe*. ATLAS. Διαθέσιμο στο: <URL: http://www.tram-research.com/cultural_tourism_in_europe.PDF> [πρόσβαση 2 Αυγούστου 2016]

Richards, G. (1996/2005) *Cultural tourism in Europe*. ATLAS. Διαθέσιμο στο: <URL: http://www.tram-research.com/cultural_tourism_in_europe.PDF> [πρόσβαση 2 Αυγούστου 2016]

Richards, G. (2004) *European Cultural Tourism: A view from Barcelona*. Tilburg University, the Netherlands. Διαθέσιμο στο <URL:

[https://www.academia.edu/2393237/European Cultural Tourism A view from Barcelona](https://www.academia.edu/2393237/European_Cultural_Tourism_A_view_from_Barcelona) > [πρόσβαση 7 Ιανουαρίου 2017].

Richards, G. (2005) '*Cultural Tourism in Europe*', ATLAS. Διαθέσιμο στο:

http://www.tram-research.com/cultural_tourism_in_europe.PDF [πρόσβαση 7 Δεκεμβρίου 2016].

Richards, G. (2007) *Cultural Tourism: Global and Local Perspectives*, Haworth Press, New York.

Richards, G. (2011) Cultural tourism trends in Europe: a context for the development of Cultural Routes. In Khovanova-Rubicondo, K. (ed.) Impact of European Cultural Routes on SMEs' innovation and competitiveness. Strasbourg: Council of Europe Publishing, pp. 21-39. Διαθέσιμο στο http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/routes/StudyCR_en.pdf [πρόσβαση 7 Δεκεμβρίου 2016].

Richards, G. (2014) *Tourism trends: The convergence of culture and tourism*. Academy for Leisure NHTV University of Applied Sciences, 2014. Διαθέσιμο στο: [URL:https://www.academia.edu/9491857/Tourism_trends_The_convergence_of_culture_and_tourism](https://www.academia.edu/9491857/Tourism_trends_The_convergence_of_culture_and_tourism) [πρόσβαση 6 Αυγούστου 2016].

Richards, G. & Palmer, R. (2010) *Eventful Cities: Cultural Management and Urban Revitalisation*. Oxford: Butterworth-Heinemann.

Robson, C. (2007) *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου*. (Β. Νταλάκου & Κ. Βασιλικού, Μτφρ.). Αθήνα: Gutenberg.

Roth-Zanker R. (2001) How to attract managers and professionals to peripheral regions?: Recruitment Strategies in the Weser-Ems Region, *Germany European Planning Studies*, Vol. 9 (1):47-68.

Scott, A.J. (1997) *The Cultural Economy of Cities [διαδίκτυο (on line)]*. International Journal of Urban and Regional Research. Διαθέσιμο στο <[URL:http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-2427.00075/full](http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-2427.00075/full)> [πρόσβαση 5 Ιουνίου 2016].

Scott, A.J. (2000) *The Cultural Economy of Paris* [διαδίκτυο (on line)]. International Journal of Urban and Regional Research. Διαθέσιμο στο <URL:<http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1468-2427.00266/full>> [πρόσβαση 5 Ιουνίου 2016].

Scott, C. (2007), *What difference do museums make? Using values in sector marketing and branding*. Vienna: MPR-ICOM.

Segal, A. (1995) *Theatres in Roman Palestine and Provincia Arabia*. New York and Leiden: E. J. Brill.

Shankland, R. S. (1973) *Acoustics of Greek Theaters*, *Physics Today* 30–35 (31).

Shaw, D. V. (2001) 'The Post- Industrial City', στο Paddison, R. (ed) *Handbook of Urban Studies*, London: Sage Publications, 284- 296.

Silberberg, T. (1995) *Cultural Tourism and Business Opportunities for Museums and Heritage Sites*, *Tourism Management*, 16 (5).

Smith, M. (2003) *Issues in cultural tourism studies*, Routledge, London

Soto, P. S. (2002) 'Asturian Museums. The Guggenheim: a model of regeneration of decayed areas', *Museological Review*, Department of Museum Studies, University of Leicester Graduate Studies, 8: 51- 79.

Stoica, A. and Brie, M. (2010) *The cultural Frontiers of Europe. Introductory Study* [διαδίκτυο (Online)]. University of Oradea, Romania. MPRA Paper No. 44119, posted 2 February 2013 02:40 UTC. Διαθέσιμο στο: <URL:<https://mpra.ub.uni-muenchen.de/44119/>> [πρόσβαση 5 Ιουνίου 2016].

Swarbrooke, J. (1996) 'Towards a sustainable future for cultural tourism : a European perspective', in M. Robinson, N. Evans και P. Callaghan, 1996, *Tourism and Culture Towards the 21th Century: Conference Proceedings, Tourism and Culture Change (Sunderland: Business Education Publishers)*.

TEA/AECOM, (2016) Global Attractions Attendance Report's.

Tramposch, J.W, (1998) ‘*Te papa: Reinventing the Museum*’. Museum Management and Curatorship. 17 (4): 339-350.

Tufts, S. and, Milne, S. 1999), “*Museums. A Supply – Side perspective*”, Annals of Tourism Research, 26 pp. 613-631.

Vallet, M. at al (2005) *Report on the Assessment of the Virtual Environments*. ERATO: Deliverable 9.4, November 2005: 1–48.

Vitruvius, (1960). *The Ten Books on Architecture*. Translated by Morris Morgan. New York: Dover.

Vong, F. (2013) *Application of Cultural Tourist Typology in a Gaming Destination – Macao* [διαδίκτυο (online)]. Current Issues in Tourism, Published online: 8 October 2013. Διαθέσιμο στο <URL: <http://dx.doi.org/10.1080/13683500.2013.842543>> [πρόσβαση 17 Νοεμβρίου 2016].

WTO (1985) ‘*The states’ role in protecting and promoting culture as a factor in tourism development and the proper use and exploitation of the national cultural heritage of sites and monuments for tourists*. Madrid: World Tourism Organization.

Zukin, S. (1995) *The Cultures of Cities*, Blackwell Publishers, UK .

Διαδικτυακές Πηγές

<http://www.citybranding.gr>

www.coe.int

<http://diazoma.gr>

<http://ec.europa.eu>

<http://www.ert.gr>

<http://www.gnto.gr>

<http://greekfestival.gr>

<http://larisa.culture.gr>

<http://www.larissa-dimos.gr>

www.larissa-theatre.com

<http://whc.unesco.org>

<http://www.yppo.gr>

Πηγές Εικόνων

http://7gym-laris.lar.sch.gr/topos/lar_ixni%20parelthontos_files/roloi3.JPG

<http://www.aboutickets.com/files/1/barcelona1.jpg>

http://www.athinorama.gr/lmnts/articles/120549/20549_general.jpg

[\[content/uploads/2015/07/%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85%CF%87%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AC-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%91%CE%B3%CE%B3%CE%BB%CE%AF%CE%B1-Liverpool.jpg\]\(http://citycampus.gr/wp-content/uploads/2015/07/%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85%CF%87%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AC-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%91%CE%B3%CE%B3%CE%BB%CE%AF%CE%B1-Liverpool.jpg\)](http://citycampus.gr/wp-</p></div><div data-bbox=)

[http://citycampus.gr/wp-](http://citycampus.gr/wp-content/uploads/2015/07/%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85%CF%87%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AC-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%91%CE%B3%CE%B3%CE%BB%CE%AF%CE%B1-Liverpool.jpg)

[content/uploads/2015/07/%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85%CF%87%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AC-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%91%CE%B3%CE%B3%CE%BB%CE%AF%CE%B1-Liverpool.jpg](http://citycampus.gr/wp-content/uploads/2015/07/%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85%CF%87%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AC-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%91%CE%B3%CE%B3%CE%BB%CE%AF%CE%B1-Liverpool.jpg)

[http://citycampus.gr/wp-](http://citycampus.gr/wp-content/uploads/2015/07/%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85%CF%87%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AC-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%91%CE%B3%CE%B3%CE%BB%CE%AF%CE%B1-Liverpool.jpg)

[content/uploads/2015/07/%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85%CF%87%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AC-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%91%CE%B3%CE%B3%CE%BB%CE%AF%CE%B1-Liverpool.jpg](http://citycampus.gr/wp-content/uploads/2015/07/%CE%9C%CE%B5%CF%84%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85%CF%87%CE%B9%CE%B1%CE%BA%CE%AC-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%91%CE%B3%CE%B3%CE%BB%CE%AF%CE%B1-Liverpool.jpg)

http://www.diazoma.gr/gr/Id-1379_files/epirus_route.jpg
http://www.edinburghfestivalcity.com/assets/000/002/106/Dancers_at_the_Edinburgh_Festival_Fringe_CAP_gallery_detail.jpg?1477665577

<https://greece.terrabook.com/phocis/wp-content/uploads/sites/10/arxaiologiko-mouseio-delfon-5.jpg>

<http://greekfestival.gr/assets/uploads/epidaurus-front.jpg>

http://www.hotelandrest.com/admin/assets/articles/517x293/_55b4a97d67fd2.jpg

<https://i1.wp.com/www.onlarissa.gr/wp-content/uploads/2014/04/roloi-larissa.jpg?resize=250%2C300>

<https://i1.wp.com/www.onlarissa.gr/wp-content/uploads/2014/04/roloi-larissa.jpg?resize=250%2C300>

<http://www.larissa-dimos.gr/new/images/galleries/eikona16.jpg>

<http://www.larissa-dimos.gr/new/images/logo.png>

<http://www.larissa-dimos.gr/new/images/galleries/eikona4.jpg>

<http://www.larissa-dimos.gr/new/images/galleries/eikona5.jpg>

<http://www.larissa-dimos.gr/new/images/galleries/eikona8.jpg>

<http://www.larissa-dimos.gr/new/images/galleries/eikona9.jpg>

<http://www.larissa-dimos.gr/new/images/galleries/eikona19.jpg>

http://img.taxidologio.gr/tx_todo/glasgow-george-square.jpg

<http://www.namuseum.gr/friends/images/home%20500%20a.png>

<http://users.sch.gr/ipap/Ellinikos%20Politismos/Yliko/istoria/im-ist/sxedio-theatro.jpg>

http://www.theatre-antique.com/sites/tao/files/styles/diaporama_medium_right/public/2---orchestra-et-scene---gromelle-grand-angle.jpg?itok=IAIGict

<http://users.sch.gr/ipap/Ellinikos%20Politismos/Yliko/istoria/im-ist/sxedio-theatro.jpg>

Πηγές Εικόνων Εξώφυλλου

<http://www.larissa-dimos.gr/new/index.asp?pid=3&sub=6>

<http://www.archaiologia.gr/blog/2014/10/21/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%BF-%CE%B8%CE%AD%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%BF-%CE%BB%CE%AC%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%B1%CF%82-%CF%80%CE%B1%CF%81%CE%B5%CE%BB%CE%B8%CF%8C%CE%BD-%CF%80%CE%B1%CF%81%CF%8C%CE%BD/>

<http://www.crashonline.gr/tag/%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%BF-%CE%B8%CE%AD%CE%B1%CF%84%CF%81%CE%BF/>

<http://www.businessnews.gr/article/33602/anoigei-gia-eyry-koino-arhaio-theatro-larissas>

<http://mapio.net/a/96333507/>

Πηγή Εικόνας Οπισθόφυλλου

[https://i2.wp.com/www.onlarissa.gr/wp-](https://i2.wp.com/www.onlarissa.gr/wp-content/uploads/2017/01/15933890_394006580936701_90917002_o-1.jpg?fit=987%2C546)

[content/uploads/2017/01/15933890_394006580936701_90917002_o-1.jpg?fit=987%2C546](https://i2.wp.com/www.onlarissa.gr/wp-content/uploads/2017/01/15933890_394006580936701_90917002_o-1.jpg?fit=987%2C546)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 3^ο, 4^ο, 5^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

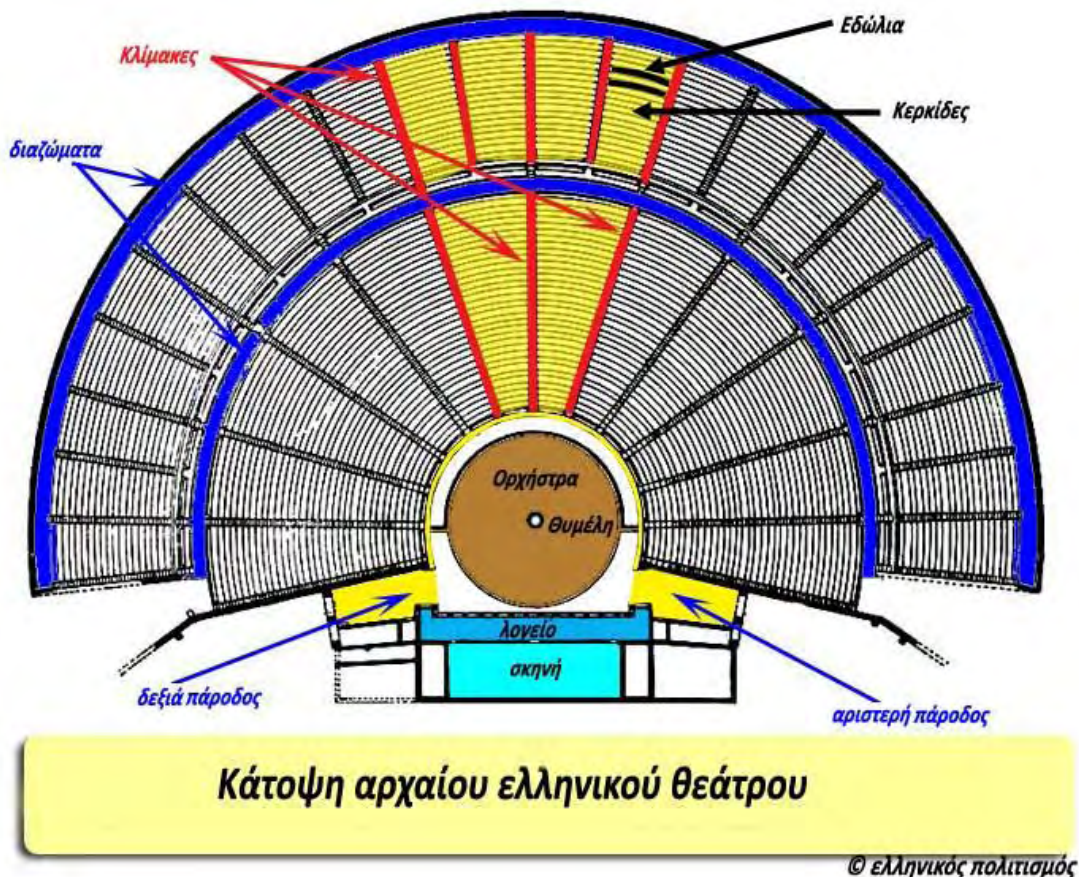
3. ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

3.1 Η ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ

Από την αρχαιότητα ακόμη το γενικό σχέδιο και η διαρρύθμιση των θεάτρων καθορίζονταν σε μεγάλο βαθμό από την ανάγκη να βλέπει και να ακούει κατά το δυνατόν καλύτερα το κοινό, καθώς επίσης και από τη μορφή, τις ανάγκες και την έκταση, μεταφρασμένο σε χώρο των απαιτήσεων της δράσης επί σκηνής (Τσάρας, 2012).

Η αισθητική αναζήτηση στην μορφολογία του αρχαίου θεάτρου τείνει στην πραγματοποίηση μιας ισορροπίας και μιας αρμονίας μεταξύ της γεωμετρικής χάραξης του κοίλου και της εγγραφής της στο τοπίο. Τα τρία μέρη του θεάτρου (ορχήστρα, κούλο και σκηνή-κατά σειρά αρχαιότητας) (Εικόνα 18) δίνουν την εικόνα μιας θαυμαστής ενότητας (Μέγα, 1987).

Εικόνα 18. Τα μέρη του αρχαίου θεάτρου

Πηγή:<http://users.sch.gr/ipap/Ellinikos%20Politismos/Yliko/istoria/im-ist/sxedio-theatro.jpg>

Η σχηματική σύλληψη αποβλέπει στην καλύτερη λειτουργικότητα του θεάματος, στην καλύτερη θέση και ακουστική. Γι' αυτό στο κοίλο η κλίση μεγαλώνει πάνω από το διάζωμα και η περίμετρος μικραίνει. Πολλές λεπτομέρειες που δεν διακρίνονται με το μάτι, αλλά αποκαλύπτονται με το μέτρο, παίζουν καθοριστικό ρόλο (Μέγα, 1987).

Το αρχαίο ελληνικό θέατρο παρουσιάζει ορισμένα σταθερά, κοινά χαρακτηριστικά, η μορφή των οποίων εξελίχθηκε από τον χορό και το τραγούδι των διονυσιακών και βακχικών εορτών, μέχρι την ολοκληρωμένη μορφή του ανοικτού θεάτρου, όπως το γνωρίζουμε σήμερα από τα πολλά αρχαία ελληνικά θέατρα που έχουν διασωθεί από την κλασική και την ελληνιστική περίοδο. Η ορχήστρα αποτελεί το παλαιότερο τμήμα του ελληνικού θεάτρου, το κέντρο γύρω από το οποίο αναπτύσσεται. Η εξέλιξή της πέρασε από τον κύκλο, το ορθογώνιο, ίσως το πολύγωνο, το πέταλο και έφτασε πάλι στον κύκλο. Η σκηνή, με τις παραλλαγές της, αποτελεί το συμπλήρωμα της ορχήστρας. Απλή γραμμική κατασκευή, με πρόχειρα υλικά (ξύλο, ύφασμα) ή χτισμένη, με σκηνικά (κτίρια) και διατάξεις παρασκηνίων και προσκηνίου, και πάντως χωρίς σημαντική ανύψωση ως προς την ορχήστρα, η σκηνή αποτελεί το φυσικό φόντο μπροστά στο οποίο παρουσιάζεται η δράση στο αρχαίο ελληνικό θέατρο. Το κοίλον του θεάτρου, ξύλινο αρχικά, πέτρινο αργότερα αναπτύχθηκε πάντοτε στην πλαγιά ενός λόφου, ώστε να μειωθεί ο όγκος του απαραίτητου τεχνικού έργου. Με σημαντική κλίση για οπτική άνεση και με ημικυκλική διάταξη γύρω από την ορχήστρα, το κοίλον αποτελεί ένα ακόμη σταθερό χαρακτηριστικό του θεάτρου. Το ημικύκλιο ορίζεται, προς την πλευρά της σκηνής, με δύο τοίχους (αντιστήριξης) που διαμορφώνουν, σε συνδυασμό με τη σκηνή, τις παρόδους, για την κίνηση του κοινού και των ηθοποιών. Η απλή και αρμονική επίλυση της σχέσης των τριών καθοριστικών αυτών στοιχείων του θεατρικού χώρου αποτελεί το μεγαλείο του αρχαίου ελληνικού θεάτρου, που έκτοτε έγινε πρότυπο για όλη την εξέλιξη των θεατρικών χώρων (Τζεκάκης, 2013).

Στους ρωμαϊκούς χρόνους, τα περισσότερα ελληνικά θέατρα μετατράπηκαν σε αρένες, προσαρμοσμένα στις νέες μορφές θεάματος που έγιναν δημοφιλής κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Προστέθηκαν προστατευτικές δομές για το κοινό, ενώ η περιοχή ορχήστρας επεκτάθηκε για να φιλοξενήσει μονομαχίες και άγριους αγώνες με

θηρία. Σε ορισμένες περιπτώσεις, δεξαμενές νερού τοποθετήθηκαν στην ορχήστρα για θαλάσσια σπορ και άλλα θεάματα (<http://whc.unesco.org>).

3.2 Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΘΕΑΤΡΩΝ

Η Πολιτιστική Κληρονομιά έχει μια εγγενή αξία για όλους τους ανθρώπους ως σημαντική βάση για την πολιτιστική πολυμορφία και την κοινωνική ανάπτυξη. Η μακροπρόθεσμη προστασία και διατήρηση των πολιτισμών, των τοπίων της φυσικής και της οικολογικής ακεραιότητας και του περιβάλλοντος, θα πρέπει να αποτελούν βασική συνιστώσα πολιτικών της κοινωνικής, οικονομικής, πολιτικής, νομοθετικής, πολιτιστικής και τουριστικής ανάπτυξης (ICOMOS, 1999).

Η κύρια αξία των θεάτρων μπορεί να αναγνωριστεί από την πολιτιστική τους αξία καθώς προσδιορίζει την κληρονομιά αυτών των μνημείων και τη σημασία τους, τον χαρακτήρα τους που έχει διαμορφώσει την ταυτότητά τους και δίνει σαφή ερμηνεία για τη σχέση τους με τα άλλα κτίρια-αξιοθέατα. Η καλλιτεχνική αξία προκύπτει από τη σημασία του σχεδιασμού τους και τη σημασία της δομής τους και της αρχιτεκτονικής αντίληψης. Η οικονομική αξία μπορεί να εκληφθεί ως το όφελος της εξοικονόμησης της ήδη χρησμένης κληρονομιάς μέσω επαναχρησιμοποίησης τους για τουρισμό, για τις σύγχρονες ανάγκες και ευχαρίστηση, εντός του πολιτισμικού πλαισίου (Haddad, 2007).

Η λειτουργική αξία μπορεί να γίνει κατανοητή από τη συνέχιση των παραδοσιακών λειτουργιών των ιστορικών δομών, η οποία ενισχύει την αξία τους όσον αφορά την ανάγνωση και την ερμηνεία της ιστορίας τους και έχει επιπτώσεις στην οικονομική τους αξία. Η εκπαιδευτική αξία αυτών των μνημείων ως ντοκουμέντα της ιστορίας μπορεί να αποτελέσει πηγή πληροφοριών για τις μελλοντικές γενιές. Ενώ είναι μέρος του παρελθόντος, είναι απαραίτητο να δοθεί σε όλους η ευκαιρία να διαβάσουν και να κατανοήσουν την ιστορία τους. Επιπλέον, η αισθητική αξία τους περιλαμβάνει πτυχές της αισθητηριακής αντίληψης για τα κριτήρια τα οποία μπορούν και πρέπει να αναφέρονται. Τα εν λόγω κριτήρια μπορεί να περιλαμβάνουν την εξέταση της μορφής τους, το μέγεθος τους, των υλικών του και την ακουστική που συνδέονται με τη χρήση τους. Ωστόσο, ως τόποι παραστάσεων, τα Αρχαία θέατρα που βρίσκονται ακόμα σε χρήση σήμερα, είναι σημαντικό να κατανοήσουν και να καθορίσουν τη χρήση τους στην αρχαιότητα και στη σύγχρονη εποχή (Haddad, 2007).

3.2.1. Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΑΞΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΘΕΑΤΡΩΝ

Διαφορετικοί βαθμοί της πολιτιστικής σημασίας οδηγούν σε διαφορετικές στρατηγικές διατήρησης. Μια προσεκτική προσέγγιση είναι απαραίτητη, καθώς η κατανόηση της Πολιτιστικής σημασίας τους μπορεί να αλλάξει. Πολιτιστική σημασία σημαίνει αισθητική, ιστορική, επιστημονική, κοινωνική και πνευματική αξία για το παρελθόν, το παρόν ή το μέλλον των επερχόμενων γενεών (Haddad, 2007).

Ο Χάρτης της Μπούρα/Burra Charter (ICOMOS Australia, 1999) εστίασε στην έννοια της 'πολιτιστικής σημασίας' (cultural significance), αναφερόμενος σε 'μια βαθιά και συγκινησιακή έννοια σύνδεσης κοινωνίας και τοπίου, [...] παρελθούσες και ζώσες εμπειρίες' (πρόλογος) και η πολιτιστική σημασία είναι ενσωματωμένη στο ίδιο το μέρος, στο οικοδόμημα, στη χρήση έτσι και η έννοια της πολιτιστικής σημασίας των αρχαίων θεάτρων και ωδείων μπορεί να ορίζεται σε σχέση με τέσσερα βασικά θέματα: α) ως αρχαία μνημεία, β) την εντυπωσιακή αρχιτεκτονική, γ) τις ακουστικές ιδιότητες και δ) τη χρήση τους σε σύγχρονες πολιτιστικές εκδηλώσεις (Haddad, 2007):

(1) Ως αρχαία μνημεία: Ελληνικά, ελληνιστικά και ρωμαϊκά θέατρα επηρεάστηκαν από πλήθος γεωγραφικών, κλιματολογικών, πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών παραγόντων. Κάθε πόλη ήθελε να έχει δικά της δημόσια θεάματα, έτσι ένα θέατρο και αργότερα ένα αμφιθέατρο αποτελούσαν ένα σημαντικό μέρος του αρχικού σχεδιασμού όπου και αργότερα επεκτάθηκε στις ρωμαϊκές πόλεις. Οι θεατρικές παραστάσεις θεωρήθηκαν ένα μεγάλο γεγονός. Η σημασία τους στην Πόλη αντικατοπτρίζεται στον αριθμό και στο μέγεθος των θεάτρων. Ως αρχαία πολιτιστικά ορόσημα, σχηματίζουν μια πολιτιστική κληρονομιά που περιλαμβάνει όχι μόνο τα μνημεία των Ελληνο-Ρωμαϊκών χρόνων αλλά και τις τροποποιήσεις τους στην ιστορία, τις διαδοχικές χρήσεις τους, καθώς και την πολιτιστική και καλλιτεχνική παράδοση που σχετίζεται με αυτούς τους χώρους. Γενικά, η θέση των θεάτρων στην πόλη συνδέεται άμεσα με τα κύρια στοιχεία που αποτελούν το πολεοδομικό ιστό κυρίως κοντά σε ναούς. Αυτή η σχέση μεταξύ του θεάτρου και του ναού τόνισε την χωρική έννοια του δραματικού θεάτρου στην ελληνική και την ελληνιστική περίοδο (Haddad, 2007).

(2) Η εντυπωσιακή αρχιτεκτονική: το θέατρο είναι μια εξειδικευμένη κατηγορία κτιρίων σχεδιασμένα για δημόσια συνάθροιση και παραστάσεις. Αρχικά, τα δύο ελληνικά και ρωμαϊκά θέατρα ήταν υπαίθρια, κατασκευάζονταν από ξύλα, αλλά με την

πάροδο του χρόνου κατασκευάστηκαν από πέτρα. Στο θέατρο, ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός, αντικατοπτρίζει την πραγματική κοινωνική δομή της κοινωνίας και κατασκευάστηκε σύμφωνα με τον πληθυσμό της πόλης. Υπάρχει μία σύνδεση μεταξύ της λειτουργίας, της τοποθεσίας και του μεγέθους μεταξύ των διαφόρων θεάτρων. Ο τρόπος που κατασκευάστηκαν τα θέατρα, ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός και η τεχνική εκτέλεση δείχνουν έναν υψηλό βαθμό αριστείας σε όλες σχεδόν τις πτυχές. Μηχανικά και αρχιτεκτονικά προβλήματα έπρεπε να αντιμετωπίστηκαν κατά την ανέγερση των θεάτρων και ήταν σίγουρα πολύ πιο σύνθετα από την κατασκευή άλλων δημόσιων κτιρίων. Κάθε θέατρο έχει τα δικά του προβλήματα που συνήθως προκύπτουν από την τοπογραφία της περιοχής (Segal, 1995).

Το ελληνικό θέατρο είναι μέρος του φυσικού τοπίου. Οι αρχιτέκτονες δημιούργησαν τα θέατρα σε λόφους, με κυκλικές βαθμίδες των εδρών που ακολουθούσε το κυκλικό σχήμα της ορχήστρας με το φυσικό περίγραμμα της γης. Αλλά η ρωμαϊκή δομή επιβλήθηκε στη φύση. Σε αντίθεση με τους Έλληνες, οι Ρωμαίοι έχτιζαν συνήθως τα θέατρα σε επίπεδες θέσεις, συνδυάζοντας την σκηνή και τα καθιστικά σε μια ενιαία δομή (Haddad, 2007).

(3) της ακουστικής ποιότητας: ένας λόγος για την επιτυχία των αρχαίων ελληνικών θεάτρων είναι ότι δεν προκαλούσε θόρυβο όταν βρίσκονταν σε χρήση (Shankland, 1973). Η συνολική εντύπωση και τα αρχιτεκτονικά στοιχεία περιλαμβάνουν: κιονοστοιχία, τοίχο και περίβλημα. Το στάδιο του κτιρίου αντανακλά τον ήχο προς το ακροατήριο και ενισχύει τον ήχο, βελτιώνοντας την πηγή έντασης και ομιλίας. Οι ακουστικές ιδιότητες των ανοιχτών θεάτρων αναφέρθηκαν από τον Βιτρούβιο (Vitruvius, 1960).

Ορισμένα κριτήρια καλής ακουστικής των αρχαίων θεάτρων περιλαμβάνουν:

- την καθαρότητα του ήχου, η οποία θα πρέπει να είναι υψηλή και να κατανέμεται ομοιόμορφα.
- τη δύναμη του ήχου, η οποία είναι σχετικά αδύναμη, και μειώνεται με την απόσταση.
- οι στήλες στη σκηνή του τοίχου, που έχουν σαν καλό αποτέλεσμα τη διάχυση ·
- οι ανακλάσεις από το δάπεδο της ορχήστρας και του σταδίου που παρατηρούνται
- Η κιονοστοιχία (portico) στο επάνω μέρος του θεάτρου, περιοχή με σκίαση για τους θεατές, βελτιώνει την ένταση του ήχου (Vallet at all, 2005: 1–48).

(4) Χρήση για σύγχρονες πολιτιστικές παραστάσεις: ορισμένα αρχαία θέατρα και ωδεία αντιπροσωπεύουν μόνο μνημεία από την κλασική αρχαιότητα και εξακολουθούν να υπηρετούν τον σκοπό για τον οποίο είχαν αρχικά σχεδιαστεί, δηλαδή συνεχίζουν να είναι τόποι παραστάσεων. Σήμερα, θα πρέπει να αναρωτηθούμε αν η σύγχρονη χρήση των Αρχαίων θεάτρων και ωδείων τους δίνει νέα πνοή ζωής (Haddad, 2007).

3.3 ANTIΠΡΟΣΩΠΕΥΤΙΚΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ ΑΡΧΑΙΑ ΚΑΙ ΡΩΜΑΪΚΑ ΘΕΑΤΡΑ

Σε επιστημονική καταγραφή που έγινε, περιλαμβάνονται 728 αρχαίες θεατρικές κατασκευές τεκμηριωμένες από τα σωζόμενα τμήματά τους, τις αρχαίες πηγές (επιγραφές, κείμενα κλπ), τη σύγχρονη έρευνα ή την προφορική παράδοση. Βρίσκονται διεσπαρμένες σε ένα ευρύ, γεωγραφικά χώρο που ορίζεται ανατολικά από το ελληνιστικό θέατρο της Αλεξάνδρειας Ωξιανής στο Αφγανιστάν, δυτικά από τα ημισκαμμένα, ανάμεσα σε σύγχρονες οικοδομές, λείψανα του ρωμαϊκού θεάτρου της Λισσαβόνας, βόρεια από το θέατρο της πόλης Catterick στη Βόρεια Αγγλία που εντοπίστηκε από αεροφωτογραφίες και νότια από το θέατρο της Πτολεμαΐδος στη Νότια Αίγυπτο, η ύπαρξη του οποίου επιβεβαιώθηκε έμμεσα από σωζόμενη επιγραφή. Κέντρο του χώρου αυτού αποτελεί η Μεσόγειος Θάλασσα, κοιτίδα του ελληνορωμαϊκού πολιτισμού. Από τα στοιχεία της έρευνας, διαπιστώθηκε η ύπαρξη 189 θεάτρων 'Ελληνικής περιόδου' (έως τα μέσα του 1ου π.χ. αιώνα), ρωμαϊκά τα 461 και τα 77 παραμένουν αταξινόμητα, λόγω μη επαρκών στοιχείων. Από αυτά, τα 159 έχουν αποκαλυφθεί και είναι διατηρημένα σε διαφορετικό βαθμό το καθένα. Η ύπαρξη των υπολοίπων τεκμηριώνεται μόνον από πηγές. Τουλάχιστον τα 34 από τα 159 στεγάζουν σήμερα, ευκαιριακά ή συστηματικά, σύγχρονες πολιτιστικές δραστηριότητες. Τα υπόλοιπα σωζόμενα θέατρα, αποτελούν απλώς αρχαιολογικούς χώρους επισκέψιμους ή μη από το ευρύ κοινό (ΤΕΕ, 2011).

Οι μελετητές Κ. Μπολέτης και Μ. Πιτένης, έχουν συντάξει σχετικό χάρτη με τα 728 αρχαία ελληνικά και ρωμαϊκά θέατρα, όπου φαίνεται η ύπαρξη θεάτρων σε 32 σημαντικές χώρες.

Τα περισσότερα ελληνικά θέατρα βρίσκονται φυσικά στη σημερινή Ελλάδα (103) και ακολουθούν: Τουρκία 46 Ελληνικά, Ιταλία 24, Αλβανία 4, Λιβύη 3.

Από δύο ελληνικά έχουν Κύπρος, Ιράκ και Ουκρανία και από 1 Αίγυπτος, Λίβανος, Αφγανιστάν και Ιράν (Εκβάτανα).

Τα περισσότερα ρωμαϊκά έχει βέβαια η Ιταλία (120) και ακολουθούν: Γαλλία 98, Τουρκία 65, Ελλάδα 30, Τυνησία 27, Ισπανία 23, Ιορδανία και Αλγερία από 12, ενώ οι υπόλοιπες έχουν από 9 έως 1 (ΤΕΕ, 2011).

Εικόνα 19. Τμήμα του μεγάλου χάρτη (6Χ3,20 μέτρα των αρχαίων θεάτρων, ο οποίος περιλαμβάνεται στην έκθεση 'Μια σκηνή για τον Διόνυσο-θεατρικός χώρος και αρχαίο δράμα.

Πηγή: (ΤΕΕ, 2011).

Από τα 728 θέατρα τα 154 είναι γνωστά μόνο από πηγές και δεν έχουν εντοπισθεί ακόμη. Από τα 574 που έχουν βρεθεί, μόνο τα 85 χρησιμοποιήθηκαν στα νεότερα χρόνια για ευκαιριακές ή τακτικές πολιτιστικές εκδηλώσεις. Πρώτη στη χρήση αρχαίων θεάτρων (τιμή, αλλά και όνειδος ταυτόχρονα, λόγω της προχειρότητας με την οποία συνήθως συνέβη αυτό) η Ελλάδα, με 30 θέατρα. Ακολουθούν Ιταλία με 25 εν

χρήσει, Γαλλία 8, Ισπανία 6, Κύπρος 3, από 2 Τουρκία, Ιορδανία, Συρία και Τυνησία και από 1 Βουλγαρία, Ισραήλ, Λιβύη και FYROM (Εικόνα 20) (ΤΕΕ, 2011).

Εικόνα 20. Λίστα με Θέατρα Ελληνικής και Ρωμαϊκής Περιόδου

ΘΕΑΤΡΑ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ	ΑΡΧΑΙΑ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΣΥΜΕΡΡΙΝΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ Ή ΘΕΣΗ	ΑΡΧΑΙΑ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΣΥΜΕΡΡΙΝΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ Ή ΘΕΣΗ	ΑΡΧΑΙΑ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΣΥΜΕΡΡΙΝΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ Ή ΘΕΣΗ	
ΑΡΧΑΙΑ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΣΥΜΕΡΡΙΝΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ Ή ΘΕΣΗ	ΑΡΧΑΙΑ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΣΥΜΕΡΡΙΝΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ Ή ΘΕΣΗ	ΑΡΧΑΙΑ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΣΥΜΕΡΡΙΝΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ Ή ΘΕΣΗ	ΑΡΧΑΙΑ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΣΥΜΕΡΡΙΝΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ Ή ΘΕΣΗ
ΑΓΙΟΣ	ΑΓΙΟΣ	ΑΓΙΟΣ	ΑΓΙΟΣ	ΑΓΙΟΣ	ΑΓΙΟΣ	ΑΓΙΟΣ	ΑΓΙΟΣ

Πηγή: ΤΕΕ, 2011.

ΘΕΑΤΡΑ «ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ»		ΑΡΧΑΙΑ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ Ή ΘΕΣΗ	ΑΡΧΑΙΑ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ Ή ΘΕΣΗ
ΑΡΧΑΙΑ ΟΝΟΜΑΣΙΑ	ΣΗΜΕΡΙΝΗ ΟΝΟΜΑΣΙΑ Ή ΘΕΣΗ				
ΑΙΓΥΠΤΟΣ		ΡΑΜΝΟΥΣ	ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ	ΣΤΡΑΤΟΝΙΚΕΙΑ	ESKI HISAR
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ	ALEXANDRIA	ΣΑΜΟΣ	ΣΑΜΟΣ, ΗΡΑΙΟΝ	ΤΕΔΙ	SIGACIK
ΑΒΑΝΙΑ		ΣΑΜΟΣ	ΣΑΜΟΣ, ΠΥΘΑΓΟΡΕΙΟΝ	ΤΕΡΜΗΣΙΟΣ	GULLUK DAG
ΑΠΟΛΟΝΙΑ	POJAN	ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ	ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ	ΤΡΑΛΕΙΣ	AYDIN
ΒΟΥΘΡΟΤΟ	BUTRINTO	ΣΙΚΥΟΝ	ΣΙΚΥΟΝ		
ΒΥΛΛΙΣ	GRADISHT	ΣΤΡΑΤΟΣ	ΣΤΡΑΤΟΣ		
ΝΙΚΑΙΑ	KLOS	ΤΕΓΕΑ	ΕΠΙΣΚΟΠΗ		
ΑΘΗΝΑΙΣΤΑΝ		ΘΑΣΟΣ	ΘΑΣΟΣ		
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ ΟΥΣΕΙΑΝΗ	AI KHANOUIM	ΘΗΒΑΙ	ΘΗΒΑ		
ΕΛΛΑΔΑ		ΘΗΡΑ	ΣΑΝΤΟΡΙΝΗ		
ΑΒΔΗΡΑ	ΑΒΔΗΡΑ	ΘΕΣΠΙΑΙ	ΘΕΣΠΙΣ		
ΑΧΑΡΝΑΙ	ΑΧΑΡΝΑΙ	ΘΟΡΚΙΟΣ	ΘΟΡΚΙΟΣ		
ΑΙΓΥΑΙΑ	ΑΝΑΒΥΣΣΟΣ	ΘΗΝΟΣ	ΘΗΝΟΣ		
ΑΙΓΙΝΑ	ΑΙΓΙΝΑ	ΤΙΤΑΝΗ	ΤΙΤΑΝΗ		
ΑΙΓΕΙΡΑ	ΑΙΓΕΙΡΑ	ΤΡΑΧΩΝΕΣ	ΤΡΑΧΩΝΕΣ		
ΑΙΣΩΝΗ	ΓΑΥΘΑΔΑ	ΤΡΟΙΖΗΝ	ΤΡΟΙΖΗΝΑ		
ΑΙΓΙ	ΒΕΡΓΙΝΑ	ΙΡΑΝ			
ΑΙΓΙΑΛΗ	ΑΜΟΡΓΟΣ, ΑΙΓΙΑΛΗ	ΕΚΒΑΤΑΝΑ	ΗΑΜΑΔΑΝ		
ΑΙΓΙΟΝ	ΠΛΑΤΙΑΝΑ	ΙΡΑΚ			
ΑΜΒΡΑΚΙΑ	ΑΡΤΑ	ΒΑΒΥΛΟΝ	ΒΑΒΙΛΟΝΙΑ		
ΑΜΒΡΑΚΙΑ	ΑΡΤΑ	ΣΕΛΕΥΚΕΙΑ	TEL UMAR		
ΑΜΝΙΣΟΣ	ΑΜΜΟΠΟΤΑΜΟΣ	ΙΤΑΛΙΑ			
ΑΜΦΙΦΕΙΟΝ	ΚΡΗΤΗ, ΑΜΝΙΣΟΣ	ΑΓΥΡΙΟΝ	ΑΓΙΡΑ		
ΑΝΔΡΟΣ	ΩΡΟΣΤΟΣ	ΑΚΡΑ	PALAZZOLO ACREIDE		
ΑΝΔΡΟΣ	ΑΝΔΡΟΣ	ΕΓΕΣΤΑ	SEGESTA		
ΑΠΤΕΡΑ	ΚΡΗΤΗ, ΚΑΛΑΜΙ	ΕΝΝΑ	ΕΝΝΑ		
ΑΡΓΟΣ	ΑΡΓΟΣ	ΕΛΑΦΡΟΣ	ΓΙΟΙΟΣΑ ΙΟΝΙΚΑ		
ΑΡΓΟΣ	ΑΡΓΟΣ	ΕΡΑΚΛΕΙΑ ΜΙΝΔΑ	ΕΛΟΡΟ		
ΑΡΓΟΣ	ΑΡΓΟΣ	ΠΙΠΚΟΝΙΟΝ	ERACLEA MINCA		
ΑΡΚΕΣΙΝΗ	ΑΜΟΡΓΟΣ, ΚΑΣΤΡΙ	ΙΕΤΑΙ	PRIZZI, MONTE CAVALLI		
ΑΘΗΝΑΙ ΘΕΑΤΡΟ ΔΙΟΝΥΣΟΥ	ΑΘΗΝΑ	ΚΑΤΑΝΗ	ΜΟΝΤΕ ΙΑΤΟ		
ΑΘΗΝΑΙ ΟΔΕΙΟΝ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ	ΑΘΗΝΑ	ΕΠΙΣΤΡΥΦΙΟΙ ΛΟΚΡΟΙ	LOCRI		
ΚΑΛΥΜΝΟΣ	ΚΑΛΥΜΝΟΣ, ΔΙΝΑΡΙΑΣ	ΜΕΤΑΠΟΝΤΟ	ΜΕΤΑΠΟΝΤΟ		
ΧΑΙΡΟΝΕΙΑ	ΧΑΙΡΟΝΕΙΑ	ΜΟΡΦΑΝΤΙΟΝ	SERRA ORLANDO		
ΓΟΥΡΝΙΑ	ΚΡΗΤΗ, ΓΟΥΡΝΙΑ	ΝΟΥΚΕΡΙΑ ΑΛΦΑΤΕΡΝΑ	NUCERA		
ΔΗΛΟΣ	ΔΗΛΟΣ	ΡΗΓΙΟΝ	PIETRABONDANTE		
ΔΗΛΟΣ	ΔΗΛΟΣ	ΣΟΛΟΥΣ	REGGIO DI CALABRIA		
ΔΕΛΦΟΙ	ΔΕΛΦΟΙ	ΣΥΡΑΚΟΥΣΑΙ	SOLUNTO		
ΔΗΜΗΤΡΙΑΣ	ΔΗΜΗΤΡΙΑΣ	ΣΥΡΑΚΟΥΣΑΙ	SIRACUSA		
ΔΙΟΝ	ΔΙΟΝ	ΣΥΡΑΚΟΥΣΑΙ	SIRACUSA		
ΔΙΔΑΧΩΝΗ	ΔΙΔΑΧΩΝΗ	ΤΑΡΑΣ	TARANTO		
ΔΡΗΡΟΣ	ΚΡΗΤΗ, ΝΕΑΠΟΛΗ	ΤΑΥΡΟΜΕΝΙΟΝ	TAORMINA		
ΕΛΑΙΑ	ΒΕΛΙΑΝΗ	ΤΕΑΝΟΝ ΣΙΔΙΚΙΝΙΟΝ	TEANO		
ΕΛΕΥΣΙΣ	ΕΛΕΥΣΙΝΑ	ΤΥΝΔΑΡΙΣ	TINDARI		
ΗΛΙΣ	ΗΛΙΔΑ	ΚΟΥΡΙΟΝ	ΕΠΙΣΚΟΠΗ		
ΕΠΙΔΑΥΡΟΣ, ΑΣΚΛΗΠΕΙΟΝ	ΕΠΙΔΑΥΡΟΣ, ΑΣΚΛΗΠΕΙΟΝ	ΠΙΛΟΣ	ΠΙΛΟΣ		
ΕΠΙΔΑΥΡΟΣ	ΑΡΧΑΙΑ ΕΠΙΔΑΥΡΟΣ	ΙΒΙΟΥ			
ΕΡΕΤΡΙΑ	ΕΡΕΤΡΙΑ	ΑΠΟΛΟΝΙΑ	MARSA SUSAH		
ΗΘΑΣΤΕΙΑ	ΑΗΜΝΟΣ, ΗΘΑΣΤΕΙΑ	ΚΥΡΗΝΗ	SHAHAT		
ΘΗΜΟΛΙΟΝ	ΛΑΖΠΟΛΩΡΙ	ΙΤΟΛΕΜΑΙΣ	TOLMETA		
ΙΑΛΥΣΟΣ	ΡΟΔΟΣ, ΙΑΛΥΣΟΣ	ΙΒΑΝΟΣ			
ΚΑΡΙΑ	ΑΤΤΙΚΗ, ΔΙΟΝΥΣΟΣ	ΒΥΒΑΟΣ	JABIL		
ΙΟΣ	ΙΟΣ	ΟΥΡΑΝΙΑ			
ΙΘΩΜΙΑ	ΙΘΩΜΙΑ	ΣΕΣΤΡΩΝΕΟΣ	SEBASTOPOL		
ΚΑΛΥΔΟΝ	ΚΑΛΥΔΟΝΑ	ΟΪΒΙΑ	PARUTINO		
ΚΑΣΣΩΠΗ	ΚΑΜΑΡΙΝΑ	ΙΟΥΡΚΙΑ			
ΚΑΣΣΩΠΗ	ΚΑΜΑΡΙΝΑ	ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑ ΤΟΥ ΛΑΤΜΟΥ	KARPUZLU		
ΚΕΑ	ΤΖΙΑ	ΑΜΟΣ	HISARBURNU		
ΚΕΦΑΛΟΣ	ΚΟΣ	ΑΝΤΙΘΕΛΛΟΣ	KAS		
ΚΝΟΣΟΣ	ΚΡΗΤΗ, ΚΝΟΣΟΣ	ΑΦΡΟΔΙΣΙΑΣ	GEYRE		
ΚΟΛΛΑΥΤΟΣ	ΑΘΗΝΑ	ΑΠΟΛΟΝΙΑ	KILINCLU		
ΚΟΡΙΝΘΟΣ	ΚΟΡΙΝΘΟΣ	ΑΡΥΚΑΝΔΑ	ARIF		
ΚΟΣ	ΚΟΣ, ΚΑΡΔΑΜΑΙΝΑ	ΑΣΙΟΣ	BEHRAMKOY		
ΛΑΡΙΣΑ	ΛΑΡΙΣΑ	ΒΑΛΒΟΥΡΑ	COLKAYIGI		
ΛΑΡΙΣΑ	ΛΑΡΙΣΑ	ΒΑΡΓΥΛΙΑ	ASAR		
ΛΑΤΩ	ΚΡΗΤΗ, ΛΑΤΩ	ΚΑΝΑΥΒΟΣ	GENDIVE		
ΛΕΟΝΤΙΟΝ	ΛΕΟΝΤΕΙΟΝ	ΕΦΕΣΟΣ	SELCLKUK		
ΛΕΥΚΑΣ	ΛΕΥΚΑΔΑ	ΕΡΥΘΡΑΙ	IIDIRI		
ΛΙΝΔΟΣ	ΡΟΔΟΣ, ΛΙΝΔΟΣ	ΕΥΡΩΜΟΣ			
ΜΑΚΥΝΕΙΑ	ΜΑΚΥΝΕΙΑ	ΛΑΙΚΑΡΝΑΣΣΟΣ	AYAKLI		
ΜΑΝΤΙΝΕΙΑ	ΜΑΝΤΙΝΕΙΑ	ΙΕΡΑΠΟΛΙΣ	BODRUM		
ΜΑΡΩΝΕΙΑ	ΜΑΡΩΝΕΙΑ	ΙΑΣΟΣ	PAMUKKALE		
ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΙΣ	ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΗ	ΙΔΕΒΗΣΣΟΣ	KYI KISLACIK		
ΜΕΓΙΣΤΗ	ΚΑΣΤΕΛΛΟΡΙΖΟ	ΙΛΙΟΝ	KOZGACI		
ΜΗΝΟΣ	ΜΗΝΟΣ	ΚΑΔΥΑΝΔΑ	HISARLIK		
ΜΕΣΣΗΝΗ	ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΙ	ΚΑΣΤΑΒΟΣ	UZUMLU		
ΜΕΣΣΗΝΗ	ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΙ	ΚΑΥΝΟΣ	PAZARLIK		
ΜΗΘΥΜΝΑ	ΜΥΤΙΑΝΝΗ, ΜΗΘΥΜΝΑ	ΚΕΔΡΕΑΙ	DALYAN		
ΜΙΕΖΑ	ΚΟΡΑΝΟΣ	ΚΙΒΥΡΑ	SEHIRGOLLU		
ΜΙΝΩΑ	ΑΜΟΡΓΟΣ, ΚΑΤΑΠΟΛΑ	ΚΗΒΟΣ	GOLHISHAR		
ΜΥΚΗΝΑΙ	ΜΥΚΗΝΑΙ	ΚΗΒΟΣ	TEKIR		
ΜΥΤΙΑΝΝΗ	ΜΥΤΙΑΝΝΗ	ΚΥΑΝΕΑΙ	TEKIR		
ΟΙΝΙΑΔΑΙ	ΟΙΝΙΑΔΕΣ	ΚΥΜΗ	YAVU		
ΟΛΙΑΡΟΣ	ΑΝΤΙΠΑΡΟΣ	ΚΥΜΗ	NAMURT LIMANI		
ΟΡΧΟΜΕΝΟΣ	ΟΡΧΟΜΕΝΟΣ (ΑΡΚΑΔΙΑ)	ΛΑΟΔΙΚΕΙΑ	GONCALI		
ΟΡΧΟΜΕΝΟΣ	ΟΡΧΟΜΕΝΟΣ, ΒΟΙΩΤΙΑ	ΛΑΟΔΙΚΕΙΑ	GONCALI		
ΠΑΡΟΣ	ΠΑΡΟΣ	ΛΗΤΤΟΝ	BOZOLUL		
ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ	ΠΕΙΡΑΙΑΣ	ΜΑΓΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΜΑΙΑΝΔΡΟΥ	AINEH BAZAR		
ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ	ΠΕΙΡΑΙΑΣ	ΜΑΓΝΗΣΙΑ ΤΟΥ ΜΑΙΑΝΔΡΟΥ	AINEH BAZAR		
ΦΑΙΣΤΟΣ	ΚΡΗΤΗ, ΦΑΙΣΤΟΣ	ΜΙΑΝΤΟΣ	BALAT		
ΦΑΛΑΝΝΑ	ΤΥΡΝΑΒΟΣ	ΜΥΛΑΣΑ	MILAS		
ΦΑΛΙΠΠΟΙ	ΚΡΗΝΙΑΣ	ΝΟΤΙΟΝ	PLAJ		
ΦΑΙΟΥΣ	ΝΕΜΕΑ	ΟΙΝΟΑΝΔΑ	INCEALILER		
ΦΘΙΩΤΙΔΑΙ ΘΗΒΑΙ	ΝΕΑ ΑΓΧΙΑΔΟΣ	ΠΕΡΓΑΜΟΣ	BERGAMA		
ΠΛΕΥΡΟΝ	ΝΕΑ ΠΛΕΥΡΟΝ	ΠΙΝΑΡΑ	MINARA KOYU		
		ΠΙΡΗΝΗ	GULLUBAHCE		
		ΡΟΔΙΑΠΟΛΙΣ	SARICASU		
		ΣΑΡΔΕΙΣ	SART		
		ΣΙΛΛΩΝ	ASAR KOYU		

Οι Ιταλίδες ερευνήτριες Paola Ciancio Rossetto και Giuseppina Pisani Sartorio, δημιουργοί του σημαντικού τρίτομου έργου *Teatri Antichi Greci e Romani* (Ρώμη, 1994), υπολογίζουν σε 790 τα θέατρα, περιλαμβάνοντας όμως και χώρους συγκέντρωσης κοινού για μη θεατρικούς σκοπούς. Κατά τις ίδιες ερευνήτριες, τα θέατρα αυτά θα μπορούσαν τυπολογικά και χρονολογικά να ταξινομηθούν ως εξής: 167 ελληνικά, 311 ρωμαϊκά, 48 ωδεία, 89 'γαλλορωμαϊκά', 16 ελληνορωμαϊκά ('ιταλικά'), 14 θέατρα-ωδεία, 14 ελληνικά κοίλα με ρωμαϊκή σκηνή (συναντώνται στη Μικρά Ασία) και 123 μη εντοπισμένα (ΤΕΕ, 2011).

Οι Κ. Μπολέμης και Μ. Πιτένης, μελετώντας κατά τη συγκέντρωση των στοιχείων τους τη διεθνή βιβλιογραφία, χρησιμοποίησαν ευρέως το θεμελιώδες έργο των ιταλίδων επιστημόνων, όχι όμως χωρίς διορθώσεις, προσθήκες και συμπληρώματα, ιδίως σε ό,τι αφορά τα ελληνικά θέατρα, έτσι που η καταγραφή την οποία παρουσιάζουν στην έκθεση να είναι η πληρέστερη μέχρι σήμερα (ΤΕΕ, 2011).

Ο κατάλογος προσφέρει μια τιμαριθμική αναπροσαρμογή του αρχαίου θεάτρου κτίρια (θέατρα και ωδεία) Έλληνες και οι Ρωμαίοι στη λεκάνη της Μεσογείου και τις επαρχίες της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, η οποία τεκμηριώνεται ή γνωστό μέσω άμεσων και έμμεσων πηγών (ΤΕΕ, 2011).

4. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΩΣ ΜΟΧΛΟΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

4.1.1. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΓΛΑΣΚΩΒΗΣ-ΠΟΛΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΤΟ 1990

Η συμβολή του πολιτισμού στον τουρισμό αποτυπώνεται ξεκάθαρα στην περίπτωση της Γλασκώβης (Εικόνα 21). Η πόλη από τις αρχές της δεκαετίας του 1980 αξιοποίησε τον πολιτισμό ως εργαλείο για την ανακατασκευή της εικόνας της και την οικονομική άνθησή της. Το 1990 έγινε πρωτεύουσα πολιτισμού, έτος κατά το οποίο εγκαινιάστηκε ένα σύνολο νέων εγκαταστάσεων, όπως το Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης.

Εικόνα 21. Η Πλατεία Γεωργίου (George square) στη Γλασκώβη

Πηγή: http://img.taxidologio.gr/tx_todo/glasgow-george-square.jpg

Η προβολή της πόλης μετά την εφαρμογή αυτής της στρατηγικής υπήρξε μεγάλη ώστε από το 1986 στο 2003 να αυξηθούν οι θετικές αναφορές στην πόλη κατά 17% σε σχέση με παλαιότερα έτη. Ειδικότερα, το αντίστοιχο μέγεθος για τον πολιτισμό ήταν 40% και για τον τουρισμό 150%, γεγονός που υπογραμμίζει την άμεση σύνδεση πολιτισμού, τουρισμού και εικόνας του προορισμού. Από τα πρώτα έτη καταγράφηκε επίσης μεγάλη οικονομική άνθιση ενώ το 2005, οι θέσεις εργασίας που σχετίζονταν με τον τουρισμό έφτασαν το 7.6% του συνόλου των θέσεων της πόλης. Το 1995, 1,49 εκατ. ταξίδια πραγματοποιήθηκαν στην πόλη, ενώ 10 χρόνια αργότερα (2005) το αντίστοιχο μέγεθος σχεδόν διπλασιάστηκε (2,8 εκατ.) με τις δαπάνες να φτάνουν στις 700 εκατ. βρετανικές λίρες. Η πόλη σήμερα έχει επενδύσει στη βελτίωση της εικόνας της ως πόλη που αξίζει να ζεις, να εργάζεσαι, να σπουδάζεις και να επενδύεις. Η επένδυση των φορέων στον πολιτισμό ως μέσο αναζωογόνησης του τουρισμού και της οικονομίας αποτυπώνεται στην απόφαση για την επένδυση κεφαλαίου ύψους 200 εκατ. αγγλικών λιρών σε υποδομές που αφορούν τον πολιτισμό για την περίοδο 2006 ως 2011 (Hall & Williams, 2008).

4.1.2. Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΛΙΒΕΡΠΟΥΛ

Τις δεκαετίες του '80 και του '90 η πόλη Λίβερπουλ (Εικόνα 22) χαρακτηριζόταν ως παρακμιακή πόλη. Η αποβιομηχάνιση της περιοχής, η διακοπή των κρατικών ενισχύσεων, αλλά και οι πολιτικές αναταράξεις που ακολούθησαν, οδήγησαν σιγά σιγά στην απόσυρση των κεφαλαίων και των επενδύσεων, τον 'διωγμό' ανθρώπινου δυναμικού με συνέπεια την οικονομική και πολιτισμική παρακμή της. Απαραίτητα στοιχεία για την επιβίωση της πόλης κρίνοντας οι ιδιωτικές επενδύσεις, οι

ριζικές μεταρρυθμίσεις, όραμα καθώς και πολιτική αποφασιστικότητα. Έναυσμα για την επιστροφή στην ανάπτυξη, αποτέλεσε η απόφαση το 2003 να ανακηρυχθεί το Λίβερπουλ Ευρωπαϊκή Πολιτιστική Πρωτεύουσα του 2008. Το μοντέλο που προτάθηκε στην αρχή, ήταν πρακτικά ασύμβατο και ανεφάρμοστο. Στην πορεία της εξέλιξης του εγχειρήματος δημιουργήθηκε ένα νέο μοντέλο, το μοντέλο του Λίβερπουλ, το οποίο γιορτάζεται ως το απόλυτο πρότυπο της εκάστοτε πολιτιστικής πρωτεύουσας.

Εικόνα 22. Αποψη της πόλης Λίβερπουλ

Πηγή: <http://citycampus.gr>

Το πρώτο μοντέλο Λίβερπουλ αποτέλεσε μέσα στα επόμενα τέσσερα χρόνια το branding της πόλης και την στρατηγική μάρκετινγκ με θαυμάσια αποτελέσματα. Η δημοτική αρχή της πόλης μπόρεσε να εξασφαλίσει ιδιωτική χρηματοδότηση αξίας 1 δις λιρών για το μεγαλύτερο πρόγραμμα αστικής ανάπλασης που είχε δει όχι μόνο το Λίβερπουλ, όχι μόνο το Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά ολόκληρη η Ευρώπη (Connolly, 2011).

Βασικός στόχος του σχεδιασμού ήταν η αναζωογόνηση της εμπορικής δραστηριότητας του κέντρου της πόλης, μέσω προγραμματισμού μικτών χρήσεων, αστικό σχεδιασμό φιλικό προς τα καταστήματα, αλλά και χρήση εικονικής

αρχιτεκτονικής. Η εμπλοκή των κατοίκων σε όλα τα στάδια του σχεδιασμού και της υλοποίησης της στρατηγικής branding, μέσω του φορέα διαχείρισης-Liverpool Culture Company- και η αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, αποτέλεσαν καθοριστικούς παράγοντες επιτυχίας του προγράμματος. Παράλληλες δράσεις, όπως η αύξηση της ασφάλειας, της προσβασιμότητας και της καθαριότητας, καθώς επίσης και η δημιουργία κέντρου έρευνας και διαχείρισης της επικοινωνιακής στρατηγικής μέσω των media, συνετέλεσαν θετικά στην αποκατάσταση του brand name του Λίβερπουλ (Connolly, 2011).

Τα αποτελέσματα ήταν εντυπωσιακά: η πόλη μετακινήθηκε από την 13η στην 6η θέση των εμπορικότερων πόλεων, το καθαρό οικονομικό όφελος της πόλης άγγιξε το ποσό των 800 εκατομμυρίων λιρών, ενώ μέχρι το τέλος του 2008 την πόλη επισκέφτηκαν συνολικά 13 εκατομμύρια τουρίστες-καταναλωτές, εκ των οποίων το 91% είπαν ότι έχουν σκοπό να την επισκεφτούν ξανά (Connolly, 2011).

Η αναγέννηση της πόλης Λίβερπουλ, αποτελεί παράδειγμα της σημασίας που παίζει η μαζική αλλά και ταυτόχρονη συμμετοχή όλων των εμπλεκομένων πλευρών, κατά την χάραξη και υλοποίηση της στρατηγικής city branding, αποδεικνύοντας την πολυπλοκότητα του εγχειρήματος, αλλά και τα θαυμάσια, εντυπωσιακά αποτελέσματα της σωστής εφαρμογής του.

Στην πραγματικότητα δηλαδή υπήρξαν δυο μοντέλα Λίβερπουλ. Το πρώτο μοντέλο που είναι πριν το 2008 και το οποίο αναφέρεται στον πολιτιστικό σχεδιασμό και στην αστική ανάπτυξη της πόλης, όπου και στηρίχθηκε η υποψηφιότητα της. Το δεύτερο μοντέλο που είναι αυτό που προέκυψε από την εφαρμογή της πολιτικής για την πολιτιστική πρωτεύουσα και των επιπτώσεων της και ιδίως της συμβολής του πολιτισμού στην αστική αν

αγέννηση της βιομηχανικής αυτής πόλης. Στην ουσία το πρώτο μοντέλο μας καταδεικνύει ότι η εγκατάλειψη του, ήταν σωστή καθώς τα σύνθετα διαρθρωτικά προβλήματα, οικονομικά και κοινωνικά που προέκυψαν μετά την βιομηχανική εποχή, ο πολιτιστικός σχεδιασμός δεν μπορεί από μόνος του να τα λύσει, χωρίς να υπάρχει πολιτική βούληση (Connolly, 2011).

4.1.3. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΕΔΙΜΒΟΥΡΓΟΥ-ΠΟΛΗΣ ΤΩΝ ΦΕΣΤΙΒΑΛ

Το Εδιμβούργο, πρωτεύουσα της Σκωτίας, είναι η πόλη που ταυτίζεται με τα πολιτιστικά φεστιβάλ και ακολουθεί ειδική στρατηγική μάρκετινγκ, ώστε να 'τοποθετηθεί' ως η παγκόσμια πρωτεύουσα των φεστιβάλ (Richards & Palmer, 2010 ·www.edinburghfestivalcity.com).

Το περίφημο θεατρικό Διεθνές Φεστιβάλ Εδιμβούργου ξεκινάει αμέσως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και εκφράζει τη γενικότερη τάση αυτής της εποχής για επένδυση στον πολιτισμό. Ήδη από την πρώτη χρονιά διοργάνωσής του αποκτά υψηλό κύρος και οι θεατρικές ομάδες που συμμετέχουν επιλέγονται με αυστηρά κριτήρια. Έτσι, πολύ σύντομα (ήδη από το 1947) και παράλληλα με το φεστιβάλ, διοργανώνεται το Fringe, το οποίο ξεκίνησε ως 'αντιφεστιβάλ' από θεατρικές ομάδες που 'κόπηκαν' από το πρόγραμμα –σήμερα αποτελεί έναν εξίσου πετυχημένο θεσμό που έχει αποκτήσει αυτόνομη ταυτότητα, ενώ η πόλη φιλοξενεί πολλά ακόμη θεματικά φεστιβάλ (<http://www.citybranding.gr>).

Η πόλη του Εδιμβούργου εκπόνησε σχέδιο μάρκετινγκ, προκειμένου να αποτελέσει την 'παγκόσμια πρωτεύουσα των φεστιβάλ'. Ιδιαίτερη έμφαση δόθηκε στον ανταγωνισμό, ο οποίος εντοπίζεται σε διαφορετικά χωρικά επίπεδα: παγκόσμιο (Σαν Φρανσίσκο, Σίντνεϊ), ευρωπαϊκό (Άμστερνταμ, Βαρκελώνη) και τοπικό (Newcastle), ενώ κάθε χρόνο, στο πλαίσιο μιας άσκησης benchmarking, πραγματοποιείται ένα διήμερο εργαστήριο με συζήτηση για τις επιδόσεις και το μέλλον των ευρωπαϊκών φεστιβάλ. Το σχέδιο ανάπτυξης της 'Πόλης των Φεστιβάλ' περιλαμβάνει δεκατέσσερις κύριες προτάσεις αλλαγών, μεταξύ των οποίων ενδεικτικές είναι οι εξής: η δημιουργία οργανισμού για την προώθηση του Εδιμβούργου ως πόλης των φεστιβάλ (Edinburgh Festivals), η κοινή στρατηγική μάρκετινγκ όλων των φεστιβάλ της πόλης, η τήρηση ενός ενημερωμένου χρονοδιαγράμματος για την αποφυγή επικαλύψεων, η συνεχής έρευνα σε σχέση με το κοινό όλων των φεστιβάλ, η αξιολόγηση της συνεισφοράς κάθε φεστιβάλ στη συνολική στρατηγική και, τέλος, η δημιουργία μιας εργαλειοθήκης (toolkit) προς χρήση κάθε φεστιβάλ (<http://www.edinburghfestivalcity.com>) (Εικόνα 23).

Εικόνα 23. Χορευτική παράσταση σε κεντρικό δρόμο του Ενδιβούργου κατά τη διάρκεια του Φεστιβάλ

Πηγή: <http://www.edinburghfestivalcity.com>

4.1.4 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΒΑΡΚΕΛΩΝΗΣ

Μια διαφορετική ευρωπαϊκή πόλη που έχει να παρουσιάσει τις τελευταίες δεκαετίες ένα από τα πιο επιτυχημένα μοντέλα ανάπτυξης πολιτιστικού τουρισμού, είναι αυτό της Βαρκελώνης (Εικόνα 24). Οι επισκέπτες στα πολιτιστικά αξιοθέατα της Βαρκελώνης αυξήθηκαν σχεδόν 150% από το 1994 (σ.σ. μέχρι το 2004), πολύ περισσότερο από τον αριθμό των επισκέψεων αναψυχής. Οι μετρήσεις ικανοποίησης των επισκεπτών, ιδίως σε ό,τι αφορά την πολιτιστική κληρονομιά έχουν επίσης αυξηθεί... η Βαρκελώνη περισσότερο ίσως από κάθε άλλη σύγχρονη πόλη μπορεί να θεωρηθεί ως η πόλη που καθιερώθηκε εξ αιτίας της διοργάνωσης σημαντικών γεγονότων... οι παγκόσμιες εκθέσεις του 1888 και του 1929... οι Ολυμπιακοί του 1992... το International Forum of Cultures (2004), και μια σειρά από 'θεματικά χρόνια, όπως το έτος Dalí (2004), το έτος για το Design (2003) και το έτος για τον Gaudí (2002)... πρωτοβουλίες που βοήθησαν να διαμορφωθεί το υψηλού επιπέδου πολιτιστικό προϊόν της Βαρκελώνης...' αλλά και το επιτυχημένο μοντέλο ανάπτυξης του πολιτιστικού τουρισμού που αντιπροσωπεύει, τα πιο σημαντικά στοιχεία του οποίου είναι:

1. Η δημιουργία ευρύτερης συναίνεσης μεταξύ των δημόσιων αρχών.

2. Η εμπλοκή του ιδιωτικού τομέα στη χρηματοδότηση των projects.
3. Η δημιουργία αυτόνομων οντοτήτων που ελέγχουν τον σχεδιασμό και τη χρηματοδότηση.
4. Η εισαγωγή της έννοιας του στρατηγικού σχεδιασμού.
5. Η πρόταξη 'αποτελεσματικών' ιδεών πριν από 'μεγάλες χρηματοδοτήσεις' (Richards, 2004).

Εικόνα 24. Ο Καθεδρικός Ναός της Βαρκελώνης, στην καρδιά της πόλης, στην περιοχή BarriGotic.

Πηγή: <http://www.aboutickets.com/files/1/barcelona1.jpg>

4.2.1 ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ ΓΙΑ ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΘΕΑΤΡΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Με το υπ' αριθμ. 3878/16-11-2016 έγγραφο της (ΑΔΑ ΩΘΧ87ΛΡ-3ΦΤ), η ΕΥΔ ΕΠ Περιφέρειας Ηπείρου προσκάλεσε την Περιφέρεια Ηπείρου για την υποβολή πρότασης στρατηγικής για Ολοκληρωμένες Εδαφικές Επενδύσεις. Η Περιφέρεια Ηπείρου θα καταθέσει στρατηγική για Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση με τίτλο 'Πολιτιστική Διαδρομή στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου', η οποία στοχεύει στη δημιουργία μιας πιλοτικής πολιτιστικής διαδρομής για τα αρχαία θέατρα της Ηπείρου. Το έναυσμα για την κατάρτιση της Στρατηγικής δόθηκε από τη συνεργασία που είχε το

Σωματείο 'ΔΙΑΖΩΜΑ' με την Περιφέρεια Ηπείρου από τον Ιούλιο του 2013 με σκοπό την δημιουργία μιας αξιολογής περιηγητικής διαδρομής των κυριότερων αρχαίων θεάτρων της Ηπείρου. Η πρόταση αυτή μετεξελίχθηκε σε Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση, με προοπτική τη χρηματοδότησή της από το ΕΣΠΑ 2014-2020. Το προσχέδιο του πιλοτικού προγράμματος 'Πολιτιστική διαδρομή στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου' είχε παρουσιαστεί και είχε λάβει την συγκατάθεση από το τέλος του 2013 τόσο των Υπουργείων Ανάπτυξης και Πολιτισμού όσο και των Ευρωπαϊκών Υπηρεσιών για την προέκταξη των έργων και των δράσεων του στη προγραμματική περίοδο 2014-2020. Η συγκεκριμένη Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση συνδέεται με έναν από τους πλέον υποσχόμενους τομείς της Ηπειρώτικης οικονομίας, τον τουρισμό, που μπορεί να δώσει ώθηση στην αναπτυξιακή διαδικασία και να αντιμετωπίσει τα κυριότερα προβλήματα της περιοχής: ανεργία, μείωση εισοδημάτων, συρρίκνωση των επιχειρήσεων, μειωμένη σύνδεση του αγροδιατροφικού τομέα με το τουριστικό κύκλωμα, ελλιπής σύνδεση του παράκτιου τουρισμού με εναλλακτικές μορφές τουρισμού και την ενδοχώρα, μικρή τουριστική περίοδος, εξασφάλιση προσβασιμότητας -επισκεψιμότητας- οργάνωσης των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων και υποστήριξή τους με κατάλληλα έργα υποδομών. Η οργάνωση της πιλοτικής πολιτιστικής διαδρομής και η ανάδειξη/προβολή της μπορεί να αποτελέσει μια ελκυστική ειδική θεματική διαδρομή (πολιτιστικός τουρισμός) που αναμένεται να λειτουργήσει ως επιταχυντής στον εμπλουτισμό του 'παραδοσιακού' τουριστικού προϊόντος του μαζικού τουρισμού στην Ήπειρο. Η Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση με τίτλο 'Πολιτιστική Διαδρομή στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου' θα εφαρμοστεί στις περιοχές των βασικότερων αρχαιολογικών χώρων της Ηπείρου με την δημιουργία μίας ολοκληρωμένης πολιτιστικής διαδρομής και ενός εξειδικευμένου και επώνυμου προϊόντος πολιτιστικού τουρισμού (που αναμένεται να λειτουργήσει και ως επιταχυντής στον εμπλουτισμό του 'παραδοσιακού' τουριστικού προϊόντος του μαζικού τουρισμού) στους αρχαίους χώρους θέασης και ακρόασης της Ηπείρου:

- Δωδώνη (Π.Ε. Ιωαννίνων)
- Νικόπολη (Π.Ε. Πρέβεζας)
- Κασσώπη (Π.Ε. Πρέβεζας)
- Αμβρακία (Π.Ε. Άρτας)
- Γίτανα (Π.Ε. Θεσπρωτίας)

Στρατηγικός Στόχος της Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης 'Πολιτιστική Διαδρομή στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου' είναι η έξυπνη και βιώσιμη ανάπτυξη για όλους μέσω της δημιουργίας ενός εξειδικευμένου και επώνυμου προϊόντος πολιτιστικού τουρισμού και η οργάνωση συγκροτημένης 'βιωματικής' εξερεύνησης στους βασικότερους αρχαιολογικούς χώρους της Ηπείρου μέσα από ένα συνολικό πλέγμα δράσεων. Ο Στρατηγικός Στόχος της Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης 'Πολιτιστική Διαδρομή στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου' (Εικόνα 25) εξυπηρετείται μέσω της υλοποίησης 28 δράσεων, συνολικού προϋπολογισμού 39.655.000,00€, εκ των οποίων 23,9 εκατομμύρια ευρώ από το ΠΕΠ Ηπείρου, που μπορούν να ομαδοποιηθούν σε 6 τομείς:

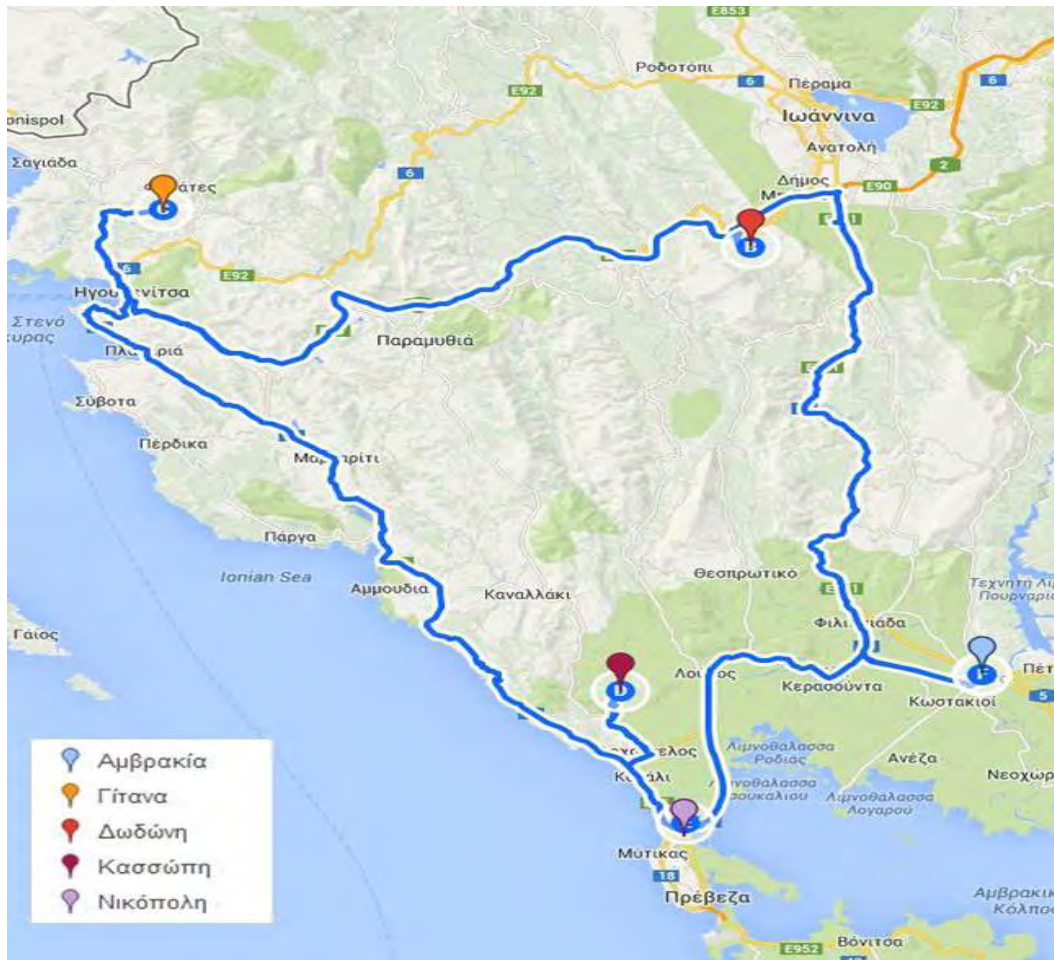
1. Ψηφιακές Υπηρεσίες (πχ δημιουργία ψηφιακών ξεναγήσεων)
2. Υποδομές (για παράδειγμα ολοκλήρωση υποδομών πρόσβασης)
3. Μνημεία (συντήρηση και αποκατάσταση των αρχαίων θεάτρων)
4. Ενίσχυση Επιχειρήσεων (για παράδειγμα η δημιουργία τοπικού συμφώνου ποιότητας)
5. Προσωπικό (για παράδειγμα η πιστοποίηση ξεναγών και δράσεις επιμόρφωσης επιχειρηματιών και εργαζομένων)
6. Δημοσιότητα (για παράδειγμα τουριστική προβολή)

Αναμενόμενα αποτελέσματα της Στρατηγικής για την 'Πολιτιστική Διαδρομή στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου' είναι:

- Δημιουργηθεί ένα εξειδικευμένο και επώνυμο προϊόν πολιτιστικού τουρισμού.
- Οργανωθεί μία συγκροτημένη 'βιωματική' εξερεύνηση στους βασικότερους αρχαιολογικούς χώρους της Ηπείρου.
- Αποκατασταθούν και αναδειχθούν οι αρχαιολογικοί χώροι σε Δωδώνη, Νικόπολη, Κασσώπη, Αμβρακία και Γίτανα.
- Αυξηθεί ο αριθμός των επισκεπτών στους αρχαιολογικούς χώρους της ΟΧΕ.
- Δημιουργηθεί τοπικό σύμφωνο ποιότητας 'Αρχαία Θέατρα Ηπείρου' μεταξύ επιχειρήσεων του τουριστικού και του αγροδιατροφικού τομέα και να ενισχυθεί η ανταγωνιστικότητα των συμμετεχόντων επιχειρήσεων.
- Ενισχυθεί η απασχολησιμότητα.
- Ενισχυθούν οι δεξιότητες και τα προσόντα του εργατικού δυναμικού.
- Αξιοποιηθούν οι ΤΠΕ.

Εικόνα 25. Πολιτιστική Διαδρομή στα Αρχαία Θέατρα της Ηπείρου

Πηγή: http://www.diazoma.gr/gr/Id-1379_files/epirus_route.jpg

5. ΤΟ ΑΡΧΑΙΟ ΘΕΑΤΡΟ ΛΑΡΙΣΑΣ: ΜΙΑ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

5.1 Η ΠΟΛΗ ΛΑΡΙΣΑ

Η πόλη της Λάρισας, πρωτεύουσα της Περιφέρειας Θεσσαλίας, όπου η θέση που καταλαμβάνει η σημερινή πόλη κατοικείται συνεχώς από την νεολιθική εποχή ως σήμερα και είναι ίσως από τις αρχαιότερες πόλεις στον κόσμο με συνεχή κατοίκηση τουλάχιστον 8.000 ετών. Από τους έξι προϊστορικούς οικισμούς που εντοπίζονται στα όρια της σύγχρονης πόλης, ο λόφος 'Φρουρίο', η αρχαία ακρόπολη, κατοικείται από την Πρώιμη εποχή του Χαλκού (αρχές της 3ης χιλιετίας πΧ) συνεχώς, κατά τη διάρκεια όλων των επόμενων ιστορικών περιόδων. Η γεωγραφική θέση της Λάρισας, ως κέντρο της Ελλάδος, παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη της με πολύ μεγάλη διοικητική, οικονομική, γεωργική, συγκοινωνιακή, εμπορική και πολιτιστική σημασία (<http://www.larissa-dimos.gr>). Με την με ΑΠ 18742/1272/03 Απόφαση ΥΠΠΟ (ΦΕΚ 687/Β/3-6-03) όλη σχεδόν η πόλη της Λάρισας (πλην των ΠΕ 7, 8, 9) κηρύχθηκε ως αρχαιολογικός χώρος, με το δεδομένο ότι η αρχαία πόλη της Λάρισας βρίσκεται κάτω από τη σημερινή. Το αρχαίο θέατρο της Λάρισας, κηρύχθηκε ως αρχαιολογικός χώρος, με το ΦΕΚ/394/τ.Β'/11-6-1986 (Διόρθωση ΦΕΚ 307/Β/17-6-87) και τελεί υπό την αιγίδα της Εφορείας Αρχαιοτήτων Λάρισας, Περιφερειακής Υπηρεσίας του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού (<http://larisa.culture.gr>). Το αρχαίο θέατρο της Λάρισας είναι ένα από τα μεγαλύτερα και σημαντικότερα της Ελλάδας, χτισμένο στους πρόποδες του Φρουρίου, στην καρδιά της πόλης. Αποτελεί το πιο σημαντικό μνημείο της περιοχής και άρα οποιαδήποτε συμβολή προς την κατεύθυνση της περαιτέρω αποκάλυψης και ανάδειξής του, είναι σημαντική και πολύτιμη (<http://whc.unesco.org>).

5.2 ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΩΝ ΑΝΑΣΚΑΦΩΝ

Οι ανασκαφές για την αποκάλυψη του αρχαίου θεάτρου της Λάρισας έχουν μια μακρόχρονη ιστορία. Το 1910 ο τότε Έφορος Αρχαιοτήτων Θεσσαλίας Απόστολος Αρβανιτόπουλος ανέσκαψε ένα τμήμα της σκηνής σε μικρό οικόπεδο το οποίο από τότε είχε απαλλοτριώσει και περιφράξει. Η ανασκαφική έρευνα έδειξε ότι το τμήμα αυτό δεν ήταν το προσκήνιο, αλλά η ίδια η σκηνή. Το 1968 εκσκαφή θεμελίων για την ανέγερση οικοδομής στο οικόπεδο Αικατερίνης και Ηλία Γκαράνη αποκάλυψε ένα τμήμα του κοίλου. Η τότε Εφορεία Αρχαιοτήτων Βόλου είχε ανασκάψει το οικόπεδο αυτό και είχε αποκαλύψει τρεις κερκίδες, από τις οποίες η μία είχε δεκατέσσερις σειρές εδωλίων. Το

οικόπεδο αυτό κτίστηκε το 1970, με άδεια ελαφράς διώροφης οικοδομής και έτσι τα μαρμάρια εδώλια εγκλωβίστηκαν μέσα στα θεμέλια. Τελικά η οικοδομή αυτή, αφού απαλλοτριώθηκε, κατεδαφίστηκε το Δεκέμβριο του 1981 και οι κερκίδες του αρχαίου θεάτρου, λαβωμένες από τα σίδερα και το μπετόν, εν μέρει ξαναήρθαν στην επιφάνεια (<http://www.larissa-dimos.gr>).

Από το 1977 άρχισε από την ΙΕ' Εφορεία προϊστορικών και κλασικών αρχαιοτήτων Λάρισας μια συστηματική προσπάθεια για τη σταδιακή αποκάλυψή του. Το ίδιο έτος ανασκάφηκε και απαλλοτριώθηκε ένα μικρό οικόπεδο, όπου αποκαλύφθηκε το δυτικό πέρας της σκηνής. Το 1982 και 1983 αποκαλύφθηκε ένα μεγάλο τμήμα του κοίλου μέσα στο χώρο των πρώην Στρατιωτικών Αρτοποιείων, τα οποία παραχωρήθηκαν από το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας στο ΥΠΠΟ για την συνέχιση των ανασκαφών. Τα λιθόκτιστα κτήρια επισκευάστηκαν και χρησιμοποιούνται έως και σήμερα ως αρχαιολογικές αποθήκες και εργαστήρια συντήρησης. Η πρώτη μεγάλης κλίμακας απαλλοτρίωση άρχισε το 1988 και ολοκληρώθηκε το 1990. Απαλλοτριώθηκαν μια πενταόροφη πολυκατοικία και οκτώ ακόμη οικοδομές. Τα ακίνητα αυτά κατεδαφίστηκαν το 1992 (Εικόνες 26 και 27) (<http://www.larissa-dimos.gr>).

Εικόνα 26. Η κατεδάφιση των ακινήτων του 1992. Η πρώτη μεγάλης κλίμακας απαλλοτρίωση

Πηγή: <http://www.larissa-dimos.gr/new/images/galleries/eikona4.jpg>

Εικόνα 27. Η κατεδάφιση των ακινήτων του 1992. Η πρώτη μεγάλης κλίμακας απαλλοτρίωση

Πηγή: <http://www.larissa-dimos.gr/new/images/galleries/eikona5.jpg>

Μετά από απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου αποφασίστηκε και η κατεδάφιση του ωρολογίου της πόλης (Εικόνες 28 και 29), καθόσον μετά την απομάκρυνση των οικοδομών δημιουργήθηκαν στατικά προβλήματα σ' αυτό και υπήρξε μεγάλος κίνδυνος κατάρρευσής του. Στο χώρο του μνημείου υπήρχε και το εγκαταλειμμένο κτήριο του παλιού επισκοπικού μεγάρου (Εικόνα 30) (<http://www.larissa-dimos.gr>).

Εικόνα 28. Το ρολόι της Λάρισας

Πηγή: http://7gym-laris.lar.sch.gr/topos/lar_ixni%20parelthontos_files/roloi3.JPG

Εικόνα 29. 1992: Κατεδαφίζεται το Ρολόι της Λάρισας

Πηγή: <https://i1.wp.com/www.onlarissa.gr/wp-content/uploads/2014/04/roloi-larissa.jpg?resize=250%2C300>

Εικόνα 30. Κατεδάφιση επισκοπικού μεγάρου

Πηγή: <http://www.larissa-dimos.gr/new/images/galleries/eikona8.jpg>

Ο Δήμος ανέλαβε την ευθύνη και το κατεδάφισε με δικές του δαπάνες. Το 1997 συντελέστηκε η

δεύτερη φάση μεγάλης απαλλοτρίωσης δέκα ακόμη ακινήτων. Τα ακίνητα αυτά κατεδαφίστηκαν το α' τρίμηνο του 1998 (Εικόνα 31). Επίσης αφαιρέθηκαν τα θεμέλια της οικοδομής Γκαράνη, που κτίστηκε το 1970 (<http://www.larissa-dimos.gr>).

Εικόνα 31. Κατεδάφιση των ακινήτων του 1998. Η β' φάση μεγάλης απαλλοτρίωσης

Πηγή: <http://www.larissa-dimos.gr/new/images/galleries/eikona9.jpg>

Το Σεπτέμβριο του 1999 ολοκληρώθηκε η Τρίτη φάση απαλλοτρίωσης δύο ακόμη ακινήτων τα οποία κατεδαφίστηκαν το Δεκέμβριο της ίδιας χρονιάς (Εικόνα 32). Το 1999 το έργο εντάχθηκε στο Β' ΚΠΣ με προϋπολογισμό 100.000.000 δρχ. Πραγματοποιήθηκαν εργασίες απομάκρυνσης κρημνισμάτων οικοδομών από τον ευρύτερο χώρο του αρχαίου θεάτρου με μηχανικά μέσα αλλά και με τα χέρια (<http://www.larissa-dimos.gr>).

Εικόνα 32. Η εικόνα του μνημείου το 2000

Πηγή: <http://www.larissa-dimos.gr/new/images/galleries/eikona16.jpg>

Το 2002 το έργο εντάχθηκε στο Γ' ΚΠΣ με αρχικό προϋπολογισμό 4.402.054,29 € και τελικό 6.107.534,58 € (Εικόνα 33).

Πραγματοποιήθηκαν οι παρακάτω εργασίες:

- Αποκαταστάσεις και συντηρήσεις αρχιτεκτονικών μελών, μικροστερεώσεις τμημάτων επιθεάτρου, αποτύπωση / τεκμηρίωση υπάρχουσας κατάστασης και εκπόνηση μελετών.
- Ενοικίαση και εγκατάσταση ανυψωτικού μηχανήματος.
- Αποκατάσταση των επιμέρους τμημάτων του αρχαίου θεάτρου και διαμόρφωση περιβάλλοντος χώρου.
- Απαλλοτριώσεις.
- Εργασίες στην οδό Βενιζέλου.
- Τεκμηρίωση / συντήρηση αρχιτεκτονικών μελών οδού Βενιζέλου.
- Εργασίες συντήρησης, αποκατάστασης κλιμακίδων του κυρίως θεάτρου και του επιθεάτρου, εργασίες αποκάλυψης, συντήρησης δυτικής παρόδου (<http://www.larissa-dimos.gr>).

Εικόνα 33. Η εικόνα του μνημείου το 2002.

Πηγή: <http://www.larissa-dimos.gr/new/images/galleries/eikona19.jpg>

Στο πλαίσιο του ΕΣΠΑ το έργο ‘Συντήρηση / αποκατάσταση και ανάδειξη Α’ Αρχαίου Θεάτρου Λάρισας Δ’ φάση’ εντάχθηκε αρχικά με προϋπολογισμό 1.500.000,00 €. Ειδικότερα προβλέπεται να πραγματοποιηθούν εργασίες που έχουν στόχο την άμεση σταθεροποίηση και εξυγίανση της επιφάνειας των μαρμάρινων, όσο και των πώρινων μελών που βρίσκονται στο χώρο του κυρίως θεάτρου, του σκηνικού οικοδομήματος, καθώς και στο χώρο των διάσπαρτων. Οι προτεινόμενες εργασίες συντήρησης αναστρέφουν την ετοιμορροπία την οποία παρουσιάζουν τα αρχιτεκτονικά μέλη λόγω της ασυνέχειας των επιφανειών (<http://www.larissa-dimos.gr>).

Επιπλέον θα πραγματοποιηθούν οι παρακάτω εργασίες με στόχο την καλύτερη προβολή, αναγνωσιμότητα και ανάδειξη του μνημείου:

- Αποκατάσταση του χώρου πλησίον της δυτικής παρόδου του θεάτρου με την δημιουργία πρανούς ύστερα από την απομάκρυνση των θεμελίων των οικοδομών που κατεδαφίστηκαν στο πλαίσιο του Γ’ ΚΠΣ και στη συνέχεια επιχωμάτωση (<http://www.larissa-dimos.gr>).

- Τοποθέτηση ενημερωτικών πινακίδων κατά μήκος της εισόδου επί της οδού Μητροπολίτου Αρσενίου και περιμετρικά του μνημείου.
- Παραγωγή έντυπου οδηγού του μνημείου.
- Αεροφωτογράφιση του μνημείου στο σύνολό του καθώς και των επιμέρους τμημάτων του.

Στο πλαίσιο αύξησης του προϋπολογισμού του έργου στα 3.000.000,00€ περιλαμβάνονται:

- Ενοικίαση γερανοφόρων οχημάτων.
- Τελική σταθεροποίηση του πρανούς στο βορειοανατολικό τμήμα του επιθεάτρου.
- Εργασίες διαμόρφωσης νέων βαθμίδων και συμπλήρωσης υπαρχόντων βαθμίδων.
- Εργασίες προσβασιμότητας κοινού και ΑΜΕΑ με κατασκευή κλίμακας καθόδου και αναβατορίου από τον πεζόδρομο της οδού Βενιζέλου (<http://www.larissa-dimos.gr>).